

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK

POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

W numerze:

Andrzej Marciniak

Stosunek postępowania
nieprocesowego do sądowego
postępowania egzekucyjnego

Aneta Mendrek

Eksmisja osoby stosującej
przemoc domową

Monika Tomaszewska

Status komornika sądowego
a podstawa wymiaru składki
zdrowotnej – analiza normatywna
i implikacje praktyczne

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

Redaktor Naczelny

Robert Kulski

Redaktor Prowadząca

Henryka Bednorz-Godyń

Redaktor Wydawnictwa

Magdalena Ruzicka

Sekretarz Redakcji

Magdalena Ruzicka

Redaktor języka angielskiego

Ewa M. Bilińska

Komitety Redakcyjne

Henryka Bednorz-Godyń, Joanna Bodio, Marcin Dziurda, Andrzej Jarocha, Robert Kulski, Agnieszka Laskowska-Hulisz, Magdalena Ruzicka, Maciej Rzewuski

Rada Naukowa**Przewodniczący:** Andrzej Marciniak

Tomasz Banach, Elena Borisova, Laura Ervo, Svetlana Fursa, Yevhen Fursa, Viktória Harsági, Anna Hrycaj, Józef Jagieła, Andrzej Jakubecki, Johann Kindl, Marek Mrówczyński, Vytautas Nekrošius, Joan Picó i Junoy, Álvaro Pérez Ragone, Ricardo Sichel, John Sorabji, Andrzej Jan Szereda, Andrzej Torbus, Dmitriy Toumanov, Vladimir Yarkov

„Przegląd Prawa Egzekucyjnego” ukazuje się nieprzerwanie od 1993 r.

Za publikację naukową na łamach „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” Autor otrzymuje 20 punktów zgodnie z załącznikiem do komunikatu Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Zasady składania materiałów do publikacji są zamieszczone na stronie internetowej:
www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

Wersją podstawową czasopisma jest wersja papierowa.

ISSN 1731-030X

Nakład 450 egz.

Sopot 2025

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Kontakt do Sekretarza Redakcji:

magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310

www.sklep.currenda.pl

www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Spis treści

ARTYKUŁY

Andrzej Marciniak

Stosunek postępowania nieprocesowego do sądowego
postępowania egzekucyjnego 7

Robert Kulski

Tytuły wykonawcze w postępowaniu nieprocesowym.....29

Agnieszka Laskowska-Hulisz

Zabezpieczenie roszczeń w postępowaniach działowych
na przykładzie podziału majątku wspólnego45

Joanna Bodio

Tytuły egzekucyjne wobec sprawcy przemocy domowej wydane
w postępowaniu nieprocesowym i zabezpieczającym58

Andrzej Jarocho

Czy w przypadku równoległego toczenia się egzekucji
z nieruchomości i egzekucji w celu zniesienia współwłasności
nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej zachodzi zbieg egzekucji?80

Marcin Dziurda

Egzekucja sądowa ze spadku 101

Anna Hrycaj

Postępowanie egzekucyjne a postępowanie o spis inwentarza 113

Aneta Mendrek

Eksmisja osoby stosującej przemoc domową..... 127

Joanna May

Wierzytelność zabezpieczona hipotecznie w podziale sumy
uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (art. 1036 k.p.c.) 146

ZAGADNIENIA PRAWNE**Monika Tomaszewska**

Status komornika sądowego a podstawa wymiaru
składki zdrowotnej – analiza normatywna i implikacje praktyczne 163

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH EGZEKUCYJNYCH**Agnieszka Laskowska-Hulisz, Arnold Pustkowski**

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego za 2024 rok
z zakresu sądowego postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych 179

LAW ENFORCEMENT REVIEW

Contents

ARTICLES

Andrzej Marciniak

Non-Contentious Proceedings vs. Judicial Enforcement Proceedings 7

Robert Kulski

Enforcement Titles in Non-Contentious Proceedings 29

Agnieszka Laskowska-Hulisz

Securing Claims in Division Proceedings, Given the Example
of the Division of Common Property 45

Joanna Bodio

Enforceable Titles Against Perpetrators of Domestic Abuse Issued
in Non-Contentious and Interim Relief Proceedings 58

Andrzej Jarocho

Is there a Concurrence of Executions in the Case
of Simultaneous Real Estate Executions and Executions
for the Removal of Joint Ownership of Real Estate by Public Sale? 80

Marcin Dziurda

Judicial Enforcement Against the Estate 101

Anna Hrycaj
Enforcement Proceedings and Inventory Proceedings..... 113

Aneta Mendrek
Eviction of a Person Committing Domestic Violence..... 127

Joanna May
Mortgage-Secured Claims in the Distribution of the Proceeds
Obtained from the Enforcement of Real Property
(Article 1036 of the Code of Civil Procedure) 146

LEGAL MATTERS

Monika Tomaszewska
Status of a Bailiff vs. Basis of Assessment of Healthcare Contribution:
Normative Analysis and Practical Implications..... 163

SUPREME COURT CASE LAW ON ENFORCEMENT CASES

Agnieszka Laskowska-Hulisz, Arnold Pustkowski
Review of the Case Law of the Supreme Court for the Year 2024
Concerning Judicial Enforcement Proceedings in Civil Matters..... 179

prof. dr hab. Andrzej Marciniak

Katedra Postępowania Cywilnego II, Wydział Prawa i Administracji,
Uniwersytet Łódzki; przewodniczący Rady Naukowej Ośrodka
Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej
w Warszawie; ORCID: 0000-0003-4724-1015

<https://doi.org/10.62627/PPE.2025.022>

Stosunek postępowania nieprocesowego do sądowego postępowania egzekucyjnego

1. Zagadnienia ogólne

Postępowanie nieprocesowe i egzekucyjne to dwa różne i odrębne pod względem spełnianych celów i funkcji postępowania cywilne. Żadne z tych postępowań nie bazuje jednak wyłącznie na własnych, jednostkowych założeniach i ideach. Każde z nich oparte jest bowiem na pewnych ogólniejszych założeniach i zasadach właściwych nie tylko dla prawa postępowania cywilnego, ale także dla systemu prawa w ogólności. Podobieństwo ogólne tych dwóch postępowań wynika jednak głównie z ich charakteru prawnego jako procesowego instrumentu służącego realizacji norm prawnych indywidualno-konkretnych z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. Wiele zatem istotnych problemów postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego może być prawidłowo rozstrzygniętych tylko na tle ogólniejszych ujęć teoretycznych i normatywnych prawa postępowania cywilnego. Podobieństwo ogólne postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego wynika

także z tego, że w trybie obu tych postępowań dochodzi stosunkowo częściej niż w trybie procesu cywilnego do silnej ingerencji państwa w sferę podstawowych praw człowieka i obywatela.

Zagadnienie stosunku postępowania nieprocesowego do postępowania egzekucyjnego nie było dotychczas przedmiotem szerszego zainteresowania badawczego głównie z tego względu, że zagadnienie to wpisywało się w bardziej ogólny problem stosunku postępowania rozpoznawczego do postępowania egzekucyjnego (wykonawczego), będącego przedmiotem głębszych studiów teoretycznych¹. Bardziej szczegółowe zagadnienie stosunku postępowania nieprocesowego do postępowania egzekucyjnego było rozważane w literaturze przedmiotu przede wszystkim w kontekście udziału komornika sądowego w postępowaniu nieprocesowym w sprawach z zakresu prawa spadkowego (art. 633–639 k.p.c.)².

2. Związki normatywne

Określając stosunek postępowania nieprocesowego do postępowania egzekucyjnego, konieczne jest uwzględnienie związków normatywnych tych postępowań, które zostały uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego. Stawiamy to odejście od innych wcześniejszych regulacji, w których postępowanie, czy też postępowania nieprocesowe unormowane były przez odrębne od tego kodeksu akty prawne³. Tak samo było z Prawem o sądowym postępowaniu

¹ Zob. np. E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbór studiów*, pod red. J. Jodłowskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 336, 348 i nast.; *idem*, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 15 i nast.; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 90 i nast.; A. Marciniak, *Podstawy i ograniczenia zasady non est inchoandum ab executione* [w:] *Notarialne tytuły egzekucyjne*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2017, s. 1 i nast.; *idem*, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 35 i nast.

² Zob. np. M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016, s. 32, 37, 171 i nast., 186 i nast.; A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe w postępowaniu nieprocesowym* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe*, pod red. T. Erecińskiego, K. Lubińskiego, t. IV, cz. 1, Warszawa 2021, s. 718 i nast.

³ Z zachowaniem ówczesnej terminologii wymienić tutaj należy w pierwszej kolejności dekret z dnia 18 lipca 1945 r. – Kodeks postępowania niespornego (Dz.U. z 1945 r. Nr 27, poz. 169), obejmujący przepisy ogólne o postępowaniu niespornym, a następnie tylko przykładowo przepisy o postępowaniu niespornym w różnych kategoriach spraw (np. dekret z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu spadkowym, Dz.U. z 1946 r. Nr 63, poz. 346; dekret z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu niespornym z zakresu prawa rzeczowego, Dz.U. z 1946 r. Nr 63, poz. 345).

egzekucyjnym z 1932 r., będącym według pierwotnych założeń aktem odrębnym od Kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r.⁴

Scalenie tych wszystkich aktów prawnych w jednym akcie kodyfikacyjnym oznaczało oparcie wymienionych postępowań na jednolitych zasadach, wyeksponowanych przede wszystkim w przepisach tytułu wstępnego Kodeksu postępowania cywilnego (art. 1–13 k.p.c.), które mają znaczenie dla całego systemu postępowania cywilnego, odnosząc się wprost do wszystkich postępowań uregulowanych w tym kodeksie, czyli także do postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego.

Ze względów techniczno-legislacyjnych ustawodawca w sposób całościowy i samowystarczalny uregulował tylko proces, jako zasadniczy tryb postępowania cywilnego, a postępowanie nieprocesowe i egzekucyjne unormował wyłącznie w zakresie odmienności występujących w sprawach do tych trybów przekazanych.

Wynika to jednoznacznie z normy art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którą przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w kodeksie, a więc także do postępowania nieprocesowego i egzekucyjnego.

Scalenie postępowania nieprocesowego i postępowania egzekucyjnego w jednym akcie prawnym, czyli Kodeksie postępowania cywilnego, wyodrębnienie w nim przepisów tytułu wstępnego oraz przepisów ogólnych o postępowaniu nieprocesowym (art. 506–525 k.p.c.), które obowiązują we wszystkich rodzajach spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, oraz przepisów ogólnych o postępowaniu egzekucyjnym (art. 758–843 k.p.c.), które obowiązują we wszystkich rodzajach i sposobach egzekucji, stanowią zasadnicze łączniki scalające wszystkie rodzaje postępowania nieprocesowego

⁴ Zob. rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. – Prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. z 1932 r. Nr 93, poz.803) oraz z dnia 27 października 1932 r. – Przepisy wprowadzające prawo o sądowym postępowaniu egzekucyjnym (Dz.U. z 1932 r. Nr 93, poz. 804). Na mocy obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. (Dz.U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934) tekst prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym został włączony do Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz.U. z 1930 r. Nr 83, poz.651). W tej postaci Kodeks postępowania cywilnego zaczął obowiązywać od dnia 1 stycznia 1933 r.

i wszystkie rodzaje i sposoby egzekucji w jedną całość, podporządkowaną określonym celom. Powoduje to, że oba te postępowania na gruncie polskiego prawa są układem odpowiednio powiązanych i zintegrowanych, tworzącym określone całości. Postępowania te zachowują przy tym walor równorzędności, głównie ze względu na wyłączność trybów w zakresie przydzielonych im spraw.

Pomimo jednoczesnego zarezerwowania nazwy „proces” dla oznaczenia tylko podstawowego trybu sądowego rozpoznawania spraw cywilnych, na mocy art. 13 § 2 k.p.c. pozostaje możliwość i dopuszczalność niemal jednolitego operowania na gruncie postępowania nieprocesowego oraz egzekucyjnego wieloma terminami języka prawa procesowego, jak np.: zdolność procesowa, pełnomocnictwo procesowe, kurator procesowy, czynności procesowe, pisma procesowe, terminy procesowe.

3. Różnicowanie podmiotowe i przedmiotowe

Można przy tym z pewnością stwierdzić, że postępowanie nieprocesowe ma charakter wielopodmiotowy i jest w tym kształcie o wiele bardziej zróżnicowane niż postępowanie egzekucyjne. Wynika to z objęcia zakresem postępowania nieprocesowego o wiele bardziej wewnętrznie zróżnicowanych spraw o wyjątkowo różnorodnym charakterze prawnym oraz zróżnicowanym ciężarze gatunkowym. Z tego punktu widzenia uprawnione jest twierdzenie, że przedmiot postępowania nieprocesowego ma charakter bardziej heterogeniczny niż przedmiot postępowania egzekucyjnego.

Zaznaczyć przy tym trzeba, że poszerzenie zakresu przedmiotowego postępowania nieprocesowego dotyczyło także spraw należących uprzednio do postępowania egzekucyjnego. Mam tutaj na uwadze głównie sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598¹–598¹⁴ k.p.c.), które według poprzedniego stanu prawnego, obowiązującego do dnia 27 września 2001 r., należały do postępowania egzekucyjnego⁵.

⁵ Zob. art. 1089–1095¹ k.p.c. uchylone ustawą z dnia 19 lipca 2001 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1069). Zmiana ta podyktowana została koniecznością pozbawienia postępowania w sprawach o odebranie osoby wszelkich cech postępowania egzekucyjnego i nadanie mu cech postępowania opiekuńczego,

4. Postępowanie nieprocesowe a postępowanie egzekucyjne według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego

Według systematyki Kodeksu postępowania cywilnego postępowanie nieprocesowe należy do postępowania rozpoznawczego, objętego normatywnie częścią pierwszą tego kodeksu zatytułowaną „Postępowanie rozpoznawcze”, odrębnego od postępowania egzekucyjnego, objętego normatywnie częścią trzecią wymienionego kodeksu, zatytułowaną „Postępowanie egzekucyjne”. Zarówno w doktrynie, jak i w praktyce sądowej oraz potocznym użyciu zwykło się posługiwać pojęciem „postępowanie wykonawcze” na określenie postępowania egzekucyjnego. Pomimo istniejących między pojęciem postępowania egzekucyjnego a pojęciem postępowania wykonawczego powiązań i współzależności, nie ma podstaw do utożsamiania tych różnych pojęć. Postępowanie wykonawcze jest pojęciem szerszym, odnoszącym się zarówno do przymusowego wykonywania orzeczenia sądowego w drodze egzekucji, jak i innych sposobów jego wykonania⁶. Rozróżnienie to występuje również w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Tak np. z art. 560^{3a} k.p.c. wyraźnie wynika, że wykonanie wydanego w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej postanowienia nakazującego wydanie przedmiotów lub zwierząt domowych może nastąpić w sposób pozaegzekucyjny, opisany w § 8 tego artykułu⁷, a jeżeli nie może być wykonane

ze względu na to, że czynności wykonawcze w tych sprawach są skierowane na człowieka, który pozostaje podmiotem praw i nie może być traktowany jako przedmiot postępowania; z literatury przedmiotowej zob. np. J. Gudowski, *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, PS 2002, nr 1, s. 31.

⁶ Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 25. Więcej na temat relacji między postępowaniami wykonawczymi a postępowaniem egzekucyjnym patrz H. Haak, *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych – wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012, s. 517 i nast.

⁷ Zgodnie z tym przepisem przedmioty lub zwierzęta domowe wskazane w postanowieniu uczestnik może zabrać ze wspólnie zajmowanego mieszkania i z jego bezpośredniego otoczenia, w obecności policjanta lub żołnierza Żandarmerii Wojskowej, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu z osobą doznającą przemocy domowej. Przepisy art. 15ae ust. 1–3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2024 r., poz. 145, 1006, 1089, 1222, 1248 i 1473) albo art. 18e ust. 1–3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1266 i 1860 oraz z 2024 r., poz. 1222 i 1248) stosuje się odpowiednio.

w taki sposób – w drodze egzekucji świadczeń niepieniężnych o wydaniu rzeczy (§ 9 tego artykułu)⁸.

Szersza analiza przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym wskazuje, że wydane w tym postępowaniu postanowienia wykonalne, czyli nadające się do wykonania (*verba legis*: wymagające wykonania), mogą być wykonane w drodze egzekucji sądowej albo w innej drodze. Do tych pierwszych zaliczyć należy przede wszystkim postanowienia zasądzające zwrot kosztów postępowania (art. 520 § 2 i 3 k.p.c.) oraz na zasadzie przemienności wymienione wyżej postanowienia, o których mowa w art. 560³ § 8 i 9 k.p.c.

Należy przy tym zaznaczyć, że te ostatnie przepisy mają charakter szczególny, odnoszący się do obowiązku wydania przedmiotów lub zwierząt domowych w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (art. 560²–560¹² k.p.c.). W sprawach z tego zakresu znajduje również zastosowanie art. 11a ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej⁹, zgodnie z którym do wykonania orzeczonego wobec osoby stosującej przemoc domową obowiązku opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika. Na tle tej regulacji może powstać wątpliwość co do sposobu wykonania wymienionego obowiązku. Chodzi w szczególności o to, czy wykonanie to następuje w ramach fazy wykonawczej postępowania nieprocesowego, czy też w drodze egzekucji sądowej, przy odpowiednim zastosowaniu w każdym z tych postępowań przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, w tym zwłaszcza art. 1046 § 4 k.p.c.

Wątpliwości te rozwiewa regulacja zawarta w art. 1046 § 12 k.p.c. W przepisie tym, przewidującym upoważnienie Ministra Sprawiedliwości do wydania rozporządzenia określającego szczegółowy tryb postępowania w sprawach

⁸ W taki sam sposób wykonuje się wydane w takim postępowaniu postanowienia sądu o przyznaniu prawa do korzystania z rzeczy (art. 560⁷ § 2 k.p.c.).

⁹ Dz.U. z 2024 r., poz. 1673.

o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia¹⁰, mowa jest o sprawnym, szybkim i skutecznym prowadzeniu egzekucji w tych sprawach. Natomiast w wymienionym rozporządzeniu mowa jest o tytule wykonawczym zobowiązującym dłużnika do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, wydanego na podstawie art. 11a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, komorniku sądowym oraz o wniosku o wszczęcie egzekucji. W tym świetle należy przyjmować, że przymusowe wykonanie postanowienia zobowiązującego dłużnika do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia nie stanowi końcowej, wykonawczej fazy postępowania nieprocesowego, lecz następuje w drodze egzekucji sądowej, czyli w ramach postępowania egzekucyjnego.

W należących do postępowania nieprocesowego sprawach małżeńskich (art. 561–567⁵ k.p.c.) sąd może wydać nakaz, aby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające jednemu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka (art. 565 § 2 k.p.c.). Odpis tego nakazu sąd przesyła pracodawcy lub dłużnikowi innej wierzytelności małżonka w celu wykonania¹¹. Ten tryb przymusowego wykonania wymienionego postanowienia jest dla wierzyciela bezwzględnie wiążący i wyłącza drogę egzekucji sądowej, w tym udział komornika sądowego¹². Postępowanie w sprawie wykonania wymienionego nakazu stanowi zatem fazę wykonawczą postępowania nieprocesowego.

Z kolei w należących do postępowania nieprocesowego sprawach opiekuńczych (art. 568–602 k.p.c.) uregulowane zostały także sprawy o odebranie

¹⁰ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (Dz.U. z 2023 r., poz. 1568). Uwaga terminologiczna: w § 1 tego rozporządzenia zamiast „wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego” powinno być „wniosku o wszczęcie egzekucji”.

¹¹ Zob. § 253 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r., poz. 867).

¹² Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 63; I. Koper, D. Dończyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 214.

osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598⁶–598¹⁴ k.p.c.¹³) oraz sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598²² k.p.c.). Zgodnie z art. 578¹ § 1 k.p.c. podstawą wszczęcia postępowania wykonawczego w tych sprawach jest orzeczenie sądu albo ugoda zawarta przed sądem, których wykonalność została stwierdzona przez sąd, albo ugoda zawarta przed mediatorem, po jej zatwierdzeniu przez sąd.

W literaturze przedmiotowej panuje zgoda co do tego, że postępowanie w celu przymusowego wykonania orzeczenia nakazującego odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką jest postępowaniem wykonawczym w ramach postępowania nieprocesowego, do którego nie stosuje się przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, w tym o postępowaniu klauzulowym. Jeżeli normujące to postępowanie przepisy art. 598⁶–598¹⁴ k.p.c. nie stanowią inaczej, zastosowanie znajdują przepisy ogólne o postępowaniu w sprawach rodzinnych i opiekuńczych (art. 568–578² k.p.c.), następnie przepisy ogólne postępowania nieprocesowego, a ponadto na mocy art. 13 § 2 k.p.c. przepisy o procesie¹⁴. Regulacja ta wskazuje na kolejny wypadek przymusowego wykonania postanowienia sądowego wydanego w postępowaniu nieprocesowym w innej drodze niż w drodze egzekucji sądowej. Dodać wypada, że przymusowego wykonania orzeczenia nakazującego wydanie wymienionych osób dokonuje kurator sądowy na zlecenie sądu (art. 598⁶ i 598⁷ k.p.c.), a nie komornik sądowy.

W związku z tym w piśmiennictwie i judykaturze przyjmuje się, że z punktu widzenia systematyki Kodeksu postępowania cywilnego zarówno postępowanie

¹³ Zaznaczmy, że zgodnie z art. 598¹³ k.p.c. przepisy art. 598⁶–598¹² k.p.c. stosuje się odpowiednio do wykonania orzeczeń wydanych na zasadzie art. 569 § 2 k.p.c., dotyczących odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, a także orzeczeń o umieszczeniu małoletniego w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub w rodzinie zastępczej.

¹⁴ J. Jagieła, *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, M.Prawn. 2002, nr 19, s. 871; *idem* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 892; O. Marcewicz, *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonania kontaktów z dzieckiem – zagadnienia wybrane* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75 urodzin Prof. Andrzeja Zielińskiego*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2014, s. 337; J. Studzińska, *Charakter prawny postanowienia o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75 urodzin Prof. Andrzeja Zielińskiego*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2014, s. 515; J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. T. Erecińskiego, J. Gudowskiego, Warszawa 2016, s. 343.

poprzedzające wydanie orzeczenia nakazującego odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, jak i postępowanie mające na celu wykonanie takiego orzeczenia (postępowanie wykonawcze), należą do postępowania rozpoznawczego. Zaznacza się także, że postępowanie w sprawach o odebranie wymienionych osób przebiega przez dwa stadia (etapy, fazy) – rozstrzygające i wykonawcze (realizacyjne), przy czym oba te stadia mają charakter postępowania rozpoznawczego (jurysdykcyjnego)¹⁵.

Podobnie w należących również do postępowania nieprocesowego sprawach o ustalenie, ograniczenie albo zakazanie kontaktów z dzieckiem (art. 579, 582 i 582¹ k.p.c.) mamy do czynienia ze stadium wykonawczym w postaci wykonywania kontaktów z dzieckiem, uregulowanym w przepisach art. 598¹⁵–598²² k.p.c.¹⁶ Umieszczenie tych ostatnich przepisów w ramach postępowania nieprocesowego odbiera im charakter egzekucyjny, właściwy przepisom k.p.c. o postępowaniu egzekucyjnym, i nie pozwala do tych przepisów sięgać¹⁷; nadaje im jednak charakter postępowania wykonawczego. W uzasadnieniu uchwały z dnia 22 maja 2013 r., CZP 25/13¹⁸, Sąd Najwyższy stwierdził, że na skutek umiejscowienia przepisów art. 598¹⁵–598²² k.p.c. w ramach postępowania nieprocesowego, po oddziale 5. normującym postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem utraciło charakter egzekucyjny i stało się jednym z postępowań opiekuńczych. Jest ono *sui generis* postępowaniem rozpoznawczym, ograniczonym jednak tylko do fazy wykonawczej. W przeciwieństwie do postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów nie obejmuje fazy rozstrzygającej; regulują ją przepisy ogólne o postępowaniu opiekuńczym.

¹⁵ Por. H. Haak, *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych...*, op. cit., s. 524 i cytowana tam literatura przedmiotowa. Z orzecznictwa SN zob. postanowienie z dnia 20 października 2010 r., III CZP 72/10, OSNC 2011/5/60; uchwałę z dnia 9 lutego 2002 r., III CZP 156/06, OSNC 2008/1/2.

¹⁶ Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 472 i nast.

¹⁷ Por. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Erecińskiego, J. Gudowskiego, Warszawa 2016, s. 353.

¹⁸ OSNC 2013/12/140.

Jak wypada sądzić, ta ostatnia uwaga odnosi się do wymienionych wyżej przepisów art. 579, 582 i 582¹ k.p.c., co pozwala uznać postępowanie regulowane tymi przepisami za stadium rozpoznawcze, poprzedzające postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem.

Przejdźmy teraz do regulacji dotyczących zabezpieczenia spadku, wykazu inwentarza i spisu inwentarza zawartych w art. 633–639 k.p.c. Przepisy te należy podzielić na dwie grupy. Pierwsza z nich obejmuje przepisy art. 633–636² k.p.c. dotyczące stadium rozpoznawczego (jurysdykcyjnego) postępowania w tych sprawach. Przepisy tej grupy normują przede wszystkim właściwość sądu, podstawy zabezpieczenia spadku, legitymację do złożenia wniosku, środki zabezpieczenia, tryb uchylenia zabezpieczenia oraz zmiany środka zabezpieczenia, natomiast przepisy grupy drugiej zawarte w art. 638²–639 k.p.c. (z pewnymi jednak wyłączeniami, np. art. 638¹¹ k.p.c.) dotyczą wykonywania postanowień sądu wydanych w sprawach o zabezpieczenia spadku, wykazu inwentarza i spisu inwentarza, czyli ich stadium wykonawczego¹⁹. Przepisy te normują przede wszystkim kwestie sądowego polecenia komornikowi dokonania zabezpieczenia spadku, zmiany środka zabezpieczenia lub sporządzenia spisu inwentarza, środków zabezpieczenia, zawiadomienia o terminie sporządzenia spisu inwentarza i jego treści.

Na podstawie tego podziału w literaturze przedmiotu wyróżnia się zgodnie dwa stadia postępowania w sprawach o zabezpieczenie spadku, a mianowicie stadium rozpoznawcze (jurysdykcyjne) oraz stadium wykonawcze²⁰. Pierwsza faza tego postępowania prowadzona jest przez sąd, druga natomiast w zasadzie przez komornika sądowego²¹. Nie nadaje to jednak temu stadium wykonawczemu charakteru postępowania egzekucyjnego. Do stadium tego na mocy art. 638² § 4 k.p.c. stosuje się, ale tylko odpowiednio,

¹⁹ Por. M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku...*, op. cit., s. 28.

²⁰ *Ibidem*, s. 32; A. Stempniak, *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1, M.Prawn. 2012, nr 5, s. 254; E. Gapska, J. Studzińska, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2015, s. 719.

²¹ Tylko niektóre czynności w tej fazie postępowania mogą być realizowane przez sąd (np. zarządzenie sprzedaży ruchomości, czynności związane ze złożeniem rzeczy do depozytu sądowego albo rozpoznawanie skarg na czynności komornika – zob. art. 636 § 6, 638² § 3, 638³ § 2 k.p.c.).

niektóre przepisy o postępowaniu egzekucyjnym²². Jest to zatem samodzielne (autonomiczne) postępowanie nieprocesowe, należące do właściwych mu postępowań wykonawczych²³. Na uzasadnienie tego stanowiska należy także podnieść, że nadzór nad czynnościami komornika sprawuje sąd, który wydał postanowienie o zabezpieczeniu spadku lub sporządzeniu spisu inwentarza (art. 638² § 3 k.p.c.), stosując odpowiednie przepisy art. 759–774 k.p.c. (art. 638² § 4 k.p.c.), a nie sąd jako organ egzekucyjny.

Dodajmy do tego postępowanie nieprocesowe o wyjawienie przedmiotów spadkowych (art. 655–660 k.p.c.). Zgodnie z należącym do tych przepisów art. 660 § 2 k.p.c. w razie niedopełnienia przez spadkobiercę jego obowiązków lub odmowy odpowiedzi na stawiane mu pytania, sąd stosuje środki przymusu zgodnie z przepisami o egzekucji świadczeń niepieniężnych, czyli przewidziane w art. 1050–1059 k.p.c. Regulacja ta nie nadaje temu etapowi postępowania o wyjawienie przedmiotów spadkowych charakteru postępowania egzekucyjnego²⁴. Wymienione w tym przepisie środki przymusu stosuje bowiem sąd spadku, a nie sąd rejonowy jako organ egzekucyjny.

Stosunek postępowania nieprocesowego do postępowania egzekucyjnego wyrażają również takie regulacje prawne, które pozwalają komornikowi sądowemu na dokonywanie pewnych czynności jurysdykcyjnych (orzeczniczych) związanych z postępowaniem nieprocesowym. Należą do nich przede wszystkim postanowienia komornika w przedmiocie kosztów wykonania postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia spadku, zapisu windykacyjnego oraz sporządzenia spisu inwentarza, a także wybór przez komornika sądowego środka zabezpieczenia spadku lub przedmiotu zapisu windykacyjnego.

²² Zgodnie z art. 638² § 4 k.p.c. w postępowaniu o zabezpieczeniu spadku zmianę środka zabezpieczenia lub sporządzenia spisu inwentarza w sprawach nieuregulowanych w rozdziale k.p.c. o zabezpieczeniu spadku, wykazie majątku i spisie inwentarza stosuje się odpowiednio przepisy art. 759–774 k.p.c., normujące tylko częściowo postępowanie egzekucyjne.

²³ Por. M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku...*, *op. cit.*, s. 186.

²⁴ Nieprecyzyjne jest zatem określanie tej fazy postępowania mianem egzekucyjnej (tak J. Pietrzkowski, K. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1232) oraz nadawanie czynnościom podejmowanym na podstawie art. 660 k.p.c. charakteru czynności egzekucyjnych (tak J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, s. 530).

Zgodnie z art. 3 u.k.k.²⁵ koszty komornicze obejmujące wydatki i opłaty komornicze (art. 2 u.k.k.) komornik sądowy ustala mocą postanowienia. Stosownie do art. 18 u.k.k. przewidziane w art. 40 tej ustawy opłaty od wniosku o wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu spadku²⁶ oraz sporządzenie spisu inwentarza nie należą do opłat egzekucyjnych, o których mowa w art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.k., lecz do przewidzianych w art. 18 ust. 1 pkt 2 u.k.k. opłat za przeprowadzenie innego postępowania albo dokonania innych czynności. Opłaty egzekucyjne zgodnie ze wskazanym przepisem art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.k. obejmują bowiem tylko opłaty za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, wykonanie zabezpieczenia roszczenia lub europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym albo wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego lub nakazującego wydanie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej. Przedstawiona regulacja prawna zawarta w art. 18 u.k.k. stanowi dodatkowy argument potwierdzający tezę, że postępowanie w przedmiocie zabezpieczenia spadku, zapisu windykacyjnego oraz sporządzenia spisu inwentarza jest postępowaniem wykonawczym, niebędącym jednak postępowaniem egzekucyjnym.

To samo dotyczy czynności komornika w postaci wyboru przez niego środka zabezpieczenia spadku lub przedmiotu zapisu windykacyjnego, jeżeli nie było to możliwe w postanowieniu sądu o zabezpieczeniu spadku albo zabezpieczeniu przedmiotu zapisu windykacyjnego (art. 636 § 1 i 636² k.p.c.). Charakter prawny tej czynności komornika sądowego wskazuje wyraźnie na jej jurysdykcyjny charakter.

Zwróćmy teraz uwagę na postępowanie nieprocesowe w sprawach o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (art. 692–693¹⁰ k.p.c.), w którym na mocy art. 693⁹ § 1 k.p.c. sąd na wniosek dłużnika zarządzi postanowieniem sprzedaż wymienionych w tym przepisie rzeczy ruchomych zgodnie z przepisami o egzekucji z ruchomości. Sprzedaży tej dokonuje komornik (art. 693⁹ § 2 k.p.c.), stosując przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji z ruchomości

²⁵ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2024 r., poz. 377).

²⁶ Dotyczy to również wniosku o zabezpieczenie zapisu windykacyjnego na mocy art. 636² k.p.c., zgodnie z którym przepisy o zabezpieczeniu spadku stosuje się odpowiednio do zabezpieczenia przedmiotu zapisu windykacyjnego.

(art. 864 i nast. k.p.c.). Ten tryb sprzedaży należy traktować jako fazę wykonawczą postępowania o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego. Nie ma podstaw do kwalifikacji tego trybu jako postępowania egzekucyjnego, w szczególności z tego powodu, że postanowienie, mocą którego sąd zarządza sprzedaż rzeczy wymienionych w art. 693³ § 1 k.p.c., nie spełnia wymagań właściwych dla tytułu egzekucyjnego.

W świetle powyższego całkiem słusznie w doktrynie przyjmuje się, że znamienne dla trybu nieprocesowego są postępowania mające zarówno charakter rozpoznawczy, jak i wykonawczy (np. postępowanie o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej, o zabezpieczenie spadku, o wyjawienie przedmiotów spadkowych, czy postępowanie w sprawach depozytowych)²⁷.

Do należących do postępowania nieprocesowego spraw, na mocy przepisów innych ustaw niż Kodeks postępowania cywilnego, należy przykładowo zwrócić uwagę na sprawę o nałożenie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu (art. 26 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi²⁸). Przymusowe wykonanie postanowienia nakładającego taki obowiązek następuje na zarządzenie sądu przez organy Policji albo Żandarmerię Wojskową lub wojskowy organ porządkowy (art. 32–33 wymienionej ustawy). Jest to zatem końcowa faza postępowania nieprocesowego o charakterze wykonawczym, niebędąca postępowaniem egzekucyjnym, zaliczana w literaturze przedmiotu do pozaegzekucyjnych sposobów wykonania orzeczeń sądowych²⁹.

5. Postępowanie nieprocesowe i egzekucyjne w ujęciu dynamicznym

W ujęciu dynamicznym postępowanie nieprocesowe stanowi *prius*, a postępowanie egzekucyjne *posterius*. Postępowanie nieprocesowe służy bowiem rozpoznaniu należących do niego spraw cywilnych, a postępowanie egzekucyjne – przymusowemu wykonaniu orzeczeń zapadłych w tych sprawach, co

²⁷ Por. K. Lubiński, *Teoretyczne a legislacyjne podstawy przekazywania spraw do procesu i postępowania nieprocesowego* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Postępowanie nieprocesowe*, cz. 1, pod red. T. Erecińskiego, K. Lubińskiego, Warszawa 2021, s. 366.

²⁸ Dz.U. z 2023 r., poz. 2151.

²⁹ Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, *op. cit.*, s. 64.

pozostaje w zgodzie z obowiązującą od czasów średniowiecza zasadą niedopuszczalności rozpoczynania postępowania cywilnego od egzekucji (*executio ante sententiam non est facienda, non est inchoandum ab executione*). Postępowanie nieprocesowe może być źródłem powstania wielu tytułów wykonawczych stanowiących podstawę egzekucji sądowej. Należą do nich zarówno tytuły egzekucyjne podlegające zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności, jak i tytuły wykonawcze podlegające takiej egzekucji bez nadawania im klauzuli wykonalności.

Do pierwszej grupy zalicza się tytuły egzekucyjne wydawane na zasadach ogólnych, przewidzianych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o procesie (jak np. postanowienie o ukaraniu grzywną – zob. art. 214, 226², 251, 255, 274–276, 288, 296 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) oraz w przepisach o postępowaniu nieprocesowym. Do tych ostatnich należą m.in.: postanowienia o ukaraniu grzywną (art. 545, 574, 598, 646, 661 k.p.c.), postanowienia nakładające obowiązek opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 560⁷ k.p.c.), postanowienia o zniesieniu współwłasności i postanowienia o dziale spadku, które orzekają jednocześnie o obowiązku świadczenia wskutek uwzględnienia roszczeń współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy (art. 618 § 1 k.p.c.), zasądzenia dopłat lub spłat (art. 212 k.c.), uwzględnienia roszczeń między współspadkobiercami z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów spadkowych, pobrania pożytków i innych przychodów, poczynionych na spadek nakładów i spłaconych długów spadkowych (art. 686 k.p.c.) lub nałożenia obowiązku wydania przez współwłaścicieli lub spadkobierców przedmiotów majątkowych osobom, którym zostały one przyznane (art. 624 w zw. z art. 688 k.p.c.), postanowienia o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, nakazujące jednocześnie jednemu z małżonków wydanie poszczególnych przedmiotów majątkowych drugiemu małżonkowi³⁰, postanowienia dotyczące wydania wskazanych w nich przedmiotów lub rzeczy

³⁰ Por. uchwała SN z dnia 4 grudnia 1957 r., I CO 16/57, OSNCK 1959/1/1; orzeczenie SN z dnia 6 grudnia 1950 r., I C 540/50, OSN 1951/17; M. Sychowicz, *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976, s. 123 i 126; J. Policzkiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Czynności sądowe w sprawach cywilnych. Wzory i komentarz*, Warszawa 1959, s. 212; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe. Część szczegółowa*, Katowice 1983, s. 31 i nast. oraz s. 106; W. Siedlecki, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1988, s. 225; orzeczenie SN z dnia 18 sierpnia 1958 r., I CR 547/58, OSNCK 1959/2/59.

w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (art. 560^{3a} k.p.c.). Wymienione postanowienia należą do tytułów egzekucyjnych przewidzianych w art. 777 § 1 pkt 1 k.p.c., które na zasadach ogólnych podlegają zaopatrzeniu klauzulą wykonalności.

Do drugiej grupy wyróżnionych tytułów egzekucyjnych należą natomiast prawomocne postanowienia sądu nakazujące zapłatę należnej sumy pieniężnej lub przyznające zwrot uzasadnionych wydatków w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem. Według szczególnej regulacji zawartej w art. 598¹⁶ § 4 i 598¹⁷ § 4 k.p.c. postanowienia te są tytułami wykonawczymi bez potrzeby nadawania im klauzuli wykonalności.

6. Pozycja ustrojowa komornika sądowego w postępowaniu nieprocesowym

Problemem o szczególnej istotności na tle rozważań objętych tematem niniejszego opracowania jest kwestia pozycji ustrojowej komornika sądowego w postępowaniu nieprocesowym. Jak wiadomo, komornik sądowy jest funkcjonalnie związany z postępowaniem egzekucyjnym. Według ustawy komornik sądowy jest zasadniczym organem postępowania egzekucyjnego. Zgodnie bowiem z art. 759 § 1 k.p.c. czynności egzekucyjne są wykonywane przez komorników z wyjątkiem czynności zastrzeżonych dla sądów. W opracowaniach systemowych postępowania nieprocesowego komornika sądowego zalicza się także do organów procesowych³¹, podobnie jak sąd, będący zasadniczym, czy też głównym organem tego postępowania. Stanowisko to znajduje normatywne uzasadnienie w przepisach o postępowaniu nieprocesowym w sprawach z zakresu prawa spadkowego dotyczących zabezpieczenia spadku, zabezpieczenia przedmiotu zapisu windykacyjnego i spisu inwentarza (art. 633–639 k.p.c.) oraz w sprawach depozytowych dotyczących sprzedaży rzeczy ruchomej mającej być złożoną do depozytu sądowego (art. 693⁹ k.p.c.).

Zgodnie z ugruntowanym w polskim prawie stanowiskiem doktryny działalność sądu jako głównego organu postępowania nieprocesowego jest zasadniczo

³¹ Por. np. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 439, A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, op. cit., s. 718.

wykonywaniem wymiaru sprawiedliwości. Wskazuje na to sądowa geneza tego postępowania, znaczenie i ranga wielu rozstrzygnięć nieprocesowych w sferze podstawowych praw i wolności obywateli oraz nierzadkie rozstrzygnięcie w tym postępowaniu konfliktów prawnych³².

Inaczej jest z komornikami sądowymi, którzy w znaczeniu ustrojowym pozostają poza ramami struktury organizacyjnej sądów rejonowych oraz organów władzy sądowniczej. Nie mogą być też uznani za organy władzy sądowniczej w rozumieniu Konstytucji RP. Komornicy sądowi nie sprawują więc wymiaru sprawiedliwości, która to funkcja została zastrzeżona dla sądów jako organów władzy sądowniczej³³.

Sytuując komorników sądowych poza ramami struktury organów władzy sądowniczej, nie można nie zauważyć, że zarówno przepisy art. 758 k.p.c., jak i art. 2 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³⁴ mocno ekspozują funkcjonalne i organizacyjne powiązanie komornika z władzą sądowniczą. Powiązania te, polegające w szczególności na nadaniu komornikom kompetencji do wykonywania prawomocnych orzeczeń sądowych i innych tytułów wykonawczych pochodzących od sądu, prowadzą do utrwalonego w piśmiennictwie uznawania komornika za pomocniczy organ wymiaru sprawiedliwości³⁵.

Kwalifikacja komornika sądowego jako organu procesowego w postępowaniu nieprocesowym wyklucza uznawanie go za organ egzekucyjny w tym

³² Por. K. Lubiński, *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985, s. 159 i nast., s. 227 i nast.; K. Lubiński, *Teoretyczne a legislacyjne podstawy przekazywania spraw do procesu i postępowania nieprocesowego* [w:] *idem*, *Kodeks postępowania cywilnego z perspektywy pięćdziesięciolecia jego obowiązywania. Doświadczenie i perspektywy*, Sopot 2016, s. 325 i nast.; A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 541 oraz cytowana tam literatura przedmiotowa.

³³ K. Lubiński, *Status publicznoprawny komornika sądowego* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, pod red. K. Lubińskiego, Sopot 2000, s. 14; R. Reiwer, *Komornik sądowy w nowej ustawie regulującej wykonywanie tego zawodu* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016 s. 15, A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 711.

³⁴ Dz.U. z 2024 r., poz. 1458.

³⁵ Tak zwłaszcza K. Lubiński, *Status konstytucyjnoprawny zawodu komornika sądowego* [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Warszawa 2013, s. 35; M. Jabłoński, *Komornik sądowy – funkcjonariusz publiczny czy „trójkształtny fenomen polskiego systemu prawa”* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 52 i 54; A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 713, 718; wyrok TK z dnia 12 kwietnia 2012 r., SK 21/11, OTK-A 2012/4/38.

postępowaniu. Co prawda komornik pełni ograniczoną swoim zakresem rolę organu procesowego w należących do postępowania nieprocesowego sprawach z zakresu prawa spadkowego (art. 633–639 k.p.c.) oraz w sprawach o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego (art. 692–693¹⁰ k.p.c.), jednakże jest to rola niebagatelna pod względem swej praktycznej doniosłości. Nie bez racji zatem w doktrynie dostrzega się pewne podobieństwo pozycji komornika w ramach czynności powierzonych mu w tych sprawach do roli organu egzekucyjnego. Podobieństwo to polega zasadniczo na *stricte* wykonawczym charakterze powierzonych komornikowi zadań w stosunku do podlegających wykonaniu decyzji procesowych sądu. W tym wypadku chodzi o realizację postanowień sądu o zabezpieczeniu spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego bądź ich zmianę w zakresie stosownych środków zabezpieczenia, postanowień o sporządzeniu spisu inwentarza lub uzupełniającego spisu inwentarza oraz sprzedaży rzeczy ruchomej w postępowaniu depozytowym³⁶. Podobieństwo to podkreślają również szczególne przepisy wskazujące jednoznacznie na zasadniczo wykonawczą, a nie egzekucyjną funkcję komornika. I tak, zgodnie z art. 638² § 2 k.p.c. podstawą postępowania mającego na celu wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu spadku, zmianie środka zabezpieczającego lub sporządzeniu spisu inwentarza jest postanowienie sądu opatrzone z urzędu we wzmiankę wykonalności. Regulacja ta różni się od rozwiązań właściwych do postępowania egzekucyjnego, w którym podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy (art. 776, 803 k.p.c.).

Jednakże nadzór nad czynnościami komornika w wymienionych sprawach sprawuje sąd spadku, który wydał postanowienie o zabezpieczeniu spadku, sporządzeniu spisu inwentarza, oraz sąd, który mocą postanowienia zarządził sprzedaż rzeczy ruchomej w postępowaniu depozytowym, a nie sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika, tak jak to jest w postępowaniu egzekucyjnym w odniesieniu do komornika sądowego jako organu egzekucyjnego. Ponadto na mocy art. 638² § 4 k.p.c. w postępowaniu o zabezpieczeniu spadku, zmianie środka zabezpieczenia lub sporządzeniu spisu inwentarza

³⁶ Por. A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 718 i nast.

w sprawach nieuregulowanych przepisami art. 633–639 k.p.c. przepisy ogólne o postępowaniu egzekucyjnym (art. 759–774 k.p.c.) stosuje się tylko odpowiednio.

Jak już zaznaczono, kompetencje komornika w postępowaniu w przedmiocie zabezpieczenia spadku i zapisu windykacyjnego oraz sporządzenia spisu inwentarza dotyczą czynności podejmowanych w fazie wykonawczej tych postępowań. Nie oznacza to jednak, że chodzi tu jedynie o tzw. czynności wykonawcze. Niektóre czynności komornika w tym zakresie, jak np. ustalenie kosztów wykonania postanowienia, mają bowiem bez wątpienia charakter jurysdykcyjny³⁷.

Od typowo wykonawczego działania komornika sądowego w sprawach spadkowych odbiega w pewnym stopniu sposób ukształtowania kompetencji tego organu w zakresie wykonywania postanowienia o zabezpieczeniu spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego. Stosownie bowiem do art. 636 k.p.c., jeżeli nie jest możliwe określenie środka zabezpieczenia w postanowieniu o zabezpieczeniu spadku, wybór środka zabezpieczenia należy do komornika, który niezwłocznie zawiadamia o tym sąd. Regulacja ta przyznaje komornikowi uprawnienie do wyboru środka zabezpieczenia zastrzeżone w zasadzie dla właściwości sądu.

Do zakresu potencjalnej swobody komornika przy stosowaniu środków zabezpieczających spadek nie bez znaczenia jest wreszcie regulacja zawarta w art. 636 § 2 k.p.c., przewidująca, że zastosowanie jednego środka zabezpieczenia nie wyłącza zastosowania innych równocześnie lub kolejno, co może okazać się celowe szczególnie wówczas, jeżeli środek zastosowany wcześniej okazał się nieefektywny lub niewystarczający. Na takiej samej płaszczyźnie rozwiązań normatywnych pozostaje przepis art. 638³ k.p.c., zgodnie z którym komornik wykonujący postanowienie o zabezpieczeniu spadku w razie potrzeby stosuje niezbędne środki tymczasowe zapobiegające naruszeniu ruchomości przed ich spisaniem. Realizacja tej normy prawnej wymaga zatem od komornika podjęcia stosownej decyzji wykraczającej poza ścisłe wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu spadku.

Szczegółnej uwagi wymaga przepis art. 637¹ k.p.c., zgodnie z którym wniosek o sporządzenie spisu inwentarza może być także zgłoszony bezpośrednio

³⁷ Tak trafnie w ślad za M. Uliaszem A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 721.

komornikowi, który byłby właściwy do wykonania postanowienia sądu spadku o sporządzeniu spisu inwentarza. Dalej przepis ten stanowi, że w takim przypadku komornik przystępuje niezwłocznie do sporządzenia spisu inwentarza i zawiadamia o tym sąd spadku, który wydaje postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza. Regulacja ta ma zupełnie wyjątkowy charakter w stosunku do wymienionych wyżej, wykonawczych uprawnień komornika w postępowaniu w sprawach spadkowych. Pozwala ona bowiem z jednej strony na złożenie wniosku o sporządzenie spisu inwentarza bezpośrednio do komornika, a więc z pominięciem sądu właściwego do rozstrzygnięcia tego wniosku, z drugiej zaś upoważnia komornika do swoistej antycypacji postanowienia sądu o sporządzeniu spisu inwentarza poprzez niezwłoczne przystąpienie komornika do sporządzenia spisu inwentarza.

Przedstawiona regulacja prawna legła u podstaw formułowanej w literaturze prawa procesowego konstrukcji dualizmu trybów postępowania w sprawach o sporządzenie spisu inwentarza, a mianowicie trybu zwykłego (sądowego), w którym sąd na wniosek lub z urzędu wydaje postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza, które podlega następnie wykonaniu przez komornika sądowego, oraz trybu szczególnego (pozasądowego), w którym najpierw komornik na wniosek przystępuje do sporządzenia spisu inwentarza, zawiadamiając o tym sąd spadku, w następstwie czego sąd ten wydaje postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza³⁸. Pod względem dynamiki postępowania pierwszy z tych trybów odpowiada ogólnej zasadzie postępowania cywilnego, według której postępowanie wykonawcze (w tym egzekucyjne) jest następstwem postępowania rozpoznawczego. Natomiast tryb drugi stanowi wyjątkowe przełamanie tej zasady. Daje on możliwość przystąpienia do sporządzenia spisu inwentarza przed wszczęciem postępowania sądowego w tej sprawie. Jak podnosi się w literaturze przedmiotowej, jest to odwrócona procedura sporządzenia spisu inwentarza, polegająca na potwierdzeniu zasadności sporządzenia przez komornika spisu inwentarza mocą postanowienia sądu wydawanego *ex post*³⁹. Najwyraźniej oba te tryby postępowania w sprawach o sporządzenie spisu inwentarza mają charakter przemienne.

³⁸ M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku...*, *op. cit.*, s. 135 i nast.

³⁹ A. Olaś, *Sąd oraz inne organy procesowe...*, *op. cit.*, s. 724.

Poza przedstawionymi kompetencjami komornika specyficznymi dla postępowania nieprocesowego, w obszarze zadań komorników sądowych realizowanych w postępowaniu nieprocesowym znajdują się również czynności uregulowane w sposób uniwersalny dla całego postępowania cywilnego przepisami o procesie (np. dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy, przyznanie wynagrodzenia biegłemu, ustalenie kosztów wykonania postanowienia) oraz przepisami ustawy o komornikach sądowych, dotyczących np. doręczania pism sądowych i procesowych (art. 3 ust. 4 u.k.s. w zw. z art. 139¹ § 1 k.p.c.).

STRESZCZENIE **Stosunek postępowania nieprocesowego do sądowego postępowania egzekucyjnego**

Postępowanie nieprocesowe i egzekucyjne to dwa różne i odrębne pod względem spełnianych celów i funkcji postępowania cywilne. Każde z nich oparte jest jednak na pewnych ogólniejszych założeniach i zasadach właściwych nie tylko dla prawa postępowania cywilnego, ale także dla systemu prawa w ogólności. Nie pozostaje to bez wpływu na wykładnię przepisów normujących te postępowania. W pierwszej części opracowania przedstawiono związki normatywne tych postępowań, wynikających głównie ze wspólnej regulacji w Kodeksie postępowania cywilnego. Następnie zwrócono uwagę za różnicowanie podmiotowe i przedmiotowe tych postępowań. Wydane w postępowaniu nieprocesowym postanowienia sądu mogą być wykonalne w drodze egzekucji sądowej (np. zasądzające zwrot kosztów postępowania) albo w innej drodze, najczęściej w ramach ostatniej fazy postępowania nieprocesowego, określanej w doktrynie mianem postępowania wykonawczego. Postępowanie to prowadzi w zasadzie komornik sądowy. Zajmuje on w tym postępowaniu pozycję organu procesowego, a nie egzekucyjnego.

Słowa kluczowe: postępowanie nieprocesowe, postępowanie wykonawcze, egzekucja sądowa, postępowanie egzekucyjne, sąd, komornik sądowy

ABSTRACT **Non-Contentious Proceedings vs. Judicial Enforcement Proceedings**

professor dr hab. Andrzej Marciniak, Chair of Civil Procedure II, Faculty of Law and Administration, Łódź University; Chairman of the Scientific Council of the Scientific and Training Centre at the National Council of Judicial Officers in Warsaw; ORCID: 0000-0003-4724-1015

Non-Contentious proceedings and enforcement proceedings are two different types of civil procedures which differ in terms of goals and functions. Each of such proceedings is based, however, on certain general assumptions and principles characteristic not only for civil procedural law, but for the system of law in general, as well. This is not without impact on the interpretation of regulations concerning such proceedings. The first part of the article presents normative relations between those proceedings, resulting mainly from the common regulation of the Civil Procedure Code.

Then, it pays attention to objective and subjective differences. The court's enforceable rulings issued in non-contentious proceedings may be enforceable through court execution (e.g. ordered reimbursement of costs of proceedings) or otherwise, usually at the last phase of non-contentious proceedings, which is defined as enforcement procedures in the doctrine. As a rule the proceedings are conducted by a bailiff. The bailiff acts as a trial, and not an enforcement, authority.

Keywords: *non-contentious proceeding, enforcement proceedings, court enforcement, execution proceedings, court, bailiff*

Bibliografia/References

Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023.

Gapska E., Studzińska J., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2015.

Gudowski J., *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, PS 2002, nr 1.

Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Erecińskiego, J. Gudowskiego, t. 4, Warszawa 2016.

Haak H., *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych – wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012.

Jagiela J., *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, M.Prawn. 2002, nr 19.

Jagiela J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Jabłoński M., *Komornik sądowy – funkcjonariusz publiczny czy „trójkształtny fenomen polskiego systemu prawa”* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.

Koper I., Dończyk D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.

Korzan K., *Postępowanie nieprocesowe. Część szczegółowa*, Katowice 1983.

Siedlecki W., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1988.

Lubiński K., *Istota i charakter prawny działalności sądu w postępowaniu nieprocesowym*, Toruń 1985.

Lubiński K., *Status publicznoprawny komornika sądowego* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, pod red. K. Lubińskiego, Sopot 2000.

Lubiński K., *Status konstytucyjnoprawny zawodu komornika sądowego* [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Warszawa 2013.

Lubiński K., *Teoretyczne a legislacyjne podstawy przekazywania spraw do procesu i postępowania nieprocesowego* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe*, t. 4, cz. 1, pod red. T. Erecińskiego, K. Lubińskiego, Warszawa 2021.

Marcewicz O., *Postępowanie w sprawach dotyczących wykonania kontaktów z dzieckiem – zagadnienia wybrane* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75 urodzin Prof. Andrzeja Zielińskiego*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2014.

Marciniak A., *Podstawy i ograniczenia zasady non est inchoandum ab executione* [w:] *Notarialne tytuły egzekucyjne*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2017.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.

Olaś A., *Sąd oraz inne organy procesowe w postępowaniu nieprocesowym* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe*, t. 4, cz. 1, pod red. T. Erecińskiego, K. Lubińskiego, Warszawa 2021.

Pietrzkowski J., Pietrzkowski K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Policzkiewicz J., Siedlecki W., Wengerek E., *Czynności sądowe w sprawach cywilnych. Wzory i komentarz*, Warszawa 1959.

Reiwer R., *Komornik sądowy w nowej ustawie regulującej wykonywanie tego zawodu* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016.

Stempniak A., *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1, M.Prawn. 2012.

Studzińska J., *Charakter prawny postanowienia o wykonywaniu kontaktów z dzieckiem* [w:] *Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75 urodzin Prof. Andrzeja Zielińskiego*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2014.

Sychowicz M., *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976.

Uliasz M., *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016.

Wengerek E., *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, pod red. J. Jodłowskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

Tytuły wykonawcze w postępowaniu nieprocesowym

1. Wprowadzenie

Egzekucja może być wszczęta i przeprowadzona tylko wtedy, gdy istnieje podstawa egzekucji. Podstawą tą jest tytuł wykonawczy (art. 776 zd. 1 k.p.c.). Brak tytułu wykonawczego uniemożliwia zatem prowadzenie egzekucji¹. Przepis art. 776 zd. 2 k.p.c. określa, co jest tytułem wykonawczym, i stanowi, że jest nim tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Jednakże w niektórych wypadkach tytułami wykonawczymi są tytuły nieodpowiadające tym kryteriom (szczególne tytuły wykonawcze)².

Do wniosku o wszczęcie egzekucji należy dołączyć tytuł wykonawczy (art. 797 § 1 k.p.c.). Zgodnie z treścią art. 803 k.p.c. tytuł wykonawczy stanowi podstawę do prowadzenia egzekucji o całe objęte nim roszczenie i ze wszystkich części majątku dłużnika, chyba że z treści tytułu wynika co innego. W świetle

¹ Bez tytułu wykonawczego nie może się ważnie toczyć postępowanie egzekucyjne. Zob. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972, s. 116. Egzekucja wszczęta na podstawie wniosku, do którego nie dołączono tytułu wykonawczego, jest egzekucją bezpodstawną. Zob. A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095*¹, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 412.

² W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 575.

przytoczonego przepisu znaczenie tytułu wykonawczego jako podstawy egzekucji sądowej polega na wytyczeniu przez ten tytuł przedmiotowych i podmiotowych granic, w jakich egzekucja może nastąpić³. Znaczenie tytułu wykonawczego jako podstawy egzekucji określa również przepis art. 804 § 1 k.p.c. stwierdzający, że organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym⁴.

Tytuł wykonawczy może powstać w sądowym postępowaniu cywilnym lub karnym, a także w trybie niesądowym⁵. Jeśli chodzi o tytuły wykonawcze w postępowaniu nieprocesowym, uwzględniając całokształt obowiązującego w tym zakresie materiału normatywnego, należy rozróżnić dwie grupy tych tytułów, a mianowicie tytuły powstające w każdym postępowaniu cywilnym i tytuły powstające tylko w postępowaniu nieprocesowym. Niniejsze opracowanie będzie dotyczyć drugiej grupy tytułów wykonawczych, zasadniczo na płaszczyźnie kodeksowej.

Liczba tytułów, które nierozdzielnie związane są wyłącznie z postępowaniem nieprocesowym, ulega zmianom. Tytuły te mają dość zróżnicowany charakter prawny. Różnorodność tytułów wykonawczych powstających jedynie w postępowaniu nieprocesowym nie tylko stwarza możliwość, ale także uzasadnia potrzebę podziału tych tytułów i tworzenia ich pewnych grup rodzajowych, według zbliżonych konstrukcji. Umożliwia to orientację w materiale normatywnym, uchwycenie cech charakterystycznych poszczególnych tytułów wykonawczych, a także ułatwia ich analizę prawną. Można dokonać ich podziału na tytuły:

- będące tytułami egzekucyjnymi w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które po nadaniu im klauzuli wykonalności stanowią podstawę egzekucji sądowej;
- tzw. szczególne tytuły wykonawcze, tj. tytuły egzekucyjne w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które stanowią samodzielną podstawę egzekucji bez nadania im klauzuli wykonalności;

³ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, op. cit., s. 186–187.

⁴ Zarzuty dłużnika co do istnienia lub wysokości świadczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym nie mają w postępowaniu egzekucyjnym żadnego znaczenia, jeżeli pominąć wyjątkową sytuację opisaną w art. 804 § 2 i 822 k.p.c. Właściwym środkiem do podnoszenia tego rodzaju zarzutów jest powództwo opozycyjne. Zob. R. Kulski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095*¹, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 587.

⁵ A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, op. cit., s. 412.

- będące tytułami egzekucyjnymi w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które po nadaniu im sądowej klauzuli wykonalności będą podlegać wykonaniu w trybie egzekucji administracyjnej.

Przyjęty podział posłużył za podstawę dalszych uwag.

2. Tytuły wykonawcze będące tytułami egzekucyjnymi zaopatrzonymi w klauzulę wykonalności

W aktualnym stanie prawnym do tych tytułów należą:

- 1) nieprawomocne postanowienia sądu w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej zaopatrzone w klauzulę wykonalności;
- 2) prawomocne postanowienie o zniesieniu współwłasności zawierające orzeczenie o nakazie wydania rzeczy bądź jej części lub opróżnieniu przez pozostałych współwłaścicieli pomieszczeń znajdujących się na nieruchomości zaopatrzone w klauzulę wykonalności;
- 3) prawomocne postanowienie o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, nakazujące jednocześnie jednemu z małżonków wydanie poszczególnych przedmiotów majątkowych drugiemu małżonkowi, po nadaniu takiemu postanowieniu klauzuli wykonalności;
- 4) prawomocne postanowienie o dziale spadku zawierające orzeczenie o nakazie wydania rzeczy bądź jej części lub opróżnieniu przez pozostałych spadkobierców pomieszczeń znajdujących się na nieruchomości zaopatrzone w klauzulę wykonalności;
- 5) postanowienia sądu rejestrowego dotyczące zastosowania środka przymusu w postaci grzywny, wydane w trybie art. 694⁵ § 3 k.p.c., prawomocne albo którym sąd nadał rygor natychmiastowej wykonalności, i zaopatrzone w klauzulę wykonalności.

Ad 1) O tym, jakie postanowienia sądu w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej wchodzi w rachubę, stanowi art. 560⁷ § 1, 3, 4 i 5 k.p.c.⁶

⁶ Wypada odnotować, że przepis art. 560⁷ k.p.c. został wprowadzony na mocy nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2020 r. ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 956), która weszła w życie w dniu 30 listopada 2020 r. Brzmienie tego przepisu było modyfikowane na podstawie nowelizacji z 2023 r., a mianowicie ustawą z dnia 13 stycznia

Jak wynika z art. 560⁷ § 5 k.p.c., skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia są następujące postanowienia:

- a) zobowiązujące osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 560⁷ § 1 k.p.c.);
- b) o zakazie zbliżania się przez osobę stosującą przemoc domową do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (art. 560⁷ § 1 k.p.c.)⁷;
- c) o zakazie zbliżania się przez osobę stosującą przemoc domową do osoby doznającej przemocy domowej (art. 560⁷ § 3 k.p.c.);
- d) o zakazie kontaktowania się przez osobę stosującą przemoc domową z pełnoletnią osobą doznającą przemocy domowej (art. 560⁷ § 4 k.p.c.);
- e) o zakazie wstępu przez osobę stosującą przemoc domową na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie (art. 560⁷ § 5 k.p.c.).

Z mocy art. 560⁹ § 1 zd. 1 *in principio* k.p.c. sąd z urzędu doręcza postanowienie wydane w sprawie z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej uczestnikom postępowania, prokuratorowi i Policji lub Żandarmerii Wojskowej⁸. Zakres wymienionych rozstrzygnięć w postępowaniu w przedmiocie przeciwdziałania

2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 289), która weszła w życie dnia 15 sierpnia 2023 r. i została zmieniona ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 535), która weszła w życie dnia 22 czerwca 2023 r. Modyfikacje te wiążą się przede wszystkim z rozszerzeniem zakresu spraw, jakie mogą być rozpoznawane w postępowaniu w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej w trybie art. 560² i nast. k.p.c.

⁷ F. Manikowski, *Postępowanie w sprawie o zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazania zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia – analiza badań aktowych*, Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne 2022, nr 50, s. 9–43.

⁸ Jak podkreślono w doktrynie, ideą wprowadzonej regulacji postępowania w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej jest ochrona osoby doświadczającej przemocy domowej poprzez kompleksowe rozwiązania pozwalające na szybkie odizolowanie osoby do tkniętej przemocą od osoby stosującej przemoc, jeśli stwarza ona zagrożenie dla życia lub zdrowia domowników. Zob. P. Woś, *Postępowanie względem osoby stosującej przemoc w rodzinie w Kodeksie postępowania cywilnego*, Studia Prawnicze KUL 2023, nr 1, s. 129–143.

przemocy domowej koresponduje z zakresem rozpoznawanych w nim spraw i z zakresem realizowanych żądań⁹. Przepis art. 560⁷ k.p.c. normuje wszystkie możliwe rodzaje rozstrzygnięć uwzględniających wnioski w takich sprawach.

Ażeby wyszczególnione wcześniej postanowienia mogły być wykonane w drodze egzekucji sądowej, konieczne jest nadanie im klauzuli wykonalności. To, że wymienione postanowienia są skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia, nie oznacza, że z tą chwilą mogą już być wykonane w drodze egzekucji sądowej. Brzmienie art. 560⁷ § 5 k.p.c. przesądza jedynie, że postanowienie nadaje się do wykonania w drodze egzekucji z chwilą ogłoszenia. Z przepisu art. 776 k.p.c. wynika zaś, że podstawą egzekucji sądowej jest tytuł wykonawczy. Z kolei tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, chyba że ustawa stanowi inaczej. Skoro jednak ustawa nie stanowi, że postanowienia w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej, o których mowa w art. 560⁷ k.p.c., mogą zostać wykonane w drodze egzekucji bez nadania im klauzuli wykonalności, należy przyjąć, że klauzula ta jest konieczna.

Zgodnie z art. 782 § 1¹ k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu, nakazującemu osobie stosującej przemoc domową opuszczenie wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tytuł wykonawczy doręcza się wierzycielowi z urzędu¹⁰. Takiej regulacji o nadaniu klauzuli wykonalności z urzędu nie ma w odniesieniu do postanowienia o zakazie zbliżania się przez osobę stosującą przemoc domową do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz w odniesieniu do pozostałych postanowień w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej, o których mowa w art. 560⁷ § 3, 4 i 5 k.p.c. Oznacza to, że klauzulę wykonalności tym tytułom egzekucyjnym, które powstały w postępowaniu w przedmiocie przeciwdziałania przemocy domowej, sąd nadaje na wniosek osoby doznającej przemocy domowej. To może być zaskakujące, albowiem w tym wypadku kluczowa jest szybkość i sprawność postępowania

⁹ Na temat zakresów spraw i żądań zob. art. 560² i 560³ § 1 k.p.c., a także art. 11a ust. 1 oraz art. 11aa ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1673).

¹⁰ Brzmienie art. 782 § 1¹ k.p.c. jest wzorowane na regulacji z art. 1082 k.p.c.

przymuszającego sprawcę do wykonania orzeczenia. Zdaje się, że mimo szeroko wyznaczonej sfery ochrony prawnej członków rodziny przed zachowaniem sprawcy przemocy domowej, nieco załamuje się ona z chwilą wydania przez sąd postanowienia.

Należy dodać, że z mocy art. 11a ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej¹¹ do wykonania obowiązku opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika (zob. art. 1046 k.p.c.). Trzeba podkreślić, że do wykonania postanowienia sądu zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia mieszkania nie stosuje się przepisów o prawie do lokalu socjalnego ani przepisów dotyczących okresu ochronnego trwającego od 1 listopada do 31 marca roku następnego włącznie, w którym zasadniczo nie wykonuje się orzeczeń o opróżnieniu lokalu¹². Osoba stosująca przemoc domową nie ma również prawa do pomieszczenia tymczasowego. Z kolei egzekucja zakazu zbliżania się będzie prowadzona na podstawie art. 1051 k.p.c.

Ad 2–4) Tytuły te mogą być wydawane w jednym lub w odrębnych postępowaniach. Przepis art. 624 zd. 2 k.p.c. poleca sądowi zamieścić w postanowieniu o zniesieniu współwłasności nakaz wydania rzeczy lub jej części przez współwłaścicieli, którym w wyniku rozstrzygnięcia sprawy ta rzecz lub jej część nie została przyznana, bądź opróżnienia z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli pomieszczeń znajdujących się na nieruchomości. Dyspozycja o nakazie znajdzie zastosowanie, jeśli w wyniku podziału całość rzeczy lub jej część przypadnie współwłaścicielowi, który nie włada tą rzeczą lub jej częścią (a nie temu, który nią dotychczas włada)¹³. Orzeczenie zawierające rozstrzygnięcie o wydaniu rzeczy lub jej części stanowi tytuł egzekucyjny w rozumieniu art. 777 § 1

¹¹ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1673.

¹² Por. art. 17 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 725).

¹³ Zgodnie z postanowieniem SN z dnia 27 czerwca 1969 r. (III CRN 226/69, OSNCP 1970/3/51) przepis art. 624 zd. 2 k.p.c. nie daje podstawy do orzeczenia w tym postępowaniu o wydaniu rzeczy lub jej części współwłaścicielowi przez osobę władającą nią na podstawie odrębnego tytułu prawnego, innego niż współwłaściciel tej rzeczy.

pkt 1 k.p.c.¹⁴ i po nadejściu określonego w tym orzeczeniu terminu nadaje się – po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności – do wykonania w drodze egzekucji stosownie do przepisów o egzekucji świadczeń niepieniężnych (art. 1041 k.p.c.).

Zamieszczenie w sentencji postanowienia przyznającego dotychczasowym współwłaścicielom części lub jednemu z nich całość rzeczy rozstrzygnięcia o wydaniu rzeczy lub wydzielonej części jest obligatoryjne. Powinność ta wiąże się z funkcją orzeczeń działowych, które powinny w sposób całościowy zamknąć całokształt poddanych kognicji sądu stosunków, a nie tworzyć nowe sprawy mające swoje źródło w niedoprowadzonej do końca sprawie działowej. Ponadto wskazane w art. 624 zd. 2 k.p.c. rozstrzygnięcie ma wzmocnić pozycję procesową osoby uprawnionej poprzez umożliwienie jej – na wypadek niepodporządkowania się dobrowolnie przez zobowiązanego nałożonemu na nią obowiązкови – przeprowadzenia egzekucji.

Należy zastrzec, że takim tytułem wykonawczym będzie także dyspozycja zamieszczona w innym odpowiednim postanowieniu działowym, a mianowicie w postanowieniu o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej lub w postanowieniu o dziale spadku po nadaniu takiemu postanowieniu klauzuli wykonalności¹⁵.

Ad 5) Jeśli chodzi o postanowienia sądu rejestrowego, o których mowa w art. 694⁵ § 3 k.p.c., to dotyczą one zastosowania środka przymusu. Wśród tych postanowień należy wyróżnić postanowienia o nałożeniu grzywny w postępowaniu rejestrowym, które są wydawane w trybie art. 24 ust. 1b i art. 34

¹⁴ Uchwała SN z dnia 4 grudnia 1957 r., I CO 16/57, OSNCK 1959/1/1. Zob. także M. Sycho-wicz, *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976, s. 123 i 126.

¹⁵ Zob. art. 624 w zw. z art. 688 k.p.c. oraz A. Stempniak, *Autonomia i integracja postępowań działowych w prawie polskim*, Warszawa 2017, s. 623–624; *Idem*, *Postępowanie w sprawach o dział spadku*, Warszawa 2024, s. 416–417. Ponadto według Sądu Najwyższego, jeżeli w wyniku postępowania o podział majątku wspólnego sąd przyzna jednemu z byłych małżonków dotychczas wspólne prawo do lokalu, orzeknie także o obowiązku wydania przedmiotu tego prawa przez drugiego byłego małżonka (zob. wyrok SN z dnia 7 marca 1969 r., III CRN 33/69, OSPiKA 1971/10/174). W konsekwencji nie jest dopuszczalne powództwo o eksmisję byłego małżonka z lokalu mieszkalnego w sytuacji, gdy w prawomocnym postanowieniu o podziale majątku wspólnego sąd orzekł o opuszczeniu mieszkania przez tego małżonka i wydaniu lokalu uprawnionemu współmałżonkowi (uchwała SN z dnia 13 marca 1985 r., III CZP 4/85, OSNCP 1985/11/172).

ust. 3 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym¹⁶, oraz postanowienia o rozwiązaniu spółki osobowej na podstawie art. 25 ustawy o KRS. Tylko postanowieniom o nałożeniu grzywny może zostać nadany rygor natychmiastowej wykonalności na podstawie art. 694⁵ § 3 k.p.c., ponieważ przysługuje im cecha wykonalności w znaczeniu zdatności do wykonania w drodze egzekucji. Z kolei postanowienie o rozwiązaniu spółki osobowej wydane w trybie art. 25 ustawy o KRS nie nadaje się do wykonania w drodze egzekucji i w rezultacie nie może być objęte zakresem zastosowania art. 694⁵ § 3 k.p.c.¹⁷

Trzeba zastrzec, że z mocy art. 694⁵ § 3 k.p.c. sąd rejestrowy może nadać wspomnianym postanowieniom rygor natychmiastowej wykonalności, jeżeli wymaga tego interes wierzyciela lub innych osób. Jeżeli sąd rejestrowy nie zastrzeże takiego rygoru, tytułem egzekucyjnym będzie dopiero prawomocne postanowienie tego sądu o nałożeniu grzywny. Regulacja z art. 694⁵ § 3 k.p.c. stanowi jedyny wypadek w postępowaniu nieprocesowym, w którym sąd może nadać postanowieniu rygor natychmiastowej wykonalności¹⁸. Mając na uwadze powyższe, należy stwierdzić, że w analizowanym wypadku podstawą egzekucji jest tytuł egzekucyjny w postaci postanowienia, o którym mowa w art. 694⁵ § 3 k.p.c. – prawomocnego, czy też natychmiast wykonalnego – zaopatrzonego klauzulą wykonalności.

Zgodnie z art. 24 ust. 1b ustawy o KRS sąd rejestrowy nakłada na obowiązanych grzywnę przewidzianą w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych, jeśli wniosek o wpis do Rejestru lub dokumenty, których złożenie jest obowiązkowe, nie zostały złożone pomimo wezwania i upływu dodatkowego terminu (art. 24 ust. 1 ustawy o KRS) lub jeśli obowiązany, pomimo wezwania i upływu odpowiedniego terminu, nie wykazał, że organ uprawniony do reprezentowania osoby prawnej został powołany lub wybrany albo że braki w jego składzie zostały usunięte (art. 24 ust. 1a ustawy

¹⁶ T.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 869.

¹⁷ A. Michnik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1390.

¹⁸ W postępowaniu nieprocesowym nie stosuje się przepisów o rygorze natychmiastowej wykonalności nadawanej wyrokom, a orzeczenie nieprawomocne może być wykonane tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. Zob. art. 521 k.p.c.

o KRS). Przepis art. 34 ust. 3 ustawy o KRS stwierdza zaś o grzywnie nie wyższej niż 5 000 zł nakładanej na osoby odpowiedzialne w wypadku niedopełnienia obowiązku przez podmiot wpisany do Rejestru umieszczania w oświadczeniach pisemnych skierowanych do oznaczonych osób i organów danych z art. 34 ust. 1 ustawy o KRS, a mianowicie firmy lub nazwy, oznaczenia formy prawnej wykonywanej działalności, siedziby i adresu, NIP-u i oznaczenia sądu rejestrowego, w którym przechowywane są akta rejestrowe podmiotu oraz numer podmiotu w Rejestrze.

3. Szczególne tytuły wykonawcze

Jako szczególne tytuły wykonawcze należy traktować te tytuły, które nie odpowiadają kryteriom z art. 776 zd. 2 k.p.c. Do szczególnych tytułów wykonawczych w postaci tytułów egzekucyjnych w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które stanowią samodzielną podstawę egzekucji bez nadania im klauzuli wykonalności, należą:

- 1) prawomocne postanowienia w sprawie kontaktów z dzieckiem, w których sąd opiekuńczy nakazał zapłatę należnej sumy pieniężnej;
- 2) prawomocne postanowienia w sprawie kontaktów z dzieckiem, w których sąd opiekuńczy przyznał zwrot uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu.

Ad 1) W świetle art. 598¹⁶ k.p.c. dopuszczalność wydania postanowienia nakazującego zapłatę należnej sumy pieniężnej kształtuje się nieco inaczej w przypadku, gdy zagrożenie nakazaniem zapłaty zostało orzeczone w postępowaniu wykonawczym na podstawie art. 598¹⁵ k.p.c., oraz inaczej, gdy zostało orzeczone w postępowaniu rozpoznawczym w przedmiocie kontaktów z dzieckiem na podstawie art. 582¹ § 3 k.p.c.¹⁹ W pierwszym przypadku nakazanie zapłaty będzie orzeczone, jeżeli osoba po naruszeniu obowiązku, w związku z którym sąd opiekuńczy zagroził jej nakazaniem zapłaty, nadal nie wypełnia ciężącego na niej obowiązku, czyli dopuściła się dalszych naruszeń tego samego

¹⁹ Więcej na ten temat zob. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 940–941.

obowiązku (art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.²⁰)²¹. Natomiast w przypadku zagrożenia nakazaniem zapłaty już w orzeczeniu regulującym sposób kontaktów z dzieckiem (art. 582¹ § 3 k.p.c.), sąd opiekuńczy nakaze zapłatę należnej sumy po dokonaniu pierwszego naruszenia (art. 598¹⁶ § 2 k.p.c.). Postanowienie nakazujące zapłatę należnej sumy pieniężnej może być wydane przez sąd opiekuńczy tylko na wniosek osoby, do rąk której zapłata ma nastąpić, oraz na ogólnych zasadach na żądanie prokuratora, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Rzecznika Praw Dziecka²².

Ad 2) Przepis art. 598¹⁷ k.p.c. stwierdza dopuszczalność wydania przez sąd opiekuńczy postanowienia w przedmiocie zwrotu poniesionych wydatków związanych z wykonywaniem kontaktów z dzieckiem, powstałych wskutek niewykonania lub niewłaściwego wykonania obowiązków wynikających z orzeczenia albo z ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem w tym przedmiocie. Obowiązek zwrotu dotyczy wydatków poniesionych zarówno przez osobę uprawnioną do kontaktu, jeżeli do kontaktu nie doszło (§ 1), jak i przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, jeżeli uprawniony narusza obowiązki dotyczące kontaktu wynikające z orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem (§ 2). Należy podkreślić, że zwrot wydatków związanych z wykonywaniem kontaktów z dzieckiem przysługuje

²⁰ Zaznaczmy, że przepis art. 598¹⁶ § 1 k.p.c. częściowo został uznany za niezgodny z art. 48 ust. 1 zd. 2 oraz art. 72 ust. 3 Konstytucji RP wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 czerwca 2022 r., SK 3/20 (Dz.U.2022.1371) z dnia 30 czerwca 2022 r. Zgodnie z tym wyrokiem przepis ten traci moc w zakresie, w jakim obejmuje sytuacje, w których niewłaściwe wykonywanie lub niewykonywanie obowiązków związane jest z zachowaniem dziecka, niewywołanym przez osobę, pod której pieczę dziecko to się znajduje. Zob. R. Łukasiewicz, *Suma pieniężna na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów a zachowanie małoletniego*, MoP 2022, nr 22, s. 1128–1134.

²¹ Zgodnie z postanowieniem SN z dnia 8 maja 2015 r. (II CNP 5/15, Legalis nr 1242510) natura postanowień mających na celu wykonanie obowiązków związanych z ustalonymi kontaktami z dzieckiem prowadzi do wniosku, że postanowienie przewidziane w art. 598¹⁶ § 1 k.p.c. nie jest orzeczeniem samodzielnym, ale kontynuacją wszczętego wcześniej postępowania wykonawczego, nie kończy postępowania w sprawie. Oznacza to, że prawomocne postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nakazania osobie, która nadal nie wypełniła nałożonego obowiązku, zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, nie należy do kategorii postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, o jakich mowa w art. 519² § 1 k.p.c.

²² Sąd nie może natomiast nakazać zapłaty tej sumy z urzędu, na podstawie art. 570 k.p.c., ponieważ stosowanie tego przepisu w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem jest wyłączone poprzez przepis art. 598¹⁸ § 1 k.p.c.

niezależnie od sumy pieniężnej przyznanej na podstawie art. 598¹⁶ k.p.c. z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonywania obowiązków wynikających z orzeczenia albo ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem.

Jak wynika z przepisów art. 598¹⁶ § 4 k.p.c. i art. 598¹⁷ § 4 k.p.c., postanowienia w sprawie kontaktów z dzieckiem, w których sąd opiekuńczy nakazał zapłatę należnej sumy pieniężnej bądź przyznał zwrot uzasadnionych wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu, podlegają wykonaniu po uprawomocnieniu się, bez nadania klauzuli wykonalności²³. Wykonalność tych postanowień, po ich uprawomocnieniu się, stwierdza sąd opiekuńczy pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym z urzędu (art. 578¹ § 3 k.p.c.), a sąd drugiej instancji – dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie (art. 578¹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 364 § 1 k.p.c.).

Postanowienia z art. 598¹⁶ i 598¹⁷ k.p.c. podlegają wykonaniu w trybie egzekucji sądowej zgodnie z przepisami o egzekucji świadczeń pieniężnych. Sumy, których zapłatę nakazał sąd opiekuńczy prawomocnym postanowieniem, należą się osobie, na rzecz której zostały zasądzone, także wtedy, gdy osoba, od której zostały zasądzone, wykonała obowiązek wynikający z orzeczenia lub ugody w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, albo postępowanie dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem zostało umorzone na podstawie art. 598²⁰ k.p.c.

4. Tytuły wykonawcze będące tytułami egzekucyjnymi zaopatrzonymi w sądową klauzulę wykonalności i podlegające wykonaniu w trybie egzekucji administracyjnej

Do tytułów wykonawczych w postaci tytułów egzekucyjnych w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które po nadaniu im sądowej klauzuli wykonalności będą podlegać wykonaniu w trybie egzekucji administracyjnej²⁴, należą:

- 1) prawomocne postanowienia sądu o przepadku na rzecz Skarbu Państwa rzeczy będących towarami zajętymi lub zatrzymanymi, które na podstawie

²³ Zob. A. Laskowska-Hulisz [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Wałasika, Warszawa 2023, s. 859.

²⁴ Por. art. 4 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 132 ze zm.).

przepisów prawa celnego²⁵ podlegają przepadkowi, zaopatrzone w sądową klauzulę wykonalności;

- 2) prawomocne postanowienia sądu o przepadku na rzecz powiatu pojazdu usuniętego z drogi w wypadkach określonych w art. 130a ust. 1 lub 2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym²⁶ i zaopatrzone w klauzulę wykonalności;
- 3) prawomocne postanowienia sądu o stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu i zaopatrzone w klauzulę wykonalności.

Ad 1) Postanowienie to wydaje sąd w postępowaniu w sprawie o przepadek rzeczy wszczętym na wniosek organu celnego (art. 610² § 1 i 2 k.p.c.). Orzeczeniem przepadku i przepadkiem może być objęty każdy towar, którego posiadanie, rozpowszechnianie lub którym obrót są zakazane na podstawie umów międzynarodowych lub przepisów odrębnych albo którego posiadanie, rozpowszechnianie lub którym obrót uzależnione są od spełnienia określonych wymogów, które nie zostały spełnione (por. art. 31 ust. 1 i 2 pr.cel.). Na podstawie art. 610⁵ k.p.c. wykonanie postanowienia o przepadku rzeczy następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, z uwzględnieniem przepisów prawa celnego. Z przepisów prawa celnego dotyczących przepadku wynika w szczególności, że wyroby tytoniowe oraz produkty lecznicze, których przepadek orzeczono, podlegają zniszczeniu (art. 31 ust. 4 pr.cel.). Również napoje alkoholowe oraz kosmetyki, których przepadek orzeczono, podlegają zniszczeniu w całości albo w części, jeżeli sprzedaż tych towarów jest niemożliwa, znacznie utrudniona lub nieuzasadniona albo towary te nie odpowiadają warunkom dopuszczenia do obrotu określonym w przepisach odrębnych (art. 31 ust. 5 pr.cel.). Do wykonania orzeczenia o przepadku towarów jest obowiązany właściwy organ celny, tj. naczelnik urzędu celno-skarbowego, który był wnioskodawcą w postępowaniu o orzeczenie przepadku rzeczy.

Ad 2) Postanowienie to wydaje sąd w postępowaniu w sprawie o przepadek pojazdów wszczętym na wniosek starosty (art. 610⁷ § 1 i 2 k.p.c.). W świetle

²⁵ Ustawa z dnia 19 marca 2004 r. – Prawo celne (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1373); dalej: pr.cel.

²⁶ Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1251 ze zm.).

art. 130a ust. 10 ustawy – Prawo o ruchu drogowym starosta w stosunku do pojazdu usuniętego z drogi występuje do sądu z wnioskiem o orzeczenie jego przepadku na rzecz powiatu, jeżeli prawidłowo powiadomiony właściciel lub osoba uprawniona nie odebrała pojazdu w terminie 3 miesięcy od dnia jego usunięcia.

Na podstawie art. 130a ust. 10f ustawy – Prawo o ruchu drogowym do wykonania orzeczenia sądu o przepadku pojazdu, które zostało wydane w postępowaniu w sprawie o przepadek takiego pojazdu (art. 610⁷ k.p.c.), jest obowiązany starosta. Wykonanie orzeczenia następuje w trybie i na zasadach określonych w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, z uwzględnieniem przepisów ustawy – Prawo o ruchu drogowym.

Ad 3) Stosownie do treści art. 693²⁰ k.p.c. w sprawie o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu sąd może wszcząć postępowanie z urzędu. Ze względu na brzmienie art. 693²⁰ w zw. z art. 782 § 1 k.p.c. sąd z urzędu nadaje klauzulę wykonalności prawomocnemu postanowieniu sądu o stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu (art. 782 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 693²² k.p.c. do wykonania tego orzeczenia jest obowiązany naczelnik właściwego urzędu skarbowego w trybie i na zasadach określonych w przepisach ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Z tego względu, że postanowienie orzekające przepadek rzeczy będących towarami lub pojazdu, a także postanowienie sądu o stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu mają charakter konstytutywny, a więc powodują przejście prawa własności tych rzeczy (pojazdu) na Skarb Państwa lub powiat, wykonanie takiego postanowienia może polegać co najwyżej na objęciu rzeczy nabytej we władanie²⁷.

W świetle art. 26 § 3 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji wierzyciel nie wystawia tytułu wykonawczego (administracyjnego), lecz do wniosku o wszczęcie egzekucji administracyjnej dołącza sądowy tytuł wykonawczy,

²⁷ Por. Z. Woźniak [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023, s. 1085–1086, 1093; C. Kosiński, *Usuwanie pojazdów z drogi i dalsze postępowanie z tymi pojazdami*, Nowe Zeszyty Samorządowe 2013, nr 2, s. 16 i nast.

tj. tytuł egzekucyjny w postaci prawomocnego postanowienia o przepadku rzeczy lub pojazdu lub stwierdzeniu likwidacji niepodjętego depozytu i zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. W wyszczególnionych trzech wypadkach przedmiotem egzekucji administracyjnej ma być bowiem wynikający z tych orzeczeń obowiązek o charakterze niepieniężnym.

5. Podsumowanie

Wśród tytułów wykonawczych powstających tylko w postępowaniu nieprocesowym należy wyróżnić trzy grypy tytułów, a mianowicie tytuły wydane przez sąd wyłącznie w tym postępowaniu, składające się z tytułu egzekucyjnego i klauzuli wykonalności (art. 776 zd. 2 k.p.c.), tytuły wydane przez sąd wyłącznie w postępowaniu nieprocesowym, niedopowiadające tym kryteriom, oraz tytuły wykonawcze, które odpowiadają kryteriom z art. 776 zd. 2 k.p.c., ale podlegają wykonaniu w trybie egzekucji administracyjnej.

STRESZCZENIE **Tytuły wykonawcze w postępowaniu nieprocesowym**

W artykule przedstawiono problematykę tytułów wykonawczych w postępowaniu nieprocesowym. Zwięźle omówiono pojęcie tytułu wykonawczego i jego znaczenie dla egzekucji oraz rodzaje tytułów wykonawczych w postępowaniu nieprocesowym. Wśród tytułów wykonawczych powstających tylko w postępowaniu nieprocesowym wyróżniono trzy grypy: tytuły wydane przez sąd wyłącznie w tym postępowaniu, składające się z tytułu egzekucyjnego i klauzuli wykonalności (art. 776 zd. 2 k.p.c.); tytuły wydane przez sąd wyłącznie w postępowaniu nieprocesowym, niedopowiadające tym kryteriom, tzw. szczególne tytuły wykonawcze, tj. tytuły egzekucyjne w rozumieniu art. 777 § 1 k.p.c., które stanowią samodzielną podstawę egzekucji bez nadania im klauzuli wykonalności; tytuły wykonawcze, które odpowiadają kryteriom z art. 776 zd. 2 k.p.c., ale podlegają wykonaniu w trybie egzekucji administracyjnej. W odrębnych punktach omówiono poszczególne tytuły wykonawcze wydawane tylko w postępowaniu nieprocesowym ze wskazaniem trybu postępowania egzekucyjnego, w którym są wykonywane.

Słowa kluczowe: tytuł wykonawczy, tytuł egzekucyjny, postępowanie nieprocesowe, podstawa egzekucji, klauzula wykonalności, szczególny tytuł wykonawczy, egzekucja sądowa, egzekucja administracyjna

ABSTRACT Enforcement Titles in Non-Contentious Proceedings

dr hab. Robert Kulski, professor at the University of Łódź, Chair of Civil Procedure II,
Faculty of Law and Administration, Łódź University; ORCID: 0000-0003-3967-3985

This paper presents the issue of enforcement titles in non-contentious proceedings. It briefly outlines the concept of an enforcement title and its importance for enforcement, as well as the types of enforcement titles in non-contentious proceedings. Among the enforcement titles arising only in non-contentious proceedings, three groups of titles are distinguished: titles issued by the court exclusively in these proceedings, consisting of an enforcement order and an writ of enforcement (Article 776, second sentence, of the Code of Civil Procedure); titles issued by the court exclusively in non-contentious proceedings that do not meet these criteria, so-called special enforcement titles, i.e., enforcement orders within the meaning of Article 777 § 1 of the Code of Civil Procedure, which constitute a stand-alone basis for enforcement without the issuance of an writ of enforcement; and enforcement titles that meet the criteria of Article 777 § 1 of the Code of Civil Procedure, 776, second sentence, of the Code of Civil Procedure, but are subject to enforcement through administrative enforcement procedures. Individual enforcement titles issued only in non-contentious proceedings are discussed in separate sections, indicating the enforcement proceedings in which they are enforced.

Keywords: enforcement title, enforcement order, non-contentious proceedings, basis for enforcement, writ of enforcement, special enforcement title, judicial enforcement, administrative enforcement

Bibliografia/References

- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023.
- Jagiela J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.
- Kosiński C., *Usuwanie pojazdów z drogi i dalsze postępowanie z tymi pojazdami*, Nowe Zeszyty Samorządowe 2013, nr 2.
- Kulski R. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.
- Laskowska-Hulisz A. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023.
- Łukasiewicz R., *Suma pieniężna na rzecz osoby uprawnionej do kontaktów a zachowanie małoletniego*, MoP 2022, nr 22.
- Manikowski F., *Postępowanie w sprawie o zobowiązania osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazania zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia – analiza badań aktowych*, Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne 2022, nr 50.

Marciniak A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Michnik A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 425–729*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Stempniak A., *Autonomia i integracja postępowań działowych w prawie polskim*, Warszawa 2017.

Stempniak A., *Postępowanie w sprawach o dział spadku*, Warszawa 2024.

Sychowicz M., *Postępowanie o zniesienie współwłasności*, Warszawa 1976.

Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972.

Woś P., *Postępowanie względem osoby stosującej przemoc w rodzinie w Kodeksie postępowania cywilnego*, *Studia Prawnicze KUL* 2023, nr 1.

Woźniak Z. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023.

Zabezpieczenie roszczeń w postępowaniach działowych na przykładzie podziału majątku wspólnego

1. Uwagi wprowadzające

Przez sprawy działowe rozumie się sprawy o zniesienie współwłasności (art. 617–625 k.p.c.¹), o dział spadku (art. 680–689 k.p.c.) oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (art. 566, 567 k.p.c.). Sprawy te rozpoznawane są w postępowaniu nieprocesowym i dotyczą roszczeń majątkowych, które mogą występować jako roszczenia pieniężne (np. o spłatę, dopłatę, zwrot nakładów) bądź jako roszczenia niepieniężne (np. o wydanie rzeczy, o ustalenie nierównych udziałów).

Postępowanie o podział majątku wspólnego zostało uregulowane przy tym w ten sposób, że ustawodawca pewne odrębności związane z tym postępowaniem wprowadził w art. 566 i 567 k.p.c., natomiast w pozostałym zakresie do postępowania tego na mocy art. 567 § 3 k.p.c. stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku. Z kolei przepisy o dziale spadku w zakresie w nich

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 ze); dalej: k.p.c.

nieuregulowanym odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów o zniesieniu współwłasności, a w szczególności do art. 618 k.p.c. (art. 688 k.p.c.).

Biorąc zatem pod uwagę tę regulację oraz istotę postępowania zabezpieczającego, warto najpierw ustalić roszczenia, jakie mogą być przedmiotem postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej, aby następnie na tej podstawie rozważyć dopuszczalne sposoby ich zabezpieczenia i przybliżyć pewne odrębności związane ze stosowaniem instytucji zabezpieczenia do tego rodzaju spraw, w tym w zakresie osób, które mogą być uprawnionymi lub obowiązаныmi, a także przesłanek udzielenia zabezpieczenia.

W niniejszym opracowaniu, z uwagi na określone ramy wydawnicze, zostaną zasygnalizowane tylko wybrane kwestie związane ze specyfiką zabezpieczania roszczeń w sprawach działowych, a w szczególności w postępowaniu o podział majątku wspólnego, bez szczegółowego opisywania postępowania zabezpieczającego w sprawach cywilnych.

2. Roszczenia w postępowaniu o podział majątku wspólnego, które mogą być przedmiotem zabezpieczenia

Postępowanie o podział majątku wspólnego, podobnie jak postępowanie o zniesienie współwłasności oraz dział spadku, ma charakter kompleksowy, co oznacza, że poza podziałem majątku w znaczeniu ścisłym obejmuje ono także rozstrzygnięcia o wzajemnych roszczeniach majątkowych małżonków. W postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonkowie mogą zatem kierować wobec siebie różne roszczenia majątkowe: pieniężne lub niepieniężne, które mogą być przedmiotem zabezpieczenia.

Oprócz roszczeń głównych, które stanowią istotę tego postępowania, a dotyczących samego podziału majątku wspólnego lub ustalenia nierównych udziałów, w postępowaniu tym małżonkowie mogą dochodzić także roszczeń niezwiązanych bezpośrednio z istotą tego postępowania, a dochodzonych niejako przy okazji². Chodzi tu głównie o roszczenia wskazane w art. 618 w zw. z art. 688 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c.

² Tak SN w postanowieniu z dnia 1 grudnia 2011 r., I CSK 78/11, niepubl. Zob. też np. T. Grzybowski, *Problematyka prawna sporów i roszczeń rozpoznawanych w postępowaniu o zniesienie współwłasności nieruchomości (problematyka prawna art. 618 k.p.c.)*, PS 2002, nr 5, s. 17 i nast.

Małżonkowie mogą zatem wobec siebie wysuwać roszczenia pieniężne, tj. o zapłatę określonej kwoty tytułem m.in. spłaty lub dopłaty ceny za składnik majątku wspólnego przyznanego na własność jednego z małżonków, zwrotu nakładów lub innych wydatków z majątku osobistego na majątek wspólny bądź odwrotnie, np. z tytułu spłaconych długów, rozliczenia pożytków lub innych przychodów. Tytułem przykładu sąd, dokonując podziału majątku wspólnego w przypadku nieruchomości obciążonej hipoteką, rozstrzyga z wykorzystaniem art. 618 § 3 w zw. z art. 688 i 567 § 3 k.p.c. o długach związanych z majątkiem wspólnym, zaciągniętych w trakcie wspólności, spłaconych po jej ustaniu, lecz przed podziałem majątku. Dług spłacony między ustaniem wspólności majątkowej a podziałem majątku wspólnego przestaje być długiem i przekształca się w roszczenie o zwrot nakładów na rzecz małżonka, który dokonał spłaty. Roszczenie takie podlega rozliczeniu na podstawie art. 45 k.r.o.³. Do takich długów ma zastosowanie art. 618 § 3 k.p.c.⁴

Roszczenia pieniężne, które mogą być przedmiotem zabezpieczenia, powinny być określone kwotowo i uprawdopodobnione. Co do zasady, każde roszczenie pieniężne zgłoszone w tym postępowaniu może być przedmiotem zabezpieczenia.

Wiele wątpliwości może natomiast wywoływać kwestia zabezpieczenia roszczeń majątkowych niepieniężnych zgłoszonych w postępowaniu o podział majątku. Do roszczeń takich należy zaliczyć m.in. wymienione wyżej roszczenie o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, roszczenie o przyznanie na własność jednego z małżonków składnika majątku wspólnego, roszczenie o podział składnika majątku wspólnego. Wątpliwości, o których mowa, mogą dotyczyć nie tylko samej treści tych roszczeń, ale także dobrania do nich właściwego sposobu zabezpieczenia. Jak wyżej wskazano, jednym z takich roszczeń jest roszczenie o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, którego sposób zabezpieczenia może być różny w zależności od

³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 ze zm.); dalej: k.r.o.

⁴ M. Kułak, *Sądowe wartościowanie majątku w postępowaniu dotyczącym ustalania nierównych udziałów w majątku wspólnym – uwagi na tle wybranego orzecznictwa Sądu Najwyższego*, *Palestra* 2021, nr 7–8, s. 83 i nast.

wniosku, ale także składu majątku wspólnego i jego wartości. Z tych względów w wypadku tego roszczenia zasadne jest przesądzenie przez sąd w pierwszej kolejności zasadności roszczenia postanowieniem wstępnym.

W postępowaniu o podział majątku wspólnego małżonków sąd może wydać postanowienie wstępne w przedmiocie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym. Stosując odpowiednio art. 618, 685 i 686 k.p.c., można także w postępowaniu o podział majątku wspólnego wydać takie postanowienie w kwestiach, o których mowa w tych przepisach. Zgodnie z uchwałą SN z dnia 7 lipca 1971 r.⁵ w postanowieniu wstępnym można orzec o nieważności umowy zmieniającej małżeński ustrój majątkowy. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 stycznia 2013 r.⁶ stwierdził, że przedmiotem rozstrzygnięcia w postanowieniu wstępnym, wydawanym na podstawie art. 685 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., może być wyłącznie spór co do tego, czy konkretny składnik majątkowy wchodzi w skład majątku wspólnego. Wykluczone jest natomiast ustalanie składu majątku wspólnego, gdyż orzeczenie wydane w tym przedmiocie musi jednocześnie obejmować rozliczenie między stronami.

Przedmiotem zabezpieczenia może być przy tym kilka roszczeń (pieniężnych lub niepieniężnych) objętych jednym wnioskiem o wszczęcie postępowania o podział majątku wspólnego lub też tylko niektóre z nich, w zależności od woli wnioskodawcy – uprawnionego. Nie można przy tym pominąć także tego, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego – wnioskodawca we wniosku, zaś uczestnik postępowania w odpowiedzi na wniosek lub w innym piśmie procesowym – mogą złożyć, każdy we własnym imieniu, wnioski o udzielenie zabezpieczenia. Wnioski takie mogą dotyczyć tych samych roszczeń lub innych, ale mogą też dotyczyć tych samych składników majątkowych lub innych, dodatkowo każdy z wnioskujących o udzielenie zabezpieczenia może wskazać inny sposób zabezpieczenia roszczenia dotyczącego tego samego składnika majątku. Wydaje się, że w takim wypadku celowe będzie rozpoznanie obydwu wniosków o udzielenie zabezpieczenia łącznie (na podstawie art. 217 w zw. z art. 361 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Ponadto

⁵ III CZP 35/71, OSNCP 1972/1/4.

⁶ II CSK 193/12, Legalis nr 697886.

uczestnicy postępowania mogą też składać kilka wniosków o udzielenie zabezpieczenia co do każdego z roszczeń oddzielnie, na różnych etapach postępowania, co będzie się wiązało z tym, że sąd w ramach jednego postępowania o podział majątku wspólnego może prowadzić kilka postępowań zabezpieczających i wydać w tym przedmiocie kilka postanowień.

3. Sposoby zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu o podział majątku wspólnego

Zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego w art. 747 k.p.c. ustawodawca wprowadził sposoby zabezpieczania roszczeń pieniężnych, których katalog jest zamknięty, z kolei w art. 755 § 1 k.p.c. uregulował sposoby zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych⁷. Stosownie do treści art. 747 k.p.c. zabezpieczenie roszczeń pieniężnych następuje przez:

- 1) zajęcie ruchomości, wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego;
- 2) obciążenie nieruchomości obowiązaniem hipoteką przymusową;
- 3) ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania nieruchomości, która nie ma urzędzonej księgi wieczystej lub której księga wieczysta zaginęła lub uległa zniszczeniu;
- 4) obciążenie statku albo statku w budowie hipoteką morską;
- 5) ustanowienie zakazu zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
- 6) ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem lub gospodarstwem rolnym obowiązaniem albo zakładem wchodzącym w skład przedsiębiorstwa lub jego częścią albo częścią gospodarstwa rolnego obowiązaniem.

Katalog sposobów zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych jest natomiast otwarty. Zabezpieczenia tych roszczeń sąd dokonuje w taki sposób, jaki stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni, nie wyłączając sposobów przewidzianych dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych. W szczególności sąd może:

⁷ Więcej na ten temat: J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095*¹, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el., komentarz do art. 747 i 755 k.p.c.

- 1) unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania;
- 2) ustanowić zakaz zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem;
- 3) zawiesić postępowanie egzekucyjne lub inne postępowanie zmierzające do wykonania orzeczenia;
- 4) uregulować sposób roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem;
- 5) nakazać wpisanie stosownego ostrzeżenia w księdze wieczystej lub we właściwym rejestrze.

Mając zatem na uwadze powyższe sposoby zabezpieczeń roszczeń i podejmując próbę ich odniesienia do postępowania o podział majątku wspólnego, należy wskazać, że jednym ze sposobów zabezpieczenia roszczeń pieniężnych i niepieniężnych jest m.in. zajęcie ruchomości. Następuje ono przez wpisanie zajętej rzeczy przez komornika do protokołu zajęcia (art. 847 § 1 k.p.c.) oraz umieszczenie na niej znaku ujawniającego zajęcie (art. 854 k.p.c.). Z uwagi na to, że z zajęciem może łączyć się oddanie rzeczy pod dozór innej osobie (art. 855 § 1 k.p.c.), zajęcie może okazać się skutecznym sposobem uniemożliwiającym zbycie, a nawet ukrycie rzeczy przez obowiązane do jej wydania⁸. Celem zabezpieczenia wykonania orzeczenia w zakresie rozliczenia roszczeń pieniężnych zabezpieczenie może też polegać na zajęciu wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego albo innej wierzytelności lub innego prawa majątkowego.

Nie powinno także budzić wątpliwości, że zabezpieczenie roszczenia niepieniężnego przez unormowanie praw i obowiązków uczestników postępowania jest możliwe w sprawach o podział majątku wspólnego. W tych sprawach postanowienie zabezpieczające może polegać przykładowo na zobowiązaniu obowiązane do wykonania lub zaniechania określonych czynności albo do nieprzeszkadzania czynnościom uprawnionego. Unormowanie praw i obowiązków może ponadto polegać na ustanowieniu określonych nakazów i zakazów. Może ono także przybrać postać zobowiązania do czynienia, zaniechania lub znoszenia działań uprawnionego.

⁸ A. Jakubecki [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2016, s. 403 oraz powołana tam literatura przedmiotowa.

W sprawie o przeniesienie własności nieruchomości, mającej urzędową księgę wieczystą, dopuszczalne jest zabezpieczenie roszczenia przez wpis do księgi wieczystej zakazu zbywania⁹.

Nie można przy tym pominąć kwestii, że w zależności od m.in. liczby wniosków o udzielenie zabezpieczenia złożonych równocześnie, rodzaju roszczeń, które mają być zabezpieczone, wnioskujących, sąd w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia może wskazać kilka sposobów zabezpieczenia i dodatkowo określić, który z uczestników postępowania (w tym wnioskodawca) jest uprawnionym, a który obowiązany.

Zgodnie z art. 755 § 3 k.p.c. sąd doręcza obowiązanyemu postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym, w którym zobowiązuje go do wykonania lub zaniechania czynności albo do nieprzeszkadzania czynnościom uprawnionego. Nie dotyczy to jednak czynności polegających na świadczeniu rzeczy będących we władaniu obowiązanego.

4. Uprawniony i obowiązany w postępowaniu zabezpieczającym, którego przedmiotem są roszczenia dotyczące podziału majątku wspólnego

Uprawnienie do złożenia wniosku o podział majątku wspólnego przysługuje: każdemu z małżonków lub byłych małżonków; spadkobiercom małżonków i nabywcom spadku lub udziału w spadku (z wyjątkiem wyłączonych z dziedziczenia oraz tych, którzy odrzucili spadek, zrzekli się dziedziczenia lub zostali uznani za niegodnych dziedziczenia); następcom prawnym małżonka i ich spadkobiercom, jeśli po ustaniu wspólności małżonek zbył swój udział osobie trzeciej (art. 198 k.c.¹⁰ w zw. z art. 42 k.r.o.); wierzycielowi, który w postępowaniu egzekucyjnym zajął roszczenie o podział majątku wspólnego (art. 912 § 1 k.p.c.); Skarbowi Państwa w odniesieniu do składników (przedmiotów) majątku wspólnego, co do których orzeczono przepadek (art. 44 i nast. k.k.¹¹ oraz art. 29 k.k.w¹²;

⁹ Tak SN w uchwale z dnia 21 września 1954 r., II CO 68/54, OSN 1955/2/39.

¹⁰ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061 ze zm.); dalej: k.c.

¹¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 283 ze zm.); dalej: k.k.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 911 ze zm.); dalej: k.k.w.

prokuratorowi (art. 7 k.p.c.) oraz Rzecznikowi Praw Obywatelskich (art. 14 pkt 4 w zw. z art. 1 ust. 2 i 3 ustawy o RPO¹³) oraz Rzecznikowi Praw Dziecka (art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o RPD¹⁴). Inne osoby lub podmioty nie mają uprawnień do wszczęcia postępowania, a w szczególności organizacje pozarządowe (art. 8 k.p.c.), syndyk, zarządca i nadzorca sądowy w postępowaniu upadłościowym obejmującym majątek wspólny, który wchodzi do masy upadłości, ale z mocy ustawy jego podział jest niedopuszczalny (art. 124 ust. 1 pr. upadł¹⁵), a także konkubent małżonka¹⁶.

Z kolei uczestnikiem postępowania, oprócz osób wskazanych wyżej jako uprawnione do złożenia wniosku, może być także wierzyciel jednego z małżonków¹⁷. Zdaniem A. Stempniaka uczestnikiem może być również konkubent małżonka, jeżeli przedmioty nabyte w związku pozamałżeńskim stanowią współwłasność konkubentów według przepisów prawa rzeczowego, gdyż wówczas do majątku wspólnego małżonków wchodzi jedynie udział we współwłasności tego przedmiotu należący do konkubenta pozostającego w związku małżeńskim¹⁸.

Krąg podmiotów uprawnionych do wzięcia udziału w postępowaniu o podział majątku wspólnego nie ogranicza się zatem do samych małżonków (byłych współmałżonków) i na tym tle może powstać pytanie o to, kto w wypadku gdy w postępowaniu występują jeszcze inni uczestnicy, oprócz małżonków (byłych małżonków), może być uprawnionym lub obowiązany w postępowaniu zabezpieczającym. A zatem jeżeli z wnioskiem o podział majątku wspólnego wystąpił wierzyciel jednego z małżonków, to może on być uprawnionym,

¹³ Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.); dalej: ustawa o RPO.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 292 ze zm.); dalej: ustawa o RPD.

¹⁵ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 614 ze zm.); dalej: pr. upadł.

¹⁶ J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, Lex/el., komentarz do art. 567 k.p.c.; A. Stempniak, *Krąg osób uprawnionych do zgłoszenia wniosku o podział majątku wspólnego małżonków*, M.Prawn. 2009, nr 2, s. 65.

¹⁷ Uchwała SN z dnia 12 kwietnia 1995 r., III CZP 34/95, OSNC 1995/7–8/109 z omówieniem J. Gudowskiego, Przegląd Orzecznictwa PS 1998, nr 6, s. 89.

¹⁸ A. Stempniak, *Krąg osób uprawnionych...*, op. cit., s. 66.

zaś małżonkowie obowiązani do udzielenia zabezpieczenia. Po stronie zobowiązanej będą dwa podmioty, można zatem postawić zasadne pytania: jaki mają one status i jakie relacje zachodzą między nimi? Sprawy o podział majątku wspólnego rozpoznawane są, co prawda, w postępowaniu nieprocesowym, w którym występują uczestnicy postępowania, natomiast nie występuje instytucja współuczestnictwa w sporze. Postępowanie zabezpieczające nie jest postępowaniem nieprocesowym, jest rodzajem postępowania pomocniczego, ponadto, zgodnie z treścią art. 13 § 2 k.p.c., do postępowania tego w zakresie nieuregulowanym w przepisach o tym postępowaniu należy odpowiednio stosować przepisy o procesie, co prowadzi do wniosku, że między małżonkami – obowiązani w postępowaniu zabezpieczającym zachodzi współuczestnictwo materialne zwykłe.

Z uwagi na to, że małżonkowie w postępowaniu tym mogą wobec siebie kierować różne roszczenia, co do których mogą też składać wnioski o ich zabezpieczenie, nie można wykluczyć, że w ramach jednego postępowania o podział majątku wspólnego sąd wyda kilka postanowień o udzieleniu zabezpieczenia i dodatkowo może to zrobić raz na wniosek jednego z małżonków, a raz na wniosek drugiego małżonka.

5. Przesłanki zabezpieczenia roszczeń

W sprawach o podział majątku wspólnego, podobnie jak w innych sprawach spadkowych, sąd bada, czy wystąpiły łącznie następujące przesłanki udzielenia zabezpieczenia: przedmiotem zabezpieczenia jest roszczenie w sprawie cywilnej, do którego rozpoznania właściwy jest sąd cywilny i droga postępowania cywilnego; uprawniony uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w jego zabezpieczeniu (art. 730 i 730¹ k.p.c.)¹⁹.

Uprawdopodobnienie stanowi jedynie surogat dowodu zwolniony od ścisłych formalności dowodowych, co znajduje swój normatywny wyraz w treści art. 243 k.p.c. Uprawdopodobnienie nie daje więc pewności co do prawdziwości twierdzeń o istnieniu konkretnego roszczenia, lecz pozwala

¹⁹ Więcej na ten temat: J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, komentarz do art. 730 i 730¹ k.p.c.

jedynie przyjąć, iż jest ono prawdopodobne. W postępowaniu zabezpieczającym strona nie musi udowodnić istnienia roszczenia, a sąd na tym etapie nie rozstrzyga sprawy merytorycznie. Uwiarygodnienie roszczenia nie wymaga przedstawienia w postępowaniu zabezpieczającym niepodważalnych dowodów na okoliczność, że roszczenie jest usprawiedliwione. Należy więc przyjąć, że roszczenie jest uprawdopodobnione, jeżeli istnieje wiarygodna szansa na jego istnienie. Niewątpliwie jednak ów wniosek może się nie obronić w świetle głębszej analizy stanu faktycznego i prawnego, co jednak nie ma wpływu na ocenę zasadności udzielenia zabezpieczenia, ale ma istotne znaczenie przy rozstrzyganiu o roszczeniu²⁰.

Jeżeli zatem wniosek o udzielenie zabezpieczenia składany jest przed wszczęciem postępowania o podział majątku wspólnego lub razem z tym wnioskiem, to w wypadku niektórych wniosków o udzielenie zabezpieczenia uprawdopodobnienie roszczenia lub interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia może być trudniejsze niż w wypadku złożenia wniosku o udzielenie zabezpieczenia w toku sprawy.

Zgodnie bowiem z treścią art. 684 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. sąd ustala skład i wartość majątku ulegającego podziałowi²¹. Przyjmuje się, że skład majątku wspólnego małżonków ustala się według chwili ustania tej wspólności, a jego wartość według stanu majątku oraz cen w chwili dokonywania podziału. Z zasady aktualności orzekania (art. 316 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) wynika, że przedmiotem podziału jest majątek istniejący w stanie aktualnym na chwilę podziału, a wartość tego majątku wyznacza zakres i podstawę rozliczeń. Punktem wyjścia jest skład majątku wspólnego w chwili ustania wspólności, ale wszelkie zmiany stanu składników, jakie zaszły między tą chwilą a chwilą podziału, związane z ich zużyciem, ze wzrostem lub spadkiem wartości na skutek dokonanych nakładów bądź sytuacji rynkowej, pociągające za sobą skutki majątkowe w postaci różnicy wartości tego majątku, mogą być rozliczane i odpowiednio wyrównywane dopiero w postaci spłat lub dopłat. Co istotne,

²⁰ Tak SA w Szczecinie w wyroku z dnia 11 lutego 2015 r., I ACa 800/14, Lex nr 1745777.

²¹ M. Uliasz, *Kontrydiktoryjne czy inkwizycyjne postępowanie w sprawach o podział majątku wspólnego?*, PS 2010, nr 6, s. 41 i nast.

w sprawie o podział majątku wspólnego sąd obowiązany jest z urzędu ustalić, czy i jakie wydatki lub nakłady zostały poczynione z majątku wspólnego na majątek osobisty i jaka jest ich wartość, oraz obowiązany jest orzec o ich zwrocie²². Sąd, dążąc do zakończenia podziału majątku w jednym postępowaniu, powinien zwrócić uwagę małżonków na potrzebę wskazania całego majątku podlegającego podziałowi oraz że nie jest związany wnioskami małżonków, jeżeli z oświadczeń ich wyniknie, iż istnieje jeszcze inny majątek wspólny wymagający podziału. Przepis art. 684 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. nie daje natomiast sądowi uprawnień do prowadzenia z urzędu dochodzeń, czy istnieje (i jaki) inny wspólny majątek²³.

Obowiązek czynienia przez sąd powyższych ustaleń z urzędu ułatwia uprawnionemu uprawdopodobnienie wniosku o udzielenie zabezpieczenia w zakresie roszczenia, nie zawsze jednak uprawniony może czekać tak długo z wnioskiem o udzielenie zabezpieczenia. Jeżeli uprawniony posiada interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia jeszcze przed wszczęciem postępowania o podział majątku wspólnego i może uprawdopodobnić, że brak zabezpieczenia już na tym etapie uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie, to powinien złożyć wniosek o udzielenie zabezpieczenia jak najszybciej.

6. Wnioski

Postępowanie zabezpieczające w sprawach o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności małżeńskiej majątkowej powinno być prowadzone zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego dotyczącymi tego postępowania. Pewne różnice, które mogą się pojawić przy jego prowadzeniu,

²² Tak SN w postanowieniu z dnia 26 stycznia 2024 r., II CSKP 871/22, Legalis nr 3040557. Por. np. postanowienie SN z dnia 27 sierpnia 1979 r., III CRN 137/79, OSNCP 1980/2/33 z komentarzem T. Misiuk [w:] *Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego za rok 1980*, poz. 16 oraz z omówieniem M. Gersdorfa i M. Piekarskiego, *Przegląd Orzecznictwa NP* 1981, nr 10–12, s. 122 i W. Siedleckiego, *Przegląd Orzecznictwa PiP* 1981, z. 9–12, s. 112; uzasadnienie uchwały SN z dnia 19 maja 1989 r., III CZP 52/89, OSNCP 1990/4–5/60 albo uzasadnienie postanowienia SN z dnia 7 kwietnia 1994 r., III CZP 41/94, Biul. SN 1994, nr 5, s. 22 z omówieniem J. Gudowskiego, *Przegląd Orzecznictwa PS* 1998, nr 2, s. 100.

²³ Por. postanowienie SN z dnia 18 stycznia 1968 r., III CR 97/67, OSNCP 1968/10/169.

wynikają przede wszystkim ze specyfiki spraw rozpoznawanych w postępowaniu zabezpieczającym, wielości i złożoności roszczeń, jakie mogą być w nim dochodzone, a także podmiotów uprawnionych do wszczęcia takiego postępowania.

Niewątpliwym ułatwieniem dla wnioskującego o udzielenie zabezpieczenia może być nałożony przez ustawodawcę na sąd obowiązek ustalenia z urzędu składu i wartości majątku ulegającego podziałowi, o ile wnioski o udzielenie zabezpieczenia składany jest w toku postępowania o podział majątku.

Niewątpliwym utrudnieniem dla sądu orzekającego jest natomiast wielość i złożoność roszczeń dochodzonych w postępowaniu o podział majątku wspólnego, a także możliwość złożenia kilku wniosków o udzielenie zabezpieczenia, w tym przez wnioskodawcę i uczestnika.

Z uwagi na złożoność relacji między byłymi małżonkami, a także z uwagi na fakt, że nie zawsze sprawy majątkowe załatwiają oni od razu – często dochodzi do tego po wielu latach, kiedy to każdy z małżonków żyje już w nowym związku i wspólnie z nowym partnerem lub partnerką czyni nakłady na majątek wspólny – rozpoznawanie spraw o podział majątku wspólnego, w tym zabezpieczanie roszczeń zgłoszonych w tych sprawach, wymaga długich i żmudnych ustaleń, a te z kolei pochłaniają mnóstwo czasu, co nie zawsze sprzyja osiągnięciu celu postępowania zabezpieczającego.

STRESZCZENIE **Zabezpieczenie roszczeń w postępowaniach działowych na przykładzie podziału majątku wspólnego**

W artykule została przedstawiona problematyka zabezpieczenia roszczeń w postępowaniach działowych na przykładzie postępowania o podział majątku. W ramach omówienia tytułowego zagadnienia przeanalizowano wybrane odrębności związane z zabezpieczaniem roszczeń w tego rodzaju postępowaniach wynikające m.in. ze sposobów zabezpieczania roszczeń, rodzajów roszczeń będących przedmiotem zabezpieczenia czy podmiotów uprawnionych do wzięcia udziału w takich postępowaniach. Zwrócono także uwagę na możliwość składania wniosków o udzielenie zabezpieczenia przez obydwójce małżonków i w odniesieniu do tego samego składnika majątku. Wskazano także na dodatkowe trudności wynikające z pozostawiania małżonków po ustaniu małżeństwa lub jeszcze przed, a przed podziałem majątku wspólnego w związkach partnerskich i nabywania wspólnie z partnerem składników majątkowych.

Słowa kluczowe: postępowania działowe, podział majątku wspólnego małżonków, zabezpieczenie roszczenia, uprawniony, obowiązany

ABSTRACT Securing Claims in Division Proceedings, Given the Example of the Division of Common Property

dr hab. Agnieszka Laskowska-Hulisz, professor at the Nicolaus Copernicus University in Toruń, Chair of Commercial Law, Maritime Law and Procedural Law, Faculty of Law and Administration, Nicolaus Copernicus University in Toruń; ORCID: 0000-0002-2834-9306

The article presents issues related to securing claims in division proceedings, given the example of the division of common property. For that purpose the author analysed selected differences related to securing claims in such proceedings resulting, among others, from securing methods, types of claims to be secured, or entities authorised to take part in the proceedings. The article also pays attention to the fact that requests for securing claims may be filed by both spouses and with regard to the same asset. It also refers to other difficulties resulting from spouses being in partnership and buying property together with a partner upon or prior to the termination of marriage, but prior to the division of their common property.

Keywords: *division proceedings, division of common property of spouses, securing claims, authorised, obliged*

Bibliografia/References

- Grzybowski T., *Problematyka prawna sporów i roszczeń rozpoznawanych w postępowaniu o zniesienie współwłasności nieruchomości (problematyka prawna art. 618 k.p.c.)*, PS 2002, nr 5.
- Gudowski J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, Lex/el.
- Jagięła J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.
- Jakubecki A. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2016.
- Kułąk M., *Sądowe wartościowanie majątku w postępowaniu dotyczącym ustalania nierównych udziałów w majątku wspólnym – uwagi na tle wybranego orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Pa-lestra 2021, nr 7–8.
- Stempniak A., *Krąg osób uprawnionych do zgłoszenia wniosku o podział majątku wspólnego małżonków*, M.Prawn. 2009, nr 2.
- Uliasz M., *Kontrydiktoryjne czy inkwizycyjne postępowanie w sprawach o podział majątku wspólnego?*, PS 2010, nr 6.

Tytuły egzekucyjne wobec sprawcy przemocy domowej wydane w postępowaniu nieprocesowym i zabezpieczającym

1. Wstęp

Ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹ wprowadzono postępowanie dotyczące odizolowania osoby stosującej przemoc domową od osoby dotkniętej przemocą. Postępowanie to dotyczy sytuacji, gdy osoba stosująca przemoc domową, wspólnie zajmująca mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na

¹ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 956). Przepisy art. 560²–560¹² k.p.c. zostały dodane na mocy art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z mocą obowiązującą od dnia 30 listopada 2020 r., zaś ostatnio zmienione zostały na mocy ustawy z dnia 13 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z mocą obowiązującą od dnia 15 sierpnia 2023 r. Zob. A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżenia się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Lex/el. 2020.

stosowaniu przemocy domowej czyni to zamieszkiwanie szczególnie uciążliwym², zwłaszcza jeśli stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia domowników³. Ochrona ta występuje więc nie tylko w ramach postępowania karnego, ale także na drodze postępowania cywilnego, gdzie sąd, działając w trybie postępowania nieprocesowego, może zobowiązać osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazać zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Odbywa się to poprzez zastosowanie nowych instrumentów prawnych – środków izolacyjnych chroniących ofiary przemocy domowej, a także poprzez usprawnienie i przyspieszenie postępowań cywilnych w sprawach odseparowania osoby dotkniętej przemocą od osoby stosującej przemoc⁴.

² J. Jagieła, *Nakazanie przez Policję osobie stosującej przemoc w rodzinie opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieli, R. Kulskiego, Warszawa 2021, s. 309. Uczestnikami postępowania są: osoba dotknięta przemocą domową oraz osoba stosująca przemoc domową (art. 560² k.p.c.). Postępowanie to może być wszczęte jedynie na wniosek (art. 11a ust.1 u.p.d.), który może wnieść nie tylko osoba dotknięta przemocą domową (działając ewentualnie przez pełnomocnika lub przedstawiciela ustawowego), ale również prokurator (na zasadzie art. 7 k.p.c.). Zob. A. Budniak-Rogała, *Postępowanie w przedmiocie odizolowania osoby stosującej przemoc w rodzinie od osób dotkniętych tą przemocą* (art. 560² i n. KPC) – zagadnienia wybrane [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieli, R. Kulskiego, Warszawa 2021, s. 195; M. Strus-Wołos, *Stąpienie po polu minowym. Rzecz o nowych przepisach postępowania cywilnego o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Głos Prawa 2020, t. 3 [online:] <https://glosprawa.pl/arttykul-162/stapanie-po-polu-minowym-rzecz-o-nowych-przepisach-postepowania-cywilnego-o-zobowiazanie-osoby-stosujacej-przemoc-w-rodzinie-do-opuszczenia-wspolnie-zajmowanego-mieszkania-i-jego-bezposredniego-otocz> (dostęp: 31.10.2024). Przepisy omawianego działu nie zawierają żadnej regulacji szczególnej odnoszącej się do właściwości, czy składu sądu, stąd też należy stosować przepisy ogólne dotyczące postępowania nieprocesowego. Sądem właściwym rzeczowo do rozpoznania sprawy jest sąd rejonowy (art. 507 k.p.c.), a sądem właściwym miejscowo – sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w razie braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu (art. 508 k.p.c.). Zob.: P. Prus [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2021, art. 560² k.p.c., nb 4; F. Manikowski, *Postępowanie w sprawie o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazania zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia – analiza badań aktowych*, Prawo w Działaniu 2022, nr 50, s. 14.

³ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw [online:] <https://sip.lex.pl/#/act-project/102859216?unitId=justification> (dostęp: 21.12.2020).

⁴ P. Woś, *Postępowanie względem osoby stosującej przemoc w rodzinie w Kodeksie postępowania cywilnego*, Studia Prawnicze KUL 2023, nr 1, s. 131–132.

Stosowanie przemocy domowej stanowi jedną z dwóch przesłanek wydania nakazu lub zakazu określonego w art. 11a u.p.d.⁵. Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 1 u.p.d. przez przemoc domową należy rozumieć „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności: narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia; naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną; powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę; ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej; istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej”.

Jednocześnie, stosownie do treści art. 2 ust. 1 pkt 2 u.p.d., przez osobę doznającą przemocy domowej należy rozumieć małżonka (także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków); wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków; rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków; osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków; osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania; małoletniego (wobec którego stosowana jest przemoc lub będącego świadkiem przemocy domowej wobec

⁵ F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 11; ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r., poz. 424); dalej: u.p.d. Artykuł 11a u.p.d. stosuje się również w przypadku, gdy: osoba doznająca przemocy domowej opuściła wspólnie zajmowane mieszkanie z powodu stosowania wobec niej przemocy w tym mieszkaniu; osoba stosująca przemoc domową opuściła wspólnie zajmowane mieszkanie; osoba stosująca przemoc domową okresowo lub nieregularnie przebywa w mieszkaniu wspólnie z osobą doznającą przemocy domowej (art. 11a ust. 2 u.p.d.).

wskazanych osób) – wobec których jest stosowana przemoc domowa. Zaś osobą stosującą przemoc domową jest pełnoletni, który dopuszcza się przemocy domowej wobec wymienionych osób (art. 2 ust. 1 pkt 3 u.p.d.).

Nakaz opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej lub zakaz wstępu na teren różnych placówek może być wydany przez funkcjonariusza Policji (lub Żandarmerię Wojskową) albo przez sąd⁶. Przy czym nakazy i zakazy wydane przez Policję (lub Żandarmerię Wojskową) tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone (art. 15ak ust. 1 ustawy o Policji i art. 18a ust. 1 ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych⁷).

Postanowienia sądu zobowiązujące osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej lub zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, obiektu sportowego lub miejsca pracy i przebywania na tym terenie mogą być wydane przez sąd w postępowaniu zabezpieczającym – na podstawie art. 755² lub art. 755 k.p.c. albo w postępowaniu nieprocesowym – na podstawie art. 560⁷ § 1 k.p.c.⁸

Przedstawienie zakresu przedmiotowego wydanych w tych postępowaniach tytułów egzekucyjnych musi być poprzedzone zdefiniowaniem pojęcia tytułu egzekucyjnego.

2. Pojęcie tytułu egzekucyjnego

Ustawodawca nie wskazuje definicji legalnej tytułu egzekucyjnego. Konstruując definicję tytułu egzekucyjnego, nie można pominąć postanowień

⁶ M. Strus-Wołos, *Stępanie...*, *op. cit.* [online].

⁷ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2024 r., poz. 145); dalej: u.p. oraz ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2023 r., poz. 1266); dalej: u.ż.w.

⁸ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 30 kwietnia 2020 r., *op. cit.* [online]; J. Bodio, *Protective Proceedings against a Person Committing Domestic Violence*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2024, vol. 22, nr 1, s. 45–60.

art. 776 k.p.c., tj. z jednej strony tego, że podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy (zd. 1), z drugiej zaś, że tytuł egzekucyjny stanowi jeden z elementów tytułu wykonawczego, chyba że ustawa stanowi inaczej (zd. 2)⁹.

W nauce początkowo S. Gołąb i Z. Wusatowski przyjmowali, że tytułem egzekucyjnym jest dokument publiczny stwierdzający istnienie i zakres wymagalnego roszczenia wierzyciela i zarazem istnienie oraz zakres obowiązku prawnego – świadczenia dłużnika¹⁰. Definicja ta z niewielkimi modyfikacjami została przyjęta przez większość autorów. E. Wengerek uważał, że tytułem egzekucyjnym jest dokument urzędowy stwierdzający istnienie i zakres nadającego się do egzekucji roszczenia wierzyciela, a jednocześnie istnienie oraz zakres obowiązku prawnego dłużnika¹¹. Według W. Berutowicza tytułem egzekucyjnym jest dokument urzędowy, który stwierdza istnienie roszczenia wierzyciela nadające się do egzekucji oraz odpowiadającego mu obowiązku prawnego dłużnika¹². W. Siedlecki definiował tytuł egzekucyjny jako dokument urzędowy stwierdzający istnienie i zakres wykonalnego roszczenia wierzyciela, a zarazem istnienie i zakres obowiązku (świadczenia dłużnika)¹³. Zdaniem J. Jodłowskiego i Z. Resicha tytułem egzekucyjnym jest orzeczenie sądowe lub inny dokument urzędowy stwierdzający istnienie i zakres wykonalnego roszczenia wierzyciela

⁹ J. Jagieła, *Tytuły egzekucyjne* [w:] *Tom V. Seria Postępowanie Zabezpieczające i Egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2018 [online:] <https://czytelnia.currenda.pl/publikacja?id=83&data-chapter=4729&data-text=Tytu%C5%82y%20egzekucyjne> (dostęp: 20.12.2024).

¹⁰ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część ogólna. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933, s. 72 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej (Tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991, s. 48. Taką definicję przyjęły także: J. Misztal-Konecka, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, Lex/el., rozdz. IX.2.1; A.M. Arkuszewska, *Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011, Lex/el., rozdz. V.1.4. Taką też definicję przyjmuje K. Weitz, który dodaje, że wyjątkowo tytułem egzekucyjnym może być dokument, który nie jest dokumentem urzędowym, np. ugoda zawarta przed komisją pojednawczą w sprawach o roszczenia ze stosunku pracy. Zob. K. Weitz [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2014, s. 499.

¹¹ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 116 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa...*, op. cit., s. 48.

¹² W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984, s. 492 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa...*, op. cit., s. 48.

¹³ W. Siedlecki, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 1976, s. 1106; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 446 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa...*, op. cit., s. 48.

oraz istnienie i zakres obowiązku (świadczenia dłużnika)¹⁴. K. Korzan uważa, że tytułami egzekucyjnymi są tylko takie dokumenty, z których wynika obowiązek spełnienia określonego świadczenia¹⁵. F. Zedler dodaje, że aby dokument wymieniony w art. 777 k.p.c. lub innym akcie był tytułem egzekucyjnym, niezbędne jest ponadto, aby stwierdzał istnienie takich uprawnień i obowiązków, które nadają się do wykonania w drodze egzekucji sądowej¹⁶. A. Marciniak pogłębił analizę tytułu egzekucyjnego, definiując go jako określony ustawowo akt ustalający istnienie normy prawnej indywidualno-konkretnej o charakterze nakazującym lub zakazującym, tj. normy nakładającej na dany podmiot obowiązek określonego zachowania się (świadczenia), niezbędny do przymusowego urzeczywistnienia tej normy w drodze egzekucji¹⁷. Obligatoryjnymi składnikami tytułu egzekucyjnego są: wskazanie świadczenia, które ma być spełnione, oraz oznaczenie wierzyciela i dłużnika. Wymienione elementy decydują bezpośrednio o dopuszczalności i rodzaju egzekucji sądowej oraz mają zasadniczy wpływ na jej przedmiotowy i podmiotowy zakres¹⁸.

Tytułem egzekucyjnym wobec sprawcy przemocy domowej jest zarówno postanowienie co do istoty sprawy wydane w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 560⁷ § 1 k.p.c., jak i postanowienie wydane w postępowaniu zabezpieczającym (w przedmiocie zabezpieczenia) wydane na podstawie art. 755² lub art. 755 k.p.c. (choć w przypadku postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia bardziej właściwe jest używanie nazwy: tytuł zabezpieczenia). Zgodnie z art. 743 § 1 k.p.c., jeżeli postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia podlega wykonaniu w drodze egzekucji, do wykonania tego postanowienia stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, z tym jednak, że sąd nadaje postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia klauzulę wykonalności z urzędu.

¹⁴ J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979, s. 446 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa...*, *op. cit.*, s. 48.

¹⁵ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 135 [cyt. za:] A. Marciniak, *Podstawa...*, *op. cit.*, s. 48.

¹⁶ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. II, Toruń 1995, s. 76 [cyt. za:] J. Jagieła, *Tytuły egzekucyjne...*, *op. cit.* [online].

¹⁷ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, Lex/el., cz. 1, rozdz. 7.2.

¹⁸ A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, Lex/el., cz. 1, rozdz. 7.2.

Tytuł zabezpieczenia podlega wykonaniu jak tytuł egzekucyjny. Postanowienia wydane w postępowaniu nieprocesowym i zabezpieczającym są natychmiast skuteczne i wykonalne przez komornika w drodze egzekucji sądowej (art. 560⁷ § 2 k.p.c., art. 360 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)¹⁹.

Do wykonania obowiązku osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia mieszkania (wydanego na podstawie art. 11a u.p.d.) stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika (art. 1046 k.p.c.²⁰ w zw. z art. 11a ust. 5 u.p.d. oraz art. 17 u.o.l.)²¹. Mając na uwadze przyczynę nakazania opuszczenia miejsca zamieszkania sprawcy przemocy (czyli stosowanie przemocy domowej), do wykonania postanowienia sądu nie stosuje się przepisów o prawie do lokalu socjalnego ani okresu ochronnego trwającego od listopada do marca, kiedy to, co do zasady, nie wykonuje się orzeczeń o opróżnieniu lokalu. Sprawca przemocy domowej nie ma również prawa do pomieszczenia tymczasowego²².

Do wykonania zakazu zbliżania się do osoby dotkniętej przemocą domową, zakazu kontaktowania się z nią, czy zakazu wstępu na teren określonej

¹⁹ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2023 r., poz. 725); dalej: u.o.l. W tym czasie może się natomiast wyłonić potrzeba natychmiastowego odseparowania osoby stosującej przemoc w rodzinie od osób dotkniętych przemocą, zanim zostanie wykonane w drodze egzekucji sądowej postanowienie wydane w postępowaniu nieprocesowym albo zabezpieczającym. Zob. J. Jagieła, *Nakazanie...*, *op. cit.*, s. 310.

²⁰ Nowelizując art. 1046 § 4 k.p.c., w stosunku do ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2023 r., poz. 725) wprowadzono zastrzeżenie, że prawo do lokalu socjalnego nie przysługuje, gdy „powodem opróżnienia lokalu jest stosowanie przemocy w rodzinie”, a wobec osób stosujących przemoc w rodzinie nie będą stosowane okresy ochronne zakazujące eksmisji w okresie od 1 listopada do 31 marca (zob. art. 14 i 16 u.p.d.). Zgodnie bowiem z art. 17 ust. 1 przepisów art. 14 i 16 u.p.d. nie stosuje się, gdy powodem opróżnienia lokalu jest stosowanie przemocy w rodzinie lub wykraczanie w sposób rażący lub uporczywy przeciwko porządkowi domowemu, albo niewłaściwe zachowanie czyniące uciążliwym korzystanie z innych lokali w budynku albo gdy zajęcie lokalu nastąpiło bez tytułu prawnego. Zob. S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa 2023, Lex/el., art. 11a u.p.d., nb 7.

²¹ A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, art. 560²–560¹² k.p.c. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023, Lex/el., dział II.2.3.

²² G. Wrona, *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2021, Legalis/el., art. 11a u.p.d., nb 40.

placówki (art. 11aa u.p.d.) stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące egzekucji czynności niezastępowalnej (art. 1050 k.p.c.).

Postanowienie wydane w tym przedmiocie w postępowaniu zabezpieczającym lub nieprocesowym należy zaliczyć do postanowień, w których egzekucja pojawia się w razie braku dobrowolnego podporządkowania się dłużnika treści postanowienia²³.

3. Zakres przedmiotowy postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wydanego wobec sprawcy przemocy domowej

Wobec sprawcy przemocy domowej sąd może wydać zabezpieczenie nie tylko w formie przedłużenia nakazu lub zakazu wydanego uprzednio przez Policję lub Żandarmerię Wojskową na podstawie art. 755² k.p.c., lecz także jako zabezpieczenie udzielone pierwszy raz osobie dotkniętej przemocą, na jej wniosek (jeżeli uprawdopodobni ona roszczenie i interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia – art. 730¹ i 732 k.p.c.)²⁴. Jakkolwiek nie wynika to wprost z art. 755² k.p.c., to nie jest wykluczone udzielenie przez sąd zabezpieczenia polegającego na nakazaniu sprawcy przemocy domowej opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie mu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, czy też zakazanie mu wstępu na teren odpowiednich placówek, czy też kontaktu z ofiarą przemocy domowej również w tych przypadkach, w których nakaz lub zakaz nie został wydany przez Policję lub Żandarmerię Wojskową. Możliwość ta wynika wprost z art. 755 § 1 k.p.c. i uregulowanego w nim otwartego katalogu sposobów zabezpieczenia roszczeń²⁵.

Zgodnie z art. 755² § 6 k.p.c. sąd, udzielając zabezpieczenia przez wydanie zakazu wstępu na teren szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca

²³ A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. A. Jakubeckiego, Lex 2019, art. 743 k.p.c., nb 1.

²⁴ M. Strus-Wołos [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, Lex/el., art. 755³ k.p.c., nb.1–2.

²⁵ T. Partyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Lex/el. 2022, art. 755² k.p.c., nb. 7.

przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, i przebywania na tym terenie, zawiadamia o treści postanowienia dyrektora szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, do której uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, osobę zarządzającą obiektem sportowym, do którego uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, lub pracodawcę osoby doznającej przemocy domowej. Sąd może także zawiadomić inne osoby odpowiedzialne za miejsce, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej, jeżeli jest to niezbędne do prawidłowego wykonania postanowienia.

Z kolei udzielając zabezpieczenia przez wydanie zakazu kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej, sąd – na wniosek wnioskodawcy, gdy przemawiają za tym szczególne okoliczności – może w postanowieniu określić dopuszczalne sposoby kontaktowania się oraz ich zakres, mając na względzie bezpieczeństwo osoby doznającej przemocy domowej (art. 755³ § 2 k.p.c.).

Do otwartego katalogu sposobów zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych uregulowanego w art. 755¹–757 k.p.c. dodano nowy sposób zabezpieczenia w postaci przedłużenia czasu trwania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc domową lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia wydanego przez Policję (art. 15aa u.p.) lub Żandarmerię Wojskową (art. 18a ust. 1 u.ż.w.)²⁶ lub w postaci zmiany wskazanej w nakazie lub zakazie odległości od tego mieszkania, na którą osoba stosująca przemoc w rodzinie nie może się do niego zbliżać, lub zmiany obszaru, na którym osobie tej nie wolno przebywać (art. 755² k.p.c.). „Wskazany nakaz oraz zakaz stosownie do art. 15ak ust. 1 u.p. oraz art. 18k u.ż.w. tracą moc po upływie 14 dni od chwili wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, w którym czas ten został przedłużony²⁷. Sąd może przedłużyć obowiązywanie nakazu lub zakazu na czas, jaki uzna za odpowiedni w danym przypadku, jednak na okres nie dłuższy niż wnioskowany przez uprawnionego, z uwagi na związanie sądu granicami przedmiotowymi wniosku o udzielenie zabezpieczenia²⁸. Związanie granicami wniosku

²⁶ F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 36.

²⁷ *Ibidem*, s. 36–37.

²⁸ T. Partyk [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 755² k.p.c., nb. 9.

o udzielenie zabezpieczenia oznacza, że sąd nie może orzec z urzędu o rozszerzeniu obszaru lub odległości od mieszkania względem zastosowanych przez policjanta lub żandarma wojskowego, jeżeli nie domagał się tego uprawniony (chyba że sąd opiekuńczy udziela zabezpieczenia z urzędu, na podstawie art. 755⁴ k.p.c.). Sąd może natomiast ten obszar lub odległość zawęzić, nie uwzględniając wniosku w dalszym zakresie²⁹³⁰. Dlatego w treści postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, podobnie jak w treści postanowienia o udzieleniu nakazu lub zakazu w postępowaniu rozpoznawczym, sąd powinien określić w sposób weryfikowalny obiektywnie, co stanowi „bezpośrednie otoczenie” mieszkania³¹. Wydając postanowienie o przedłużeniu obowiązywania nakazu lub zakazu, sąd – stosując art. 755² § 1 *in fine* k.p.c. – jest bowiem uprawniony do zmiany wskazanego w nakazie lub zakazie obszaru lub odległości od miejsca zamieszkania, które osoba stosująca przemoc domową była zobowiązana zachować (art. 560⁸ k.p.c. w zw. z art. 560⁷ k.p.c.), dostosowując w większym stopniu ochronę osoby dotkniętej przemocą do aktualnej sytuacji³².

Jeżeli sąd w postanowieniu zabezpieczającym nie orzeknie w przedmiocie obszaru lub odległości od miejsca zamieszkania, to nadal obowiązują w tym zakresie postanowienia zawarte w nakazie lub zakazie wydanym przez Policję lub Żandarmerię Wojskową. Regulacja dotycząca postępowania zabezpieczającego różni się zatem od unormowania obowiązującego w postępowaniu rozpoznawczym, ponieważ w art. 560⁷ § 1 k.p.c. ustawodawca zobligował sąd, aby w postanowieniu zobowiązującym do opuszczenia mieszkania wskazał obszar lub odległość od mieszkania, które osoba stosująca przemoc domową jest obowiązana zachować³³.

²⁹ *Ibidem*, art. 755² k.p.c., nb. 10; zob także: J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095*¹, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el., art. 755 k.p.c., nb. II.2; M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, Legalis/el., art. 755 k.p.c., nb. 2.

³⁰ J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

³¹ M. Strus-Wołos [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 755³ k.p.c., nb. 6.

³² P. Woś, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 73; G. Kamiński, *Nowe postępowanie odrębne w sprawie przemocy domowej*, Nowa Currenda 2021, nr 2, s. 46 i nast.; F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 38; A. Banaszewska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, Legalis/el. 2022, art. 755² k.p.c., nb. 9; J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

³³ E. Stefańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022, art. 755² k.p.c., nb. 10; J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

Artykuł 755⁴ k.p.c. przewiduje, że sąd opiekuńczy po otrzymaniu od Policji (lub Żandarmerii Wojskowej) zawiadomienia o wydaniu nakazu lub zakazu wobec osoby stosującej przemoc, zamieszkującej z osobami małoletnimi, jest zobligowany do wszczęcia postępowania z urzędu i orzeczenia bezzwłocznie w przedmiocie zabezpieczenia w zakresie uregulowania sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi, jak również w przedmiocie kontaktów małoletnich ze sprawcą przemocy, zgodnie z treścią art. 755 § 1 ust. 4 k.p.c.³⁴

W postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia sąd określa częstotliwość dokonywania przez Policję (lub Żandarmerię Wojskową) kontroli, czy przedłużony nakaz lub zakaz nie są naruszane, oraz czas trwania zabezpieczenia (art. 755³ k.p.c.), co wynika z tymczasowości postępowania zabezpieczającego³⁵. Czas trwania nakazu lub zakazu powinien być określony w sytuacji, gdy uprzednio Policja lub Żandarmeria Wojskowa nie wydały nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia albo (lub jednocześnie) zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub gdy upłynął czas obowiązywania nakazu lub zakazu orzeczonego przez te organy i zabezpieczenia dokonuje sąd³⁶. Wymóg wskazania okresu, na który udzielone jest zabezpieczenie dotyczy postanowienia wydanego na podstawie zarówno art. 755² k.p.c., jak i art. 755 k.p.c.³⁷ Zabezpieczenie może zostać ustalone na czas trwania postępowania nieprocesowego w pierwszej instancji, ze względu na regulację zawartą w art. 560⁸ k.p.c., z którego wynika obowiązek orzeczenia przez sąd pierwszej instancji w postanowieniu w przedmiocie nakazu lub zakazu także o zabezpieczeniu, jeżeli było ono udzielone³⁸.

³⁴ G. Kamiński, *Nowe...*, *op. cit.*, s. 46 i nast.; J. Jagieła, *Nakazanie...*, *op. cit.*, s. 322; J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

³⁵ G. Kamiński, *Nowe...*, *op. cit.*, s. 46 i nast.; P. Woś, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 73–74; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2021, Lex/el., rozdz. III.5.

³⁶ G. Julke [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 195.

³⁷ F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 38; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 755³ k.p.c., nb. 1; A. Banaszewska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis 2022, art. 755³ k.p.c., nb. 4.

³⁸ M. Strus-Wołos [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 755³ k.p.c., nb. 4; J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

Problematyczną kwestią jest to, czy w przypadku wystąpienia przez osobę dotkniętą przemocą domową do komornika o wszczęcie egzekucji, wystarczające jest dołączenie jedynie postanowienia sądu przedłużającego nakaz lub zakaz, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, czy też dołączenie również nakazu lub zakazu wydanego przez Policję lub Żandarmerię Wojskową. Jeżeli sąd ogranicza się do przedłużenia nakazu lub zakazu wydanego przez Policję lub Żandarmerię Wojskową, to w zasadzie tytułem egzekucyjnym powinno być samo postanowienie sądu wydane w postępowaniu zabezpieczającym o przedłużeniu nakazu lub zakazu zaopatrzone w klauzulę wykonalności, o ile zostało ono właściwie sformułowane. Jeżeli jednak z jego sformułowania nie wynika co stanowi przedmiot zabezpieczenia, to należy dołączyć również nakaz lub zakaz wydany przez Policję lub Żandarmerię Wojskową.

4. Zakres przedmiotowy postanowienia wydanego w postępowaniu nieprocesowym wobec sprawcy przemocy domowej

Postanowienia wydane w postępowaniu nieprocesowym w ramach postępowania izolacyjnego są postanowieniami orzekającymi co do istoty sprawy³⁹.

Artykuł 560⁷ k.p.c. obejmuje wszystkie możliwe rodzaje rozstrzygnięć, czyli: 1) zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (nakaz lub zakaz – art. 11a ust. 1 u.p.d.); 2) zakaz zbliżania się osoby stosującej przemoc domową do osoby doznającej tej przemocy na wyrażoną w metrach odległość (art. 11aa ust. 1 u.p.d.); 3) zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej (art. 11aa ust. 1 i 2 u.p.d.) oraz 4) zakaz wstępu i przebywania osoby stosującej przemoc na terenie szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej (art. 11aa ust. 4 u.p.d.)⁴⁰.

³⁹ A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, op. cit., s. 199–200.

⁴⁰ A. Fruk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, Legalis/el. 2024, nb B.2.

Postanowienie wydane na podstawie art. 560⁷ k.p.c. (uwzględniające wnioszek z art. 11a ust. 1 u.p.d.) powinno określać: obszar, który osoba, stosująca przemoc domową, ma opuścić i na którym nie może przebywać, lub odległość od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc domową jest zobowiązana zachować. Wskazanie przez sąd w sentencji orzeczenia obszaru, który osoba stosująca przemoc domową ma opuścić i na którym nie może przebywać, może przykładowo polegać na: wskazaniu liczby metrów kwadratowych lub kilometrów kwadratowych od wspólnie zajmowanego mieszkania; oraz wskazaniu stosownej dzielnicy lub dzielnic miasta albo jednej lub wielu miejscowości. Z kolei oznaczenie w postanowieniu (o którym mowa w art. 560⁷ § 1 k.p.c.) odległości od wspólnie zajmowanego mieszkania, którą osoba stosująca przemoc domową jest obowiązana zachować, może polegać na wskazaniu odpowiedniej liczby metrów lub kilometrów od tego miejsca⁴¹. W postanowieniu sąd określa w precyzyjny sposób, co stanowi bezpośrednie otoczenie mieszkania, czyli strefę, w której sprawca przemocy nie może przebywać⁴².

Wykładnia celowościowa art. 560⁷ § 1 k.p.c. prowadzi do wniosku, że wydając rozstrzygnięcie, sąd powinien wskazać również adres mieszkania, którego postanowienie dotyczy. Położenie wspomnianego lokalu stanowi bowiem znaczącą determinantę dla określenia odpowiedniego obszaru lub odległości, do których nakaz lub zakaz się odnosi⁴³. Ustalenie obszaru lub odległości od wspólnie zajmowanego mieszkania zależy od uznania sądu i powinno być (w miarę możliwości) precyzyjne i jednoznaczne, gdyż umożliwia obiektywną i wymierną weryfikację realizacji wymogów wynikających z treści postanowienia. Przede wszystkim należy wskazać konkretną odległość, a w razie braku takiej możliwości dopuszczalne będzie opisowe oznaczenie danego obszaru⁴⁴.

⁴¹ D. Mróz-Szarmach [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Olasía, Legalis/el. 2023, art. 560⁷ k.p.c., nb 2–3.2; J. Parafinowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Warszawa 2024, Lex/el., art. 560⁷ k.p.c., nb 2; A. Fruk [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis/el. 2024, art. 560⁷ k.p.c., nb C.4; F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 32–33.

⁴² M. Strus-Wołos, *Stąpienie...*, *op. cit.* [online].

⁴³ A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 200; A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie nieprocesowe...*, *op. cit.*, Lex/el.

⁴⁴ Ostatecznie możliwe będzie również określenie mieszane. Zob. A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 200.

W przypadku wniosku o wydanie zakazu kontaktowania się z pełnoletnią osobą doznającą przemocy domowej postanowienie sądu może określić dopuszczalne sposoby kontaktowania się oraz ich zakres, mając na uwadze bezpieczeństwo osoby doznającej przemocy domowej, jeśli jest to uzasadnione szczególnymi okolicznościami (art. 560⁷ § 4 k.p.c.)⁴⁵.

Istnieje również możliwość określenia przez sąd w postanowieniu tymczasowego prawa do korzystania z rzeczy znajdujących się we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub w jego bezpośrednim otoczeniu oraz określenia sposobu korzystania z nich⁴⁶. W postanowieniu z art. 560⁷ § 2 k.p.c. sąd: tymczasowo przyznaje wnioskodawcy i/lub uczestnikowi prawo do korzystania z rzeczy znajdujących się we wspólnie zajmowanym mieszkaniu lub w jego bezpośrednim otoczeniu; określa sposób korzystania z tych rzeczy; określa termin wydania rzeczy przyznanych do korzystania; określa sposób wydania rzeczy przyznanych do korzystania (np. rzeczy osobistych oraz niezbędnych do wykonywania pracy zarobkowej). W uzasadnionych przypadkach sąd określa okres korzystania z tych rzeczy (np. sąd może wskazać, że okresem tym jest czas trwania postępowania, czas trwania nakazu i zakazu, czas trwania postępowania dotyczącego prawa własności rzeczy lub czas wskazany w tygodniach albo miesiącach)⁴⁷.

Według T. Radkiewicza w razie przyznania prawa do korzystania z określonych rzeczy uczestnikowi postępowania, będzie on mógł z nich korzystać poza wspólnym mieszkaniem i jego bezpośrednim otoczeniem, bowiem zgodnie z postanowieniem sądu nie będzie mógł w tym mieszkaniu i jego bezpośrednim otoczeniu przebywać, zatem będzie się to wiązało z koniecznością zabrania przez uczestnika tych rzeczy ze wspólnie zajmowanego mieszkania. Do wykonania postanowienia o przyznaniu rzeczy do korzystania odpowiednie zastosowanie znajdzie regulacja z art. 560^{3a} § 8 i 9 k.p.c. Ustalony przez sąd sposób korzystania z poszczególnych rzeczy, będzie – co do zasady – obowiązywał przez okres ważności zobowiązania osoby stosującej przemoc do

⁴⁵ J. Parafinowicz [w:] *Kodeks..., op. cit.*, art. 560⁷ k.p.c., nb 2.

⁴⁶ D. Mróz-Szarmach [w:] *Kodeks..., op. cit.*, art. 560⁷ k.p.c., nb 9.

⁴⁷ D. Mróz-Szarmach [w:] *Kodeks..., op. cit.*, Legalis 2023, art. 560⁷ k.p.c., nb 12.

opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub do czasu rozstrzygnięcia sprawy o prawo własności tych rzeczy lub zmiany rozstrzygnięcia o sposobie korzystania. W uzasadnionych przypadkach sąd może wskazać okres korzystania z rzeczy, gdy danej osobie konkretne rzeczy będą potrzebne jedynie przez określony czas⁴⁸. Orzeczenie to ma zastosowanie wyłącznie w tej sprawie i nie wiąże sądu w postępowaniach, których przedmiotem jest żądanie co do własności rzeczy (np. ochrona posiadania)⁴⁹.

Nakaz lub zakaz wydany na podstawie art. 11a u.p.d. w zw. z art. 560⁷ k.p.c. ma charakter bezterminowy⁵⁰. Dlatego w postanowieniu wydanym w postępowaniu nieprocesowym sąd nie musi określać czasu obowiązywania zakazu/nakazu, bo – wzorem postanowień w sprawach opiekuńczych – stosownie do art. 560⁷ § 2 k.p.c. postanowienie (nawet gdy jest prawomocne) może być zmienione lub uchylone w razie zmiany okoliczności sprawy⁵¹. Przez „okoliczności sprawy” w judykaturze rozumie się zespół przytoczonych przez wnioskodawcę i pozostałych uczestników faktów, które w świetle normy będącej podstawą zgłoszonego roszczenia

⁴⁸ T. Radkiewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, pod red. T. Szanciły, Legalis/el. 2023, art. 560⁷, nb II.3 i 4 oraz nb II.5.

⁴⁹ J. Parafinowicz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 560⁷ k.p.c., nb 3.

⁵⁰ Jednocześnie art. 523 zd. 2 k.p.c. przewiduje możliwość zmiany wyłącznie prawomocnego postanowienia oddalającego wniosek. Zob. F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 34–35; P. Prus [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 560⁷ k.p.c., nb 3; A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 202.

⁵¹ M. Strus-Wołos, *Stępanie...*, *op. cit.* [online]. F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 34–35; P. Prus [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Lex 2021, art. 560⁷ k.p.c., nb 3; A. Budniak-Rogała zauważa, że art. 560⁷ § 2 zd. 2 k.p.c. stanowi *lex specialis* w stosunku do regulacji z art. 523 zd. 1 k.p.c. Zgodnie z art. 523 zd. 1 k.p.c. zasadą jest bowiem, że prawomocne postanowienia orzekające co do istoty sprawy nie mogą być zmienione ani uchylone. Jednak zgodnie z treścią art. 523 zd. 2 k.p.c. prawomocne postanowienie oddalające wniosek sąd może zmienić w razie zmiany okoliczności sprawy. Według powołanej autorki w braku odmiennej regulacji należy przyjąć, że reguła ta znajdzie zastosowanie również w odniesieniu do postanowienia oddalającego wniosek mający na celu odizolowanie sprawcy przemocy w rodzinie od ofiar tej przemocy. W takich sprawach prawomocne postanowienie rozstrzygające co do istoty sprawy będzie zatem podlegało modyfikacji w razie zmiany okoliczności nie tylko w przypadku wcześniejszego oddalenia, ale również w razie uprzedniego uwzględnienia wniosku. Zdaniem A. Budniak-Rogała zmiana postanowienia może być bowiem istotna zarówno z punktu widzenia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, jak i z perspektywy osoby wskazywanej jako stosującej przemoc. W sytuacji zatem, gdy pierwotnie wniosek został oddalony, zmiana postanowienia będzie prowadziła do udzielenia efektywnej ochrony prawnej ofiarom przemocy w rodzinie. Natomiast w wypadku, w którym wniosek uprzednio został uwzględniony, modyfikacja orzeczenia umożliwi realizację uprawnień przysługujących sprawcy tej przemocy. Zob. A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 202–203.

są doniosłe dla jej zastosowania⁵² (np. przejście terapii, stosowanie zaleceń lekarskich i regularne przyjmowanie leków)⁵³.

W treści postanowienia mającego na celu odizolowanie osoby stosującej przemoc domową od osób dotkniętych tą przemocą, wydanego w postępowaniu nieprocesowym, sąd rozstrzyga również o zabezpieczeniu, jeżeli było udzielone (zgodnie z art. 560⁸ k.p.c.). Nie ma przy tym znaczenia, czy jest to rozstrzygnięcie uwzględniające wniosek w całości lub w części, czy oddalające wniosek, gdyż użycie zwrotu „w postanowieniu w przedmiocie” oznacza, że obejmuje nim wszelkie postanowienia co do istoty sprawy wydane w tym postępowaniu. Słowo „rozstrzyga” wskazuje natomiast, że jest to obowiązek sądu, a nie jego uprawnienie⁵⁴.

Uchylenie poprzednio udzielonego zabezpieczenia jest konieczne z uwagi na fakt, że w obrocie prawnym nie mogą funkcjonować dwa tytuły wykonawcze w tym samym przedmiocie, uprawniające do przeprowadzenia egzekucji, co byłoby możliwe przy zastosowaniu reguły ogólnej z art. 757 k.p.c., który przewiduje możliwość równoległego funkcjonowania przez określony czas tytułu zabezpieczenia i tytułu egzekucyjnego⁵⁵. W nauce uzasadniane jest to tym, że postanowienie uwzględniające wniosek dotyczący izolacji osoby stosującej przemoc domową jest skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia (art. 560⁷ § 2 zd. 1 k.p.c.), a sąd może je uchylić i zmienić w razie zmiany okoliczności – nawet gdy jest prawomocne (art. 560⁷ § 2 zd. 2 k.p.c.), dlatego „elastyczność” postanowienia wydanego w postępowaniu rozpoznawczym powoduje zbędność równoległego utrzymywania zabezpieczenia⁵⁶.

⁵² Postanowienie SN z dnia 11 czerwca 2019 r., V CSK 615/18, Lex nr 2680306; postanowienie SN z dnia 9 września 2016 r., V CSK 60/16, Lex nr 2135554.

⁵³ T. Radkiewicz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis/el. 2023, art. 560⁷, nb 4 i 10; A. Fruk [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis 2024, art. 560⁷, nb F.9.3.1.

⁵⁴ A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie w sprawach...*, *op. cit.*, Lex, dział II.18; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis/el., art. 560⁷ k.p.c., nb 6.

⁵⁵ A. Budniak-Rogała przyjmuje, że przepis art. 757 k.p.c. nie będzie miał zastosowania do zabezpieczeń udzielonych na podstawie art. 755²–755⁴ k.p.c. Zob. A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 201; P. Woś, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 139–140; F. Manikowski, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 38; E. Stefańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Lex/el., art. 755³ k.p.c., nb. 4; A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie nieprocesowe...*, *op. cit.*, Lex/el.; A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie w sprawach...*, *op. cit.*, Lex/el., dział II.18.

⁵⁶ Odwołując się do regulacji z art. 560⁸ k.p.c. A. Budniak-Rogała przyjmuje, że przepis art. 757 k.p.c. nie będzie miał zastosowania do zabezpieczeń udzielonych na podstawie art. 755²–755⁴ k.p.c. Tak: A. Budniak-Rogała, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 201–202; zob. także: J. Jagieła, *Nakazanie...*, *op. cit.*, s. 320; J. Bodio, *Protective...*, *op. cit.*, s. 45–60.

Według A. Budniak-Rogali w przypadku oddalenia wniosku sąd (po rozważeniu okoliczności) może rozstrzygnąć o utrzymaniu lub uchyleniu zabezpieczenia, gdyż postanowienie oddalające wniosek nie jest na tym etapie prawomocne (art. 744 § 1 k.p.c.). W takich sytuacjach najczęściej odpadną podstawy uzasadniające trwanie stanu zabezpieczenia. Uchylenie zabezpieczenia powinno zatem nastąpić wówczas ze względu na konieczność respektowania praw uczestnika, umożliwiając mu w efekcie korzystanie z mieszkania w najszybszym możliwym terminie⁵⁷.

Zgodnie z art. 560⁷ § 2 zd. 1 k.p.c. postanowienie mające na celu odizolowanie sprawcy przemocy domowej od ofiar tej przemocy jest skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia, a nie (jak miałoby to miejsce w przypadku zastosowania reguły ogólnej statuowanej na podstawie art. 521 § 1 k.p.c.) po jego uprawomocnieniu się. Artykuł 560⁷ § 2 zd. 1 k.p.c. stanowi zatem *lex specialis* w stosunku do art. 521 § 1 k.p.c. Wykonania takiego postanowienia nie wstrzymuje również wniesienie środka zaskarżenia. Przyjęte rozwiązanie ma na celu udzielenie adekwatnej ochrony prawnej osobie dotkniętej przemocą domową. W tego rodzaju sprawach niezbędne jest bowiem podejmowanie szybkich i sprawnych działań prowadzących do odizolowania osoby dotkniętej przemocą od osoby stosującej przemoc w sytuacjach, gdy stwarza ona zagrożenie dla życia i zdrowia domowników⁵⁸.

5. Podsumowanie

Zmiana podejścia do ofiar przemocy domowej na przestrzeni lat polega nie tylko na tym, aby ukarać sprawcę przemocy domowej, lecz zapewnić bezpieczeństwo jego ofiarom⁵⁹. Ochrona ofiar przemocy została wzmocniona przez ułatwienia w uzyskaniu tytułu wykonawczego przeciwko sprawcy przemocy⁶⁰, co należy ocenić pozytywnie.

⁵⁷ A. Budniak-Rogala, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 202.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 196.

⁵⁹ M. Czarkowska, *Nakaz opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie*, *Praca Socjalna* 2021, nr 1, s. 151.

⁶⁰ D. Olczak-Dąbrowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 459–1217*, pod red. T. Szancify, Warszawa 2023, Legalis/el., art. 782 k.p.c., nb II.1.

W ramach postępowania izolacyjnego sąd może wydać szeroki wachlarz nakazów lub zakazów: nakaz zobowiązujący osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (nakaz lub zakaz – art. 11a ust. 1 u.p.d.), zakaz zbliżania się osoby stosującej przemoc domową do osoby doznającej tej przemocy (art. 11aa ust. 1 u.p.d.), zakaz kontaktowania się z osobą doznającą przemocy domowej (art. 11aa ust. 1 i 2 u.p.d.) oraz zakaz wstępu i przebywania osoby stosującej przemoc na terenie szkoły, placówki oświatowej, opiekuńczej lub artystycznej, lub obiektu sportowego, do których uczęszcza osoba doznająca przemocy domowej, miejsca pracy lub innego miejsca, w którym zwykle lub regularnie przebywa osoba doznająca przemocy domowej (art. 11aa ust. 4 u.p.d.). Właściwym rozwiązaniem jest to, że nakazy i zakazy wydane wobec sprawcy przemocy domowej mogą być stosowane łącznie i są natychmiast wykonalne⁶¹.

Ochronie ofiar przemocy domowej służy również to, że wskazane nakazy lub zakazy mogą być wydane przez sąd nie tylko w postępowaniu nieprocesowym, ale i w postępowaniu zabezpieczającym. Tytułem egzekucyjnym wobec sprawcy przemocy domowej wydanym w postępowaniu nieprocesowym jest postanowienie co do istoty sprawy (o którym stanowi art. 560⁷ k.p.c.), a tytułem zabezpieczenia – postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wydane na podstawie art. 755 lub art. 755² k.p.c. Tytułom nakazującym osobie stosującej przemoc domową opuszczenie wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu⁶². Tytuł egzekucyjny i tytuł zabezpieczenia (będące orzeczeniami natychmiast wykonalnymi) są tytułami wykonawczymi zwykłymi, czyli wydanymi przez sąd w postępowaniu cywilnym, składającymi się z tytułu egzekucyjnego i klauzuli wykonalności (art. 776 zd. 2 k.p.c.)⁶³. Tytuł wykonawczy podlega doręczeniu wierzycielowi z urzędu (art. 782 § 1¹ k.p.c.).

⁶¹ W. Kotowski, *Ustawa o policji. Komentarz*, Lex/el. 2024, art. 15aab, nb 2.

⁶² Tytuł wykonawczy doręcza się wierzycielowi z urzędu. Zob. I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, Legalis/el. 2024, art. 782 k.p.c., nb 10; D. Olczak-Dąbrowska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, Legalis/el., art. 782 k.p.c., nb. II.1.

⁶³ A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, Lex/el., cz. 1, rozdz. 7.1.

STRESZCZENIE **Tytuły egzekucyjne wobec sprawcy przemocy domowej wydane w postępowaniu nieprocesowym i zabezpieczającym**

Ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono postępowanie dotyczące odizolowania osoby stosującej przemoc domową od osoby dotkniętej przemocą.

Celem artykułu jest analiza tytułów egzekucyjnych wydanych wobec sprawcy przemocy domowej, którymi są: postanowienie co do istoty sprawy wydane w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 560⁷ § 1 k.p.c., oraz postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia wydane na podstawie art. 755² k.p.c. lub art. 755 k.p.c. (choć w przypadku postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia bardziej właściwe jest używanie nazwy: tytuł zabezpieczenia). Tytuł zabezpieczenia podlega wykonaniu jak tytuł egzekucyjny.

Postanowienia wydane w postępowaniu nieprocesowym i zabezpieczającym są natychmiast skuteczne i wykonalne przez komornika w drodze egzekucji sądowej (art. 560⁷ § 2 k.p.c., art. 360 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Do wykonania obowiązku osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia mieszkania (wydanego na podstawie art. 11a u.p.d.) stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika (art. 1046 k.p.c. w zw. z art. 11a ust. 5 u.p.d. oraz art. 17 u.o.l.). Natomiast do wykonania zakazu zbliżania się do osoby dotkniętej przemocą domową, zakazu kontaktowania się z nią, czy zakazu wstępu na teren określonej placówki (art. 11a u.p.d.) stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące egzekucji czynności niezastępowalnej (art. 1050 k.p.c.).

Słowa kluczowe: tytuł egzekucyjny, postępowanie wobec sprawcy przemocy domowej, postępowanie nieprocesowe, postępowanie zabezpieczające

ABSTRACT **Enforceable Titles Against Perpetrators of Domestic Abuse Issued in Non-Contentious and Interim Relief Proceedings**

dr hab. Joanna Bodio, professor at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Chair of Civil Procedure and International Commercial Law, Faculty of Law and Administration, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin; ORCID: 0000-0003-0428-7267

On the basis of the act of 30 March 2020 on amendments to the Civil Procedure Code and certain other acts, proceedings to isolate a perpetrator from a victim of domestic abuse were introduced. The purpose of this article is to analyse enforceable titles issued against a perpetrator of domestic abuse, i.e.: a ruling on the essence of a case issued in non-contentious proceedings on the basis of Art. 560(7) § 1 of the Civil Procedure Code, and a ruling on interim relief issued on the basis of Art. 755(2) of the Civil Procedure Code or Art. 755 of the Civil Procedure Code (although in the case of interim relief proceedings, it is more relevant to use the name: interim relief title). The interim relief title is enforceable like the enforceable title.

Rulings issued in non-contentious and interim relief proceedings become effective and enforceable immediately by a bailiff through court execution (Art. 560(7) § 2 of the Civil Procedure Code,

Art. 360 of the Civil Procedure Code in conjunction with Art. 13 § 2 of the Civil Procedure Code). The obligation imposed on a perpetrator of domestic abuse to leave the flat (issued on the basis of Art. 11a of the act on domestic abuse) is governed by regulations on the execution of an obligation to empty the premises used for the debtor's residential purposes (Art. 1046 of the Civil Procedure Code in conjunction with Art. 11a.5 of the act on domestic abuse and Art. 17 of the act on the protection of occupants). In turn, to meet a prohibition of approaching and a prohibition of contacting a victim of domestic abuse, and a prohibition of entering specific premises (Art. 11a of the act on domestic abuse), the regulations concerning the execution of non-substitutable activities (Art. 1050 of the Civil Procedure Code) apply.

Keywords: enforceable title, proceedings in relation to domestic violence, non-contentious proceeding, interim relief proceedings

Bibliografia/References

Banaszewska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, Legalis/el. 2022.

Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984.

Bodio J., *Protective Proceedings against a Person Committing Domestic Violence*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2024, vol. 22, nr 1.

Budniak-Rogała A., *Postępowanie w przedmiocie odizolowania osoby stosującej przemoc w rodzinie od osób dotkniętych tą przemocą (art. 560² i n. KPC) – zagadnienia wybrane* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieli, R. Kulskiego, Warszawa 2021.

Czarkowska M., *Nakaz opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie*, *Praca Socjalna* 2021, nr 1.

Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2024.

Fruk A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, Legalis/el. 2024.

Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, I. Gil, Legalis/el. 2024.

Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego. Część ogólna. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933.

Jagiela J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Jagiela J., *Nakazanie przez Policję osobie stosującej przemoc w rodzinie opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak dedicate*, pod red. J. Jagieli, R. Kulskiego, Warszawa 2021.

Jagięła J., *Tytuły egzekucyjne* [w:] *Tom V. Seria Postępowanie Zabezpieczające i Egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Machnikowskiej, G. Sikorskiego, Sopot 2018 [online:] <https://czytelnia.currenda.pl/publikacja?id=83&data-chapter=4729&data-text=Tytu%C5%82y%20egzekucyjne> (dostęp: 20.12.2024).

Jakubecki A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. A. Jakubeckiego, Lex/el. 2019.

Jodłowski J., Resich Z., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979.

Julke G. [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.

Kamiński G., *Nowe postępowanie odrębne w sprawie przemocy domowej*, Nowa Currenda 2021, nr 2.

Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.

Kotowski W., *Ustawa o policji. Komentarz*, Lex/el. 2024.

Laskowska-Hulisz A., *Postępowanie nieprocesowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Lex/el. 2020.

Laskowska-Hulisz A., *Postępowanie w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, art. 560²–560¹² k.p.c.* [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Tom IV. Część II. Postępowanie nieprocesowe. Postępowania z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023.

Manikowski F., *Postępowanie w sprawie o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazania zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia – analiza badań aktowych*, Prawo w Działaniu 2022, nr 50.

Marciniak A., *Podstawa egzekucji sądowej (Tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.

Misztal-Konecka J., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.

Arkuszewska A.M., *Referendarz sądowy w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2011.

Mróz-Szarmach D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Olasía, Legalis/el. 2023.

Muliński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019.

- Olczak-Dąbrowska D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 459–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023.
- Parafinowicz J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Warszawa 2024.
- Partyk T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Lex/el. 2022.
- Pruś P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2021.
- Radkiewicz T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, pod red. T. Szanciły, Legalis/el. 2023.
- Siedlecki W., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 1976.
- Siedlecki W., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Warszawa 2023.
- Stefańska E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022.
- Strus-Wołos M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.
- Strus-Wołos M., *Stąpienie po polu minowym. Rzecz o nowych przepisach postępowania cywilnego o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Głos Prawa 2020, t. 3 [online:] <https://glosprawa.pl/artykul-162/stapanie-po-polu-minowym-rzecz-o-nowych-przepisach-postepowania-cywilnego-o-zobowiazanie-osoby-stosujacej-przemoc-w-rodzinie-do-opuszczenia-wspolnie-zajmowanego-mieszkania-i-jego-bezposredniego-otocz> (dostęp: 31.10.2024).
- Weitz K. [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2014.
- Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972.
- Woś P., *Postępowanie względem osoby stosującej przemoc w rodzinie w Kodeksie postępowania cywilnego*, Studia Prawnicze KUL 2023, nr 1.
- Wrona G., *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. II, Toruń 1995.

Czy w przypadku równoległego toczenia się egzekucji z nieruchomości i egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej zachodzi zbieg egzekucji?

1. Uwagi wstępne

Współwłasność zachodzi wówczas, gdy własność tej samej rzeczy przysługuje niepodzielnie kilku osobom, przy czym nie jest to stan niezmienny, bowiem każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności. W takim przypadku istnieją w zasadzie trzy sposoby osiągnięcia tego celu.

Po pierwsze, każdy ze współwłaścicieli może żądać, aby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno-gospodarczym

przeznaczeniem rzeczy albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości. Jeśli zniesienie współwłasności dotyczy rzeczy, która nie daje się podzielić, to może ona być przyznana, stosownie do okoliczności, jednemu ze współwłaścicieli, z obowiązkiem spłaty pozostałych. Alternatywnie, jeśli nie jest to możliwe, to stanowiąca współwłasność rzecz może zostać sprzedana stosownie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (art. 212 § 2 k.c. *in fine*).

Sprawy o zniesienie współwłasności należą do spraw z zakresu prawa rzeczowego, prowadzone są w postępowaniu nieprocesowym, w którym właściwy do rozpoznania takiej sprawy jest sąd położenia nieruchomości. Sąd orzeka jednoosobowo, rozpoznając sprawy na rozprawie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W wydawanym postanowieniu zarządzającym sprzedaż rzeczy należących do współwłaścicieli sąd albo rozstrzygnie o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli, albo też tylko zarządzi sprzedaż, odkładając rozstrzygnięcie o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli oraz o podziale sumy uzyskanej ze sprzedaży do czasu jej przeprowadzenia.

W toku wykonywania postanowienia dotyczącego zniesienia współwłasności nieruchomości poprzez jej sprzedaż licytacyjną może okazać się, że została do niej w tym samym czasie skierowana egzekucja w celu zaspokojenia roszczeń pieniężnych wierzyciela bądź wierzycieli, dochodzonych względem jednego, niektórych, albo wszystkich współwłaścicieli nieruchomości. W takim przypadku dochodzi do sytuacji, którą nazywa się zbiegiem egzekucji z nieruchomości i egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej (art. 1070 k.p.c.)

Analiza tytułowego zagadnienia budzi jednak wątpliwości odnośnie do tego, jaki charakter prawny ma sprzedaż licytacyjna nieruchomości w celu zniesienia współwłasności (czy rzeczywiście jest rodzajem egzekucji, czy może raczej „innym postępowaniem wykonawczym?”), a w konsekwencji także i wobec prawidłowości używania określenia „zbieg egzekucji” w przypadku jednoczesnego prowadzenia egzekucji z nieruchomości dla zaspokojenia roszczenia pieniężnego oraz dokonywania sprzedaży licytacyjnej w celu zniesienia współwłasności nieruchomości.

W niniejszym opracowaniu pominięto kompleksową prezentację skutków ewentualnego wyodrębnienia grupy „innych postępowań wykonawczych” (a w tym tytułowego postępowania w celu zniesienia współwłasności nieruchomości poprzez jej sprzedaż licytacyjną) na płaszczyźnie terminologicznej, czy – przede wszystkim – konstrukcyjnej, dla aktualnie obowiązującej regulacji prawnej odnoszącej się do postępowania egzekucyjnego. Celem opracowania jest bowiem zaproszenie przedstawicieli doktryny i praktyki sądowego postępowania egzekucyjnego do dyskusji na temat potrzeby dokonania zmiany istniejącego stanu prawnego, a w konsekwencji – jeśli ta dyskusja doprowadzi do takich konkluzji – sformułowania konkretnych rozwiązań legislacyjnych.

2. Postępowanie nieprocesowe i wykonywanie wydawanych w nim orzeczeń

Pojęcie postępowania niespornego zawsze nastroczało trudności, bo jak wskazywał J.J. Litauer, „czynności przez sąd w tym postępowaniu dokonywane nie mają jednolitego charakteru. Obok współdziałania przy powstaniu, zmianie lub zniesieniu stosunków prawnych należą tu czynności natury prewencyjnej, mające na celu zapobieżenie naruszenia prawa, jak np. zabezpieczenie spadku, czynności rejestrowe itp., dalej czynności natury administracyjnej, jak np. w zakresie opieki nad majątkiem osoby niezdolnej do działań prawnych, wreszcie rozstrzyganie kwestii spornych, których rozstrzyganie w tej drodze jest korzystniejsze niż w drodze procesu, jak np. gdy chodzi o ustalenie wysokości alimentów w stosunkach wzajemnych między rodzicami i dziećmi, o postępowanie działowe, o pozbawienie współmałżonka prawa zaciągania zobowiązań imieniem obojga małżonków”¹.

Kodeks postępowania cywilnego z 1930 r. nie zawierał regulacji odnoszącej się do trybu nieprocesowego. W 1946 r. zagadnienie to z ówczesnej perspektywy opisywał J.J. Litauer w następujący sposób: „Postępowanie niesporne znane jest również i na ziemiach polskich, ale z przyczyn historycznych opiera się na ustawach dzielnicowych. I tak, w byłej dzielnicy pruskiej było ono unormowane

¹ J.J. Litauer, *Kodeks postępowania niespornego. Księga I. Część ogólna oraz przepisy szczegółowe jednolitego postępowania niespornego z objaśnieniami w opracowaniu Jana Jakóba Litauera*, Łódź 1946, s. 7.

w ustawie niemieckiej z roku 1898 i pruskiej z roku 1899, w byłym zaborze austriackim – w patencie cesarskim z roku 1854, wreszcie w byłym zaborze rosyjskim obowiązują przepisy, zawarte w rosyjskiej ustawie postępowania cywilnego («postępowanie zachowawcze», «postępowania szczególne»). Oprócz tego kodeksy cywilne i w poszczególnych dzielnicach osobne ustawy, poświęcone niektórym stosunkom prawnym, zawierają przepisy postępowania niespornego².

Po II wojnie światowej ustawodawca polski nie poszedł za wzorem radzieckim, gdzie odrzucono koncepcję objęcia tego postępowania „szczególnego” (nieprocesowego) odrębnym aktem prawnym, ale utrzymując w mocy Kodeks postępowania cywilnego z 1932 r. (obejmujący również część egzekucyjną), wprowadził w 1945 r. obok tego kodeksu drugi akt procesowy, co doprowadziło do rozdwojenia postępowania w sprawach cywilnych na dwa przeciwstawne tryby³. Tym drugim aktem procesowym był Kodeks postępowania niespornego, wprowadzony w życie dekretem Rady Ministrów zatwierdzonym przez Prezydium Krajowej Rady Narodowej w dniu 18 lipca 1945 r.⁴ Z wejściem w życie wskazanego kodeksu utraciły moc wcześniej obowiązujące w tym zakresie akty prawne⁵. Kodeks postępowania niespornego miał charakter ogólny i nie regulował np. kwestii wykonywania orzeczeń wydawanych w tym trybie.

Z wejściem w życie kolejnych dekretów regulujących poszczególne kategorie spraw niespornych stopniowo uchylane były wcześniejsze regulacje zaborcze. Dotyczyło to w szczególności spraw objętych regulacją:

- a) dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o uznanie za zmarłego i o stwierdzenie zgonu⁶;
- b) dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. w sprawie postępowania o ubezwłasnowolnienie⁷;

² *Ibidem*, s. 8.

³ K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1997, s. 7.

⁴ Dz.U. z 1945 r. Nr 27, poz. 169.

⁵ Tj. a) patent cesarski z dnia 9 sierpnia 1854 r. o postępowaniu w sprawach niespornych (Dz.U.p.austr. Nr 208), b) ustawa z dnia 17 maja 1898 r. o sprawach sądownictwa niespornego w brzmieniu obwieszczenia z dnia 20 maja 1898 r. (Dz.U. Rzeszy, s. 339 i 771) oraz c) ustawa z dnia 21 września 1899 r. o sądownictwie niespornym (Zb.u.prusk., s. 249).

⁶ Dz.U. z 1945 r. Nr 40, poz. 226.

⁷ Dz.U. z 1945 r. Nr 40, poz. 225.

- c) dekretu z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu spadkowym⁸;
- d) dekretu z dnia 20 grudnia 1946 r. o postępowaniu dotyczącym złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub na zachowanie⁹;
- e) ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. o postępowaniu niespornym w sprawach rodzinnych oraz z zakresu kurateli¹⁰.

Trzeba przy tym dodać, że te osobne ustawy w przypadkach, w których wymagał tego charakter rozstrzygnięć, zawierały szczególne, własne uregulowania dotyczące wykonywania orzeczeń wydawanych na ich podstawie (np. ustawa o postępowaniu niespornym w sprawach rodzinnych oraz z zakresu kurateli w art. 35 przewidywała, że władza opiekuńcza może powołać jednego opiekuna dla kilku osób, jeżeli nie ma sprzeczności między ich interesami, a dalej, na podstawie art. 44 § 1, mogła nakazać opiekunowi, aby niezwłocznie po objęciu opieki sporządził inwentarz majątku osoby pozostającej pod opieką i jej go przedstawił), albo odsyłały do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie egzekucji (np. stosownie do treści art. 13 § 1 i § 2 dekretu o postępowaniu dotyczącym złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub na zachowanie, jeżeli do utrzymania przedmiotu podlegającego złożeniu na zachowanie niezbędne było jego przechowanie, sąd na wniosek dłużnika wyznaczał w tym celu dozorcę, a w przypadku gdy przedmiot ten wymagał czynności zarządu, sąd wyznaczał zarządcę. W przepisie zaznaczono, że do dozorczy należało stosować odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące dozorczy w toku egzekucji z ruchomości, a do zarządcy te dotyczące zarządcy w toku egzekucji z pożytków i dochodów z nieruchomości przez zarząd przymusowy).

Idea pełnego scalenia procesu i postępowania niespornego została zrealizowana dopiero w Kodeksie postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r.¹¹, który zunifikował całe postępowanie cywilne.

Aktualnie poza Kodeksem postępowania cywilnego pozostaje np. materia regulowana ustawą z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości

⁸ Dz.U. z 1946 r. Nr 63, poz. 346.

⁹ Dz.U. z 1947 r. Nr 8, poz. 41.

¹⁰ Dz.U. z 1950 r. Nr 34, poz. 310.

¹¹ Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.

i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹². W tym akcie prawnym przewiduje się autonomiczne postępowanie wykonawcze, bowiem np. zgodnie z art. 30a tej ustawy sąd może zarządzić przeprowadzenie przez kuratora sądowego wywiadu środowiskowego w celu ustalenia okoliczności wskazujących na nadużywanie alkoholu przez osobę, której postępowanie dotyczy, oraz zakłócania przez nią spokoju lub porządku publicznego, także jej relacji w rodzinie, zachowania się w stosunku do małoletnich i stosunku do pracy, a ponadto, orzekając na podstawie art. 31 tej ustawy o obowiązku poddania się leczeniu, sąd może ustanowić na czas trwania tego obowiązku nadzór kuratora sądowego.

We współczesnych wypowiedziach doktryny wskazuje się, że postępowanie nieprocesowe nie jest jednolite pod względem charakteru czynności, które są w nim podejmowane w celu udzielenia ochrony prawnej. Aktualnie główną rolę odgrywa podział na postępowania, w których sąd sprawuje wymiar sprawiedliwości, oraz na postępowania, w których są wykonywane inne niż wymiar sprawiedliwości zadania z zakresu ochrony prawnej. Grupa postępowań, w których podejmowane czynności nie polegają na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, nie jest jednorodna, a postępowania wchodzące w jej skład mogą być systematyzowane za pomocą zróżnicowanych kryteriów. Wśród nich należy wyodrębnić postępowania, w których udzielana jest ochrona prawna w sposób niewiążący w pełni lub tymczasowy albo o niesamoistnym znaczeniu, a także postępowania wykonawcze mające na celu realizację określonego obowiązku oraz postępowania niekończące się wydaniem orzeczenia¹³.

3. Postępowanie wykonawcze a postępowanie egzekucyjne

Granica znaczeniowa między postępowaniem wykonawczym i postępowaniem egzekucyjnym nie jest wyraźna. Jak się wskazuje w doktrynie, brakuje jednak podstaw do utożsamiania tych pojęć.

W swoich pisemnych wypowiedziach E. Wengerek pojęcia „postępowanie wykonawcze” i „postępowanie egzekucyjne” stosuje niekiedy zamiennie, co

¹² Dz.U. z 1982 r. Nr 35, poz. 230, ost. t.j. z dnia 4 września 2023 r., Dz.U. z 2023 r., poz. 2151.

¹³ M. Walasik, *Profil i zakres postępowania nieprocesowego*, Gdańskie Studia Prawnicze 2022, nr 5(57), s. 77.

jest szczególnie wyraźne, gdy tytułuje część swoich rozważań „stosunek postępowania wykonawczego do postępowania rozpoznawczego”, a następnie prezentuje relację postępowania egzekucyjnego do rozpoznawczego. Zauważa przy tym, że niektóre z postanowień wydawanych w postępowaniu nieprocesowym nadają się do wykonania w drodze egzekucji i wskazuje na „szczególne sposoby egzekucji, które mogą być przeprowadzone tylko na podstawie orzeczeń zapadłych w postępowaniu nieprocesowym”, zwracając uwagę w tym kontekście na egzekucję w celu zniesienia współwłasności w drodze sprzedaży publicznej¹⁴.

W. Siedlecki jednoznacznie przyjął, że w postępowaniu egzekucyjnym, prowadzonym na podstawie tytułu egzekucyjnego, którym jest postanowienie wydane w postępowaniu nieprocesowym, stosuje się przepisy Kodeksu o postępowaniu egzekucyjnym, a nie przepisy regulujące postępowanie nieprocesowe, przy czym dotyczy to nie tylko samego postępowania wykonawczego, ale także już postępowania o nadanie orzeczeniu klauzuli wykonalności¹⁵. Teza powyższa jest prawdziwa, ale z dwoma zastrzeżeniami. Po pierwsze, jeśli dla danego rodzaju postępowania nieprocesowego brak jest osobnej regulacji wykonawczej, to przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym stosuje się „odpowiednio”. Po drugie zaś nie dotyczy to tych postępowań nieprocesowych, co do których przewidziane są autonomiczne reguły wykonywania orzeczeń wydanych w postępowaniu (np. w postępowaniu opiekuńczym). Nic nie stoi zatem na przeszkodzie, aby względem pierwszej grupy przypadków przyjąć, że realizowane w nich postępowanie nieprocesowe wykonawcze polega na odpowiednim zastosowaniu przepisów o egzekucji sądowej.

A. Marciniak wskazuje, że postępowanie wykonawcze jest pojęciem szerszym, odnoszącym się zarówno do przymusowego wykonania tytułu wykonawczego w drodze egzekucji, jak i innych sposobów jego wykonania. W tym ostatnim wypadku chodzi o przewidziane przepisami prawa możliwości przymusowego zaspokojenia wierzyciela bez przeprowadzania postępowania egzekucyjnego i związanego z tym udziału organu egzekucyjnego, co może

¹⁴ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 15–16.

¹⁵ W. Siedlecki [w:] J. Polickiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1980, s. 83–84; W. Siedlecki [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, t. 2, pod red. Z. Resicha, Warszawa 1987, s. 661.

mieć charakter fakultatywny (np. pozaegzekucyjne zaspokojenie świadczeń alimentacyjnych na podstawie przepisów Kodeksu pracy) albo obligatoryjny (np. wykonanie tytułów egzekucyjnych zobowiązujących do świadczeń niepieniężnych Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski). Autor ten osobno wymienia postępowanie mające na celu wykonanie orzeczenia nakazującego oddanie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej pozostającej pod opieką (przymusowe odebranie) regulowane przepisami art. 598⁶–598¹³ k.p.c. oraz przymusowe doprowadzenie do zakładu lecznictwa odwykowego osoby uchylającej się od obowiązku stawienia się w takim zakładzie w związku z prawomocnym orzeczeniem sądu (na podstawie art. 32 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁶). Zdaniem tego autora postępowanie egzekucyjne jest natomiast pojęciem węższym, związanym z wykonaniem tytułu wykonawczego w drodze egzekucji¹⁷. I. Kunicki zauważa ponadto, że wykonalność to cecha orzeczenia oznaczająca zdolność do wykonania orzeczenia w drodze egzekucji albo w tzw. innej drodze. „Inna droga” wykonania orzeczeń to – poza wskazanymi przez A. Marciniaka – także np. dokonanie wpisu w rejestrze na podstawie postanowienia o dokonaniu tego wpisu albo wypisanie ze szpitala psychiatrycznego w razie wydania postanowienia o braku podstaw do przyjęcia do szpitala¹⁸. Posługiwanie się pojęciem „inna droga” jest w pełni uzasadnione, szczególnie jeśli weźmiemy pod uwagę, iż np. w art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c. przewiduje się, że jeśli przedmiotem zabezpieczenia nie jest roszczenie pieniężne, to sąd może zawiesić postępowanie egzekucyjne lub inne postępowanie zmierzające do wykonania orzeczenia.

Zdaniem K. Korzana cel postępowania egzekucyjnego i postępowania wykonawczego jest wspólny i wyczerpuje się on we wprowadzeniu w życie norm prawa materialnego. Jak zauważa wskazany autor, przeciw posługiwaniu się terminem „postępowanie wykonawcze” nie przemawia użycie w księdze II, części II k.p.c. zwrotu „postępowanie egzekucyjne”, bowiem zwrot ten

¹⁶ Dz.U. z 1982 r. Nr 35, poz. 230, ost. t.j. z dnia 4 września 2023 r., Dz.U. z 2023 r., poz. 2151.

¹⁷ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 25.

¹⁸ I. Kunicki [w:] *Komentarz do art. 521 KPC*, t. IB, pod. red. A. Góry-Błaszczkowskiej, Warszawa 2020, wyd. 3, Legalis.

został przejęty z Kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r., a wymieniony kodeks nie zawierał, odmiennie niż obecny, norm dotyczących dobrowolnej realizacji orzeczeń. Dlatego, jak kontynuował K. Korzan, ów zwrot jest nieadekwatny do charakteru czynności podejmowanych na podstawie wspomnianych norm. Charakter ten zaś w pełni odzwierciedla termin „postępowanie wykonawcze”¹⁹.

Ten ostatni punkt widzenia z pewnością w pełni podziela H. Haak, który konsekwentnie prezentuje stanowisko (co prawda czyni to w odniesieniu do postępowania w sprawach opiekuńczych, ale zdecydowanie z uniwersalnym skutkiem), że głównym celem egzekucji jest spełnienie świadczenia, i to świadczenia należącego się wierzycielowi od dłużnika w ramach stosunku zobowiązaniowego. Na tej podstawie wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić. Na podstawie powyższej konkluzji H. Haak stwierdza, że cel wykonania nie jest tożsamy z celem egzekucji, bo świadczenie będące przedmiotem wykonania nie jest przedmiotem tych stosunków cywilnoprawnych, które są związane z wymianą dóbr i usług²⁰.

Jak wskazuje przywołany autor w innej wypowiedzi, w ramach postępowania wykonawczego *sensu largo* można wyróżnić postępowanie egzekucyjne oraz postępowanie wykonawcze *sensu stricto* – postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych (tj. w tych sprawach przekazanych do rozpoznania sądowi opiekuńczemu, w których wydane orzeczenia nie podlegają wykonaniu w drodze egzekucji, lecz w inny sposób) oraz postępowania wykonawcze w innych sprawach²¹. Organem tego szczególnego postępowania jest kurator rodzinny, który uczestnicząc w udzielaniu ochrony prawnej w postępowaniu wykonawczym, wykonuje zwłaszcza określone orzeczenia sądu rodzinnego, w tym sądu opiekuńczego, przy czym w postępowaniu wykonawczym w sprawach o przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub

¹⁹ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 86–87.

²⁰ H. Haak, *Ochrona prawna udzielana przez sąd opiekuńczy*, Toruń 2002, s. 331–332.

²¹ H. Haak, *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych – wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012, s. 520.

Czy w przypadku równoległego toczenia się egzekucji z nieruchomości i egzekucji...

pozostającej pod opieką zawodowy kurator rodzinny jest głównym organem wykonawczym²².

4. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej

Jeśli chodzi o wykonanie postanowienia sądu o zniesieniu współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej, to trzeba przede wszystkim wyjść od tego, że w czasie, kiedy obowiązywały przepisy k.p.c. z 1932 r., postępowanie o zniesienie współwłasności w takim trybie uregulowane było w części dotyczącej postępowania procesowego²³. Zatem naturalne było, że wykonanie orzeczenia wydanego przez sąd powinno było nastąpić w drodze zastosowania przepisów o egzekucji sądowej. Jednak nawet mimo tego należy zwrócić uwagę, że stosowanie tych przepisów miało się dokonywać jedynie odpowiednio (art. 832 k.p.c.). Przeniesienie w k.p.c. z 1964 r. tych spraw do części nieprocesowej nie było związane z żadnymi zmianami co do sposobu wykonywania orzeczenia sądu, tzn. nadal przewidywało się i przewiduje odpowiednie stosownie przepisów o egzekucji z nieruchomości.

Podstawą przeprowadzenia sprzedaży licytacyjnej nieruchomości w celu zniesienia współwłasności jest zaopatrzone w klauzulę wykonalności stosowne postanowienie sądu. Jak wskazywał E. Wengerek, „przepisy Działu III określają sposób wykonania postanowienia nakazującego sprzedaż nieruchomości (...) wydanego przez sąd w postępowaniu nieprocesowym (...). W żadnym wypadku współwłaściciele nie mogą domagać się sprzedaży nieruchomości i zniesienia współwłasności przez sąd egzekucyjny”²⁴.

Postępowanie wykonawcze w celu wykonania postanowienia o zniesieniu współwłasności nieruchomości może być wszczęte z urzędu lub na wniosek każdego ze współwłaścicieli na podstawie tytułu wykonawczego, który

²² H. Haak, *Sądowy kurator rodzinny jako podmiot uczestniczący w udzielaniu ochrony prawnej przez sąd rodzinny* [w:] *Metodyka pracy kuratora sądowego*, pod red. K. Stasiaka, Warszawa 2024, s. 497.

²³ J. Świeczkowski, *Zniesienie współwłasności rzeczy i praw w drodze sprzedaży publicznej*, Gdańsk 2013, s. 51.

²⁴ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 682.

postanawia, że zniesienie współwłasności ma być przeprowadzone w drodze sprzedaży nieruchomości (art. 1067 k.p.c.).

Jeżeli do wszczęcia postępowania dochodzi z urzędu, to znaczy, że z żądaniem takim wystąpił, nadawszy wcześniej postanowieniu klauzulę wykonalności, sąd pierwszej instancji, który postanowił o zniesieniu współwłasności w drodze sprzedaży publicznej²⁵.

Specyfika tego postępowania polega na niemożności przeprowadzenia wyraźnego podziału ról procesowych i niemożności przypisania jednym podmiotom pozycji wierzyciela, innym zaś pozycji dłużnika²⁶.

W postępowaniu egzekucyjnym wszczętym w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji z nieruchomości z pewnymi zmianami (wskazanymi w art. 1067–1070 k.p.c.), polegającymi w szczególności na tym, że na podstawie wniosku o wszczęcie egzekucji komornik przesyła do właściwego sądu wnioski o ujawnienie wszczęcia egzekucji w księdze wieczystej lub o złożenie wniosku do zbioru dokumentów. Na tej podstawie we wpisie w księdze wieczystej lub zarządzeniu złożenia wniosku do zbioru dokumentów, a także w obwieszczeniu o licytacji ujawnia się, że egzekucja ma na celu zniesienie współwłasności.

Omawiana regulacja dotyczy także zniesienia współwłasności przez sprzedaż ułamkowej części współwłasności, prawa użytkowania wieczystego, w tym zabudowanego, statku morskiego wpisanego do właściwego rejestru i udziału w takim statku, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, miejsca postojowego w garażu wielostanowiskowym, a także lokalu stanowiącego odrębną nieruchomość.

Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej jest egzekucją świadczeń niepieniężnych²⁷, ale dyskusyjne wydaje się używanie zwrotu „egzekucja”, choć właśnie to określenie stosuje ustawodawca²⁸. Za właściwsze należałoby uznać użycie zwrotu „wykonywanie”²⁹, a na głębszą analizę zasługuje podnoszony w doktrynie postulat

²⁵ Tak A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, *op. cit.*, s. 518.

²⁶ Z. Merchel [w:] *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015, s. 1085.

²⁷ J. Świeczkowski, *Zniesienie współwłasności...*, *op. cit.*, s. 84.

²⁸ *Ibidem*, s. 85.

²⁹ *Ibidem*, s. 86.

przeniesienia omawianych przepisów do księgi drugiej części pierwszej k.p.c., regulującej postępowanie nieprocesowe³⁰. Egzekucja w celu zniesienia współwłasności ma na celu nie tyle realizację roszczenia pieniężnego i wymuszenie obowiązku świadczenia nałożonego na dłużnika w tytule egzekucyjnym, ile wykonanie postanowienia nakazującego sprzedaż nieruchomości w celu zniesienia współwłasności, i dlatego nie została umieszczona łącznie z egzekucją z nieruchomości, mimo że przepisy o tej egzekucji mają odpowiednie zastosowanie³¹. Ponadto w przypadku przymusowej sprzedaży licytacyjnej nieruchomości nie wchodzi w grę dwustronność postępowania egzekucyjnego, ponieważ może w niej wziąć udział więcej niż dwóch uczestników³².

Jeśli zaś chodzi o wykonanie orzeczenia o zniesieniu współwłasności nieruchomości poprzez jej sprzedaż, to wyróżniamy dwa sposoby postępowania:

- a) wydanie jednego postanowienia zarządzającego sprzedaż, z jednoczesnym rozstrzygnięciem o wzajemnych roszczeniach współwłaścicieli;
- b) ograniczenie się wyłącznie do zarządzenia sprzedaży.

Postępowanie o zniesienie współwłasności po uprawomocnieniu się postanowienia zarządzającego sprzedaż ulega zawieszeniu³³.

Dalej, jeśli postanowienie zarządzające sprzedaż nieruchomości nie rozstrzyga o podziale sumy uzyskanej ze sprzedaży, wówczas w razie skutecznego jej przeprowadzenia komornik zobowiązany jest przekazać tę sumę do dyspozycji sądu prowadzącego sprawę o zniesienie współwłasności³⁴. W takim wypadku podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży nieruchomości stanowiącej współwłasność dokonuje sąd w postępowaniu nieprocesowym³⁵, a nie sąd egzekucyjny³⁶.

³⁰ *Ibidem*, s. 87.

³¹ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 255.

³² W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 641.

³³ H. Ciepla [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 997.

³⁴ A. Stempniak [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023, s. 1196.

³⁵ E. Wengerek wskazuje nawet, że jest to kompetencja „sądu nieprocesowego”, który wydaje w tym przedmiocie „odrębne postanowienie”. Zob. E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 256.

³⁶ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, op. cit., s. 331.

Należy zatem podzielić stanowisko wyrażone przez W. Siedleckiego, że egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości nie jest egzekucją we właściwym znaczeniu, lecz jedynie zastosowaniem przepisów o egzekucji dla osiągnięcia odmiennego niż normalnie w postępowaniu egzekucyjnym celu³⁷.

5. Zbieg egzekucji z nieruchomości i postępowania w celu wykonania postanowienia o sprzedaży nieruchomości w celu zniesienia jej współwłasności

O pojęciu zbiegu jako stanu pewnej konkurencji mówimy najczęściej w odniesieniu do zbiegu przepisów, norm i roszczeń³⁸.

W doktrynie prawa procesowego cywilnego podkreśla się, że jednym z podstawowych założeń postępowania egzekucyjnego jest niedopuszczalność prowadzenia egzekucji z tego samego składnika majątku dłużnika przez kilka organów egzekucyjnych, co określa się mianem zbiegu egzekucji. W kontekście postępowania egzekucyjnego dla wyjaśnienia pojęcia zbiegu egzekucji w literaturze przedmiotu użyto też określenia „zetknięcie się egzekucji”³⁹.

Warunkiem zbiegu jest tożsamość przedmiotu egzekucji, skierowanie egzekucji do tego samego przedmiotu (prawa) przez oba organy oraz prowadzenie egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi⁴⁰.

W Kodeksie postępowania cywilnego w kilku przepisach posłużono się pojęciem „zbieg”. I tak, w art. 773 § 1 k.p.c. wskazuje się na „zbieg egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego”, w art. 773¹ § 1 k.p.c. mowa jest o „wypadku zbiegu egzekucji do tych samych rzeczy, wierzytelności lub praw”, zaś art. 775 § 1 k.p.c. reguluje przypadek „zbiegu egzekucji

³⁷ W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 402.

³⁸ Zob.: A. Ohanowicz, *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1963, gdzie autor wskazuje, że zbieg norm zachodzi wówczas, kiedy dany stan faktyczny podpada pod hipotezę więcej niż jednej normy (s. 17); zaś E. Łętowska, *Zbieg norm w prawie cywilnym*, Warszawa 2002, przyjmuje, że „zbieg norm” dotyczy przede wszystkim konkurencji kwalifikacji zdarzeń prawnych na tle prawa cywilnego (s. XIII).

³⁹ Tak J. Olszanowski, *Zbieg egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2016, s. 26,

⁴⁰ Uchwała SN z dnia 24 lutego 2010 r., III CZP 133/09, Legalis nr 210592 oraz przywołane tam orzecznictwo.

administracyjnej i zabezpieczenia sądowego, jak również zbiegu zabezpieczenia administracyjnego i egzekucji sądowej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego”. Szczególnym rodzajem zbiegu jest uregulowany w art. 902² § 2¹ k.p.c. „zbieg egzekucji do wierzytelności z tytułu zajęcia nadpłaty lub zwrotu podatku”, do którego dochodzi „z chwilą zaistnienia podstaw do zwrotu nadpłaty lub zwrotu podatku”.

Niekiedy jednak istnienie „zbiegu” nie wynika z treści przepisu prawa, ale mimo to informuje o nim notka przy jednostce redakcyjnej k.p.c. pochodząca od wydawnictwa publikującego tekst aktu prawnego. Jako egzemplifikacje takich przypadków można wskazać art. 890¹ k.p.c., który został oznaczony przez wydawnictwo jako dotyczący „zbiegu zajęcia egzekucyjnego z zajęciem na zabezpieczenie”, ale w jego treści nie znajdujemy potwierdzenia zaistnienia zbiegu, a jedynie wskazanie, że „jeżeli zajęcie obejmuje wierzytelność wynikającą z rachunku bankowego zajętego uprzednio na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu ustanowionym w postępowaniu zabezpieczającym, uprawnienia obowiązanego do dokonania wypłat z rachunku bankowego ustają z dniem dokonania zajęcia w postępowaniu egzekucyjnym”.

Podobnie rzecz się ma w przypadku art. 1070 k.p.c., gdzie do „zbiegu egzekucji” odwołano się jedynie w opisie tej jednostki redakcyjnej, zaś z treści przepisu wyraźnie wynika, że zbieg i konieczność jego rozwiązania nie ma miejsca, skoro, „egzekucja w celu zniesienia współwłasności i egzekucja z nieruchomości mogą toczyć się jednocześnie”⁴¹.

⁴¹ Zagadnienie związane z wystąpieniem ewentualnego zbiegu egzekucji administracyjnej w stosunku do nieruchomości i egzekucji sądowej toczącej się w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej wykracza poza zakres merytoryczny niniejszego opracowania, ale problem sposobu postępowania w takim przypadku rzeczywiście istnieje. Autor niniejszego artykułu nie podziela jednak w odniesieniu do tego zagadnienia zapatrywania wyrażonego przez J. Bodio (autorka powołuje się także na stanowisko zaprezentowane przez J. Olszanowskiego, a oparte na założeniu, że postępowanie w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej jest egzekucją, a art. 1070 k.p.c. dotyczy rozwiązania zbiegu egzekucji), że taki zbieg powinien zostać rozstrzygnięty na zasadach ogólnych (art. 773 § 1 k.p.c.), a nie na podstawie treści art. 1070 k.p.c. Świadomość odmienności postępowania (egzekucji) w celu zniesienia współwłasności względem dwóch pozostałych sposobów egzekucji powoduje, że należałoby w takim przypadku – mimo wątpliwości, jakie to może budzić – raczej założyć odpowiednie stosowanie art. 1070 k.p.c., nawet jeżeli w postępowaniu egzekucyjnym w administracji nie przewiduje się możliwości zawieszenia postępowania. Zob. J. Bodio, *Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej*, Warszawa 2021, s. 171–172.

W konsekwencji, w związku z różnym (w porównaniu z motywami dokonywania publicznej sprzedaży nieruchomości) celem postępowania egzekucyjnego w razie prowadzenia jednocześnie egzekucji w celu zniesienia współwłasności i egzekucji świadczeń pieniężnych z nieruchomości, egzekucje te prowadzi się równolegle. Jest to możliwe mimo odmienności ich celów⁴². Zatem w rzeczywistości prowadzone postępowania nie „zbiegają się”. Należy prowadzić dla nich osobną dokumentację, ale nic nie stoi na przeszkodzie, aby – kierując się zasadą ekonomii procesowej – opis i oszacowanie dokonane w jednej egzekucji mogły być wykorzystane w drugiej egzekucji⁴³. Nie ma wówczas zastosowania art. 927 k.p.c. dotyczący przyłączenia się do postępowania wcześniej wszczętego oraz o niedopuszczalności powtórzenia czynności już dokonanych⁴⁴.

Z obowiązującej regulacji prawnej wynika zatem daleko posunięta autonomia obu toczących się w odniesieniu do tej samej nieruchomości spraw. Obydwie egzekucje toczą się równolegle, chociaż niezależnie od siebie⁴⁵, a wyniki każdej z nich zależą od czasu, w którym nastąpi sprzedaż nieruchomości⁴⁶.

Skoro nie występuje „zbieg egzekucji”, to nie ma też konieczności jego rozwiązania. Choć co prawda niektórzy autorzy jako sposób eliminacji „szczególnego zbiegu” egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej z egzekucją świadczeń pieniężnych z nieruchomości wskazują to, że wymienione egzekucje mogą toczyć się jednocześnie⁴⁷, to jednak jako bardziej przekonujące wyjaśnienie należałoby uznać, iż jednocześnie, równolegle prowadzenie dwóch egzekucji (albo raczej dwóch postępowań wykonawczych) dowodzi tego, że nie występuje między nimi „zbieg”.

Ponadto wpływ jednego wykonywanego orzeczenia na drugie ma miejsce tylko w związku z faktem wcześniejszego zakończenia się jednego z nich.

⁴² J. Bodio, *Egzekucja w celu zniesienia współwłasności...*, *op. cit.*, s. 158–159.

⁴³ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz. Tom IV. Art. 1004–1095¹ k.p.c.*, Toruń 1995, s. 140.

⁴⁴ J. Jankowski, P. Jądłowski [w:] *Komentarz do art. 1070 KPC*, t. II, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, wyd. 4, Warszawa 2024, Legalis.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Komentarz do art. 1070 KPC*, wyd. 12, Warszawa 2024, Legalis.

⁴⁷ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, *op. cit.*, s. 300

Czy w przypadku równoległego toczenia się egzekucji z nieruchomości i egzekucji...

W razie sprzedaży nieruchomości w toku jednej z prowadzonych egzekucji drugą się zawiesza, a po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu własności – umarza się. Z tego względu, że chwila umorzenia została związana z momentem uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności, należy przyjąć, iż chwilą początkową, w której można mówić o sprzedaży, jest przybicie, i że z chwilą wydania postanowienia o przybiciu należy wiązać zawieszenie postępowania w drugiej sprawie⁴⁸.

6. Uwagi końcowe

Postępowanie prowadzone w celu wykonania postanowienia o zniesieniu współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej zapada w postępowaniu nieprocesowym, które ze względu swój historyczny rozwój oraz w związku z jego zróżnicowanym przedmiotowo charakterem przewiduje różne sposoby wykonywania zapadających w nim orzeczeń. Zarówno dawny k.p.c., jak i współczesny k.p.c. posługują się w kontekście wykonania postanowienia o zniesieniu współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej pojęciem „egzekucja”, chociaż należy zgodzić się ze stwierdzeniem, iż nie mamy w tym wypadku do czynienia z egzekucją w rozumieniu powszechnie w doktrynie przyjętych definicji. Współcześnie zwyczajowo przyjmuje się za A. Marciniakiem, że egzekucja polega na zastosowaniu przez powołane do tego organy egzekucyjne przewidzianych prawem środków przymusu w celu uzyskania od dłużnika należnego wierzycielowi świadczenia ustalonego w odpowiednim akcie (tytule wykonawczym albo tytule egzekucyjnym⁴⁹).

Należy zatem uznać za zasadną konkluzję, że tytuł działu III „Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej” jest nieprecyzyjny i powinien raczej brzmieć: „Wykonanie orzeczenia o sprzedaży publicznej w celu zniesienia współwłasności”. Mamy bowiem do czynienia nie z „egzekucją” ale ze „sprzedażą w celu wykonania orzeczenia sądu o zniesieniu współwłasności”. Tytułem wykonawczym stanowiącym podstawę egzekucji jest postanowienie sądu zarządzające sprzedaż nieruchomości,

⁴⁸ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, op. cit., s. 686.

⁴⁹ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 22.

wydane w postępowaniu o zniesienie współwłasności, zaopatrzone w klauzulę wykonalności⁵⁰.

Powyższe uwagi prowadzą do wniosku, że należy zgodzić się także z tezą, iż sprzedaż publiczna dokonywana w celu zniesienia współwłasności nieruchomości nie jest „egzekucją”⁵¹. A zatem właściwsze byłoby używanie w tym wypadku określenia „wykonywanie”, a ostatecznie za wymagający rozważenia należałoby uznać sformułowany przez J. Świeczkowskiego postulat przeniesienia omawianych przepisów do księgi II części I k.p.c., regulującej postępowanie nieprocesowe⁵². Oczywiście, sposób i zakres realizacji tego postulat u wymaga osobnej analizy, przy czym sama sprzedaż publiczna winna się zapewne odbywać z odpowiednim stosowaniem przepisów o egzekucyjnej sprzedaży nieruchomości.

Jako alternatywa do rozważenia pozostaje wyodrębnienie i oddzielne uregulowanie w k.p.c. osobnej od postępowania egzekucyjnego kategorii „innych postępowań wykonawczych”. Wymagałoby to wprowadzenia pewnych zmian konstrukcyjnych i terminologicznych odnośnie do takich postępowań, jak te prowadzone w celu zniesienia współwłasności nieruchomości, czy wykonania orzeczeń w ramach postępowania spadkowego. Ten kierunek działania wydaje się jednak mniej zasadny, bo jest zdecydowanie trudniejszy do zrealizowania, przede wszystkim ze względu na wielość i różnorodność nadających się do wykonania orzeczeń zapadłych w postępowaniu nieprocesowym. Na początek jednak konieczne byłoby przyjęcie ogólnego założenia, że w ramach postępowania wykonawczego regulowanego w k.p.c. wyróżniamy postępowanie egzekucyjne oraz inne postępowania wykonawcze. Jak się wydaje, sygnalizowane postulaty, wbrew pierwszemu wrażeniu, nie wymagają głębokiej zmiany przepisów, bowiem do innego niż w drodze

⁵⁰ J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz do art. 730–1095*¹, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1459.

⁵¹ Zob. szczegółową prezentację stanowisk zajmowanych przez różnych przedstawicieli doktryny, np. J. Bodio, *Egzekucja w celu zniesienia współwłasności...*, *op. cit.*, s. 62–67. *Nota bene* autorka w tej publikacji odnosi się w zasadzie do wszystkich kwestii dotyczących nie tylko charakteru prawnego postępowania w drodze wykonania postanowienia o sprzedaży publicznej celem zniesienia współwłasności nieruchomości, ale również m.in. przebiegu postępowania w tym zakresie.

⁵² J. Świeczkowski, *Zniesienie współwłasności rzeczy i praw...*, *op. cit.*, s. 139.

egzekucji wykonywania orzeczeń sądowych w dalszym ciągu, choć odpowiednio, należałoby stosować przepisy o egzekucji sądowej.

W konsekwencji powyższego należy przyjąć, że sytuacja, w której egzekucja w celu zniesienia współwłasności i egzekucja z nieruchomości toczą się jednocześnie, nie powoduje „zbiegu egzekucji” sądowych, bowiem pierwsza z nich nie jest egzekucją we właściwym tego słowa znaczeniu. Gdyby zaakceptować przeciwną konkluzję, to należałoby poszukiwać drogi rozwiązania zaistniałego zbiegu, a w tym przypadku nie ma takiej potrzeby, bo nie występuje stan wspomnianej wcześniej „konkurencji”, czy „zetknięcia” się dwóch egzekucji. Istotnym argumentem przy udzieleniu odpowiedzi na tytułowe pytanie jest również i ten, że art. 1070 k.p.c. nie rozstrzyga zbiegu dwóch egzekucji, a jedynie traktuje o wzajemnej relacji między równolegle realizowanym w danym momencie wykonaniem wydanego w postępowaniu nieprocesowym postanowienia sądu o zniesieniu współwłasności w drodze sprzedaży nieruchomości oraz toczącą się względem tej samej nieruchomości egzekucją sądową. Zaakceptowanie tej konkluzji otwiera drogę do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czy istniejący stan prawny, w którym jednym z rodzajów egzekucji jest egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej, może zostać utrzymany w obecnym kształcie, czy zasadne jest wprowadzenie zmian, które lepiej dostosują aktualną regulację prawną do charakteru postępowania, w którym zostało wydane orzeczenie podlegające wykonaniu (postępowanie nieprocesowe), i celu, w jakim jest prowadzone (zniesienie współwłasności nieruchomości).

STRESZCZENIE Czy w przypadku równoległego toczenia się egzekucji z nieruchomości i egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej zachodzi zbieg egzekucji?

W toku wykonywania postanowienia dotyczącego zniesienia współwłasności nieruchomości poprzez jej sprzedaż licytacyjną może okazać się, że została do niej w tym samym czasie skierowana egzekucja w celu zaspokojenia roszczeń pieniężnych wierzyciela bądź wierzycieli, dochodzonych względem jednego, niektórych albo wszystkich współwłaścicieli nieruchomości. W takim przypadku dochodzi do sytuacji, którą nazywa się zbiegiem egzekucji z nieruchomości i egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej (art. 1070 k.p.c.).

W doktrynie brak jest zgodności odnośnie do charakteru prawnego egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej, przy czym zasadniczo można wyróżnić dwa dominujące poglądy. Pierwszy, że mamy tutaj do czynienia z przykładem postępowania egzekucyjnego oraz drugi, nakazujący identyfikować tę egzekucję jako inne postępowanie wykonawcze.

Rozważania zaprezentowane w niniejszym opracowaniu prowadzą do wniosku, że uzasadniona jest teza, iż sprzedaż publiczna dokonywana w celu zniesienia współwłasności nieruchomości nie jest „egzekucją”. Właściwsze byłoby używanie określenia „wykonywanie”, a na głębszą analizę zasługuje podnoszony w doktrynie postulat przeniesienia przepisów o egzekucji w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej do księgi drugiej części pierwszej k.p.c., regulującej postępowanie nieprocesowe albo wyodrębnienia osobnej od postępowania egzekucyjnego kategorii „innych postępowań wykonawczych”.

Nie bez znaczenia dla sprawy pozostaje fakt, że art. 1070 k.p.c. nie dotyczy zbiegu dwóch egzekucji, a jedynie rozstrzyga o wzajemnej relacji między realizowanym w danym momencie wykonaniem wydanego w postępowaniu nieprocesowym postanowienia sądu o zniesieniu współwłasności w drodze sprzedaży nieruchomości oraz toczącą się względem tej samej nieruchomości egzekucją sądową.

Celem opracowania nie jest przedstawienie kompletnych konsekwencji wyodrębnienia grupy „innych postępowań wykonawczych” (a w tym tytułowego postępowania w celu zniesienia współwłasności nieruchomości poprzez jej sprzedaż licytacyjną), ale zwrócenie uwagi na historyczne podstawy istniejącego stanu prawnego w tym względzie, wątpliwości (np. terminologiczne), jakie może wywoływać, oraz zasadność rozważenia dokonania jego zmiany.

Słowa kluczowe: zbieg egzekucji, egzekucja z nieruchomości, zniesienie współwłasności, publiczna sprzedaż nieruchomości, postępowanie wykonawcze, postępowanie egzekucyjne, egzekucja

ABSTRACT Is there a Concurrence of Executions in the Case of Simultaneous Real Estate Executions and Executions for the Removal of Joint Ownership of Real Estate by Public Sale?

dr hab. Andrzej Jarocho, professor at the Adam Mickiewicz University in Poznań, Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Administration, Adam Mickiewicz University in Poznań; ORCID: 0000-0002-8053-8892

In the course of enforcing a decision on the dissolution of joint ownership of real estate through its sale by auction, it may turn out that enforcement proceedings to satisfy monetary claims of a creditor or creditors asserted against one, some or all co-owners of the real estate have been directed at the same time. In such a case, a situation arises that is commonly referred to as the concurrence of execution from real estate and execution in order to terminate joint ownership by public sale (Article 1070 of the Code of Civil Procedure).

There is no consensus in the doctrine as to the legal nature of enforcement with a view to abolishing the joint ownership of real estate by way of a public sale, with two predominant views generally discernible. The first is that this is an example of execution and the second is that it should be identified as other enforcement proceedings.

The considerations presented in this article lead to the conclusion that it is reasonable to argue that a public sale conducted for the purpose of abolishing co-ownership of real estate is not 'execution.' It would be more appropriate to use the term "enforcement", and the demand raised in the doctrine to move the provisions on enforcement for the purpose of dissolution of joint ownership of real property by way of public sale to Book Two of Part One of the Code of Civil Procedure regulating non-proceeding or to separate the category of "other enforcement proceedings" separate from enforcement proceedings deserves further analysis.

It is not without significance for the case that Article 1070 of the Code of Civil Procedure does not concern the concurrence of two executions, but only resolves the mutual relationship between the execution of a court decision on the dissolution of joint ownership by way of sale of real estate, which is being carried out at a given moment in nonprocedural proceedings, and the judicial execution pending against the same real estate.

The purpose of the article is not to present the complete consequences of the separation of the group of 'other enforcement proceedings' (including the title proceedings for the dissolution of co-ownership of real estate through its sale by auction), but to draw attention to the historical basis of the existing legal status in this respect, doubts (e.g. terminological) that it may cause and the legitimacy of considering its amendment.

Keywords: *coincidence of executions, real estate execution, termination of joint ownership, public sale of real estate, enforcement proceedings, execution*

Bibliografia/References

Bodio J., *Egzekucja w celu zniesienia współwłasności nieruchomości w drodze sprzedaży publicznej*, Warszawa 2021.

Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023.

Ciepla H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Komentarz do art. 1070 KPC*, wyd. 12, Warszawa 2024.

Haak H., *Ochrona prawna udzielana przez sąd opiekuńczy*, Toruń 2002.

Haak H., *Postępowanie wykonawcze w sprawach opiekuńczych – wybrane zagadnienia* [w:] *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012.

Haak H., *Sądowy kurator rodzinny jako podmiot uczestniczący w udzielaniu ochrony prawnej przez sąd rodzinny* [w:] *Metodyka pracy kuratora sądowego*, pod red. K. Stasiaka, Warszawa 2024.

Jagiela J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz do art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Jankowski J., Jadłowski P. [w:] *Komentarz do art. 1070 KPC*, t. II, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, wyd. 4, Warszawa 2024

Korzan K., *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1997.

Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.

I. Kunicki [w:] *Komentarz do KPC*, t. IB, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, Warszawa 2020, wyd. 3, Legalis.

Litauer J.J., *Kodeks postępowania niespornego. Księga I. Część ogólna oraz przepisy szczegółowe jednolitego postępowania niespornego z objaśnieniami w opracowaniu Jana Jakóba Litauera*, Łódź 1946.

Łętowska E., *Zbieg norm w prawie cywilnym*, Warszawa 2002.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.

Merchel Z. [w:] *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2015.

Ohanowicz A., *Zbieg norm w polskim prawie cywilnym*, Warszawa 1963.

Olszanowski J., *Zbieg egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2016.

Siedlecki W. [w:] J. Polickiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 1980.

Siedlecki W. [w:] *System prawa procesowego cywilnego*, t. 2, pod red. Z. Resicha, Warszawa 1987.

Siedlecki W. [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998.

Stempniak A. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie z zakresu prawa osobowego, rodzinnego i rzeczowego*, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2023.

Świeczkowski J., *Zniesienie współwłasności rzeczy i praw w drodze sprzedaży publicznej*, Gdańsk 2013.

Walasik M., *Profil i zakres postępowania nieprocesowego*, Gdańskie Studia Prawnicze 2022, nr 5(57).

Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972.

Wengerek E., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978.

Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz. Tom IV. Art. 1004–1095¹ k.p.c.*, Toruń 1995.

Egzekucja sądowa ze spadku

I. Zgodnie z art. 779 § 1 k.p.c. do egzekucji ze spadku konieczny jest – aż do chwili działu spadku – tytuł egzekucyjny przeciwko wszystkim spadkobiercom. Jeżeli jednak tytuł egzekucyjny był wydany przeciwko spadkodawcy, to stosownie do art. 779 § 2 k.p.c. przejście obowiązków na spadkobierców następuje zgodnie z art. 788 k.p.c., przewidującym nadanie klauzuli wykonalności z zaznaczeniem przejścia obowiązków.

II. Przez „egzekucję ze spadku” należy rozumieć egzekucję z przedmiotów i praw należących do spadku. Celem art. 779 § 1 k.p.c. jest ochrona interesu spadkobierców w prawidłowym przeprowadzeniu działu spadku. Aż do momentu takiego działu egzekucja z przedmiotów i praw należących do spadku jest możliwa tylko na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko wszystkim spadkobiercom. Wierzyciel jednego ze spadkobierców nie może zatem przed działem spadku wszcząć egzekucji ze spadku¹.

Gdy chodzi o egzekucję długów spadkowych, uzyskanie tytułu wykonawczego przeciwko wszystkim spadkobiercom – czyli spełnienie wymagania wynikającego z art. 779 § 1 k.p.c. – jest możliwe ze względu na ich solidarną (do działu spadku) odpowiedzialność za długi spadkowe – zob. art. 1034 i 1034¹ k.c.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że art. 779 k.p.c. został niefortunnie umiejscowiony wśród przepisów o postępowaniu klauzulowym,

¹ H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Art. 758–1095¹*, pod red. T. Erecińskiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025, teza 1 do art. 779.

choć jego znaczenie jest szersze. Można go uznać za refleks w prawie procesowym materialnoprawnego uregulowania art. 1036 k.p.c., przewidującego, że spadkobierca może rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku jedynie za zgodą pozostałych spadkobierców. W braku zgody któregośkolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie takie jest bezskuteczne o tyle, o ile narusza uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. W przypadku obydwu tych przepisów chodzi o zapewnienie prawidłowego przeprowadzenia działu spadku².

Z art. 1035 k.p.c. wynika, że jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku „stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych”, jednakże z zachowaniem przepisów tytułu VIII księgi czwartej k.c. Na gruncie tego uregulowania charakter prawny wspólności majątku spadkowego budzi wątpliwości, ponieważ można znaleźć argumenty zarówno na rzecz tezy, że jest to wspólność udziałowa (w częściach ułamkowych), jak i na rzecz zapatrywania, że jest to wspólność bezudziałowa (łączna). Wyrażane są również poglądy, że wspólność majątku spadkowego stanowi swoisty rodzaj wspólności (współuprawnienia), który wymyka się jednoznacznej kwalifikacji³. Co prawda, przepis art. 1035 k.p.c. odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych, ale przed działem spadku nie ma możliwości zbycia poszczególnych przedmiotów ani praw wchodzących w jego skład. Zgodnie z art. 1051 k.c. można natomiast zbyć udział spadkowy, a art. 1036 k.c. pozwala na rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku, z tym że jedynie za zgodą pozostałych spadkobierców.

III. Na gruncie prawa procesowego art. 779 § 1 k.p.c. stanowi, że do egzekucji ze spadku konieczny jest – aż do jego działu – tytuł egzekucyjny przeciwko wszystkim spadkobiercom. Jak zwraca się uwagę w doktrynie, uregulowanie to w praktyce dotyczy przypadków, w których jest kilku spadkobierców

² M. Pietrzyk, *Zapomniana regulacja – art. 779 § 1 k.p.c. (egzekucja ze spadku)*, PPE 2022, nr 10, s. 44 i nast.

³ K. Osajda, K. Grzegorzczak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, W. Borysiana, Warszawa 2024, nb. 1–5 do art. 1035.

– jedynie wówczas zachodzi potrzeba przeprowadzenia działu spadku⁴. Regulacja art. 779 § 1 k.p.c. pozostaje w związku z przepisami, które regulują odpowiedzialność za długi spadkowe (art. 1030–1034 k.c.). Wynika z nich, że do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku. Dopiero od chwili przyjęcia spadku ponosi odpowiedzialność za te długi z całego swego majątku (art. 1030 k.c.). W razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczeń, zaś w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza – jedynie do wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku.

Do działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe. Jeżeli jeden ze spadkobierców spełnił świadczenie, może żądać od pozostałych spadkobierców zwrotu w częściach, które odpowiadają wielkości udziałów. Od chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą odpowiedzialność za długi spadkowe w stosunku do wielkości udziałów (art. 1034 k.c.).

Jeżeli spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, spłacił niektóre długi spadkowe, nie wiedząc o istnieniu innych długów, ponosi odpowiedzialność za niespłacone długi tylko do wysokości różnicy między wartością ustaloną w inwentarzu stanu czynnego spadku a wartością świadczeń spełnionych na zaspokojenie długów, które spłacił. Gdy jednak spadkobierca, który przyjął spadek z dobrodziejstwem inwentarza, spłacając niektóre długi spadkowe, wiedział o istnieniu innych długów spadkowych, ponosi odpowiedzialność za te długi ponad wartość stanu czynnego spadku, jednakże tylko do takiej wysokości, w jakiej byłby obowiązany je zaspokoić, gdyby spłacał należycie wszystkie długi spadkowe (art. 1032 k.c.)⁵.

IV. W art. 779 § 1 k.p.c. przyjęto rozwiązanie, że egzekucja ze spadku do czasu jego działu jest możliwa tylko na podstawie tytułu egzekucyjnego przeciwko wszystkim spadkobiercom. Uregulowanie to niewątpliwie jest dla wierzycieli uciążliwe, zwłaszcza że przepisy nie nakładają na spadkobierców nawet obowiązku stwierdzenia w określonym terminie nabycia spadku (w formie

⁴ H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Art. 758–1095¹*, pod red. T. Erecińskiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025, teza 2 do art. 779.

⁵ H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, teza 2 do art. 779.

postanowienia sądu albo zarejestrowanego notarialnego aktu poświadczenia dziedziczenia). Tym bardziej spadkobiercy nie mają obowiązku dokonania działu spadku, a bez tego nie jest na gruncie prawa polskiego dopuszczalne ani zbycie przedmiotu lub prawa wchodzącego w skład spadku, ani przeprowadzenie z niego egzekucji⁶.

Wyrażony został pogląd, że ograniczenie wynikające z art. 779 § 1 k.p.c. odnosi się nie tylko do długów osobistych spadkobierców, ale także do długów spadkowych⁷. Zatem także w zakresie egzekucji długów pozostałych po spadkodawcy aż do działu spadku niezbędne jest uzyskanie tytułu egzekucyjnego przeciwko wszystkim spadkobiercom (z zastrzeżeniem art. 779 § 2 k.p.c.)⁸. Według konkurencyjnego poglądu przepis art. 779 § 1 k.p.c. ma zastosowanie tylko przy egzekucji długów spadkowych skierowanej do przedmiotów majątkowych stanowiących wspólność majątku spadkowego kilku spadkobierców. Do chwili tego działu spadek stanowi bowiem majątek wspólny spadkobierców, którzy za długi spadkowe odpowiadają solidarnie (art. 1034 § 1 k.c.). Przepis art. 779 k.p.c. nie ma natomiast zastosowania do egzekucji długu własnego (osobistego) jednego ze spadkobierców⁹.

V. O ile uregulowanie art. 779 § 1 k.p.c. dotyczy przypadków, w których wierzyciel nie ma tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkodawcy, o tyle art. 779 § 2 k.p.c. odnosi się do sytuacji, gdy wierzyciel dysponuje tytułem egzekucyjnym wydanym jeszcze przeciwko spadkodawcy (za jego życia). W takiej sytuacji wierzyciel nie musi uzyskiwać kolejnego tytułu egzekucyjnego, z którego wynikałaby odpowiedzialność spadkobierców za długi spadkowe – wystarczy, że wystąpi na podstawie art. 788 k.p.c. z wnioskiem o nadanie przeciwko spadkobiercom klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu, jaki ma w stosunku do spadkodawcy.

⁶ W ustawie przyznano jednak wierzycielowi możliwość zajęcia prawa, na mocy którego dłużnik może żądać działu majątku (art. 912 k.p.c.), o czym szerzej będzie mowa w dalszej części opracowania.

⁷ Por. M. Pietrzyk, *Zapomniana regulacja...*, *op. cit.*, s. 50–51 oraz powołane tam wypowiedzi doktryny i orzecznictwa.

⁸ Stanowisko literatury w tym zakresie przedstawił szerzej A. Stempniak [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego. Postępowanie nieprocesowe*, t. IV, cz. 3, pod red. P. Ryłskiego, M. Walasika, Warszawa 2024, s. 548 i nast.

⁹ Por. M. Muliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 730–1217*, t. II, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, nb. 3 do art. 779.

Jednak aby móc skorzystać z art. 779 § 2 k.p.c., wierzyciel dysponujący tytułem egzekucyjnym przeciwko spadkodawcy musi przedstawić postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku (ewentualnie zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia). To na ich podstawie, zgodnie z art. 788 § 1 k.p.c., sąd może nadać klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom (przejście na nich obowiązku powinno być wykazane dokumentem urzędowym). Wymaga zatem oceny, czy wierzyciel spadkodawcy jest legitymowany do złożenia wniosku o stwierdzenie nabycia po nim spadku.

W podsumowującym stanowisko judykatury postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2009 r.¹⁰ podkreślono, że o tym, czy wnioskodawca ma interes w zgłoszeniu żądania stwierdzenia nabycia spadku, decydują okoliczności faktyczne konkretnej sprawy. W orzecnictwie Sądu Najwyższego wskazano przykładowo, że zainteresowanymi w rozumieniu art. 1025 § 1 k.c. są m.in. spadkobiercy, ich następcy prawni, „wierzyciele spadku i wierzyciele spadkobierców”, zapisobiercy, nabywcy spadku lub udziału w spadku, współwłaściciele przedmiotów wchodzących w skład spadku, kuratorzy spadku oraz wykonawcy testamentu (zob. postanowienia SN z dnia: 11 lutego 1958 r.¹¹; 10 maja 1966 r.¹²; 4 września 1969 r.¹³; 12 stycznia 1983 r.¹⁴; 1 czerwca 2000 r.¹⁵; 24 października 2001 r.¹⁶; 6 lutego 2008 r.¹⁷).

VI. Przed działem spadku nie można prowadzić egzekucji ze spadku na podstawie tytułu egzekucyjnego przeciwko jednemu ze spadkobierców. Nie ma przy tym znaczenia, czy egzekucja dotyczy długu spadkowego, czy długu jednego ze spadkobierców. Taki jest dominujący pogląd doktryny, jak również jednolite stanowisko judykatury¹⁸.

¹⁰ IV CSK 361/08, OSNC-ZD 2010/1/9.

¹¹ 3 CO 29/57, OSN 1958/120.

¹² II CR 205/66, OSNCP 1966/12/224.

¹³ I CR 422/69, OSNCP 1970/6/113.

¹⁴ III CRN 218/82, OSNCP 1983/8/124.

¹⁵ IV CKN 470/00, Lex nr 52484.

¹⁶ III CKN 366/00, Prok. i Pr. 2002, nr 6, s. 41.

¹⁷ II CSK 433/07, Lex nr 497677.

¹⁸ Więcej: M. Pietrzyk, *Zapomniana regulacja...*, *op. cit.*, s. 49–50; uzasadnienie uchwały SN z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CZP 9/15, OSNC 2016/4/41.

Za sposób łagodzenia skutków i wynikających z art. 779 § 1 k.p.c. ograniczeń w prowadzeniu egzekucji ze spadku uznaje się możliwość zajęcia przez wierzyciela osobistego spadkobiercy jego prawa do żądania działu spadku¹⁹. Jak jednak zauważył M. Walasik, skorzystanie z prawa do żądania podziału majątku wspólnego, przewidzianego w art. 912 k.p.c., jest bardzo czasochłonne i wymaga znacznego nakładu pracy, a także środków²⁰.

Wierzyciele osobiści mogą dokonać zajęcia praw spadkobiercy, które przypadną mu w wyniku działu spadku (art. 912 k.p.c.), oraz złożyć wnioszek o dział spadku (art. 680–689 k.p.c.)²¹. Jak stanowi art. 912 § 1 k.p.c., jeżeli zajęte zostało prawo, z mocy którego dłużnik może żądać działu majątku, zajęcie obejmuje wszystko to, co dłużnikowi z działu przypadnie. Gdy dłużnik otrzyma z działu nieruchomość lub ułamkową jej część, sąd – przeprowadziwszy dział – zawiadomi o zajęciu sąd właściwy do prowadzenia księgi wieczystej w celu ujawnienia zajęcia przez wpis w księdze wieczystej lub złożenie zawiadomienia do zbioru dokumentów. Jeżeli wierzyciel w ciągu miesiąca od ukończenia działu nie zażądał przeprowadzenia egzekucji z mienia przypadłego dłużnikowi, przedmioty majątkowe, z których egzekucji nie żądał, będą wolne od zajęcia.

Jak przyjmuje się w doktrynie, do praw, z mocy których można żądać działu majątku, należy m.in. prawo spadkobiercy do działu spadku (art. 1037 k.c.). Żądać działu majątku może również nabywca prawa, z mocy którego żądanie takie przysługuje, np. osoba, która nabyła spadek lub udział w spadku w drodze czynności prawnej lub dziedziczenia²².

¹⁹ M. Michalska-Marciniak, *Umowa o podział majątku wspólnego a zajęcie prawa do podziału tego majątku (art. 912 Kodeksu postępowania cywilnego)*. Glosa do postanowienia SN z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 718/16, *Studia Iuridica Lublinensia* 2021, nr 5, s. 655–664; M. Pietrzyk, *Zapomniana regulacja...*, *op. cit.*, s. 57; postanowienie SN z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 718/16, OSNC 2018/7–8/78.

²⁰ M. Walasik, *Dopuszczalność egzekucji z udziału małżonka w przedmiocie należącym do majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej*, PPC 2015, nr 4 s. 654. Por. także uzasadnienie podjętej jeszcze w czasie obowiązywania dawnego k.p.c. uchwały SN (7) z dnia 4 lipca 1963 r., III CO 21/63, OSN 1964/12/245.

²¹ A. Stempniak, *Spadkobiercy i nabywcy spadku jako uczestnicy konieczni postępowania o dział spadku*, PS 2004, nr 6, s. 14 i nast.; H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, teza 1 do art. 779.

²² M. Sychowicz, A. Bieliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, nb. 1 do art. 912.

Stosownie do art. 912 § 2 k.p.c. o zajęciu prawa, z mocy którego dłużnik może żądać działu, komornik zawiadomi wskazane przez wierzyciela osoby, przeciwko którym dłużnikowi przysługuje prawo żądania działu, np. pozostałych spadkobierców. Jeżeli wierzyciel nie wskaże żadnej takiej osoby, komornik powinien wezwać go do usunięcia braku wniosku (art. 130 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)²³.

VII. Odrębnie uregulowana jest sytuacja, w której dłużnik zmarł już w toku prowadzonego przeciw niemu postępowania egzekucyjnego. Zgodnie z art. 819 § 1 k.p.c. organ egzekucyjny zawiesza postępowanie z urzędu m.in w razie śmierci dłużnika. Postępowanie podejmuje się z udziałem spadkobierców zmarłego albo – w zakresie, w jakim dotyczy ono praw i obowiązków wynikających z działalności gospodarczej – zarządcy sukcesyjnego, jeżeli został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Stosownie zaś do art. 819 § 2 k.p.c., jeżeli spadkobiercy dłużnika nie objęli spadku albo nie są znani, a nie ma kuratora spadku, sąd na wniosek wierzyciela ustanowi dla nich kuratora (chyba że egzekucja dotyczy roszczeń wynikających z działalności gospodarczej, a został ustanowiony zarząd sukcesyjny).

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że gdyby doszło do wszczęcia postępowania egzekucyjnego, mimo że dłużnik już nie żył w chwili złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji, zastosowanie art. 819 § 1 k.p.c. nie jest dopuszczalne. W takiej sytuacji występuje pierwotny brak zdolności sądowej jednej ze stron, co nakłada na organ egzekucyjny obowiązek umorzenia postępowania na mocy art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.²⁴ W rezultacie konieczne jest zastosowanie art. 788 § 1 k.p.c., co oznacza, że wszczęcie egzekucji jest dopuszczalne dopiero po nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz lub przeciwko spadkobiercom zmarłej strony (w tym spadkobiercom dłużnika)²⁵. Możliwe jest jednak po śmierci strony wszczęcie postępowania nie przeciwko jej spadkobiercom, ale przeciwko kuratorowi spadku, wykonawcy testamentu lub zarządcy sukcesyjnemu po uzyskaniu klauzuli wykonalności przeciwko jednej z tych osób.

²³ *Ibidem*, nb. 2 do art. 912.

²⁴ K. Golinowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, nb. 1 do art. 819.

²⁵ *Ibidem*.

Wynika to z art. 780 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli ustanowiono zarządcę masy majątkowej, kuratora spadku lub zarząd sukcesyjny albo gdy powołano wykonawcę testamentu, do egzekucji z mienia poddanego ich pieczy konieczny jest tytuł egzekucyjny wydany przeciwko zarządcy masy majątkowej, kuratorowi spadku, zarządcy sukcesyjnemu lub wykonawcy testamentu²⁶.

Jeżeli do śmierci dłużnika dochodzi po wszczęciu postępowania egzekucyjnego, postanowienie o zawieszeniu postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. wywołuje skutki od chwili jego śmierci. Czynności egzekucyjne dokonane po tej chwili są bezskuteczne wobec stron i po podjęciu postępowania muszą być dokonane ponownie. Nie jest to jednak powtórzenie dokonanych już czynności, o którym mowa w art. 818 § 2 k.p.c.²⁷

Należy zaznaczyć, że w razie śmierci dłużnika w toku postępowania egzekucyjnego nie ma możliwości zastosowania art. 804¹ k.p.c. (przewidującego uproszczony sposób wstąpienia do postępowania egzekucyjnego następcy prawnego strony), ponieważ może on znaleźć zastosowanie jedynie w razie śmierci wierzyciela.

VIII. W doktrynie wyrażono pogląd, że śmierć innych niż wierzyciel lub dłużnik uczestników postępowania egzekucyjnego, np. nabywcy licytacyjnego, wierzyciela uczestniczącego w podziale sumy uzyskanej przez egzekucję, czy przedstawiciela ustawowego strony, nie powoduje zawieszenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. Skutku takiego nie wywołuje również śmierć pełnomocnika strony²⁸. Pogląd ten jest niekwestionowany w odniesieniu do uczestników, którym przysługują wyłącznie uprawnienia o charakterze procesowym. Śmierć takich uczestników nie stanowi przeszkody dla dalszego biegu postępowania. Zwraca się jednak uwagę, że pewne wątpliwości mogą powstać w przypadku uczestników postępowania, którym przysługują również uprawnienia materialnoprawne. Jak zauważa M. Łochowski, trudno sobie wyobrazić kontynuowanie postępowania egzekucyjnego np. w wypadku

²⁶ M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 459–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, nb. 3 do art. 819.

²⁷ J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, nb. 3 do art. 819.

²⁸ K. Golinowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, nb. 2 do art. 819.

śmierci nabywcy licytacyjnego nieruchomości, który zmarł po uprawomocnieniu się przybicia i wykonaniu warunków licytacyjnych (uiszczeniu ceny nabycia), ale jeszcze przed przysądzeniem własności (art. 998 § 1 k.p.c.). Taki nabywca uzyskał przecież prawo do przysądzenia własności nieruchomości (art. 995 k.p.c.). W takiej sytuacji postanowienie o przysądzeniu nie może zostać wydane, a nawet jeżeli zostanie wydane, to nie uprawomocni się, ponieważ nie można go będzie doręczyć nabywcy. Konieczne będzie zatem ustalenie jego następców prawnych. Z drugiej strony, jeżeli nabywca umrze po uprawomocnieniu się przysądzenia własności, nie będzie w zasadzie przeszkód dla kontynuowania postępowania – sporządzenia planu podziału. Podobnie jest w przypadku śmierci dłużnika zajętej wierzytelności. Kontynuowanie egzekucji z tej wierzytelności będzie uzależnione od ustalenia kręgu następców prawnych poddłużnika²⁹.

Dodaje się, że brak możliwości zawieszenia postępowania w powyższych sytuacjach nakłada na wierzyciela obowiązek ustalenia kręgu następców prawnych zmarłego uczestnika, a następnie ich zawiadomienia przez organ egzekucyjny o toczącym się postępowaniu, jeżeli jest to niezbędne dla podejmowania dalszych czynności. Następcy, którzy się zgłoszą, staną się uczestnikami postępowania. Nie można również wykluczyć ustanowienia na podstawie art. 928 k.p.c. kuratora dla spadkobierców uczestników, którzy są znani, ale nie zgłosili swojego udziału w postępowaniu³⁰.

IX. Warunkiem podjęcia postępowania zawieszonego na podstawie art. 819 § 1 k.p.c. jest wykazanie uprawnienia osób wymienionych w art. 819 § 1 k.p.c. przez złożenie, w odniesieniu do spadkobierców, postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku lub zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia³¹.

Jak przyjęto w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2018 r.³², zmiana osoby dłużnika, która nastąpiła w toku postępowania egzekucyjnego

²⁹ M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, nb. 3 do art. 819.

³⁰ *Ibidem*, por. także powołane przez M. Łochowskiego wypowiedzi E. Wengerka oraz M. Romańskiej i O. Leśniak.

³¹ Ewentualnie postanowienia o ustanowieniu kuratora spadku albo wydanego zgodnie art. 665 § 1 k.p.c. przez sąd spadku lub notariusza zaświadczenia o powołaniu na wykonawcę testamentu bądź na zarządcę sukcesyjnego.

³² II CNP 56/17, OSNC-ZD 2020/1/4.

w wyniku śmierci dotychczasowego dłużnika, nie wymaga uwidocznienia w klauzuli wykonalności; wykazanie przejścia obowiązków następuje przez złożenie organowi egzekucyjnemu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (art. 819 k.p.c.).

X. Zgodnie z art. 819 § 2 k.p.c., jeżeli spadkobiercy dłużnika nie objęli spadku albo nie są znani, a nie ma kuratora spadku, sąd na wniosek wierzyciela ustanowi dla nich kuratora³³.

Kuratora tego wyznacza się wyłącznie na wniosek wierzyciela. Kurator ustanowiony na podstawie art. 819 § 2 k.p.c. ma chronić w postępowaniu egzekucyjnym interesy przyszłych spadkobierców. Pozwala to kontynuować wszczęte postępowanie egzekucyjne, bez potrzeby oczekiwania na ukończenie postępowania zmierzającego do stwierdzenia nabycia spadku. Funkcja kuratora ustanowionego na podstawie art. 819 § 2 k.p.c. wygasa w wypadku objęcia spadku przez spadkobierców, zgłoszenia przez nich udziału w postępowaniu egzekucyjnym, ustanowienia kuratora spadku albo ustalenia wykonawcy testamentu³⁴.

Do kuratora ustanowionego na podstawie art. 819 § 2 k.p.c. mają zastosowanie przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej³⁵.

XI. Na zakończenie odnieść się należy także do kwestii stanowiącej niejako rewers egzekucji ze spadku, a mianowicie dochodzenia przez spadkobierców wierzytelności spadkowych. W uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2017 r.³⁶ stwierdzono, że należy zaakceptować pogląd wykluczający możliwość stosowania zasady wyrażonej w art. 379 § 1 k.c. (przewidującej podzielność świadczeń) do wierzytelności spadkowych. W konsekwencji podstawę dochodzenia wspólnej wierzytelności spadkowej stanowi art. 209 k.c. Jako uzasadnienie tego stanowiska wskazuje się przepis art. 1035 k.c. i wyrażoną w nim zasadę, zgodnie z którą do wspólności majątku spadkowego

³³ Chyba że egzekucja dotyczy roszczeń wynikających z działalności gospodarczej, a został ustanowiony zarząd sukcesyjny.

³⁴ K. Golinowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, *op. cit.*, nb. 5 do art. 819.

³⁵ Dz.U. z 2018 r., poz. 536.

³⁶ II CSK 15/17, Lex nr 2342149.

stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności, odnosząc się do całego majątku spadkowego, bez żadnych wyjątków. Gdyby wierzytelność spadkowa z mocy prawa miała ulec podziałowi, wówczas część przypadająca danemu spadkobiercy weszłaby do jego majątku osobistego, w konsekwencji jego wierzyciel osobisty mógłby się z niej zaspokoić bez potrzeby uzyskania tytułu egzekucyjnego przeciwko wszystkim spadkobiercom, jednakże pozostawałoby to w sprzeczności z art. 779 § 1 k.p.c.

Trzeba jednak zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2015 r.³⁷, w którym przyjęto, że jeżeli z żądaniem należności z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości spadkowej występują zgodnie wszyscy spadkobiercy, nie ma niebezpieczeństwa działania któregośkolwiek ze spadkobierców wbrew woli pozostałych. Takie działanie odpowiada sytuacji, w której spadkobiercy umownie dokonaliby częściowego działu spadku. W tym kontekście Sąd Najwyższy uznał, że spadkobierca jest uprawniony do dochodzenia od dłużnika udziału w wierzytelności z tytułu dziedziczenia, jeżeli przypadające od dłużnika świadczenie jest podzielne; w takim przypadku świadczenie – stosownie do art. 379 § 1 k.c. – dzieli się na tyle części, ilu jest spadkobierców będących wierzycielami.

STRESZCZENIE **Egzekucja sądowa ze spadku**

Zgodnie z art. 779 § 1 k.p.c. do egzekucji ze spadku konieczny jest – aż do działu spadku – tytuł egzekucyjny przeciwko wszystkim spadkobiercom. Stosownie jednak do art. 779 § 2 k.p.c., jeżeli tytuł był wydany przeciwko spadkodawcy, przejście obowiązków na spadkobierców następuje zgodnie z art. 788 k.p.c., czyli z zaznaczeniem przejścia obowiązków.

Celem art. 779 § 1 k.p.c. jest ochrona interesu spadkobierców w prawidłowym przeprowadzeniu działu spadku. Do momentu takiego działu egzekucja z przedmiotów i praw należących do spadku jest możliwa tylko na podstawie tytułu egzekucyjnego wydanego przeciwko wszystkim spadkobiercom. Wierzyciel jednego ze spadkobierców nie może zatem przed działem spadku wszcząć egzekucji ze spadku.

Słowa kluczowe: egzekucja ze spadku, dług spadkowy, dział spadku

³⁷ I CZ 117/14, Lex nr 1665357.

ABSTRACT **Judicial Enforcement Against the Estate**

dr hab. Marcin Dziurda, professor at the Warsaw University, Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Administration, Warsaw University; ORCID: 0000-0003-2896-818X

Pursuant to Art. 779 § 1 of the Civil Procedure Code, enforcement against the estate requires, until the division of the inheritance, an enforceable title against all heirs. However, pursuant to Art. 779 § 2 of the Civil Procedure Code, if the enforceable title was issued against the deceased, the transfer of obligations to the heirs shall take place in accordance with Art. 788 of the Civil Procedure Code, i.e. with an annotation of the transfer of obligations.

The purpose of Art. 779 § 1 of the Civil Procedure Code is to protect the interest of heirs during the accurate division of the estate. Until the division, enforcement from objects and rights coming within the estate is possible solely on the basis of an enforceable title issued against all heirs. Thus a creditor of one of heirs may not initiate any enforcement from the estate prior to the division.

Keywords: enforcement from the estate, debts under the succession, division of the estate

Bibliografia/References

Golinowska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024.

Jagięła J. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Łochowski M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 459–1217*, pod red. T. Szancifły, Warszawa 2023.

Michalska-Marciniak M., *Umowa o podział majątku wspólnego a zajęcie prawa do podziału tego majątku (art. 912 Kodeksu postępowania cywilnego). Glosa do postanowienia SN z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 718/16*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2021, nr 5.

Osajda K., Grzegorzczak K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, W. Borysiaka, Warszawa 2024.

Pietrkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Art. 758–1095¹*, pod red. T. Erecińskiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025.

Pietrzyk M., *Zapomniana regulacja – art. 779 § 1 k.p.c. (egzekucja ze spadku)*, *PPE* 2022, nr 10.

Sychowicz M., Bieliński A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Własik M., *Dopuszczalność egzekucji z udziału małżonka w przedmiocie należącym do majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej*, *PPC* 2015, nr 4.

Postępowanie egzekucyjne a postępowanie o spis inwentarza

1. Wprowadzenie

W nauce i praktyce postępowania cywilnego istotnym problemem są różne formy zbiegu postępowań rozpoznawczych oraz postępowań wykonawczych, jak np. zbieg postępowania rozpoznawczego (procesowego lub nieprocesowego) z postępowaniem restrukturyzacyjnym lub upadłościowym, zbieg postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego, zbieg kilku egzekucji skierowanych do tego samego przedmiotu. Przedmiotem opracowania jest relacja między postępowaniem o sporządzenie spisu inwentarza¹ a postępowaniem egzekucyjnym skierowanym przeciwko spadkobiercy na wniosek wierzyciela spadkodawcy.

2. Zagadnienia wstępne

Zgodnie z art. 1031 § 1 k.c. w razie prostego przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe bez ograniczenia. Zgodnie z § 2

¹ Na temat historii instytucji spisu inwentarza zob. M. Uliasz, *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku* [w:] *idem, Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016, s. 13 i nast.

w razie przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko do wartości ustalonego w wykazie inwentarza albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku². Powyższe ograniczenie odpowiedzialności odpada, jeżeli spadkobierca podstępnie pominął w wykazie inwentarza lub podstępnie nie podał do spisu inwentarza przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych albo podstępnie uwzględnił w wykazie inwentarza lub podstępnie podał do spisu inwentarza nieistniejące długi.

Ograniczenie odpowiedzialności dłużnika – spadkobiercy może być zastrzeżone w wyroku (art. 319 k.p.c.) bądź w klauzuli wykonalności nadanej przeciwko spadkobiercy (art. 792 k.p.c.). Należy przy tym podkreślić, że kwestia, czy długi spadkowe przekraczają stan czynny spadku wobec jego przyjęcia z dobrodziejstwem inwentarza, nie podlega badaniu w ramach postępowania rozpoznawczego. Ustalenie, czy istnieje spadek (majątek) pozwalający na zaspokojenie przypadającej od dłużnika należności, należy do postępowania egzekucyjnego³.

W postępowaniu egzekucyjnym, zgodnie z art. 837 k.p.c., dłużnik może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności tylko wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym. Zastrzeżenie nie jest konieczne, jeżeli świadczenie zostało zasądzone od nabywcy majątku, zarządcy ustanowionego przez sąd, kuratora spadku, wykonawcy testamentu lub zarządcy sukcesyjnego z powierzonego im majątku albo Skarbu Państwa lub gminy jako spadkobiercy. Ograniczenie odpowiedzialności za długi spadkowe do wartości stanu czynnego spadku (*pro viribus hereditatis*) w istocie zwalnia spadkobiercę od odpowiedzialności przekraczającej tę wartość. Okoliczności tej nie zmienia sposób zastrzeżenia dłużnikowi prawa do powołania się na to ograniczenie – w wyroku (art. 319 k.p.c.) lub w treści klauzuli wykonalności (art. 792 k.p.c. w zw. z art. 837 k.p.c.). W konsekwencji, spis inwentarza – polegający na ustaleniu i wymienieniu całego majątku spadkowego oraz długów spadku,

² Na temat spisu inwentarza zob. również: J. Gołaczyński, A. Klich, *Sporządzenie spisu inwentarza po nowelizacji* [w:] *Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016, s. 155; G. Julke, *Sporządzenie spisu inwentarza* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023, s. 115; T. Kamuda, *Forma i treść inwentarzy spadkowych*, BMS 1957, nr 9, s. 32.

³ Wyrok SA w Warszawie z dnia 28 stycznia 2016 r., VI ACa 663/15, Lex nr 2022430.

z zaznaczeniem wartości każdego przedmiotu spadkowego oraz wartości czynnego spadku – wyznacza zakres odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe (art. 1031 k.c. § 2 zd. 1 oraz art. 1032 k.c.)⁴.

3. Postępowanie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza

Wniosek o sporządzenie spisu inwentarza⁵ może być skierowany do sądu lub komornika.

Zgodnie z art. 637 § 1 k.p.c. na wniosek tego, kto uprawdopodobni, że jest spadkobiercą, uprawnionym do zachowku lub zapisobiercą, albo wykonawcy testamentu, tymczasowego przedstawiciela lub wierzyciela mającego pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy, sąd spadku wydaje postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza.

Jeżeli sporządzenia spisu inwentarza żąda wierzyciel, sąd spadku wydaje postanowienie w przedmiocie wniosku po wysłuchaniu spadkobiercy, chyba że wysłuchanie nie jest możliwe (§ 2).

Postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza jest zaskarżalnym orzeczeniem co do istoty sprawy⁶.

Zgodnie z art. 637 § 3 k.p.c. sąd spadku niezwłocznie zarządza ogłoszenie o wydaniu postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza.

Drugi tryb postępowania w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza reguluje art. 637¹ k.p.c., zgodnie z którym wniosek o sporządzenie spisu inwentarza może być także zgłoszony bezpośrednio komornikowi właściwemu do wykonania postanowienia sądu spadku o sporządzeniu spisu inwentarza. Komornik przystępuje niezwłocznie do sporządzenia spisu inwentarza i zawiadamia o tym sąd spadku, który wydaje postanowienie w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza. Jednocześnie, jeżeli sąd oddali albo odrzuci wniosek

⁴ Tak uchwała SN z dnia 23 sierpnia 2006 r., III CZP 52/06, OSNC 2007/5/72.

⁵ Na temat postępowania w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza zob. A. Stempniak, *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1 i 2, M.Prawn. 2012, nr 5, s. 246 oraz M.Prawn. 2012, nr 6, s. 295; J. Szachta, *Ustalenie wartości aktywów i pasywów w spisie inwentarza – wybrane zagadnienia* [w:] *Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023, s. 131.

⁶ Na temat zaskarżania postanowienia w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza zob. M. Perka, *Problematyka zaskarżalności postanowienia w przedmiocie spisu inwentarza – w poszukiwaniu intencji ustawodawcy*, Acta Iuridica Resoviensia 2022, nr 1, s. 110.

lub umorzy postępowanie, spis sporządzony przez komornika ma takie same skutki jak złożenie wykazu inwentarza⁷.

W literaturze przedmiotu postawiono interesujące pytanie, kto przeprowadza wysłuchanie spadkobiercy, o którym mowa w art. 637 § 2 k.p.c., jeżeli sporządzenia spisu inwentarza żąda wierzyciel. Należy zgodzić się z poglądem, że dokonać tego powinien sąd, skoro to sąd dokonuje rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, zaś samo sporządzenie spisu inwentarza przez komornika jest jedynie czynnością o charakterze pomocniczym, a nie orzecznictwem⁸.

Spis inwentarza ma charakter dokumentu urzędowego⁹. Nie może jednak ulegać wątpliwości, że domniemanie zgodności z rzeczywistym stanem rzeczy wynikające z treści spisu inwentarza, nie tylko co do składu masy spadkowej, lecz również w części dotyczącej określenia wartości poszczególnych praw majątkowych, może zostać obalone przy zastosowaniu reguł obowiązujących w postępowaniu dowodowym. W postępowaniu o zachówek możliwie jest też wykazywanie, że składniki masy spadkowej mają inną wartość niż to wynika ze spisu inwentarza, zwłaszcza że należy w tym zakresie przyjąć ceny z daty ustalenia zachowku, czyli wartości, które mogły ulec zmianie od daty sporządzenia spisu inwentarza¹⁰.

⁷ M. Rzewuska, *Spis inwentarza a wykaz inwentarza* [w:] *Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016, s. 169.

⁸ P. Prus [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022, art. 637¹.

⁹ Wyrok SN z dnia 25 czerwca 2020 r., II CSK 709/18, Lex nr 3063037. Na temat charakteru i znaczenia spisu inwentarza w odpowiedzi na interpelację nr 30023 Sejmu VIII kadencji wskazano, że: „Funkcją spisu inwentarza jest ochrona praw związanych z dziedziczeniem – spis inwentarza spełnia podobny cel jak zabezpieczenie spadku, a jego treść niejednokrotnie przesądza także o przedmiocie działu spadku (art. 680 § 1 k.p.c.), wpływając w ten sposób na wartość udziałów współspadkobierców w spadku, a tym samym na wysokość określonych w dziale spłat i dopłat. Jednakże, w przypadku działu spadku, spis inwentarza nie jest jedynym dowodem świadczącym o przynależności danych składników do spadku i jednocześnie określającym zakres przedmiotowy spadku (art. 684 k.p.c.). Rozstrzygnięcia w innych postępowaniach sądowych dotyczące składników spadku oraz sfery praw i obowiązków wiążącej się z dziedziczeniem spadku mogą być odmienne od ustaleń poczynionych w postępowaniu o spis inwentarza. Jest to konsekwencją, między innymi, zasady swobody oceny dowodów i prymatu dla ustaleń sądu poczynionych na rozprawie. Ochrona prawna wynikająca ze sporządzonego inwentarza spadkowego będzie zatem w wielu przypadkach ochroną tymczasową”. Zob. [online:] <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=BAUCYK> (dostęp: 2.05.2025).

¹⁰ Wyrok SA w Warszawie z dnia 20 marca 2019 r., V ACa 292/18, Lex nr 2712184.

4. Zbieg postępowania w przedmiocie ustalenia spisu inwentarza i postępowania egzekucyjnego

Badając problematykę zbiegu postępowania w przedmiocie ustalenia spisu inwentarza i postępowania egzekucyjnego, należy na wstępie zaznaczyć, że skuteczne powołanie się na ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy z dobrodziejstwem inwentarza powoduje umorzenie postępowania egzekucyjnego w całości lub w części na podstawie art. 824 § 1 pkt 6 k.p.c. Gdy w tytule wykonawczym zastrzeżono ograniczoną odpowiedzialność spadkobiercy, to brakuje podstaw do występowania z powództwem przeciwegzekucyjnym, a formą obrony dłużnika jest wniosek o umorzenie egzekucji lub skarga na czynności komornika w trybie art. 767 k.p.c.

W zakresie zbiegu postępowania w przedmiocie ustalenia spisu inwentarza i postępowania egzekucyjnego można zaobserwować następujące problemy. Pierwszy dotyczy tego, czy wierzyciel, kierując wniosek o wszczęcie egzekucji, powinien ograniczyć go do kwoty ograniczonej odpowiedzialności dłużnika, wynikającej ze stanu czynnego spadku, czy też na ograniczenie egzekucji powinien powołać się dłużnik w ramach obrony swoich praw¹¹. Drugi odnosi się do ewentualnego zawieszania postępowania egzekucyjnego w przypadku ograniczenia odpowiedzialności w tytule egzekucyjnym i braku sporządzenia spisu inwentarza w momencie wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Trzeci problem odnosi się do momentu powołania się przez spadkobiercę na ograniczenie odpowiedzialności.

W zakresie zarysowanego wyżej pierwszego problemu należy w pełni zgodzić się z wyrażonym w literaturze przedmiotu poglądem, że ograniczona odpowiedzialność spadkobiercy jest prawem dłużnika. Powinien on podjąć wymagane prawem akty staranności, aby z niego skorzystać. Prawo to realizowane jest bowiem nie z urzędu, lecz na wniosek i zarzut dłużnika. Powinien on wykazać istnienie, podstawę i zakres tego ograniczenia. Skuteczne powołanie się na ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy z dobrodziejstwem

¹¹ W literaturze przedmiotu problem ten szeroko omawia P. Dzienis, *Wpływ przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza na przebieg egzekucji sądowej*, Białostockie Studia Prawnicze 2017, vol. 22, nr 4.

inwentarza powoduje umorzenie postępowania egzekucyjnego w całości lub w części na podstawie art. 824 § 1 pkt 6 k.p.c.¹²

Drugi problem, odnoszący się do ewentualnego zawieszania postępowania egzekucyjnego w przypadku ograniczenia odpowiedzialności w tytule egzekucyjnym i braku sporządzenia spisu inwentarza w momencie wszczęcia postępowania egzekucyjnego, był przedmiotem interpelacji poselskiej posła Artura Ostrowskiego w sprawie nieskuteczności przepisów o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza (interpelacja nr 27380 Sejmu VII kadencji). W odpowiedzi na tę interpelację, odnosząc się do kwestii prowadzenia przez komorników postępowania egzekucyjnego w przypadku, kiedy spis inwentarza nie został jeszcze sporządzony, wskazano, że przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza wywołuje skutek prawny w postaci ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe, ale w stosunku do tych wierzycieli, wobec których spadkobierca skutecznie procesowo powołał się na to ograniczenie na etapie postępowania rozpoznawczego lub klauzulowego. Nabycie spadku z dobrodziejstwem inwentarza daje podstawę do powoływania się na to zdarzenie w toku postępowania egzekucyjnego. W takim bowiem przypadku dłużnik może żądać umorzenia postępowania egzekucyjnego w takim zakresie, w jakim egzekwowane świadczenie przekracza wartość stanu czynnego spadku. Zauważono jednocześnie, że do osiągnięcia tego celu konieczne jest sporządzenie spisu inwentarza, skoro w świetle art. 1031 § 2 zd. 1 k.c. odpowiedzialność spadkobiercy ograniczona jest do wartości stanu czynnego spadku, ustalonego w spisie inwentarza. W tym stanie rzeczy jak najszybsze wszczęcie postępowania o sporządzenie spisu inwentarza leży w interesie odpowiadającego za dług spadkobiercy¹³.

Kwestia zawieszania postępowania egzekucyjnego do czasu sporządzenia spisu inwentarza była również przedmiotem rozważań sądów powszechnych. Przykładowo, Sąd Okręgowy w Szczecinie rozpoznawał sprawę, w której w tytule egzekucyjnym zastrzeżono prawo powoływania się na

¹² P. Dzienis, *Wpływ przyjęcia spadku...*, op. cit., s. 82.

¹³ Odpowiedź na interpelację nr 30023 Sejmu VIII kadencji [online:] <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=145FF3A2> (dostęp: 2.05.2025).

ograniczenie odpowiedzialności dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym. Dłużniczka wniosła o zawieszenie postępowania egzekucyjnego wszczętego z wniosku wierzyciela spadkodawcy do czasu sporządzenia spisu inwentarza. Komornik odmówił zawieszenia postępowania. Sąd Rejonowy oddalił skargę na czynności komornika. Stanowisko Sądu Rejonowego podzielił Sąd Okręgowy w Szczecinie, który w postanowieniu z dnia 18 lipca 2013 r. wskazał, że prawo powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym pozostaje uprawnieniem dłużnika wobec wierzyciela i nie skutkuje wobec wierzyciela ograniczeniem bezwzględnym w prowadzeniu jakiegokolwiek egzekucji, której tytuł egzekucyjny zawiera to prawo. Rzeczą dłużnika jest skuteczne wykazanie wartości stanu czynnego spadku. W ocenie Sądu Okręgowego w Szczecinie nie było więc podstaw do zawieszenia postępowania egzekucyjnego na podstawie przepisów art. 818 k.p.c. i nast., zaś dokonanie spisu inwentarza w celu legitymowania się nim przez dłużnika wobec wierzycieli nie jest podstawą do zawieszenia postępowania na mocy art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c.¹⁴ Co jednak istotne w tej sprawie, dłużniczka w ogóle nie złożyła skutecznie wniosku o sporządzenie spisu inwentarza.

W przypadku uprzedniego złożenia wniosku o sporządzenie spisu inwentarza sytuacja wygląda odmiennie. W razie zainicjowania przez spadkobiercę postępowania o sporządzenie spisu inwentarza spadku otwierają się przed nim dwie różne możliwości wstrzymania postępowania egzekucyjnego do momentu sporządzenia tego spisu. Po pierwsze, może on wnieść do komornika wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a w razie odmowy może domagać się tego na podstawie art. 821 § 1 k.p.c. w drodze skierowanej do sądu skargi na czynności komornika. Uprawnienie to nie jest jednak oczywiste wobec powszechnego w literaturze i orzecznictwie poglądu, że w postępowaniu egzekucyjnym nie stosuje się ogólnych przepisów o zawieszeniu postępowania. W uzasadnieniu wyroku z dnia 15 lutego 2017 r. (II CSK 179/16) Sąd Najwyższy wskazał,

¹⁴ Postanowienie SO w Szczecinie z dnia 18 lipca 2013 r., II Cz 442/13 [online:] [https://orzeczenia.szczecin.so.gov.pl/content/\\$N/155515000001003_II_Cz_000442_2013_Uz_2013-07-18_001](https://orzeczenia.szczecin.so.gov.pl/content/$N/155515000001003_II_Cz_000442_2013_Uz_2013-07-18_001) (dostęp: 2.05.2025).

że „w literaturze nieomal jednolicie przyjmuje się, że art. 177 pkt 1 k.p.c. nie ma zastosowania w postępowaniu egzekucyjnym i brak jest dostatecznych argumentów przemawiających za odmiennym, stanowiskiem. /.../ Wbrew zarzutom skargi kasacyjnej, za stanowiskiem skarżących nie przemawia stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w postanowieniu z dnia 5 stycznia 2001 r., I CKN 1166/00 (Lex nr 52682). Przepisy o procesie w postępowaniu egzekucyjnym stosuje się odpowiednio, co oznacza zgodnie z ogólnie przyjętymi w prawie zasadami, że niektóre z nich znajdują zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów interpretacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem konstrukcji, istoty i odrębności postępowania, w którym znajdują zastosowanie, a jeszcze inne nie będą mogły być wykorzystane w żadnym zakresie¹⁵. Trzeba zgodzić się z zapatrywaniem wyrażonym w literaturze, że postępowanie egzekucyjne nie zmierza do rozstrzygnięcia sporu, a jego istotą jest wyegzekwowanie na podstawie tytułu wykonawczego należnego wierzycielowi świadczenia. Z tego względu, niedopuszczalność zastosowania art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. wynika z jego sprzeczności ze szczególnym celem postępowania egzekucyjnego. Wynik innego postępowania może doprowadzić do wzruszenia tytułu wykonawczego, lecz taka możliwość nie może prowadzić do naruszenia zasady związania organu egzekucyjnego wyrażonej w art. 804 k.p.c., tj. że organ egzekucyjny nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym”. Z powyższym poglądem Sądu Najwyższego należy się zgodzić, zauważając jednocześnie, że postępowanie o sporządzenie spisu inwentarza nie jest postępowaniem wymierzonym przeciwko tytułowi egzekucyjnemu, a więc nie zmierza do niedopuszczalnego badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym, ale ma na celu sprecyzowanie zakresu egzekucji na podstawie tego tytułu wykonawczego. Autorka niniejszego artykułu uważa więc, że mimo powszechności i prawidłowości ogólnej tezy niedopuszczalności zawieszania postępowania egzekucyjnego na podstawie przepisów ogólnych, jest to możliwe na skutek toczącego się postępowania o sporządzenie spisu inwentarza.

¹⁵ Por. postanowienie SN z dnia 9 grudnia 1975 r., I CO n9/75, OSNC 1976/10/219.

Po drugie, spadkobierca może skorzystać z instytucji zabezpieczenia roszczenia i wniosek o sporządzenie spisu inwentarza połączyć z wnioskiem o zabezpieczenie polegające na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego do czasu sporządzenia spisu inwentarza spadku, co umożliwia art. 730 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.¹⁶

Powyższa teza znajduje potwierdzenie w orzecznictwie sądów powszechnych. Przykładowo, postanowieniem z dnia 29 grudnia 2018 r.¹⁷ Sąd Rejonowy w Stalowej Woli postanowił sporządzić spis inwentarza spadku, zarządził ogłoszenie o sporządzeniu spisu inwentarza na stronie internetowej oraz na tablicy ogłoszeń Sądu Rejonowego w Stalowej Woli oraz udzielił zabezpieczenia żądaniu wniosku przez zawieszenie postępowania egzekucyjnego do czasu dokonania spisu inwentarza. W uzasadnieniu postanowienia sąd wskazał, że zawieszenie postępowania egzekucyjnego ma na celu ochronę spadkobiercy, który nabył spadek z dobrodziejstwem inwentarza przed bezzasadnym wyegzekwowaniem roszczenia ponad wartość masy spadkowej.

Trzeci przedstawiany na wstępie problem, a mianowicie zagadnienie momentu powoływania się przez spadkobiercę na ograniczenie odpowiedzialności, również pojawiło się w praktyce orzeczniczej.

Sąd Okręgowy w Gliwicach rozpoznawał sprawę, w której dłużniczki wymienione w tytule wykonawczym były następcami prawnymi pierwotnej dłużniczki, która zmarła. Czynna wartość spadku wskazana w spisie inwentarza sporządzonym dnia 29 marca 2011 r. wynosiła 35 512 zł. Z treści tytułu wykonawczego wynikało, że dłużniczki zobowiązane były do zapłaty na rzecz wierzyciela kwoty 31 424,65 zł z odsetkami umownymi, przy czym przysługiwało im w zakresie tego długu prawo do powoływania się w toku

¹⁶ J. Gardocki, *Planowane zmiany w postępowaniu spadkowym oraz zasady ponoszenia kosztów postępowania w przedmiocie spisu inwentarza spadku na tle projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2707)* [w:] *Ku lepszemu prawu – dyskurs nauki i praktyki. Uwagi na tle ostatnich zmian legislacyjnych w zakresie prawa cywilnego i procedury cywilnej*, pod red. I. Kunickiego, A. Antkiewicza, Sopot 2015, s. 103; tak też odpowiedź na interpelację posła Artura Ostrowskiego w sprawie nieskuteczności przepisów o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza (interpelacja nr 27380 Sejmu VII kadencji) [online:] <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=145FF3A2> (dostęp: 2.05.2025).

¹⁷ I NS 699/18, niepubl.

postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do wartości ustalonego w spisie inwentarza stanu czynnego spadku. Po podjęciu przeciwko dłużniczkom czynności egzekucyjnych, dnia 16 października 2013 r. złożyły one wniosek o umorzenie egzekucji, powołując się na ograniczenie odpowiedzialności do wartości stanu czynnego spadku i uiszczenie na rzecz wierzyciela kwoty 35 512 zł odpowiadającej tej wartości oraz niezależnie od tego kwoty 2 816 zł tytułem kosztów procesu, w którym wydano przeciwko nim tytuł egzekucyjny. Komornik umorzył postępowanie. Wierzyciel wniósł skargę na umorzenie postępowania. Wierzyciel powoływał się na treść art. 319 k.p.c. i art. 837 k.p.c., wskazując, że dopóki dłużnik nie powoła się na ograniczenie swojej odpowiedzialności, wierzyciel jest uprawniony do prowadzenia egzekucji z całego majątku dłużnika. Domagał się uchylenia postanowienia o umorzeniu egzekucji i nakazania komornikowi jej kontynuowania do czasu zaspokojenia należności wierzyciela. W postanowieniu z dnia 22 lipca 2014 r.¹⁸ Sąd Okręgowy wskazał, że nie sposób twierdzić, aby powołanie się na ograniczenie odpowiedzialności w trybie art. 837 k.p.c. miało skutek tylko na przyszłość, a co za tym idzie – aby skierowanie egzekucji do majątku dłużnika przed złożeniem tegoż oświadczenia pozostawało bez wpływu na ograniczenie odpowiedzialności. Powołanie się na ograniczenie odpowiedzialności w toku egzekucji zasadniczo nie jest ograniczone w czasie i może nastąpić przy pierwszej czynności egzekucyjnej, we wniosku o umorzenie egzekucji na podstawie art. 825 pkt 3 k.p.c. (obecnie – art. 824 § 1 pkt 6 k.p.c.) lub nawet w skardze na czynności komornika. Zdaniem Sądu Okręgowego przyjęcie poglądu, że złożenie oświadczenia w trybie art. 837 k.p.c. ma skutek tylko na przyszłość, prowadziłoby do sytuacji oczywiście sprzecznych z celem regulacji. W szczególności wyłączałoby ochronę wynikającą z art. 1031 § 2 k.p.c. po zajęciu przez komornika majątku przewyższającego wartość czynną spadku, które to zajęcie bywa często pierwszą czynnością egzekucyjną.

Podobne stanowisko wyraził Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia, który rozpoznawał sprawę o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego.

¹⁸ III Cz 654/14, niepubl.

Tytuł wykonawczy obejmował należność w kwocie 2 266, 58 zł oraz zastrzeżenie powodowi prawa do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do wartości stanu czynnego spadku po pożyczkobiorcy. Zgodnie z protokołem spisu inwentarza stan czynny spadku wynosił 800 zł, a powodowie uiszcili tę kwotę na rzecz wierzyciela, a ponadto kwotę 717 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Pomimo to powód zbył wierzytelność. Tytuł wykonawczy został zaopatrzony w klauzulę wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności. Pomimo spłaty należności pierwotnemu wierzycielowi, z uwzględnieniem ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe, przeciwko powodowi zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne. W toku postępowania, w piśmie z dnia 4 maja 2016 r. powodowie powołali się na ograniczenie ich odpowiedzialności wynikające z dobrodziejstwa inwentarza oraz wskazali na niecelowość postępowania egzekucyjnego. Postanowieniem z dnia 20 maja 2016 r.¹⁹ sąd udzielił zabezpieczenia roszczenia powodów poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego. Sąd wskazał, iż nie powinno budzić wątpliwości, że przepisy prawa procesowego nie mogą uchylać ani ograniczać ochrony dłużników gwarantowanej przez prawo materialne, zwłaszcza jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, że do wszczęcia postępowania egzekucyjnego może nigdy nie dojść. Dłużnik zachowuje bowiem możliwość – uwzględniając znane mu ograniczenie odpowiedzialności i ustaloną wysokość stanu czynnego spadku – spełnienia świadczenia w tej właśnie wysokości zanim postępowanie egzekucyjne zostanie w ogóle wszczęte. Wówczas dłużnik realizuje nie tylko obowiązek świadczenia, ale również własne prawo do powołania się na ograniczenie odpowiedzialności. W tej sytuacji wszczęcie postępowania egzekucyjnego o świadczenie w pozostałej części jest niecelowe, zbędne i prowadzi do nieuprawnionego podważenia ograniczenia odpowiedzialności wynikającego z prawa materialnego. Przyjęcie odmiennego zapamiętania, a zwłaszcza poglądu strony pozwanej, zgodnie z którym wierzytelność mogła być realizowana w pozostałym zakresie aż do czasu powołania się przez dłużników dopiero w postępowaniu egzekucyjnym na ograniczenie

¹⁹ I Co 113/16, niepubl.

odpowiedzialności, czyniłoby ochronę spadkobierców całkowicie fikcyjną. Okolicznością w sprawie bezsporną jest bowiem to, że już wcześniej pierwotny wierzyciel przyjął częściową wpłatę odpowiadającą wartości stanu czynnego spadku. Pogląd prezentowany przez pozwaną byłby aktualny tylko w przypadku, gdyby w dacie wszczęcia postępowania egzekucyjnego nie istniał spis inwentarza spadku lub gdyby wierzyciel nie wiedział o jego sporządzeniu. Żadna z tych sytuacji nie miała miejsca w tej sprawie.

5. Podsumowanie

Przedstawione wyżej rozważania doprowadziły do następujących wniosków:

1. W przypadku zastrzeżenia dłużnikowi ograniczenia odpowiedzialności wierzyciel ma prawo wnieść o egzekucję całego świadczenia i z całego majątku dłużnika – spadkobiercy.
2. Ograniczona odpowiedzialność spadkobiercy jest prawem dłużnika realizowanym wyłącznie na wniosek i zarzut dłużnika, który w tym celu musi powołać się na ograniczenie wynikające z treści tytułu wykonawczego i sporządzony spis inwentarza.
3. Samo ograniczenie odpowiedzialności dłużnika w treści tytułu wykonawczego bez sporządzenia spisu inwentarza ani bez zainicjowania postępowania w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza nie stanowi podstawy do zawieszenia postępowania egzekucyjnego.
4. W przypadku zainicjowania przez spadkobiercę postępowania o sporządzenie spisu inwentarza spadku może on wnieść do komornika wniosek o zawieszenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. lub może skorzystać z instytucji zabezpieczenia roszczenia i wniosek o sporządzenie spisu inwentarza połączyć z wnioskiem o zabezpieczenie polegające na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego do czasu sporządzenia spisu inwentarza spadku.
5. Powołanie się na ograniczenie odpowiedzialności w trybie art. 837 k.p.c. ma skutek również w stosunku do egzekucji skierowanej do majątku dłużnika przed złożeniem tegoż oświadczenia.

STRESZCZENIE **Postępowanie egzekucyjne a postępowanie o spis inwentarza**

Przedmiotem opracowania jest relacja pomiędzy postępowaniem o ustalenie spisu inwentarza a postępowaniem egzekucyjnym skierowanym przeciwko spadkobiercom na wniosek wierzyciela spadkodawcy.

Omówiono trzy zagadnienia:

1. Zagadnienie, czy wierzyciel, kierując wniosek o wszczęcie egzekucji, powinien ograniczyć go do kwoty ograniczonej odpowiedzialności dłużnika, wynikającej ze stanu czynnego spadku, czy też na ograniczenie egzekucji powinien powołać się dłużnik w ramach obrony swoich praw.
2. Zagadnienie podstaw zawieszania postępowania egzekucyjnego w przypadku ograniczenia odpowiedzialności w tytule egzekucyjnym i braku sporządzenia spisu inwentarza w momencie wszczęcia postępowania egzekucyjnego.
3. Zagadnienie momentu powołania się przez spadkobiercę na ograniczenie odpowiedzialności.

Słowa kluczowe: spis inwentarza, komornik, spadek, odpowiedzialność za długi spadkowe

ABSTRACT **Enforcement Proceedings and Inventory Proceedings**

dr hab. Anna Hrycaj, professor at the Lazarski University, Institute of Bankruptcy and Restructuring Law and Insolvency Research, Lazarski University;

ORCID: 0000-0002-6915-6703

This study examines the relationship between proceedings to establish an inventory list and enforcement proceedings initiated against heirs at the request of a creditor of the deceased.

Three key issues are addressed:

1. *Whether the creditor, when submitting a motion to initiate enforcement, is required to limit the enforcement to the amount of the heir's limited liability resulting from the value of the active estate, or whether it is the heir who must invoke the limitation of enforcement as a means of defending their rights.*
2. *The legal basis for suspending enforcement proceedings where the enforcement title includes a limitation of liability, and no inventory list has been drawn up at the time enforcement is initiated.*
3. *The timing and procedural implications of the heir invoking the limitation of liability.*

Keywords: inventory list, enforcement officer, inheritance, liability for estate debts

Bibliografia/References

Dzienieś P., *Wpływ przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza na przebieg egzekucji sądowej*, Białostockie Studia Prawnicze 2017, vol. 22, nr 4.

Gardocki J., *Planowane zmiany w postępowaniu spadkowym oraz zasady ponoszenia kosztów postępowania w przedmiocie spisu inwentarza spadku na tle projektu ustawy o zmianie*

ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2707) [w:] Ku lepszemu prawu – dyskurs nauki i praktyki. Uwagi na tle ostatnich zmian legislacyjnych w zakresie prawa cywilnego i procedury cywilnej, pod red. I. Kunickiego, A. Antkiewiczza, Sopot 2015.

Gołaczyński J., Klich A., *Sporządzenie spisu inwentarza po nowelizacji [w:] Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016.

Julke G., *Sporządzenie spisu inwentarza [w:] Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023.

Kamuda T., *Forma i treść inwentarzy spadkowych*, BMS 1957, nr 9.

Perka M., *Problematyka zaskarżalności postanowienia w przedmiocie spisu inwentarza – w poszukiwaniu intencji ustawodawcy*, Acta Iuridica Resoviensia 2022, nr 1.

Pruś P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 478–1217*, pod red. M. Manowskiej, Lex/el. 2022.

Rzewuska M., *Spis inwentarza a wykaz inwentarza [w:] Egzekucja z majątku spadkowego. Ograniczona i nieograniczona odpowiedzialność za długi spadkowe*, pod red. M. Załuckiego, Warszawa 2016.

Stempniak A., *Spis inwentarza – wybrane aspekty postępowania*, cz. 1 i 2, M.Prawn. 2012, nr 5; M.Prawn. 2012, nr 6.

Szachta J., *Ustalenie wartości aktywów i pasywów w spisie inwentarza – wybrane zagadnienia [w:] Prawo spadkowe a egzekucja sądowa. Integracyjne problemy postępowania i prawa cywilnego*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2023.

Uliasz M., *Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku [w:] idem, Postępowanie w sprawach o zabezpieczenie spadku, spis inwentarza i wykaz inwentarza*, Warszawa 2016.

Eksmisja osoby stosującej przemoc domową

1. Wprowadzenie

Zapewnienie skutecznej ochrony osobom doznającym przemocy domowej nie jest zadaniem łatwym, o czym świadczą m.in. liczne nowelizacje aktów prawnych regulujących te kwestie. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej¹ była wielokrotnie nowelizowana. Nowelizacjom tym towarzyszyło wprowadzanie zmian w innych ustawach, w szczególności w Kodeksie postępowania cywilnego², Kodeksie wykroczeń³, Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia⁴, ustawie o Policji⁵, ustawie o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych⁶. Zmiany te są wyrazem poszukiwania przez ustawodawcę optymalnego i skutecznego modelu omawianej ochrony.

¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1673); dalej: u.p.p.d. W brzmieniu obowiązującym przed dniem 22 czerwca 2023 r. w ustawie, zarówno w tytule, jak i w przepisach, posługiwano się pojęciem przemocy w rodzinie.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

³ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 734); dalej: k.w.

⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 977 z późn. zm.); dalej: k.p.w.

⁵ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 636).

⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 12 z późn. zm.).

Dla zapewnienia bezpieczeństwa osobie doznającej przemocy domowej⁷ kluczowe znaczenie ma jej niezwłoczna i skuteczna izolacja od osoby stosującej taką przemoc⁸ (określonej niekiedy sprawcą⁹, co należy uznać za skrót myślowy mający na celu uproszczenie wypowiedzi, w oderwaniu od konotacji o charakterze karnoprawnym¹⁰). Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu

⁷ Definicja legalna przemocy domowej została sformułowana w art. 2 ust. 1 pkt 1 u.p.p.d. Pod pojęciem tym ustawa rozumie jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności: narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia; naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną; powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę; ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej; istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej. Z kolei przez osoby doznające przemocy domowej ustawodawca rozumie: a) małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków, c) rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków, d) osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, e) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, f) osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków, g) osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania, h) małoletniego – wobec których jest stosowana przemoc domowa (art. 2 ust. 1 pkt 2 u.p.p.d.), a także małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec ww. osób (art. 2 ust. 4 u.p.p.d.).

⁸ Wedle definicji legalnej zawartej w art. 2 ust. 1 pkt 3 u.p.p.d. osoba stosująca przemoc to pełnoletni, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 2 u.p.p.d.

⁹ Takim określeniem posługuje się m.in. P. Piskozub, *Eksmisja sprawcy przemocy na podstawie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* [w:] *idem, Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie*, Warszawa 2021, Legalis/el.

¹⁰ W doktrynie brak jest zgody co do tego, na ile zobowiązanie do opuszczenia mieszkania uzależnione jest od wyczerpania znamion czynu zabronionego. A. Kiełtyka [w:] A. Ważny, A. Kiełtyka, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2015, art. 11(a), nt. 6) wyraził pogląd, że „przemoc w rodzinie nie musi polegać na popełnieniu przestępstwa czy wykroczenia, chociaż w praktyce często zachowanie sprawcy wyczerpuje znamiona czynów zabronionych pod groźbą kary, zwłaszcza przestępstwa z art. 207 § 1 k.k.”. Odmienne w tej kwestii wypowiada się M. Strus-Wołos [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Art. 506–729*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, Część I, Księga 2, Tytuł II, Dział I(a), nt. 22. Autorka ta przyjmuje, że „racjonalna i zgodna z konstytucyjnymi zasadami wykładnia sformułowania «sprawca przemocy w rodzinie» polegać będzie na stosowaniu nakazu/zakazu w wypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez sprawcę czynu stanowiącego nie tylko formę przemocy w rodzinie zgodnie z art. 2 pkt 2 u.p.p.r., lecz także czynu zabronionego ustawą karną, zagrażającego życiu lub zdrowiu (fizycznemu lub psychicznemu) osób dotkniętych przemocą”.

jest zobowiązanie przez sąd osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i realizacja tego postanowienia¹¹. Niniejsze opracowanie poświęcone jest zagadnieniu przymusowego wykonywania w drodze egzekucji sądowej postanowień sądu zobowiązujących osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, wydanych na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej. Poza zakresem niniejszych rozważań pozostaną kwestie egzekucji orzeczeń nakazujących eksmisję na podstawie innych przepisów, u podstaw których również mogą leżeć czyny mieszczące się w pojęciu przemocy domowej w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 u.p.p.d. Dotyczy to w szczególności wyroków wydawanych na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego¹² (nakazujących eksmisję z lokalu małżonka, rozwiedzionego małżonka lub innego współlokatora, jeżeli ten swoim rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie) oraz rozstrzygnięć zawartych w wyrokach rozwodowych nakazujących eksmisję ze wspólnego mieszkania małżonka, który swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie (art. 58 § 2 zd. 2 k.r.o.¹³).

W niniejszym opracowaniu w pierwszej kolejności wskazane zostaną kategorie orzeczeń zobowiązujących do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania, w szczególności tytułów podlegających wykonaniu w drodze stosowanych odpowiednio przepisów o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika (art. 11a ust. 5 u.p.p.d.). Następnie przedstawione zostaną szczególne unormowania mające zapewnić szybkość i efektywność wykonania tych orzeczeń oraz wątpliwości interpretacyjne wyłaniające się na ich tle. W końcu podjęta zostanie próba

¹¹ Na temat środków mających usprawnić postępowanie rozpoznawcze zob. m.in. A. Arkuszevska, *Mechanizmy służące do szybkiego i skutecznego prowadzenia tzw. postępowania „antyprzemocowego”* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak Dedicate*, pod red. J. Jagiły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, Legalis/el.

¹² Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 725); dalej: u.o.p.l.

¹³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 z późn. zm.).

oceny obowiązujących rozwiązań z punktu widzenia kryterium racjonalności proceduralnej, w tym ich zdolności do osiągnięcia zakładanego celu¹⁴.

2. Kategorie postanowień sądu zobowiązujących osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania

Potocznie pod pojęciem eksmisji rozumie się przymusowe usunięcie osoby z zajmowanego lokalu lub z nieruchomości. W języku prawniczym eksmisja odnoszona jest do egzekucji świadczeń niepieniężnych prowadzonej zgodnie z art. 1046 k.p.c. polegających na wydaniu nieruchomości lub statku, opróżnieniu pomieszczenia lub lokalu. W doktrynie utrwalony jest pogląd, że przepis art. 1046 k.p.c. znajduje zastosowanie niezależnie od sposobu sformułowania obowiązku w tytule wykonawczym (np. orzeka eksmisję, nakazuje wydać, nakazuje opróżnić, przywraca posiadanie)¹⁵, oraz niezależnie od tego, czy obowiązek dłużnika dotyczy wydania rzeczy na stałe, czy na określony czas¹⁶.

Choć w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, w odróżnieniu od art. 58 § 2 zd. 2 k.r.o. i art. 13 ust. 2 u.o.p.l., nie posłużono się pojęciem eksmisji, to niewątpliwie w pojęciu tym mieszczą się również postanowienia sądu wydane w postępowaniu w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (art. 560²–560¹² k.p.c.) zobowiązujące osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania (czy to w ramach zabezpieczenia, czy to w postanowieniu rozstrzygającym sprawę co do istoty).

De lege lata art. 11a ust. 5 u.p.p.d. wyraźnie przesądza, że do wykonania obowiązku orzeczonego na podstawie art. 11a ust. 1 u.p.p.d. (orzeczonego w postanowieniu rozstrzygającym sprawę co do istoty zobowiązania osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego

¹⁴ Na temat racjonalności proceduralnej jako kryterium aksjologicznej oceny regulacji procesowej zob. S. Cieślak, *Założenia aksjologiczne postępowania cywilnego – propozycja sformułowania kryteriów aksjologicznej oceny regulacji procesowej* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4.7.2019 r.*, pod red. S. Cieślaka, „Jurysprudencja” 2020, nr 14, s. 22 i nast.

¹⁵ Tak m.in. M. Walasik, *Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych*, cz. I, PPE 2016, nr 5, s. 4–47; I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, art. 1046, nb. 1–2; A. Sadza [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasias, Legalis/el. 2024, art. 1046, nt. 6.

¹⁶ I. Kunicki [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nb. 3.

bezpośredniego otoczenia) stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika. Wydane na podstawie art. 11a ust. 1 u.p.p.d. postanowienie rozstrzygające sprawę co do istoty, zobowiązujące osobę stosującą przemoc do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, jest skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia (art. 560⁷ § 5 k.p.c.)¹⁷. Stanowi ono tytuł egzekucyjny, któremu sąd z urzędu nadaje klauzulę wykonalności (art. 782 § 1¹ zd. 1 k.p.c.). Tak powstały tytuł wykonawczy jest z urzędu doręczany wierzycielowi (art. 782 § 1¹ zd. 1 k.p.c.). W postanowieniu rozstrzygającym sprawę co do istoty sąd nie określa z góry czasu trwania obowiązku opuszczenia mieszkania¹⁸. Obowiązek ten trwa do czasu jego uchylenia przez sąd na podstawie art. 11ab u.p.p.d.¹⁹ Ma to istotne znaczenie z punktu widzenia nakazu odpowiedniego stosowania przepisów o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika.

Zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego najbliższego otoczenia sąd może orzec również w ramach zabezpieczenia na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c.), przy czym udzielając takiego zabezpieczenia, sąd jest zobligowany wskazać w postanowieniu czas jego trwania (art. 755³ § 1 k.p.c.). Należy przyjąć, że postanowienie to, podobnie jak postanowienie wydane na podstawie art. 11a ust. 1 u.p.p.d., podlega wykonaniu w drodze egzekucji. Zatem zgodnie z art. 743 § 1 zd. 1 k.p.c. do jego wykonania stosuje się odpowiednio przepisy

¹⁷ Zob. też A. Laskowska-Hulisz, *Postępowanie nieprocesowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Lex/el. 2020.

¹⁸ Zwraca na to uwagę m.in. M. Strus-Wołos [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Art. 506–729*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, art. 560⁷, nt. 5.

¹⁹ Przepis ten stanowi, że „rozpoznając sprawę o zmianę lub uchylenie postanowienia, o którym mowa w art. 11a ust. 1 (...), sąd uwzględnia okoliczności dotyczące osób doznających przemocy domowej oraz osób stosujących tę przemoc, w tym w szczególności informacje o: 1) przebiegu i efektach działań podjętych i udokumentowanych w ramach procedury Niebieskie Karty, o ile procedura taka była prowadzona; 2) udziale i efektach uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc domową lub programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową; 3) udziale i efektach uczestnictwa w innych formach oddziaływań, w szczególności terapii mającej na celu leczenie uzależnień”.

o postępowaniu egzekucyjnym (a więc m.in. art. 1046 k.p.c. na podstawie art. 11a ust. 5 u.p.p.d.), przy czym postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia sąd nadaje klauzulę wykonalności z urzędu. Tak powstały tytuł doręcza uprawnionemu (osobie doznającej przemocy), z kolei obowiązanyemu (osobie stosującej przemoc) doręcza z urzędu odpis postanowienia (art. 755² § 5 k.p.c.).

Na równi z opisanymi wyżej postanowieniami o udzieleniu zabezpieczenia poprzez zobowiązanie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego najbliższego otoczenia należy traktować przewidziane w art. 755² § 1 k.p.c. postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sprawach z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej poprzez przedłużenie obowiązującego nakazu, o którym mowa w art. 15aa ust. 1 ustawy o Policji²⁰ albo art. 18a ust. 1 Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych²¹. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia poprzez przedłużenie nakazu powinno wskazywać czas jego trwania (art. 755³ § 1 k.p.c.). Postanowienia te, choć literalnie jedynie przedłużają nakaz opuszczenia mieszkania wydany przez policjanta lub żołnierza ŻW, w swej istocie stanowią przedłużenie czasu trwania obowiązku opuszczenia mieszkania. Wydany przez policjanta albo żołnierza

²⁰ Zgodnie z tym przepisem policjant ma prawo wydać wobec osoby stosującej przemoc domową, stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Są one natychmiast wykonalne (art. 15aab ust. 2 ustawy o Policji). Stosownie do art. 15ak ust. 1 ustawy o Policji nakaz i zakaz tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone (przy obliczaniu terminu nie uwzględnia się dnia, w którym nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu zostały wydane). Tracą one moc także w przypadku, gdy po ich wydaniu wobec osoby stosującej przemoc domową zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania (art. 15ak ust. 2 ustawy o Policji).

²¹ Zgodnie z tym przepisem żołnierz Żandarmerii Wojskowej ma prawo wydać wobec żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową, stosującego przemoc domową, stwarzającego zagrożenie dla życia lub zdrowia osoby doznającej tej przemocy, nakaz natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia i zakaz zbliżania się do wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia. Są one natychmiast wykonalne (art. 18ac ust. 2 ustawy o ŻW). Nakaz i zakaz tracą moc po upływie 14 dni od dnia ich wydania, chyba że sąd udzielił zabezpieczenia, którym zostały one przedłużone (przy obliczaniu terminu nie uwzględnia się dnia, w którym nakaz i zakaz, zakaz zbliżania, zakaz kontaktowania lub zakaz wstępu zostały wydane). Tracą one moc także w przypadku, gdy po ich wydaniu wobec osoby stosującej przemoc domową zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania (art. 18k ust. 1–2 ustawy o Żandarmerii Wojskowej).

Żandarmerii Wojskowej nakaz opuszczenia mieszkania jest wykonalny natychmiast. Z tego względu na ogół nie będzie już potrzeby przymusowej realizacji postanowienia sądu o udzielenie zabezpieczenia przez przedłużenie obowiązywania nakazu. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, że osoba stosująca przemoc, wbrew nałożonemu na nią obowiązкови, powróci do mieszkania, co może uzasadniać potrzebę przymusowej realizacji zabezpieczenia.

Pojęcie mieszkania użyte w art. 11a u.p.p.d. nie może być utożsamianie z lokalem mieszkalnym²². Przepis art. 11a ust. 4 u.p.p.d. przesądza, że art. 11a ust. 1–3 u.p.p.d. stosuje się do każdego lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych. Również art. 15aa ust. 6 ustawy o Policji przesądza, że art. 15aa ust. 1 tejże ustawy, przewidujący wydanie przez Policję wobec osoby stosującej przemoc domową nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania, stosuje się (wprost) do każdego lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych. Sformułowanie „lokal służący zaspokojeniu bieżących potrzeb mieszkaniowych” powinno być rozumiane równie szeroko jak użyte w art. 1046 § 4 k.p.c. określenie „lokal służący zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika”. W odniesieniu do tego ostatniego zwrotu słusznie zauważono, że nie musi to być formalnie lokal mieszkalny²³, a nawet może to być pomieszczenie niespełniające pewnych minimalnych standardów pomieszczeń przeznaczonych na stały pobyt ludzi²⁴, a za decydujący należy uznać faktyczny sposób wykorzystania pomieszczenia²⁵. W orzecznictwie przyjęto w szczególności, że za pomieszczenie takie może zostać uznana altana położona na terenie rodzinnych ogródków działkowych²⁶. Poglądy te należy uznać za aktualne również w odniesieniu do orzeczeń zobowiązujących osobę

²² Tak m.in. P. Piskozub, *Eksmisja...*, *op. cit.*, Legalis/el.

²³ M. Walasik, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 4–47; I. Kunicki [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nb. 28; A. Sadza [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nt. 11.

²⁴ A. Sadza [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nt. 11;

²⁵ I. Kunicki [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nb. 28; A. Sadza [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1046, nt. 11; H. Pietrkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025, art. 1046, nt. 8. W judykaturze tak uchwała SN z dnia 9 lutego 2007 r., III CZP 157/06, OSNC 2008/1/3.

²⁶ Uchwała SN z dnia 9 lutego 2007 r., III CZP 157/06, OSNC 2008/1/3.

stosującą przemoc domową do opuszczenia mieszkania (lokalu służącego zaspokajaniu bieżących potrzeb mieszkaniowych)²⁷.

3. Przebieg eksmisji osoby stosującej przemoc domową

De lege lata przepis art. 11a ust. 5 u.p.p.d. przesądza, że do wykonania obowiązku orzeczonego na podstawie art. 11a ust. 1 u.p.p.d. stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika. Jak już zauważono, przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika znajdują również odpowiednie zastosowanie – na podstawie podwójnego odesłania – do wykonania postanowień o udzieleniu zabezpieczenia zobowiązujących osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania, w tym przedłużających czas trwania nakazu wydanego przez policjanta lub żołnierza Żandarmerii Wojskowej (art. 11a ust. 5 u.p.p.d. w zw. z art. 743 § 1 zd. 1 k.p.c.).

Odesłanie zawarte w art. 11 ust. 5 u.p.p.d. należy rozumieć w ten sposób, że odpowiednie zastosowanie znajdują tu wszelkie unormowania odnoszące się do eksmisji z lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych, zarówno kodeksowe (w tym przede wszystkim art. 1046 k.p.c.), jak też zawarte w ustawach pozakodeksowych (w tym przede wszystkim art. 17 i art. 25d pkt 1 u.o.p.l.).

Szczegółowe kwestie dotyczące przebiegu eksmisji osoby stosującej przemoc domową zostały unormowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia²⁸.

Zanim zostanie omówiony przebieg eksmisji osoby stosującej przemoc domową, wypada zauważyć, że specyfika spoczywającego na niej obowiązku opuszczenia mieszkania wyklucza zastosowanie niektórych unormowań odnoszących

²⁷ W odniesieniu do art. 11a ust. 1 u.p.p.d. za przyznaniem decydującego znaczenia faktycznemu przeznaczeniu pomieszczenia opowiada się m.in. P. Piskozub, *Eksmisja...*, *op. cit.*, Legalis/el.

²⁸ Dz.U. z 2023 r., poz. 1568; dalej: rozporządzenie.

się do klasycznej eksmisji z lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika.

Po pierwsze, jak już zauważono w poprzednim punkcie, w postanowieniu rozstrzygającym sprawę co do istoty zobowiązującym osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania sąd nie określa z góry czasu trwania obowiązku. Obowiązek ten trwa do czasu jego uchylenia przez sąd na podstawie art. 11ab u.p.p.d. Tytuł wykonawczy nie ulega skonsumowaniu na skutek jego przymusowej realizacji w drodze egzekucji. Tytuł ten może być podstawą do ponownego wszczęcia egzekucji, jeżeli tylko dłużnik, wbrew jego treści, powróci do mieszkania. Oznacza to, że komornik po ukończeniu postępowania egzekucyjnego powinien zwrócić tytuł wierzycielowi (art. 816 § 1 k.p.c.). Na zwracanym tytule komornik powinien zaznaczyć wynik egzekucji. Niestety przepisy wykonawcze określające treść wzmianki o wyniku egzekucji czynionej na zwracanym wierzycielowi tytule nie są dostosowane do omawianej egzekucji²⁹. Jak się wydaje, adnotacja o wykonaniu orzeczenia powinna zostać zamieszczona w polu „uwagi dodatkowe”. Ciągły charakter obowiązku stwierdzonego postanowieniem zobowiązującym do opuszczenia mieszkania powoduje, że nie ma podstaw ani potrzeby do sięgania, choćby w drodze analogii, do art. 817 k.p.c.

Po drugie, zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia mieszkania (orzeczone czy to w ramach zabezpieczenia, czy to w postanowieniu rozstrzygającym sprawę co do istoty), w odróżnieniu od typowej eksmisji z lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, nie obejmuje obowiązku opróżnienia pomieszczenia. Wręcz przeciwnie – ustawodawca w sposób szczególny uregulował zasady, na jakich osoba stosująca przemoc domową może zabrać z mieszkania ruchomości lub zwierzęta domowe (zob. art. 11a ust. 6–8 u.p.p.d., art. 560^{3a} i 560⁷ § 2 k.p.c., art. 15ae ust. 4–5 ustawy o Policji, art. 18ae ust. 4–5 ustawy o Żandarmerii Wojskowej). Jeżeli osoba doznająca przemocy nie wyraża zgody na zabranie przedmiotów, ich zabranie

²⁹ Zob. wzór wzmianki o wyniku egzekucji stanowiący załącznik nr 16 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1256).

przez osobę stosującą przemoc jest możliwe wyłącznie na podstawie zezwolenia sądu. W trakcie trwania postępowania w sprawie z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej, uczestnik (osoba zobowiązana przez sąd w trybie zabezpieczenia do opuszczenia mieszkania) może złożyć wniosek o zezwolenie na zabranie ze wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przedmiotów osobistego użytku i przedmiotów niezbędnych do wykonywania osobistej pracy zarobkowej lub zwierząt domowych będących jego własnością, niezbędnych do codziennego funkcjonowania lub pracy zarobkowej (art. 560^{3a} k.p.c.). Postanowienie wydane w tym przedmiocie jest skuteczne i wykonalne z chwilą ogłoszenia (art. 560^{3a} § 6 k.p.c.). Wskazane w postanowieniu przedmioty lub zwierzęta uczestnik postępowania może zabrać w obecności policjanta lub żołnierza Żandarmerii Wojskowej, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu z osobą doznającą przemocy (art. 560^{3a} § 8 k.p.c.). Jeżeli postanowienie nie może być wykonane w powyższy sposób (np. w razie braku porozumienia z osobą doznającą przemocy), to podlega ono wykonaniu w drodze egzekucji świadczeń niepieniężnych o wydaniu rzeczy ruchomej (art. 560^{3a} § 9 k.p.c.). Reguły te (określone w art. 560^{3a} § 8 i § 9 k.p.c.) znajdują odpowiednie zastosowanie do wykonania rozstrzygnięć wydanych na podstawie art. 560⁷ § 2 k.p.c., tj. zawartych w postanowieniach rozstrzygających sprawę co do istoty (zobowiązujących do opuszczenia mieszkania) postanowień przyznających (wnioskodawcy lub uczestnikowi) prawo do korzystania z rzeczy znajdujących się we wspólnym mieszkaniu lub jego bezpośrednim otoczeniu oraz określających termin i sposób korzystania z rzeczy, a w uzasadnionych wypadkach również okres korzystania z nich. W związku z powyższym w egzekucji tej nie znajdują zastosowania przepisy art. 1046 § 8 i § 9 k.p.c. określające sposób postępowania z ruchomościami dłużnika.

Na przebieg omawianej egzekucji ma również istotny wpływ fakt, że osobie stosującej przemoc domową nie przysługuje szczególna ochrona przewidziana w ustawie o ochronie praw lokatorów, co ma służyć niezwłocznemu wykonaniu orzeczenia. Do omawianej egzekucji znajdują zastosowanie wyłączenia tej ochrony z art. 17 ust. 1 i art. 25d pkt 1 u.o.p.l. Osoba stosująca przemoc domową nie może ubiegać się o przyznanie jej prawa do lokalu socjalnego

(art. 17 w zw. z art. 14 u.o.p.l.) oraz nie ma prawa do tymczasowego pomieszczenia (art. 25d pkt 1 u.o.p.l.). Nie znajdują zastosowania w stosunku do tej osoby ograniczenia w wykonywaniu eksmisji w okresie od dnia 1 listopada do dnia 31 marca roku następnego (art. 16 w zw. z art. 17 ust. 1 u.o.p.l.). W postanowieniu zobowiązującym do opuszczenia mieszkania sąd powinien wskazać, że powodem nałożenia obowiązku jest stosowanie przemocy domowej (art. 17 ust. 2 u.o.p.l. w zw. z art. 11a ust. 5 u.p.p.d.). W tym zakresie należy zauważyć, że w powołanych wyżej przepisach ustawy o ochronie lokatorów ustawodawca nadal posługuje się pojęciem przemocy w rodzinie zamiast pojęciem przemocy domowej³⁰. Nie ulega wątpliwości, że nie jest to zabieg zamierzony. Nowelizując ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i zastępując zwrot „przemoc w rodzinie” określeniem „przemoc domowa”³¹, ustawodawca zapomniał o ujednoliceniu terminologii w obu ustawach, względnie o wprowadzeniu generalnej klauzuli nakazującej rozumienie użytego w innych ustawach określenia „przemoc w rodzinie” zgodnie z wprowadzającym pojęciem przemocy domowej. Opisanie zaniechanie legislacyjne należy ocenić tym bardziej negatywnie, że zakres znaczeniowy przemocy domowej jest szerszy niż przemocy w rodzinie (zarówno w ich potocznym znaczeniu, jak i na gruncie ich definicji legalnych)³².

Przechodząc do przedstawienia przebiegu omawianej egzekucji, należy zauważyć, że aby doszło do wszczęcia egzekucji, najpierw musi zostać skutecznie wszczęte postępowanie egzekucyjne, co jest uzależnione m.in. od opłacenia wniosku o wszczęcie egzekucji. Komornik nie podejmuje czynności na skutek

³⁰ Przepis art. 17 ust. 1 stanowi, że „przepisów art. 14 i 16 nie stosuje się, gdy powodem opróżnienia lokalu jest stosowanie przemocy w rodzinie”. Z kolei zgodnie z art. 25d pkt 1 u.o.p.l. „prawo do tymczasowego pomieszczenia nie przysługuje dłużnikowi, jeżeli: 1) z tytułu wykonawczego wynika, że nakazanie opróżnienia lokalu zostało orzeczone z powodu stosowania przemocy w rodzinie”.

³¹ Z dniem 22 czerwca 2023 r. ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 535).

³² Por. definicję legalną „przemocy w rodzinie” zawartą w art. 2 pkt 2) ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493), w jego brzmieniu obowiązującym od wejścia w życie z dniem 20 września 2005 r. do dnia 21 czerwca 2023 r. oraz definicję „przemocy domowej” z art. 2 ust. 1 pkt 1) u.p.p.d. w jego brzmieniu nadanym z dniem 22 czerwca 2023 r. ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 535).

wniosku, od którego nie została uiszczona należna opłata (art. 22 ust. 3 u.k.k.). Od wskazanego wniosku ustawa przewiduje opłatę w wysokości 1500 zł (art. 34 ust. 1 u.k.k.). Wierzyciel jest w omawianym postępowaniu zwolniony z opłaty komorniczej od wniosku (art. 45 ust. 1 u.k.k. w zw. z art. 95 ust. 1 pkt 15 u.k.s.c.). Zatem suma odpowiadająca wysokości wskazanej opłaty powinna zostać wypłacona tymczasowo komornikowi, na jego wniosek, przez sąd rejonowy, przy którym działa komornik (art. 46 ust. 1 u.k.k.). Biorąc pod uwagę powyższe unormowania oraz fakt, że ustawodawca w żaden sposób nie określa terminu, w jakim sąd powinien zarządzić wypłatę wskazanych sum, w praktyce może się okazać, że komornik będzie miał podstawy przystąpić do wykonania tytułu wykonawczego znacznie później niż mogłoby się wydawać w świetle brzmienia § 1 rozporządzenia (przepis ten przewiduje, że przystępując do wykonania tytułu wykonawczego zobowiązującego dłużnika do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, wydanego na podstawie art. 11a ust. 1 u.p.p.d., komornik podejmuje czynności niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 3 dni od dnia wpływu wniosku o wszczęcie egzekucji).

Organem właściwym do przeprowadzenia egzekucji jest komornik sądu, w którego okręgu znajduje się mieszkanie (art. 1046 § 1 k.p.c. w zw. z art. 11a ust. 5 u.p.p.d.).

Podobnie jak w przypadku klasycznych eksmisji, komornik wszczyna egzekucję poprzez wezwanie dłużnika do dobrowolnego wykonania obowiązku (art. 1046 § 1 k.p.c.). Jednak w odróżnieniu od klasycznych eksmisji wyznaczony w tym wezwaniu przez komornika termin nie może być dłuższy niż 5 dni (§ 2 rozporządzenia).

Po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu komornik niezwłocznie, jednak w terminie nie dłuższym niż 3 dni, zwraca się do gminy właściwej ze względu na położenie lokalu, za pomocą środków komunikacji elektronicznej, o wskazanie niezwłocznie, w terminie nie dłuższym niż 48 godzin, miejsca noclegowego w noclegowni, schronisku lub innej placówce zapewniającej miejsca noclegowe, do którego dłużnik zostanie usunięty (§ 3 rozporządzenia).

Z tego względu, że w omawianym przypadku dłużnikowi nie przysługuje ani prawo do lokalu socjalnego, zamiennego, ani pomieszczenia tymczasowego, nie znajdą tu zastosowania przepisy art. 1046 § 4 zd. 2 i art. 1046 § 5 k.p.c. Natomiast za dopuszczalne należałoby uznać zastosowanie art. 1046 § 4 zd. 1 k.p.c., polegające na niezwłocznym usunięciu dłużnika, po bezskutecznym upływie wyznaczonego mu przez komornika terminu do dobrowolnego opuszczenia mieszkania, do innego lokalu lub pomieszczenia, do którego dłużnikowi przysługuje tytuł prawny i w którym może on zamieszkać, bez wzywania gminy do wskazania miejsca noclegowego. Nie można wykluczyć, że wierzyciel we wniosku wskaże komornikowi lokal lub inne pomieszczenie, do którego dłużnik ma tytuł prawny i w którym może zamieszkać. W takiej sytuacji może się okazać uzasadnione wyznaczenie przez komornika dłużnikowi bardzo krótkiego terminu do dobrowolnego opuszczenia lokalu (nawet kilku lub kilkunastu godzin).

O ile nie zachodzi opisana wyżej możliwość usunięcia dłużnika do lokalu lub pomieszczenia, do którego przysługuje mu tytuł prawny (co zapewne w praktyce będzie raczej regułą), komornik usunie dłużnika do miejsca noclegowego wskazanego przez gminę niezwłocznie, nie później niż w terminie 5 dni (§ 4 rozporządzenia).

Przyspieszeniu wykonania omawianych tytułów wykonawczych ma służyć również odformalizowanie, a przez to usprawnienie zasad doręczania stronom korespondencji przez komornika. Zgodnie z § 5 rozporządzenia komornik dokonuje doręczeń dla stron postępowania osobiście, w trybie przewidzianym w art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s. lub za pośrednictwem Policji albo Żandarmerii Wojskowej, lub w inny sposób, który zapewni przyspieszenie postępowania.

Wedle zawartej w art. 1046 § 12 k.p.c. delegacji ustawowej tryb postępowania w sprawach o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania powinien zapewnić „sprawne, szybkie i skuteczne prowadzenie egzekucji”. Przedstawione wyżej szczególne unormowania wprowadzone rozporządzeniem ograniczają się w zasadzie do wprowadzenia instrukcyjnych terminów (mających przyspieszyć postępowanie), usprawnienia doręczania korespondencji

stronom, szerszego wykorzystania komunikacji elektronicznej pomiędzy komornikiem a gminą (zobowiązana do wskazania miejsca noclegowego). Jak się wydaje – w odróżnieniu od uproszczeń wynikających z ustawy o ochronie praw lokatorów (wyłączenia prawa do lokalu socjalnego oraz pomieszczenia tymczasowego, a także ochrony przed wykonaniem eksmisji od 1 listopada do 31 marca) – unormowania te nie są w stanie w istotny sposób wpłynąć na przyspieszenie wykonania omawianego orzeczenia. Z pewnością egzekucja sądowa postanowień zobowiązujących do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia nie może być uznana za drogę mogącą zapewnić osobie doznającej przemocy domowej natychmiastową izolację od osoby stosującej taką przemoc. Z tej perspektywy właściwszą drogą wydaje się skorzystanie przez osobę doznającą przemocy z ochrony przewidzianej w prawie wykroczeń i postępowaniu w tych sprawach. Niestosowanie się do: nałożonych przez Policję albo Żandarmerię Wojskową nakazów natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania; postanowień sądu przedłużających te nakazy w ramach zabezpieczenia; postanowień sądu zobowiązujących do opuszczenia mieszkania (wydanych zarówno w postępowaniu zabezpieczającym, jak i rozstrzygających sprawę co do istoty) stanowi wykroczenie z art. 66b k.w. Wobec sprawców tej kategorii wykroczeń stosuje się przepisy o postępowaniu przyspieszonym (art. 90 § 2a k.p.w.)³³. To z kolei upoważnia Policję do dokonania zatrzymania sprawcy takiego wykroczenia ujętego na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem (art. 45 § 1 pkt 1 w zw. z art. 90 § 2a k.p.w.). Jest to również przypadek, w którym można dokonać zatrzymania obywatelskiego na podstawie stosowanego odpowiednio art. 243 k.p.k. (art. 45 § 2 k.p.w.).

4. Podsumowanie

W świetle powyższych rozważań, w ramach ich podsumowania, można sformułować następujące wnioski:

³³ Przepis dodany z dniem 30 listopada 2020 r. ustawą z dnia 30 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 956).

1. Eksmisja osoby stosującej przemoc domową rozumiana jako sposób wykonania w drodze egzekucji sądowej orzeczenia sądowego zobowiązującego taką osobę do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania zasadniczo różni się od klasycznej eksmisji z lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika przeprowadzanej zgodnie z art. 1046 § 1–11 k.p.c.

Chodzi tu nie tylko o pewne szczególne unormowania dotyczące szybszego wykonania takiego orzeczenia (przewidziane w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 1046 § 12 k.p.c.), braku ograniczeń dotyczących eksmisji *de facto* na bruk (art. 17 ust. 1 w zw. z art. 14 i art. 25d pkt 1 u.o.p.l.) oraz w okresie ochronnym od dnia 1 listopada do dnia 31 marca (art. 17 ust. 1 w zw. z art. 16 u.o.p.l.), lecz także o istotne różnice wynikające z charakteru samego orzeczenia. Wśród tych ostatnich odmienności należy wskazać po pierwsze na to, że eksmisja osoby stosującej przemoc domową nie obejmuje obowiązku opróżnienia lokalu lub pomieszczenia. Wręcz przeciwnie – osoba ta może zabrać ruchomości i zwierzęta domowe tylko za zgodą osoby doznającej przemocy z ograniczeniami wynikającymi z art. 11a ust. 6–8 u.p.p.d. W przypadku braku zgody, w trakcie trwania postępowania pozostaje jej zainicjowanie postępowania o zezwolenie na zabranie ze wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia przedmiotów osobistego użytku i przedmiotów niezbędnych do wykonywania osobistej pracy zarobkowej lub zwierząt domowych będących jej własnością niezbędnych do codziennego funkcjonowania lub pracy zarobkowej, na których wydanie nie wyraża zgody wnioskodawca, a następnie wykonanie takiego orzeczenia w drodze egzekucji świadczeń niepieniężnych o wydaniu rzeczy ruchomej (art. 560^{3a} k.p.c.). W ten sam sposób wykonywane są postanowienia o przyznaniu prawa do korzystania z rzeczy zawarte w postanowieniach rozstrzygających sprawę co do istoty (art. 560⁷ § 2 zd. 3 w zw. z art. 560^{3a} k.p.c.). W związku z powyższym do eksmisji osoby stosującej przemoc domową nie znajdują zastosowania unormowania art. 1046 § 9–10 k.p.c. Po drugie, należy zauważyć, że wynikający z egzekwowanego orzeczenia obowiązek opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania ma charakter ciągły w tym sensie, że z chwilą wykonania eksmisji obowiązek ten nie wygasa, a tytuł wykonawczy nie ulega skonsumowaniu. Może być

on podstawą złożenia kolejnego wniosku o wszczęcie egzekucji. Obowiązek ten ustaje dopiero z momentem uchylenia przez sąd na podstawie art. 11ab u.p.p.d. postanowienia nakazującego opuszczenie lokali. To z kolei pociąga za sobą tę praktyczną konsekwencję, że po ukończeniu postępowania egzekucyjnego komornik nie może zatrzymać w aktach tytułu wykonawczego, lecz powinien zwrócić go wierzycielowi (art. 816 § 1 k.p.c.). Należy zauważyć, że przepisy wykonawcze określające treść adnotacji czynionych na zwracanym wierzycielowi tytule wykonawczym nie są dostosowane do omawianego sposobu egzekucji. Jak się wydaje, adnotacja o wykonaniu orzeczenia powinna zostać zamieszczona w polu „uwagi dodatkowe”. Opisany powyżej charakter obowiązku i tytułu wykonawczego wyklucza stosowanie, choćby w drodze analogii, art. 817 k.p.c.

2. Chociaż realizacja orzeczenia zobowiązującego osobę stosującą przymoc domową do opuszczenia mieszkania w drodze stosowanego odpowiednio art. 1046 k.p.c. lepiej odpowiada charakterowi orzeczenia niż wykonanie go w drodze innych sposobów egzekucji świadczeń niepieniężnych (czynności zastępowalnych lub niezastępowalnych), to nie wydaje się ona rozwiązaniem wystarczającym i w pełni optymalnym. Pomimo przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, rozporządzeniu wykonawczym wydanym na podstawie art. 1046 § 12 k.p.c., a także ustawie o ochronie praw lokatorów rozwiązań mających usprawnić i przyspieszyć wykonanie przedmiotowych orzeczeń, wydaje się, że egzekucja sądowa nie jest w stanie sprostać celowi niezwłocznej izolacji osoby doznającej przemocy domowej od osoby ją stosującej. Z tego punktu widzenia dużo efektywniejszą i szybszą drogą jest wykorzystanie instrumentów z Kodeksu wykroczeń i Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

3. Wydaje się, że najsprawniejszą drogą realizacji omawianych orzeczeń jest wykorzystanie opisanych wyżej środków przewidzianych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, upoważniających Policję do natychmiastowego zatrzymania osoby naruszającej obowiązek opuszczenia mieszkania, a także dopuszczających zatrzymanie obywatelskie. Należy postulować, aby komornik, do którego złożony został wniosek o wszczęcie egzekucji, informował wierzyciela o możliwości skorzystania również z nich.

4. Powyższe stwierdzenie nie oznacza, że przyjęte rozwiązania, umożliwiające realizację przedmiotowych orzeczeń w drodze egzekucji sądowej, powinny zostać uchylone. Mogą one stanowić uzupełnienie innych środków, w tym z prawa wykroczeń. Nie można wykluczyć, że osoba doznająca przemocy z przyczyn osobistych, w tym jej zasobów emocjonalnych, nie zdecyduje się na sięgnięcie po ochronę z prawa wykroczeń, lecz będzie skłonna skorzystać z drogi egzekucji sądowej.

5. Tytułowe zagadnienie stanowi dobitny przykład tego, że skuteczność ochrony prawnej zależy nie tylko od optymalnych rozwiązań legislacyjnych, ale przede wszystkim od ich prawidłowego i efektywnego stosowania w praktyce.

STRESZCZENIE **Eksmisja osoby stosującej przemoc domową**

Dla zapewnienia osobie doznającej przemocy domowej bezpieczeństwa kluczowe znaczenie ma niezwłoczna i skuteczna izolacja od osoby stosującej przemoc. Jedną z przewidzianych prawem dróg osiągnięcia tego celu jest egzekucja sądowa postanowienia sądu zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania. Chociaż w egzekucji tej znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, to zasadniczo się od niej różni. Charakter obowiązku dłużnika (osoby stosującej przemoc domową) stwierdzonego w tytule wykonawczym skutkuje tym, że efektywne przeprowadzenie eksmisji nie powoduje konsumpcji tytułu. Ponadto obowiązek ten nie obejmuje opróżnienia lokalu, co wyklucza zastosowanie przepisów art. 1046 § 9–10 k.p.c. Pomimo wprowadzenia szczególnych rozwiązań, mających na celu usprawnienie i przyspieszenie przeprowadzenia eksmisji osoby stosującej przemoc domową, egzekucja sądowa nie jest w stanie sprostać potrzebie natychmiastowej izolacji osoby doznającej przemocy. W tym zakresie właściwsze wydają się instrumenty przewidziane w prawie wykroczeń i postępowaniu w sprawach o wykroczenia, w tym przede wszystkim zatrzymanie przez Policję osoby niestosującej się do orzeczenia sądu zobowiązującego ją do opuszczenia mieszkania. Nie oznacza to, że przepisy o eksmisji osoby stosującej przemoc domową w drodze egzekucji sądowej powinny być usunięte. W pewnych sytuacjach droga ta może okazać się bardziej dostosowana do potrzeb i możliwości osoby doznającej przemocy domowej.

Słowa kluczowe: egzekucja, eksmisja, przemoc domowa, komornik, Policja, Żandarmeria Wojskowa, opłaty komornicze

ABSTRACT **Eviction of a Person Committing Domestic Violence**

dr Aneta Mendrek, Department of Civil, Economic and Private International Law,
College of Law, Cracow University of Economics; ORCID: 0000-0002-1987-8070

To ensure the safety of a person experiencing domestic violence, immediate and effective isolation from the perpetrator is of paramount importance. One of the legally prescribed ways to achieve this objective is the enforcement of a court order requiring the perpetrator of domestic violence to vacate the jointly occupied dwelling. Although the regulations regarding the enforcement of the obligation to vacate a premises intended to meet the housing needs of the debtor are suitably applicable in this enforcement, it fundamentally differs from it. The nature of the obligation of the debtor (the person committing domestic violence) established in the enforcement title means that the effective execution of the eviction does not exhaust the title. Furthermore, this obligation does not encompass the clearing of the premises, which excludes the application of the provisions of Article 1046 § 9–10 of the Code of Civil Procedure. Despite the introduction of special measures aimed at streamlining and expediting the eviction process against individuals committing domestic violence, judicial enforcement is unable to meet the need for the immediate isolation of the victim. In this regard, the instruments provided for in the petty offense law and the proceedings concerning petty offenses seem to be more appropriate, particularly the detention by the police of a person failing to comply with a court order requiring them to leave the residence. This does not imply that the provisions on the eviction of a person committing domestic violence through judicial enforcement should be removed. In certain situations, this route may prove to be more suited to the needs and circumstances of the person experiencing domestic violence.

Keywords: execution, eviction, domestic violence, bailiff, Police, Military Gendarmerie, bailiff fees

Bibliografia/References

Arkuszewska A., *Mechanizmy służące do szybkiego i skutecznego prowadzenia tzw. postępowania „antyprzemocowego”* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak Dedicate*, pod red. J. Jagiły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, Legalis/el.

Cieślak S., *Założenia aksjologiczne postępowania cywilnego – propozycja sformułowania kryteriów aksjologicznej oceny regulacji procesowej* [w:] *Założenia aksjologiczne nowelizacji KPC z 4.7.2019 r.*, pod red. S. Cieślaka, „Jurysprudencja” 2020, nr 14.

Kiełtyka A. [w:] A. Ważny, A. Kiełtyka, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 2, Warszawa 2015, Lex/el., art. 11(a).

Kunicki I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis, art. 1046.

Laskowska-Hulisz A., *Postępowanie nieprocesowe w sprawach o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia*, Lex/el. 2020.

Pietrkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025, Lex/el., art. 1046.

Piskozub P., *Eksmisja sprawcy przemocy na podstawie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* [w:] *idem, Izolacja sprawcy przemocy w rodzinie*, Warszawa 2021, Legalis/el.

Sadza A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasia, Legalis/el. 2024, art. 1046.

Strus-Wołos M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom III. Art. 506–729*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, Lex/el.

Walasik M., *Egzekucja obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych*, cz. I, PPE 2016, nr 5.

dr Joanna May

Katedra Prawa Handlowego, Morskiego i Postępowania Cywilnego,
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu;
ORCID: 0000-0001-8660-0784

<https://doi.org/10.62627/PPE.2025.030>

Wierzytelność zabezpieczona hipotecznie w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (art. 1036 k.p.c.)

1. Uwagi wprowadzające

Problematyka wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości nie jest wprawdzie zagadnieniem nowym, ale nadal pozostaje kwestią niezmiennie ważną w praktyce stosowania prawa. Pomimo doniosłości zagadnienia wydaje się ono być zaniedbane przez ustawodawcę. Jest wiele obszarów wymagających ingerencji legislatora. Nie sprzyja budowaniu zaufania i pewności prawa sytuacja, z którą na co dzień muszą mierzyć się komornicy sądowi, kiedy to przepisy nie rozwiązują występujących w ich pracy wątpliwości. Zagadnienie to jest problematyczne również dla przedstawicieli nauki prawa procesowego.

Ze względu na zawartość omawianej materii zostanie ona przedstawiona problemowo. Niniejsze opracowanie nie stanowi więc pogłębionej analizy

tego ciekawego zagadnienia – ma na celu jedynie przybliżenie problematyki wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości wraz z jej zawiłościami.

2. Wierzyciele hipoteczni jako uczestnicy postępowania podziałowego

Sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji, nazywane postępowaniem podziałowym¹, jest ostatnim etapem egzekucji z nieruchomości, w której sporządzenie planu podziału jest obligatoryjne. Plan podziału sporządza komornik sądowy niezwłocznie po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu własności oraz postanowienia w przedmiocie kosztów (art. 1035 k.p.c.). Komornik również wykonuje plan podziału (art. 1040¹ k.p.c.).

W art. 1036 oraz 1036¹ k.p.c. określono, kto uczestniczy w podziale sum uzyskanych z egzekucji z nieruchomości. A więc oprócz wierzyciela egzekwującego w podziale uczestniczą także inni wierzyciele, m.in. tacy, którzy przed zajęciem nieruchomości nabyli na niej prawa stwierdzone w opisie i oszacowaniu lub zgłoszone i udowodnione najpóźniej w dniu uprawomocnienia się postanowienia o przybiciu (art. 1036 pkt 3 k.p.c.).

Warto przypomnieć, że wierzyciel może zostać uczestnikiem postępowania podziałowego (podziału sumy uzyskanej z egzekucji) na trzy sposoby: z mocy samego prawa, przez złożenie wniosku o zaspokojenie należności w podziale lub przez zgłoszenie go z urzędu².

Uczestnikami z mocy prawa są wierzyciele egzekwujący (czyli wierzyciele, którzy prowadzili egzekucję w rozumieniu art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c.) oraz wierzyciele, którzy nabyli na nieruchomości prawa stwierdzone w opisie i oszacowaniu (art. 1036 pkt 3 k.p.c.). Wierzyciele ci stają się bez składania wniosku w tym przedmiocie uczestnikami z mocy samego prawa. Wynika to z konieczności uwzględnienia przez komornika w protokole opisu i oszacowania stwierdzonych praw i obciążeń (art. 947 § 1 pkt 3 k.p.c.)³.

¹ I. Kunicki, *Wszczęcie i dalsze czynności postępowania podziałowego*, PES 1999, nr XXXV, s. 42 i nast.

² A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 385 i nast.

³ Postanowienie SN z dnia 23 stycznia 1976 r., III CRN 304/75, OSNC 1976/11/252; I. Kunicki, *Przylączenie się wierzycieli do podziału sumy uzyskanej z egzekucji*, PES 1998, nr XXXIII, s. 35 oraz 53.

Z tego względu wierzyciel, który przed zajęciem nieruchomości uzyskał na niej hipotekę, uczestniczy w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z tej nieruchomości bez potrzeby zgłoszenia się i udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Teza ta znajduje potwierdzenie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2008 r.⁴, zgodnie z którą wierzyciel, który przed zajęciem nieruchomości uzyskał na niej hipotekę kaucyjną, stwierdzoną w opisie i oszacowaniu, ale w chwili podziału nie legitymuje się tytułem wykonawczym, uczestniczy w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z tej nieruchomości bez potrzeby zgłoszenia się i udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Przypadającą mu należność pozostawia się na rachunku depozytowym sądu, wskazując przyczyny uzasadniające wstrzymanie wypłaty.

Przepis art. 1036 k.p.c. został zmieniony ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw⁵ z mocą obowiązującą od dnia 20 listopada 2011 r.⁶ Dotychczasowa treść art. 1036 k.p.c. została oznaczona jako § 1 oraz dodany został § 2, stanowiący, że jeżeli wierzytelność hipoteczna nie jest stwierdzona tytułem wykonawczym, należność przypadającą wierzycielowi hipotecznemu pozostawia się na rachunku depozytowym Ministerstwa Finansów. Oznacza to, że wierzyciel hipoteczny, także ten, który nie prowadzi egzekucji jako wierzyciel egzekwujący, a bierze w niej udział, gdyż nabył hipotekę przed zajęciem nieruchomości oraz została ona stwierdzona w opisie i oszacowaniu, musi wykazać tę wierzytelność tytułem wykonawczym, jeżeli chce otrzymać należność przypadającą mu w planie podziału. Nadal wierzyciel taki jest uwzględniany w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji bez konieczności składania tytułu wykonawczego, jednak wypłata tej sumy jest warunkowana złożeniem przez niego tytułu wykonawczego, a do tego czasu suma do wypłaty pozostaje w depozycie⁷.

⁴ Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2008 r., III CZP 134/07, OSNC 200/1/8.

⁵ Dz.U. z 2009 r. Nr 131, poz. 1075.

⁶ Krajowa Rada Komornicza w opinii z dnia 2 września 2008 r., co do zasady, zaaprobowała wprowadzenie zmian do ustawy o księgach wieczystych i hipotece, w tym również z zaudowoleniem przyjęła nowe brzmienie projektowanego art. 1036 k.p.c. – jak się wówczas wydawało – wolne od wątpliwości interpretacyjnych. Zob. uzasadnienie projektu ustawy VI.1562, Zm.: ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz niektóre inne ustawy.

⁷ Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 55/15, OSNC 2016/10/110. Jak stwierdza się w literaturze przedmiotu, wskazana zmiana ma związek ze zniesieniem w wyniku

W uzasadnieniu uchwały z dnia 8 października 2015 r. Sąd Najwyższy⁸ podał, że w obecnym stanie prawnym, obowiązującym po wejściu w życie ustawy nowelizującej, każdy wierzyciel hipoteczny, w celu uzyskania wypłaty należności przypadającej mu w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, obowiązany jest przedstawić tytuł wykonawczy, także wtedy, gdy nie jest wierzycielem egzekwującym, a wierzytelność została zabezpieczona hipoteką zwykłą powstałą przed wejściem w życie ustawy nowelizującej. Jeżeli wierzyciel taki nie jest nabywcą licytacyjnym, który zaliczył na cenę nieruchomości własną wierzytelność zabezpieczoną hipotecznie, to powinien tytuł wykonawczy przedstawić do chwili wystąpienia o wypłatę kwoty przypadającej mu w planie podziału. W przypadku braku tytułu wykonawczego jego należność pozostawiona zostanie w depozycie z dalszymi skutkami przewidzianymi w art. 1038 § 1 k.p.c. Oznacza to, że stosownie do art. 1038 § 1 k.p.c., jeżeli hipoteka nie jest wyczerpana i może jeszcze służyć zabezpieczeniu wierzyciela, reszta sumy pozostanie na rachunku depozytowym Ministra Finansów aż do ustania stosunku prawnego, uzasadniającego korzystanie z hipoteki. Nie ma natomiast zastosowania do egzekucji z nieruchomości art. 1032 § 2 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w ciągu miesiąca po uprawomocnieniu się planu podziału wierzyciel niemający tytułu wykonawczego nie przedstawi dowodu wytoczenia powództwa o zasądzenie mu roszczenia, traci prawo do sumy pozostającej w depozycie.

Należy bowiem wyraźnie podkreślić, że czym innym jest uzyskanie statusu uczestnika postępowania podziałowego, czym innym natomiast jest ustalenie istnienia wierzytelności hipotecznej oraz jej wysokości.

3. Uwzględnienie wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji

Wierzytelność wierzyciela, który przed zajęciem nieruchomości uzyskał na niej hipotekę, stwierdzoną w opisie i oszacowaniu, jest uwzględniana w planie

nowelizacji podziału hipoteki na zwykłą i kaucyjną oraz wprowadzeniem jednej hipoteki, która ma cechy dotychczasowej hipoteki kaucyjnej, a więc może zabezpieczać wierzytelność zarówno istniejącą, jak i przyszłą, określoną kwotowo, jak i nieokreśloną. I choć nadal pozostaje prawem akcesoryjnym w stosunku do wierzytelności, którą zabezpiecza, to jednak powiązanie to jest słabsze niż w dawnym stanie prawnym.

⁸ Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 55/15, OSNC 2016/10/110.

podziału sumy uzyskanej z egzekucji. Z wpisu w księdze wieczystej, korzystającego z rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych, objętego domniemaniem prawnym kwalifikowanym, wynika, że wierzytelność istnieje. Do ustalenia wysokości wierzytelności hipotecznej nie jest jednak wystarczająca treść wpisu w dziale IV księgi wieczystej⁹.

W praktyce może być tak, że nie istnieje wierzytelność objęta wpisem hipotecznym, ponieważ została spłacona w całości, lub istnieje, ale w dużo mniejszym zakresie niż wynika to z jej treści. Dłużnik mógł zwyczajnie nie zadbać o pozyskanie listu mazalnego, stanowiącego podstawę wykreślenia hipoteki na rzecz banku.

Jeśli więc w planie podziału została uwzględniona wierzytelność zabezpieczona hipotecznie, to wierzyciele mający wiedzę, że wierzytelność ta nie istnieje albo istnieje, ale w niższej wysokości, nie mogą jej zwalczać za pomocą zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji, ponieważ w postępowaniu wywołanym wniesieniem zarzutów sąd nie rozpoznaje sporu co do istnienia prawa objętego planem podziału (art. 1028 § 2 zd. 2 k.p.c.).

Właściwym środkiem ochrony prawnej, za pomocą którego wierzyciele mogą wykazywać, że wierzytelność wygasła w całości lub w części, jest wytoczenie na podstawie art. 189 k.p.c. powództwa o ustalenie nieistnienia prawa objętego planem podziału. Z punktu widzenia interesów wierzyciela zasadne jest złożenie wniosku o zabezpieczenie powództwa poprzez wstrzymanie wykonania planu podziału (art. 1028 § 4 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c.).

Na podstawie art. 1028 § 4 k.p.c. wykonanie planu w części dotkniętej zarzutami nastąpi po uprawomocnieniu się postanowienia sądu, chyba że zostało wstrzymane przez zabezpieczenie powództwa w sporze o ustalenie nieistnienia prawa. Powództwo o ustalenie nieistnienia prawa, na zaspokojenie którego pozostawiono sumy na rachunku depozytowym Ministra Finansów, może po uprawomocnieniu się planu podziału wytoczyć ten uczestnik podziału, któremu przypadają niezaspokojone należności o pierwszeństwie równym lub niższym od kwestionowanego prawa.

⁹ H. Ciepla [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, art. 1036.

Jeśli jednak wierzyciele nie zdecydują się na wytoczenie powództwa o ustalenie nieistnienia wierzytelności, to wierzytelność zabezpieczona hipotecznie zostanie uwzględniona w planie podziału w całości (tzn. w takim zakresie, jaki wynika z wpisu w księdze wieczystej). Uwzględnienie wierzytelności w planie podziału w takim zakresie, jaki wynika z wpisu w dziale IV księgi wieczystej, nie oznacza, że w takim zakresie zostanie ona wypłacona, ponieważ stosownie do art. 1036 § 2 k.p.c. środki uwzględnione w planie podziału na zaspokojenie takiej wierzytelności nie podlegają wypłacie, tylko zostają zdeponowane na rachunku depozytowym Ministra Finansów. Do uruchomienia wypłaty wierzytelności hipotecznej konieczne jest jej stwierdzenie tytułem wykonawczym i – co ważne – wypłata nastąpi tylko na rzecz wierzyciela oznaczonego w planie podziału w takim zakresie, jaki wynika z tytułu wykonawczego.

Warto zasygnalizować, że komornik nie ma odpowiednich narzędzi, aby sprawdzić, czy wierzytelność objęta tytułem wykonawczym jest tą samą wierzytelnością, która jest zabezpieczona hipotecznie. Z orzeczeń sądowych nie wynika bowiem, że zasądzona należność została zabezpieczona hipotecznie. W literaturze przedmiotu wskazuje się na konieczność sięgania do uzasadnienia orzeczenia, akt sądowych lub wystąpienia o jego wykładnię¹⁰.

4. Wierzytelność zabezpieczona hipotecznie – zagadnienia praktyczne

4.1. Rozbieżności między wysokością wpisu hipotecznego a wysokością wierzytelności zabezpieczonej wpisem hipotecznym

Uwzględnienie z urzędu w planie podziału wierzytelności hipotecznej w wysokości wynikającej z wpisu w księdze wieczystej powoduje, że środki zabezpieczone do wypłaty mogą być wyższe niż faktycznie istniejąca wierzytelność, co sprawia, że środki te, zamiast trafić do innych wierzycieli, są przekazywane na rachunek depozytowy Ministra Finansów. Z pewnością powoduje to pokrzywdzenie wierzycieli, choćby poprzez odroczenie w czasie wypłaty środków na ich rzecz.

¹⁰ M. Mikołajczak, *Pozostawienie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym – zagadnienia praktyczne*, PPE 2022, nr 3, s. 61 i nast.

Jeśli wierzyciel hipoteczny jest jednocześnie wierzycielem egzekwującym, to na podstawie tytułu wykonawczego stanowiącego podstawę wszczęcia egzekucji komornik sądowy ustali istnienie wierzytelności i jej wysokość. Uwzględni zatem wierzytelność w planie podziału w zakresie wynikającym z tytułu wykonawczego (a nie w wysokości wynikającej z wpisu hipotecznego) i w takim zakresie wierzyciel może liczyć na wypłatę, o ile wystarczy środków¹¹.

Podobnie będzie wyglądała sytuacja, gdy wierzyciel hipoteczny przyłączy się do egzekucji z nieruchomości. Wówczas komornik sądowy na podstawie tytułu wykonawczego ustali faktyczną wysokość wierzytelności i w takiej wysokości powinien ją uwzględnić w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji (a nie w wysokości wynikającej z wpisu hipotecznego w dziale IV księgi wieczystej, chyba że wierzytelność objęta tytułem wykonawczym jest wyższa niż hipoteczne zabezpieczenie wierzytelności)¹².

Gorzej wygląda sytuacja, gdy wierzyciel hipoteczny stał się uczestnikiem postępowania podziałowego z mocy prawa, ponieważ komornik wymienił stwierdzone prawa i obciążenia w protokole opisu i oszacowania nieruchomości (art. 947 § 1 pkt 3 k.p.c.). Jeśli wierzyciel hipoteczny nie jest aktywny w postępowaniu podziałowym, nie posiada tytułu wykonawczego i nie podejmuje działań w celu jego pozyskania, to jego bierność blokuje realizację praw pozostałych wierzycieli.

Optymalnym rozwiązaniem byłoby uwzględnienie w planie podziału wierzytelności w zakresie określonym w tytule wykonawczym. Niestety wierzyciel hipoteczny może jeszcze takim tytułem nie dysponować.

4.2. Brak tytułu wykonawczego wierzyciela hipotecznego

Wyjątkowo problematyczna i niestety zbyt często spotykana jest sytuacja, gdy wierzyciel hipoteczny, który został uwzględniony w planie podziału, nie posiada tytułu wykonawczego stwierdzającego istnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Powstają więc pytania, co ma zrobić komornik wobec nieprzedstawienia przez wierzyciela hipotecznego tytułu wykonawczego?

¹¹ *Ibidem*, s. 57.

¹² *Ibidem*.

Czy komornik sądowy może oprzeć się na oświadczeniu wierzyciela o nieistnieniu wierzytelności, np. wobec jej spłaty lub istnieniu w niższym zakresie? W jakiej formie ma zostać złożone takie oświadczenie? List mazalny, który jest w istocie takim oświadczeniem i może stanowić podstawę wykreślenia z księgi wieczystej, nie jest pozostawiany do oceny komornika sądowego. Uprawnione jest zatem postawienie tezy, że komornik może nie uwzględnić w planie podziału wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w myśl zasady *volenti non fit iniuria*, jeśli z oświadczenia samego wierzyciela hipotecznego wynika, że wierzytelność wygasła (np. w wyniku spłaty, zwolnienia z długu)¹³. Wierzyciel taki (z racji wpisanego w dziale IV księgi wieczystej zabezpieczenia hipotecznego) jest informowany o planie podziału, stąd też miałby możliwość podjęcia obrony w drodze zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1027 k.p.c.).

Oparcie się na oświadczeniu wierzyciela pozwoli rozwiązać problem wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie, które wygasły. Można także rozważać oświadczenie wierzyciela hipotecznego jako podstawę do uwzględnienia w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w mniejszym zakresie niż wynika to z wpisu w dziale IV księgi wieczystej. Rozwiązanie to byłoby korzystne z punktu widzenia ekonomiki postępowania, ponieważ zyskaliby na tym nie tylko wierzyciele z niższych kategorii zaspokojenia, bowiem kwota przypadająca im do podziału byłaby wyższa, ale także przyspieszyłoby to postępowanie egzekucyjne, bo nie doszłoby do wstrzymania wykonania planu podziału jako zabezpieczenia powództwa o ustalenie nieistnienia wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie. Jak już wspomniano, czym innym jest uwzględnienie wierzytelności w planie podziału, czym innym natomiast jest uzyskanie wypłaty. Do uruchomienia wypłaty konieczny jest tytuł wykonawczy.

Jak zatem rozwiązać problem wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie, które mają pierwszeństwo zaspokojenia przed wierzytelnościami wierzycieli egzekwujących, a co do których wierzyciele hipoteczni nie przedstawili do dnia

¹³ *Ibidem*.

podziału tytułów wykonawczych? W Kodeksie postępowania cywilnego brakuje przepisu, z którego wynika, kiedy i w jaki sposób komornik ma ustalić istnienie i wysokość wierzytelności zabezpieczonej hipoteką na nieruchomości. Funkcjonalne byłoby rozwiązanie pozwalające komornikowi wezwać wierzyciela do podania wysokości wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie pod rygorem uznania, że wierzytelność zabezpieczona hipotecznie nie istnieje, co skutkowałoby odmową jej uwzględnienia w planie podziału. Pozwoliłoby to na uwzględnienie w planie podziału wierzytelności w rzeczywistej wysokości, dzięki czemu wierzyciele z niższej niż piąta kategorii zaspokojenia mieliby wyższe szanse na zaspokojenie. Oczywiście do uruchomienia wypłaty niezmiennie konieczny byłby tytuł wykonawczy.

De lege lata do obowiązków komornika należy m.in. zawiadomienie o wszczęciu i ukończeniu egzekucji wierzyciela, dłużnika, innych uczestników z art. 922 k.p.c., którym przysługują prawa rzeczowe ograniczone lub roszczenia albo prawa osobiste zabezpieczone na nieruchomości, a gdy przedmiotem egzekucji jest użytkowanie wieczyste, także organ, który zawarł umowę o użytkowanie wieczyste. Wierzyciel hipoteczny jest również powiadamiany o wystąpieniu komornika do opisu i oszacowania. Zgodnie z art. 1024 § 1 pkt 4 k.p.c. w planie podziału należy wymienić sumy, które mają być wypłacone, jak również sumy, które pozostawia się na rachunku depozytowym Ministra Finansów, ze wskazaniem przyczyn uzasadniających wstrzymanie ich wypłaty¹⁴.

Najprostszym i oczywiście pożądanym rozwiązaniem jest wystąpienie przez wierzyciela hipotecznego lub dłużnika o wykreślenie hipoteki, wówczas sąd zdecyduje, czy oświadczenie wierzyciela jest wystarczające do wykreślenia hipoteki. Jeśli nie nastąpi wykreślenie, to pozostaje powództwo o ustalenie nieistnienia należności lub ustalenia jej istnienia w mniejszym rozmiarze, które mogą wytoczyć wierzyciele będący uczestnikami postępowania podziałowego, którym przypadają niezaspokojone należności o pierwszeństwie równym lub niższym od kwestionowanego prawa, oraz dłużnik, który bez wątpienia ma interes prawny w ustaleniu nieistnienia wierzytelności lub ustalenia jej w niższym niż wynikający z wpisu hipotecznego zakresie.

¹⁴ Więcej na temat treści planu podziału zob. I. Kunicki, *Treść planu podział sumy uzyskanej z egzekucji*, PES 1999, nr XXXVI, s. 5 i nast.

Wytoczenie powództwa jest istotne zwłaszcza wtedy, gdy wierzytelność objęta wpisem hipotecznym wygaśa. Wówczas wierzyciele będący uczestnikami postępowania podziałowego oraz sam dłużnik powinni być żywotnie zainteresowani ustaleniem nieistnienia wierzytelności. Po uzyskaniu wyroku ustalającego nieistnienie wierzytelności świadczenie z depozytu przypadnie na rzecz pozostałych wierzycieli zgodnie z planem podziału, ewentualnie uzupełniającym planem podziału.

Warto podkreślić, jak ważne jest zabezpieczenie powództwa o ustalenie nieistnienia wierzytelności poprzez wstrzymanie wykonania planu podziału (art. 1028 § 4 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c.). Dzięki wstrzymaniu wykonania planu podziału, po uzyskaniu wyroku ustalającego nieistnienie wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie, organ egzekucyjny na wniosek wierzyciela sporządza uzupełniający plan podziału, w którym uwzględnia niezaspokojone wierzytelności osób uczestniczących w prawomocnym planie podziału.

Brak zabezpieczenia może natomiast spowodować, że komornik umorzy postępowanie egzekucyjne z powodu bezskuteczności egzekucji, ponieważ wierzytelności zabezpieczone hipotecznie, które miały pierwszeństwo zaspokojenia przed wierzytelnościami wierzycieli egzekwujących, były na tyle wysokie, że suma uzyskana ze sprzedaży nieruchomości zdeponowana na rachunku depozytowym nie wystarczyła dla pozostałych wierzycieli. Komornik w takiej sytuacji z reguły umarza postępowanie, ponieważ dla wierzycieli z niższych niż piąta kategorii zaspokojenia egzekucja jest bezskuteczna z powodu braku środków, z których wskazani wierzyciele mogliby uzyskać zaspokojenie (art. 1025 § 1 pkt 5 k.p.c.). Do kogo wówczas, po uzyskaniu wyroku ustalającego nieistnienie wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie, miałby zostać skierowany wniosek o sporządzenie uzupełniającego planu podziału, skoro komornik umorzył postępowanie egzekucyjne?

5. Złożenie świadczenia na rachunku depozytowym Ministra Finansów

Złożenie przez komornika świadczenia na rachunku depozytowym Ministra Finansów, niewymagające zgody sądu, wynika z nieprzedłożenia przez wierzyciela hipotecznego tytułu wykonawczego stwierdzającego istnienie

i wysokość wierzytelności. Wierzyciel taki jest uwzględniany w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji, jednak w celu otrzymania należności przypadającej mu w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości obowiązany jest przedstawić tytuł wykonawczy¹⁵. Wpłata zostanie dokonana do wysokości kwoty określonej w tytule wykonawczym.

Tytuł wykonawczy stwierdzający wierzytelność hipoteczną, uprawniający wierzyciela do wypłaty środków zdeponowanych na rachunku depozytowym Ministra Finansów, powinien zostać wydany na rzecz wierzyciela ujętego w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji oraz przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu (właścicielowi nieruchomości obciążonej). Nie jest wystarczający tytuł wykonawczy przeciwko dłużnikowi wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, gdyż zakres odpowiedzialności dłużnika osobistego i rzeczowego (właściciela nieruchomości) może się różnić. Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego może być np. węższa niż dłużnika osobistego¹⁶.

W orzecznictwie pojawił się odosobniony pogląd, poddany słusznej krytyce¹⁷, zgodnie z którym z przepisu art. 1036 § 2 k.p.c. nie wynika wprost warunek przedłożenia tytułu wykonawczego jako jedyne dopuszczalnego dowodu istnienia wysokości wierzytelności. Zdaniem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku przepis ten nie reguluje kwestii wypłaty kwot złożonych do depozytu sądowego. Wskazuje jedynie, że w sytuacji gdy wierzytelność hipoteczna nie jest stwierdzona tytułem wykonawczym, należność przypadającą wierzycielowi hipotecznemu pozostawia się na rachunku depozytowym sądu¹⁸. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny w Gdańsku uznał, że „nie można wykluczyć sytuacji, w których zdeponowana suma zostanie wypłacona na rzecz wierzyciela w następstwie wykazania przez niego wierzytelności nie w drodze przedstawienia tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi, lecz za pomocą innego dokumentu urzędowego, którego moc dowodowa podlega badaniu przez sąd

¹⁵ Uchwała SN z dnia 8 października 2015 r., III CZP 55/15, OSNC 2016/10/110.

¹⁶ J. Pisuliński, *Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego po wygaśnięciu hipoteki*, PPC 2021, nr 1, s. 103 i nast.

¹⁷ A. Barańska, M. Kostwiński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, nb. 11; J. Pisuliński, *Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego...*, *op. cit.*, s. 103 i nast.

¹⁸ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 12 lutego 2015 r., I ACa 759/14, Lex nr 1842291.

podejmujący decyzje o wypłacie środków. Jeżeli zatem nie budzi wątpliwości prawdziwość oświadczenia wierzyciela co do istnienia wierzytelności oraz jej wysokości, brak jest jednoznacznych podstaw do odmawiania dopuszczalności wypłaty sumy złożonej na rachunku Skarbu Państwa na rzecz wnoszącego o to wierzyciela hipotecznego”¹⁹.

W jednej z uchwał Sąd Najwyższy w odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Warszawie, czy przepis art. 788 § 1 k.p.c. może stanowić podstawę do nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu należność od dłużnika osobistego przeciwko nabywcy nieruchomości obciążonej hipoteką przymusową, niewymienionemu w tytule egzekucyjnym, uznał, że tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu należność od dłużnika osobistego można nadać klauzulę wykonalności przeciwko nabywcy nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą zasądzoną wierzytelność (art. 788 § 1 k.p.c.), jeżeli tytuł egzekucyjny obejmuje obowiązek zbywcy wynikający ze stosunku prawnego hipoteki²⁰. W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 788 § 1 k.p.c. może stanowić podstawę do nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu należność od nabywcy nieruchomości obciążonej hipoteką, odpowiadającemu jedynie rzeczowo, przeciwko kolejnemu nabywcy, w razie zbycia nieruchomości już przez dłużnika rzeczowego²¹.

Środki zdeponowane na rachunku depozytowym Ministra Finansów podlegają wypłacie wierzycielowi hipotecznemu, gdy przedstawi on tytuł wykonawczy innym wierzycielom (po sporządzeniu uzupełniającego planu podziału, który nastąpił wskutek wykazania prawomocnym wyrokiem, że wierzytelność zabezpieczona hipotecznie nie istnieje) bądź dłużnikowi (jeżeli wszyscy wierzyciele zostali zaspokojeni). Warto zauważyć, że kwota wypłacona z depozytu jest wierzytelnością podlegającą wypłacie dłużnikowi lub zajęciu na zasadach ogólnych (na podstawie art. 895 k.p.c.) dopiero wtedy, gdy doszło do spłacenia wszystkich wierzycieli.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Uchwała SN z dnia 8 grudnia 2016 r., III CZP 81/16, OSNC 2017/9/96.

²¹ Postanowienie SN z dnia 10 lipca 2015 r., IV CZ 53/15, Lex nr 18000.

Wiedząc, co stanowi podstawę wypłaty środków z rachunku depozytowego Ministra Finansów, należy zadać pytanie, jak długo środki mogą pozostawać na tym rachunku depozytowym wobec bierności wierzyciela hipotecznego, przy jednoczesnej bierności pozostałych wierzycieli, którzy nie decydują się na wytoczenie powództwa o ustalenie nieistnienia wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie (art. 189 k.p.c.)?

6. Likwidacja niepodjętego depozytu

Sąd Najwyższy w jednej z uchwał²² wyjaśnił, że w zakresie zdeponowania świadczenia na rachunku depozytowym Ministra Finansów nie mają zastosowania przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym dotyczące złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, ale zastosowanie znajdują przepisy ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów²³. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podał, że przepisy k.p.c. regulujące postępowanie w sprawach o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego łączą się ściśle z tymi przepisami prawa materialnego, które przewidują złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego jako swoisty substytut wykonania zobowiązania przez dłużnika. Stosownie bowiem do art. 470 k.c. ważne złożenie do depozytu sądowego ma takie same skutki jak spełnienie świadczenia i zobowiązuje wierzyciela do zwrotu dłużnikowi kosztów złożenia.

Do środków zdeponowanych przez komornika na rachunku depozytowym stosuje się inne przepisy, realizują one bowiem odmienne funkcje, do których nie należy spełnienie świadczenia. Pieniądze zdeponowane na rachunku depozytowym to kwota, która nie podlegała natychmiastowemu wydaniu uprawnionemu wierzycielowi, i z tego powodu została złożona na rachunku depozytowym w trybie przepisów o charakterze wyłącznie procesowym. Nie są to więc pieniądze, które zostały złożone do depozytu w trybie materialnoprawnym ze skutkiem polegającym na zwolnieniu się dłużnika z zobowiązania.

²² Uchwała SN(7) z dnia 5 grudnia 1986 r., III CZP 62/86, OSNC 1987/10/146.

²³ Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. z 2006 r. Nr 208, poz. 1537 z późn. zm.).

Mankamentem poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z dnia 5 grudnia 1986 r. o stosowaniu ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów do świadczenia zdeponowanego przez komornika sądowego na rachunku depozytowym Ministra Finansów jest rozwiązanie z art. 4 ust. 1 tej ustawy. Zgodnie z jego brzmieniem likwidacja niepodjętego depozytu z mocy prawa następuje w razie niepodjęcia depozytu przez uprawnionego, mimo upływu terminu do odbioru depozytu. Oznacza to, że sankcją wobec bierności wierzyciela hipotecznego jest przepadek po upływie 3 lat zdeponowanej na rachunku depozytowym kwoty wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie na rzecz Skarbu Państwa. Pamiętajmy jednak, że świadczenie zdeponowane na rachunku depozytowym Ministra Finansów powinno zostać przeznaczone na spłatę pozostałych wierzycieli zgodnie z planem podziału. Przepadek świadczenia nie stanowiłby w istocie sankcji dla biernego wierzyciela hipotecznego, ale istotne pokrzywdzenie dla pozostałych wierzycieli.

Z tego względu należy się przychylić do poglądu wyrażonego przez M. Ulasza, który zwraca uwagę na art. 6 ust. 2 ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów, zgodnie z którym wezwanie do odbioru depozytu powinno nastąpić niezwłocznie po jego złożeniu lub uzyskaniu wiadomości o wystąpieniu²⁴. Zadaniem M. Ulasza, komornik sądowy dopiero po ustaleniu okoliczności, która umożliwia odebranie depozytu mógłby wystosować do wierzyciela wezwanie do odbioru depozytu. Okolicznością umożliwiającą odebranie depozytu jest wydanie tytułu wykonawczego wierzycielowi hipotecznemu, o którym wierzyciel uzyska informację z chwilą, gdy wierzyciel przedłoży tytuł wykonawczy, domagając się na jego podstawie wypłaty zdeponowanej sumy. W ten sposób odpada podstawa do podejmowania czynności zmierzających do likwidacji depozytu.

Według M. Ulasza, należy jednoznacznie wykluczyć stwierdzenie likwidacji depozytu z pominięciem trybu czynności przewidzianych w art. 6 ust. 2

²⁴ M. Ulasz, *Czy należność przypadająca wierzycielowi hipotecznemu, która wskutek podziału sumy uzyskanej z egzekucji została złożona na rachunku depozytowym Ministra Finansów podlega likwidacji na podstawie przepisów ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów?*, Zapytaj sędziego, Czytelnia Currendy, <https://czytelnia.currenda.pl/zapytaj-sedziego/item/5> (dostęp: 8.08.2025).

ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów, ponieważ byłoby to sprzeczne z celem regulacji zawartej w art. 1036 § 2 k.p.c.²⁵

7. Wnioski końcowe

1. Wierzyciele, którzy przed zajęciem nieruchomości nabyli na niej prawa stwierdzone w opisie i oszacowaniu lub zgłoszone i udowodnione najpóźniej w dniu uprawomocnienia się postanowienia o przybiciu, stają się z mocy prawa uczestnikami postępowania podziałowego (art. 1036 pkt 3 k.p.c.).

2. W planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji wierzytelność zabezpieczona hipotecznie zostaje ujęta w zakresie wynikającym z działu IV księgi wieczystej, chyba że wierzyciel hipoteczny złoży oświadczenie, iż wierzytelność wygasła lub przysługuje mu w mniejszym zakresie, niż widniejące w księdze wieczystej zabezpieczenie.

3. Do uruchomienia wypłaty wierzytelności hipotecznej konieczne jest jej stwierdzenie tytułem wykonawczym i – co ważne – wypłata nastąpi tylko na rzecz wierzyciela oznaczonego w planie podziału w takim zakresie, jaki wynika z tytułu wykonawczego.

4. Komornik nie ma odpowiednich narzędzi, aby sprawdzić, czy wierzytelność objęta tytułem wykonawczym jest tą samą wierzytelnością, która jest zabezpieczona hipotecznie, jak również uzyskać od wierzyciela hipotecznego informacji o wysokości faktycznego zadłużenia. Komornik nie może także przeciwdziałać bierności wierzyciela hipotecznego, który nie przedstawia tytułu wykonawczego, choć nim dysponuje albo nie występuje o jego pozyskanie.

5. Konieczne jest zdyscyplinowanie wierzyciela hipotecznego do działania w celu pozyskania tytułu wykonawczego. Bierność wierzyciela hipotecznego blokuje realizację praw pozostałych wierzycieli postępowania podziałowego, pozbawiając jednocześnie komornika opłaty egzekucyjnej od kwoty, która została zdeponowana na rachunku depozytowym, ponieważ nie stanowi ona jeszcze wyegzekwowanego świadczenia w rozumieniu art. 21 i art. 27 ust. 1 u.k.k.²⁶

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377).

6. W odniesieniu do egzekucji z nieruchomości na etapie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji brakuje przepisu na wzór art. 1032 § 2 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli w ciągu miesiąca po uprawomocnieniu się planu podziału wierzyciel niemający tytułu wykonawczego nie przedstawi dowodu wytoczenia powództwa o zasądzenie mu roszczenia, traci prawo do sumy pozostającej w depozycie.

7. Konieczna byłaby ingerencja ustawodawcy przede wszystkim w zakresie zdyscyplinowania wierzyciela hipotecznego do działania w celu pozyskania tytułu wykonawczego. Niezbędne wydaje się także wprowadzenie wyraźnej regulacji dotyczącej niepodjętej z rachunku depozytowego kwoty wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w celu umożliwienia zaspokojenia wierzycielom z niższej niż piąta kategorii zaspokojenia.

STRESZCZENIE **Wierzytelność zabezpieczona hipotecznie w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (art. 1036 k.p.c.)**

Artykuł został poświęcony ciekawej i jednocześnie zawilej problematyce wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości. W artykule przedstawione zostały problematyczne kwestie, z którymi muszą zmierzyć się komornicy sądowi, takie m.in. jak rozbieżności między wysokością wpisu hipotecznego a wysokością wierzytelności zabezpieczonej wpisem hipotecznym lub brak tytułu wykonawczego wierzyciela hipotecznego niezbędnego do uruchomienia wypłaty.

Autorka stawia także pytania, co ma zrobić komornik wobec nieprzedstawienia przez wierzyciela hipotecznego tytułu wykonawczego, jak sprawdzić, czy wierzytelność objęta tytułem wykonawczym jest tą samą wierzytelnością, która jest zabezpieczona hipotecznie. Niestety, unormowania obowiązujące w tej materii nie pozwalają na wyjaśnienie wszystkich wątpliwości.

Z tego względu konieczna byłaby nie tylko ingerencja ustawodawcy w zakresie zdyscyplinowania wierzyciela hipotecznego do działania w celu pozyskania tytułu wykonawczego, ale także co do wprowadzenia wyraźnej regulacji dotyczącej niepodjętej z rachunku depozytowego kwoty wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie w celu umożliwienia zaspokojenia wierzycielom z niższej niż piąta kategorii zaspokojenia.

Słowa kluczowe: egzekucja z nieruchomości, wierzytelność zabezpieczona hipotecznie, podział sumy uzyskanej z egzekucji, wierzyciele hipoteczni, rachunek depozytowy, likwidacja niepodjętego depozytu

ABSTRACT Mortgage-Secured Claims in the Distribution of the Proceeds Obtained from the Enforcement of Real Property (Article 1036 of the Code of Civil Procedure)

dr Joanna May, Department of Commercial, Maritime and Civil Procedure Law,
Faculty of Law and Administration, Nicolaus Copernicus University in Toruń;
ORCID: 0000-0001-8660-0784

This article addresses the interesting and complex issue of mortgage-secured claims in the distribution of proceeds obtained from the enforcement of real property. It presents problematic aspects encountered by court enforcement officers, such as discrepancies between the amount recorded in the mortgage register and the actual amount of the claim secured by the mortgage, or the absence of an enforcement title held by the mortgagee, which is necessary to initiate payment.

The author also examines questions such as what course of action the bailiff should take if the mortgagee fails to present an enforcement title, and how to determine whether the claim covered by the enforcement title corresponds to the claim secured by the mortgage. Unfortunately, the current legal framework does not provide sufficient clarity to resolve all of these doubts.

For this reason, the legislator would need to intervene to discipline the mortgage creditor and obtain an enforcement title. They would also need to introduce explicit regulations concerning the amount of mortgage-secured debt not withdrawn from the deposit account, in order to enable creditors in the lower categories of satisfaction to be repaid.

Keywords: *enforcement against real property, mortgage-secured claim, distribution of enforcement proceeds, mortgage creditors, deposit account, liquidation of unclaimed deposits*

Bibliografia/References

- Barańska A., Kostwiński M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024.
- Ciepla H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Artykuły 730–1088*, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.
- Kunicki I., *Przylączenie się wierzycieli do podziału sumy uzyskanej z egzekucji*, PES 1998, nr XXXIII.
- Kunicki I., *Treść planu podział sumy uzyskanej z egzekucji*, PES 1999, nr XXXVI.
- Kunicki I., *Wszczęcie i dalsze czynności postępowania podziałowego*, PES 1999, nr XXXV.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013.
- Mikołajczak M., *Pozostawienie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym – zagadnienia praktyczne*, PPE 2022, nr 3.
- Pisuliński J., *Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego po wygaśnięciu hipoteki*, PPC 2021, nr 1.
- Uliasz M., *Czy należność przypadająca wierzycielowi hipotecznemu, która wskutek podziału sumy uzyskanej z egzekucji została złożona na rachunku depozytowym Ministra Finansów podlega likwidacji na podstawie przepisów ustawy o likwidacji niepodjętych depozytów? Zapytaj sędziego*, Czytelnia Currendy.

Status komornika sądowego a podstawa wymiaru składki zdrowotnej – analiza normatywna i implikacje praktyczne

1. Wstęp

Reforma zasad ustalania wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, wprowadzona od dnia 1 stycznia 2022 r. tzw. Polskim Ładem, wywołała istotne wątpliwości co do statusu poszczególnych grup zawodowych. Jedną z nich jest grupa komorników sądowych – funkcjonariuszy publicznych, którzy nie są przedsiębiorcami w sensie przepisów o działalności gospodarczej, lecz z punktu widzenia systemu ubezpieczeń społecznych traktowani są podobnie jak osoby prowadzące działalność na własny rachunek. W konsekwencji, na potrzeby ubezpieczeń społecznych, komornika potraktowano jako podmiot spełniający definicję określoną w pkt 1 art. 8 ust. 6 s.u.s.¹ Komornik nie jest przy tym definiowany

¹ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 350); dalej: s.u.s.

jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie ustawy – Prawo przedsiębiorców² i nie musi spełniać przesłanek tej ustawy, do których odsyła pkt 1 art. 8 ust. 6 s.u.s. Z kolei ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych³ rozróżnia więcej podmiotów prawnych kwalifikowanych do osób prowadzących działalność pozarolniczą, niż czyni to ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Powstał wobec tego spór, czy w nowym stanie prawnym komorników należy objąć regułami obliczania składki zdrowotnej właściwymi dla przedsiębiorców (uzależnienie składki od dochodu osiąganego w danym roku podatkowym), czy też pozostawić ich w kategorii innych osób prowadzących działalność pozarolniczą, opłacających składkę od ustalonej ustawowo stałej podstawy. W praktyce oznacza to wybór między art. 81 ust. 2 a art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej. Kwestię tę zaczęły rozstrzygać sądy w licznych sporach między komornikami a Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. W niniejszym opracowaniu, opierając się na obowiązujących przepisach oraz dostępnych orzeczeniach sądów apelacyjnych z lat 2023–2024, podjęto próbę rozstrzygnięcia tego dylematu.

2. Problem badawczy

Problem badawczy sprowadza się do ustalenia, czy komornicy sądowi – z perspektywy przepisów o ubezpieczeniu zdrowotnym – powinni być traktowani jak osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, o których mowa w art. 81 ust. 2 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, czy raczej zaliczani do „pozostałych” osób prowadzących taką działalność, o których mowa w art. 81 ust. 2za tej ustawy. Innymi słowy, czy podstawę wymiaru składki zdrowotnej komornika sądowego stanowi faktycznie uzyskiwany dochód z jego działalności (zgodnie z art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej i powiązanymi przepisami), czy też ryczałtowa kwota przeciętnego wynagrodzenia, określona dla „pozostałych” ubezpieczonych prowadzących działalność na własny rachunek (zgodnie z art. 81

² Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 236 z późn. zm.).

³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 146); dalej: ustawa zdrowotna.

ust. 2za ustawy zdrowotnej))⁴ Rozstrzygnięcie tego problemu wymaga analizy statusu prawnego komorników sądowych oraz wykładni relewantnych przepisów z uwzględnieniem ich kontekstu systemowego i celowościowego.

3. Analiza normatywna

3.1. Status komornika sądowego w systemie prawa

Ustalenie właściwej podstawy wymiaru składki zdrowotnej wymaga najpierw analizy statusu prawnego komornika sądowego na gruncie obowiązujących przepisów. Zgodnie z art. 33 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych⁵, „komornik nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów regulujących podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej”, co więcej – wprost nie może prowadzić działalności gospodarczej. Ustawodawca jednoznacznie zatem wykluczył możliwość traktowania komornika jako przedsiębiorcy w rozumieniu Prawa przedsiębiorców. W konsekwencji komornicy sądowi nie podlegają rejestracji w CEIDG i nie prowadzą działalności zarobkowej na zasadach rynkowych.

Jednocześnie jednak w art. 33 ust. 3 u.k.s. przewidziano odesłanie do pewnych regulacji właściwych dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą⁶. Przepis ten stanowi, że do komornika stosuje się przepisy m.in. ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych⁷, ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy zdrowotnej „dotyczące osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą”. Powyższe odesłanie ma jednak charakter funkcjonalny i opiera się na pewnej fikcji prawnej, która zmierza do objęcia komorników swoistym reżimem prawnym osób prowadzących pozarolniczą działalność. Należy jednak zaznaczyć, że każda z tych ustaw ma własny i odrębny zakres

⁴ K. Jędrzejewska, *Komornicy wygrywają w sprawie składki zdrowotnej*, Gazeta Prawna z dnia 7 marca 2024 r.

⁵ T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1458; dalej: u.k.s.

⁶ A. Powałowski [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, wyd. 2, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024, art. 33.

⁷ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2025 r., poz. 163 z późn. zm.).

regulacji. Jest to specyficzne odesłanie przepisów – komornik, choć niebędący przedsiębiorcą w sensie materialnym, ma podlegać regulacjom właściwym dla tej kategorii podmiotów przy ustalaniu obowiązków publicznoprawnych (podatkowych i ubezpieczeniowych). Nie zmienia to natomiast charakteru prawnego komornika, gdyż pozostaje on organem władzy publicznej⁸, a nie klasycznym przedsiębiorcą nastawionym na zysk. Komornik sądowy pozostaje w dalszym ciągu funkcjonariuszem publicznym⁹ powołanym do wykonywania orzeczeń sądowych i innych czynności z mocy prawa¹⁰, działającym przy sądzie rejonowym¹¹. Wykonuje on władcze czynności w imieniu państwa¹², a celem jego działania nie jest osiąganie zysku, lecz realizacja obowiązków ustawowych w zakresie egzekucji. Komornik nie ma swobody w kształtowaniu wysokości swojego wynagrodzenia – opłaty egzekucyjne należne komornikowi są ustalone w drodze ustawy i mają charakter daniny publicznej. Co więcej, komornik nie może odmówić przyjęcia sprawy egzekucyjnej spełniającej wymogi formalne nawet wtedy, gdy jej prowadzenie może być nierentowne lub przynieść stratę (np. z uwagi na niską ściągalność długu)¹³.

Na gruncie ustawy systemowej (tj. ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) komornik sądowy jest ujmowany jako jeden z tytułów do ubezpieczeń społecznych w kategorii osób prowadzących pozarolniczą działalność.

⁸ M. Jabłoński, *Funkcjonowanie komornika sądowego w ramach służby publicznej* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016, Lex/el. (dostęp: 9.05.2025).

⁹ W. Tomalak, *Komornik jako funkcjonariusz publiczny* [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015, s. 42; S. Dalka, *Komornik sądowy jako funkcjonariusz publiczny*, PPE 2001, nr 12, s. 25 nast.

¹⁰ „Komornik wykonuje zadania państwa i jest wyposażony w państwowe imperium w zakresie egzekucji tytułów wykonawczych. Dysponuje przy tym możliwością stosowania przymusu celem przełamania oporu dłużników i skutecznego przeprowadzenia czynności egzekucyjnych” – odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości – z upoważnienia Ministra – na interpelację nr 8719 (SPS-023-8719/12).

¹¹ Postanowienie TK z dnia 30 sierpnia 2011 r., SK 1/10, OTK-A 2011/6/70.

¹² Wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02, OTK-A 2003/9/98: „Komornik (...) jest organem państwa powołanym do wykonywania orzeczeń sądowych w drodze przymusowej egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, a także wykonywania innych czynności określonych w ustawach, posiadającym – w ramach wykonywania swoich zadań – władcze kompetencje wobec innych podmiotów stosunków prawnych”.

¹³ Por. ocenę statusu w wyroku SA w Białymstoku z dnia 16 maja 2024 r., III AUa 14/24, Lex nr 3722830.

Wprawdzie art. 8 ust. 6 ustawy systemowej wymienia różne rodzaje takiej działalności (m.in. osoby prowadzące działalność gospodarczą według prawa przedsiębiorców, twórcy i artyści, osoby wykonujące wolny zawód, wspólnik jednoosobowej spółki z o.o., wspólnik spółek osobowych, czy osoby prowadzące niepubliczne szkoły), to jednak komornik nie mieści się wprost w żadnej z tych grup. Zakres ten dookreśla art. 33 ust. 3 u.k.s., w którym została wprowadzona swoista fikcja prawna. Dla celów ubezpieczeń społecznych komornika traktuje się jak osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą, mimo że nie spełnia on definicji przedsiębiorcy w rozumieniu odrębnych przepisów. Pogląd ten znalazł potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego jeszcze przed wejściem w życie Polskiego Ładu, gdzie sąd wskazał, że komornik płaci składki na ubezpieczenia społeczne za siebie tak jak osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą¹⁴.

3.2. Podstawa wymiaru składki zdrowotnej według ustawy zdrowotnej

Kluczową kwestią jest interpretacja art. 81 ustawy zdrowotnej, który określa podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne dla różnych kategorii ubezpieczonych niebędących pracownikami. W wyniku reformy z 2022 r.¹⁵ przepis ten został rozbudowany o jednostki redakcyjne różnicujące sposób ustalania podstawy składki w zależności od formy prowadzenia działalności oraz formy opodatkowania dochodu. Generalna zasada wprowadzona Polskim Ładem polegała na odejściu od jednolitej, ryczałtowej podstawy składki dla wszystkich przedsiębiorców na rzecz uzależnienia wysokości składki od rzeczywistych dochodów osiąganych przez osobę prowadzącą działalność¹⁶. Ustawodawca założył, że grupa osób prowadzących działalność (lub traktowanych pod pewnymi względami jak prowadzący działalność) jest wewnętrznie zróżnicowana, stąd też w art. 81 ustawy zdrowotnej przewidziano różne podstawy wymiaru składki dla różnych podkategorii.

¹⁴ Por. wyrok SN z dnia 21 stycznia 2016 r., III UK 60/15, Lex nr 1977935.

¹⁵ Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 2105).

¹⁶ Zob. wyrok SO w Łodzi z dnia 14 maja 2024 r., VIII U 1290/23, Lex nr 3782996.

I tak, art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej przewiduje, że podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne dla osób prowadzących działalność gospodarczą wymienionych w art. 8 ust. 6 pkt 1, 3, 4, 5 s.u.s., opłacających podatek dochodowy na określonych zasadach (m.in. podatek liniowy na podstawie art. 30c ustawy o PIT), stanowi dochód z działalności gospodarczej ustalony za rok kalendarzowy, będący różnicą między osiągniętym przychodem a kosztami uzyskania. A zatem przedsiębiorcy oraz osoby prowadzące działalność ujęte w wymienionych kategoriach (np. wspólnicy spółek osobowych, osoby wykonujące wolne zawody, twórcy), jeśli rozliczają się na zasadach ogólnych lub podatkiem liniowym, zobowiązani są do wyliczania składki zdrowotnej proporcjonalnie do osiąganego dochodu (według stawki 9% przy opodatkowaniu skalą lub 4,9% przy podatku liniowym). Przepisy art. 81 ust. 2b–2d doprecyzowują techniczne zasady obliczania i rozliczania tej składki w ujęciu miesięcznym oraz rocznym.

Z kolei art. 81 ust. 2a ustawy zdrowotnej wprowadza odmienną regułę dla pozostałych osób prowadzących działalność pozarolniczą, niewymienionych w poprzednich przepisach, w tym dla osób współpracujących z osobami prowadzącymi taką działalność. W ich przypadku podstawą wymiaru miesięcznej składki zdrowotnej jest „kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale roku poprzedzającego, łącznie z wypłatami z zysku, ogłoszona przez Prezesa GUS”. Podstawa ta ma charakter stały przez cały rok – zmienia się jedynie raz do roku, po ogłoszeniu nowej wartości przeciętnego wynagrodzenia za IV kwartał. W praktyce oznacza to powrót do zryczałtowanej kwoty składki zdrowotnej. Przykładowo, w IV kwartale 2023 r. przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 7767,85 zł, co daje miesięczną składkę zdrowotną w wysokości 699,11 zł (tj. 9% podstawy) dla osób objętych art. 81 ust. 2a ustawy zdrowotnej. Ta kategoria obejmuje m.in. osoby współpracujące przy prowadzeniu działalności, a także – co jest przedmiotem sporu – potencjalnie inne osoby prowadzące działalność na własny rachunek, które nie mieszczą się w enumeratywnie wyliczonych grupach „przedsiębiorców” z art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej.

Z punktu widzenia czysto literalnego komornik sądowy nie został wprost wymieniony w żadnym z przepisów art. 81 ust. 2, 2b–2z, 2zaa ustawy zdrowotnej, które odwołują się do określonych form działalności i opodatkowania. Powstaje zatem pytanie, czy powinien być zakwalifikowany jako jedna z osób z art. 81 ust. 2 (poprzez analogię do którejś z wymienionych kategorii), czy też jako „pozostała” osoba z art. 81 ust. 2za?

3.3. Wykładnia systemowa przepisu art. 81 ustawy zdrowotnej wobec komornika

Wykładnia systemowa nakazuje rozpatrywać art. 81 ustawy zdrowotnej w powiązaniu z przepisami określającymi status komornika oraz tytuły ubezpieczenia społecznego. Jak wspomniano, art. 33 ust. 3 u.k.s. odsyła do stosowania wobec komornika przepisów dotyczących osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą¹⁷, co obejmuje również art. 81 ustawy zdrowotnej. Nie oznacza to jednak automatycznie, że komornika należy włączyć w którąkolwiek z konkretnych podkategorii art. 81 ust. 2. Wręcz przeciwnie – skoro komornicy nie są przedsiębiorcami w rozumieniu Prawa przedsiębiorców ani nie należą do innych enumeratywnie wskazanych grup (wspólników spółek, osób wykonujących wolny zawód itp.), to nie mogą zostać zakwalifikowani na gruncie ustawy zdrowotnej do osób wymienionych w art. 81 ust. 2, skoro w samej ustawie można odnaleźć jeszcze inne kategorie podmiotów kwalifikowanych do pozarolniczej działalności. W konsekwencji, jedynym przepisem z art. 81, który mógłby mieć do nich zastosowanie, jest ust. 2za – jako przepis „pozostały”, regulujący sytuację osób prowadzących działalność pozarolniczą, które nie zaliczają się do wcześniejszych kategorii¹⁸.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w swych decyzjach prezentuje jednak odmienne stanowisko systemowe. ZUS traktuje komorników jako osoby prowadzące działalność gospodarczą z punktu widzenia ubezpieczeń, wskazując, że sami komornicy deklarują formy opodatkowania typowe dla przedsiębiorców

¹⁷ A. Herbet, *Samofinansujący się funkcjonariusz publiczny – czyli o statusie prawnym komornika de lege lata* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016, Lex/el.

¹⁸ Por. wyrok SA w Białymstoku z dnia 18 kwietnia 2024 r., III AUa 15/24, Lex nr 3722831.

(mogą wybierać podatek liniowy 19% lub skalę podatkową) oraz są płatnikami składek na ubezpieczenia społeczne jak przedsiębiorcy. W interpretacji ZUS art. 33 ust. 3 u.k.s. włącza komornika w reżim art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, skoro przepis ten dotyczy „osób prowadzących pozarolniczą działalność”. Innymi słowy, ZUS uważa, że komornik powinien być traktowany na równi z innymi samozatrudnionymi przedsiębiorcami, a tym samym ustalać podstawę wymiaru składki według faktycznego dochodu (stosując art. 81 ust. 2 w zw. z ust. 2b–2d ustawy zdrowotnej). Podejście to akcentuje formalne kryterium – fakt opłacania przez komornika składek z tytułu pozarolniczej działalności i korzystania przez niego z preferencji podatkowych przysługujących osobom prowadzącym działalność gospodarczą (np. wybór podatku liniowego).

Systemowa analiza prowadzi zatem do starcia dwóch argumentacji: pierwsza podkreśla brak cech przedsiębiorcy i brak przynależności komornika do kategorii wymienionych w art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, wspierając tezę o subsumcji pod art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej; druga kładzie nacisk na formalne objęcie komornika definicją osoby prowadzącej pozarolniczą działalność na gruncie ubezpieczeń społecznych, co sugerowałoby stosowanie reguł ogólnych z art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej. W tym kontekście decydujące znaczenie mogą mieć względy funkcjonalne i celowościowe, jak również bliższe przyjrzenie się intencjom ustawodawcy przy reformie systemu ubezpieczeń zdrowotnych.

3.4. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa

Z perspektywy funkcjonalnej istotne jest zrozumienie charakteru działalności komornika sądowego i porównanie go z działalnością typowego przedsiębiorcy. Komornik jest funkcjonariuszem publicznym powołanym do wykonywania władczych zadań z zakresu egzekucji sądowej¹⁹. Wysokość opłat egzekucyjnych, z których pokrywa koszty kancelarii i uzyskuje dochód, jest ściśle uregulowana przepisami prawa. Jak trafnie zauważył Sąd Apelacyjny

¹⁹ A. Herbet, *Rewolucja czy ewolucja – czyli o dopuszczalności i zasadności rozwiązań skrajnych* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016, Lex/el.

w Białymstoku, „celem działania komornika sądowego nie jest prowadzenie działalności gospodarczej rozumianej jako zorganizowana działalność zarobkowa we własnym imieniu w sposób ciągły, podporządkowana regułom zysku i opłacalności”²⁰. Komornik nie ma też prawa odmówić przyjęcia sprawy egzekucyjnej, jeśli spełnione są ustawowe przesłanki, niezależnie od tego, czy jej prowadzenie będzie dla niego finansowo opłacalne. Jego zarobki nie wynikają z gry rynkowej popytu i podaży, lecz z ustawowo określonych opłat. Z punktu widzenia funkcji ubezpieczenia zdrowotnego – które ma zapewnić powszechność i solidaryzm finansowy – status komornika bardziej przypomina zatem podmiot o statucie zbliżonym do urzędnika państwowego niż do przedsiębiorcy.

Wykładnia celowościowa powinna odwołać się do *ratio legis* zmian wprowadzonych Polskim Ładem. Z uzasadnienia do ustawy nowelizującej z dnia 29 października 2021 r. wynika jasno, że intencją ustawodawcy było zwiększenie obciążeń składowych osób prowadzących działalność gospodarczą proporcjonalnie do ich dochodów oraz uszczelnienie systemu poprzez odejście od jednolitej, niskiej stawki ryczałtowej dla najzamożniejszych przedsiębiorców. Ustawodawca założył przy tym, że przedsiębiorcy nastawieni na zysk powinni płacić na ochronę zdrowia więcej, jeśli więcej zarabiają. Jednocześnie ustawodawca pozostawił pewne grupy na ryczałtowej podstawie wymiaru, np. osoby współpracujące, czy też podmioty, które z różnych względów nie zostały objęte nowym systemem. W tym kontekście pojawia się pytanie, czy komornik sądowy był postrzegany przez ustawodawcę wprowadzającego systemowe reformy jako część grupy biznesu/przedsiębiorców i tym samym cel zmian miał dotyczyć również jego. Wydaje się, że nie. Co więcej, status komornika jako funkcjonariusza publicznego został ukształtowany niedługo wcześniej, bo w ustawie z 2018 r., właśnie po to, by podkreślić jego odrębność od zwykłych przedsiębiorców nastawionych na zysk. Celowościowo rzecz ujmując, trudno uznać, by intencją ustawodawcy było obciążenie komorników (pełniących w istocie służbę publiczną) nowym, dochodowym modelem składki zdrowotnej, skoro

²⁰ Por. ocenę statusu w wyroku SA w Białymstoku z dnia 16 maja 2024 r., III AUa 14/24, Lex nr 3722830.

jednocześnie nie zrezygnowano z ryczałtowego modelu wobec innych grup niebędących typowymi przedsiębiorcami.

Warto też podkreślić, że art. 33 ust. 3 u.k.s., odsyłając do przepisów o osobach prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, został uchwalony przed reformą składkową. Można argumentować, iż odesłanie to miało na celu jedynie zapewnienie, że komornik będzie objęty obowiązkiem ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego, ale nie przesądzało szczegółowo o sposobie ustalania podstawy wymiaru składki. Skoro zaś w nowym stanie prawnym pojawiły się dwie możliwości (dochód albo przeciętne wynagrodzenie), powstała luka co do tego, którą z nich zastosować. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa zdaje się wspierać pogląd, że komornika należy zaliczyć do kategorii „pozostałych”, skoro nie wpisuje się on w założenia reformy dedykowanej przedsiębiorcom.

4. Aktualne orzecznictwo

Rozstrzygnięcia sądowe zapadłe w sporach między komornikami a ZUS w latach 2023–2024 odzwierciedlają opisany wyżej konflikt interpretacyjny. Co istotne, większość dostępnych orzeczeń sądów apelacyjnych wskazuje jako prawidłową podstawę wymiaru ich składki zdrowotnej przyjęcie przeciętnego wynagrodzenia (art. 81 ust. 2a ustawy zdrowotnej). Przykładowo, Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 28 września 2023 r.²¹ oddalił apelację ZUS i potwierdził, że komornik powinien być traktowany na gruncie ustawy zdrowotnej jak „pozostała” osoba prowadząca działalność pozarolniczą. W konsekwencji składka komornika powinna zostać ustalona w stałej wysokości – 9% przeciętnego wynagrodzenia – zamiast proporcjonalnie do wysokiego dochodu osiąganego przez komornika. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Białymstoku, który w wyrokach z dnia 18 kwietnia 2024 r.²² podzielił argumentację, że komornicy nie mieszczą się w dyspozycji art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, a zatem należy wobec nich stosować

²¹ III AUa 230/23, Lex nr 3625040.

²² III AUa 14/24, Lex nr 3722830; III AUa 15/24, Lex nr 3722831 oraz III AUa 17/24, Lex nr 3737842.

art. 81 ust. 2za. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w pełni poparł wykładnię wcześniej wyrażoną przez sąd okręgowy, który wskazał na publicznoprawny charakter funkcji komornika i brak przymiotów przedsiębiorcy, stwierdzając wprost, że komornicy „nie mieszczą się w żadnej z grup, wymienionych w art. 81 ust. 2 ustawy (...) finansowanych ze środków publicznych”.

W uzasadnieniach wyżej wskazanych wyroków sądów pojawia się też argument, że samo traktowanie komornika jak przedsiębiorcy dla celów podatkowych nie przesądza o charakterze jego działalności. Jak zauważył jeden z sądów, „sposób opodatkowania przychodów w ustawie podatkowej nie kreuje ani podstaw działania danego podmiotu, ani jego charakteru czy tytułu ubezpieczenia”. Tym samym fakt, iż komornik może wybrać liniowy PIT i jest traktowany na gruncie ustawy o PIT jak przedsiębiorca, nie oznacza, że powinien być tak samo traktowany przy ustalaniu podstawy wymiaru składki zdrowotnej.

Warto jednak odnotować, że nie wszystkie sądy podzieliły powyższy pogląd. Pojawiły się również orzeczenia akceptujące stanowisko ZUS. Przykładem jest wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 26 lipca 2024 r.²³, w którym sąd oddalił odwołanie komornika i uznał, że ZUS prawidłowo określił podstawę wymiaru składek na lata 2022 i 2023 na podstawie rzeczywistego dochodu komornika opodatkowanego podatkiem liniowym. Sąd ten zwrócił uwagę, że art. 33 ust. 3 u.k.s. odsyła wprost do art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, a sam status komornika jako płatnika składek (z kodem tytułu ubezpieczenia 0510 oznaczającym osobę prowadzącą pozarolniczą działalność) przemawia za stosowaniem „reguły dochodowej” do ustalenia podstawy składki zdrowotnej.

Można dostrzec, że rozbieżności w orzecznictwie przebiegają częściowo wzdłuż linii podziału między akcentowaniem „charakteru” działalności komornika a uznaniem „formalnego statusu ubezpieczeniowego”.

Na chwilę obecną brakuje rozstrzygnięcia ze strony Sądu Najwyższego, które ujednoliciłoby linię orzeczniczą. Niemniej większość znanych wyroków apelacyjnych (Łódź, Białystok) opowiada się za stosowaniem przepisów art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej. Linie argumentacyjne przedstawione w tych orzeczeniach na

²³ IV U 370/24, Lex nr 3753706.

ogół odwołują się do wspomnianej wyżej wykładni systemowej i celowościowej, podkreślając publicznoprawny charakter funkcji komornika oraz brak podstaw do zaliczania go do kategorii objętych art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej.

5. Implikacje praktyczne

Wybór właściwej podstawy wymiaru składki zdrowotnej dla komorników sądowych niesie za sobą istotne konsekwencje praktyczne – zarówno finansowe, jak i administracyjne.

Przed wszystkim chodzi o wysokość obciążenia składkowego. Jeżeli przyjmując wykładnię ZUS (art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej), komornik będzie co do zasady płacił 9% od swojego dochodu (w przypadku opodatkowania skalą) lub 4,9% od dochodu (w przypadku podatku liniowego, z zastrzeżeniem minimalnej kwoty 9% minimalnego wynagrodzenia). Przy wysokich dochodach, jakie osiągają niektórzy komornicy (zwłaszcza w dużych miastach), miesięczna składka zdrowotna może wówczas wynosić nawet kilka tysięcy złotych. Dla przykładu, w jednej ze spraw komornik wykazał za 2022 r. dochód ponad 400 tys. zł, co przy podatku liniowym implikuje roczną składkę zdrowotną ok. 19,6 tys. zł (miesięcznie ~1630 zł). Natomiast gdyby ten sam dochód nie miał znaczenia dla podstawy wymiaru (tj. przy wykładni art. 81 ust. 2a ustawy zdrowotnej), to składka wynosiłaby ok. 600–700 zł miesięcznie, czyli ok. 8 tys. zł rocznie, czyli ponad dwukrotnie mniej. Dla wielu komorników różnica finansowa jest zatem odczuwalna, co tłumaczy determinację w kwestionowaniu decyzji ZUS.

Z punktu widzenia budżetu państwa i systemu ochrony zdrowia zastosowanie art. 81 ust. 2a wobec komorników oznacza mniejsze wpływy ze składek tej grupy zawodowej. Należy jednak zauważyć, że liczba komorników sądowych w Polsce jest stosunkowo niewielka (kilkuset czynnych komorników), a więc wpływ ten nie będzie znaczący systemowo. Bardziej istotny może być aspekt równego traktowania: przedsiębiorcy prowadzący działalność gospodarczą na własny rachunek od 2022 r., co do zasady, muszą płacić składkę od dochodu, zatem objęcie komorników ryczałtową podstawą mogłoby powodować zarzut uprzywilejowania tej grupy. Z drugiej strony

należy podnieść słuszny argument, że komornicy nie są typowymi przedsiębiorcami nastawionymi na zysk, więc różnicowanie jest uzasadnione względami obiektywnymi (tj. pełnienie funkcji publicznej na własny rachunek).

Od strony administracyjnej i rozliczeniowej ustalanie składki od dochodu (art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej) jest zdecydowanie bardziej skomplikowane. Wymaga bowiem comiesięcznego monitorowania wysokości osiąganych dochodów, ewentualnych korekt oraz rozliczenia rocznego po zakończeniu roku podatkowego, co generuje dodatkowe obowiązki informacyjne wobec ZUS. Model ryczałtowy (art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej) jest prosty – składka co miesiąc jest stała, niezależna od wahań dochodów. Dla instytucji publicznych prostszy model oznacza mniej potencjalnych błędów i łatwiejszą kontrolę. Można więc argumentować, że objęcie komorników ryczałtową podstawą składki sprzyja stabilności i przewidywalności systemu, co zresztą było przez lata zasadą obowiązującą wszystkich przedsiębiorców przed 2022 r.

Wreszcie nie bez znaczenia jest kwestia pewności prawa. Obecna sytuacja, w której w różnych regionach kraju zapadają rozbieżne rozstrzygnięcia w analogicznych sprawach, może powodować stan niepewności co do obowiązków składkowych komorników. Taka niejednorodność wymusza składanie odwołań od decyzji ZUS i oczekiwanie na prawomocny wyrok, co angażuje zarówno wymiar sprawiedliwości, jak i samych zainteresowanych. Z praktycznego punktu widzenia, dopóki kwestia nie zostanie jednoznacznie przesądzona (np. przez uchwałę SN bądź zmianę przepisów), komornicy muszą liczyć się z ryzykiem sporu z organem rentowym. W razie stosowania korzystnej interpretacji (składka ryczałtowa) istnieje ryzyko, że ZUS w kontroli zakwestionuje rozliczenia. Z kolei opłacanie składki od dochodu (zgodnie ze stanowiskiem ZUS) może okazać się niezasadnym nadpłacaniem w sytuacji, gdy linia orzecznicza ostatecznie utrwali się na korzyść komorników. Implikacją praktyczną jest zatem pilna potrzeba uzyskania jednoznacznej wykładni – czy to w drodze orzecznictwa SN, czy przez nowelizację, która *expressis verbis* rozstrzygnie status komornika w art. 81 ustawy zdrowotnej.

6. Wnioski

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że komornik sądowy z punktu widzenia podstawy wymiaru składki zdrowotnej powinien być traktowany jak „pozostała osoba prowadząca działalność pozarolniczą” w rozumieniu art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej. Argumenty przemawiające za tą wykładnią mają charakter zarówno systemowy, jak i funkcjonalno-celowościowy. Komornik nie spełnia kryteriów żadnej z konkretnych grup objętych art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, nie jest przedsiębiorcą w świetle Prawa przedsiębiorców, nie wykonuje wolnego zawodu w typowym znaczeniu, nie prowadzi szkoły ani nie jest wspólnikiem spółki handlowej. Jego szczególny status został uregulowany odrębnie w ustawie o komornikach, która wprowadza jedynie fikcję prawną na potrzeby objęcia ubezpieczeniami, ale nie czyni zeń przedsiębiorcy. Z kolei cele reformy składki zdrowotnej z 2022 r. – bardziej sprawiedliwe rozłożenie ciężarów wśród przedsiębiorców – nie dotyczą wprost komorników, którzy z założenia nie prowadzą działalności dla zysku w warunkach rynkowych.

Linia orzecznicza sądów apelacyjnych zdaje się potwierdzać słuszność tej tezy, wskazując, że komornicy powinni opłacać składkę od przeciętnego wynagrodzenia, a nie od dochodu. Takie stanowisko zapewnia spójność z charakterem prawno-ustrojowym zawodu komornika i eliminuje nieproporcjonalne obciążenia finansowe, które mogłyby zagrażać ekonomicznej podstawie funkcjonowania kancelarii komorniczych. Nie bez znaczenia jest również kwestia równości – komornicy podlegają co prawda preferencyjnemu (na tle przedsiębiorców) reżimowi składki, lecz znajduje to obiektywne uzasadnienie w ich odmiennym statusie i roli, jaką pełnią w systemie prawa.

Oczywiście ostateczne rozstrzygnięcie wskazanych kwestii należy do ustawodawcy bądź do jednolitej wykładni Sądu Najwyższego. Na gruncie obowiązujących przepisów wydaje się jednak, że wykładnia funkcjonalna i celowościowa (uwzględniająca całość kontekstu prawnego) przechyla szalę na rzecz art. 81 ust. 2za ustawy zdrowotnej.

De lege ferenda warto rozważyć doprecyzowanie przepisów, np. poprzez dodanie w ustawie zdrowotnej *expressis verbis* kategorii komorników sądowych

do właściwego przepisu, co wyeliminowałoby stan niepewności prawnej. Obecnie jednak, biorąc pod uwagę analizowane argumenty i orzecznictwo, należy konkludować, że komornik sądowy nie powinien być traktowany jak typowy przedsiębiorca zgodnie z art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej, lecz powinien opłacać składkę zdrowotną od stałej podstawy określonej w art. 81 ust. 2za tej ustawy.

STRESZCZENIE Status komornika sądowego a podstawa wymiaru składki zdrowotnej – analiza normatywna i implikacje praktyczne

Celem opracowania jest analiza podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne komorników sądowych w kontekście obowiązujących przepisów oraz najnowszego orzecznictwa. Podjęta problematyka dotyczy kwestii, czy komornicy sądowi powinni ustalać podstawę składki zgodnie z art. 81 ust. 2 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (uzależnienie wysokości składki od faktycznego dochodu), czy też na podstawie art. 81 ust. 2za tej ustawy (stała podstawa równa przeciętnemu wynagrodzeniu). Przeprowadzona analiza dogmatyczna – z wykorzystaniem wykładni systemowej, funkcjonalnej i celowościowej – uwzględniła szczególny status prawny komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego, specyfikę jego działalności oraz cele reformy systemu ubezpieczeń zdrowotnych wprowadzonej w 2022 r. w związku z wejściem w życie przepisów tzw. Polskiego Ładu. W opracowaniu omówiono rozbieżności w orzecznictwie sądów apelacyjnych z lat 2023–2024, wskazując na konsekwencje praktyczne każdego z możliwych rozwiązań. Ostatecznie przedstawiono wnioski dotyczące właściwej podstawy wymiaru składki zdrowotnej komorników sądowych na tle obowiązujących regulacji.

Słowa kluczowe: komornik sądowy, składka zdrowotna, podstawa wymiaru, pozarolnicza działalność, Polski Ład, orzecznictwo

ABSTRACT Status of a Bailiff vs. Basis of Assessment of Healthcare Contribution: Normative Analysis and Practical Implications

professor dr hab. Monika Tomaszewska, Department of Labour Law, Faculty of Law and Administration, University of Gdańsk; ORCID: 0000-0001-5271-9998

The purpose of this article is to analyse the basis of assessment of healthcare contribution payable by bailiffs in the context of applicable regulations and the latest case law. The main issue is to identify whether bailiffs should apply the basis in accordance with Art. 81.2 of the act on publicly-funded healthcare services (contribution is dependent on actual income) or Art. 81.2za of the same act (fixed basis equal to average wages). The dogmatic analysis, which is based on systematic, functional and purposive interpretation, takes into account the special legal status of bailiffs as public officials, the specific character of their activities, and purposes of the health insurance system reform, which was

enforced in 2022 in connection with the implementation of Polish Order regulations. The article discusses discrepancies in the case law of courts of appeal in 2023–2024 and points out practical consequences of each possible solution. Finally, it presents conclusions concerning an adequate basis of assessment of healthcare contribution of bailiffs under applicable regulations.

Keywords: *bailiff, healthcare contribution, basis of assessment, non-agricultural activity, Polish Order, case law*

Bibliografia/References

Dalka S., *Komornik sądowy jako funkcjonariusz publiczny*, PPE 2001, nr 12.

Herbet A., *Rewolucja czy ewolucja – czyli o dopuszczalności i zasadności rozwiązań skrajnych* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016.

Herbet A., *Samofinansujący się funkcjonariusz publiczny – czyli o statusie prawnym komornika de lege lata* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016.

Jabłoński M., *Funkcjonowanie komornika sądowego w ramach służby publicznej* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016.

Jędrzejewska K., *Komornicy wygrywają w sprawie składki zdrowotnej*, *Gazeta Prawna* z dnia 7 marca 2024 r.

Powałowski A. [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, wyd. 2, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024.

Tomalak W., *Komornik jako funkcjonariusz publiczny* [w:] *Metodyka pracy komornika sądowego*, pod red. A. Marciniaka, M. Michalskiej-Marciniak, Sopot 2015.

dr hab. Agnieszka Laskowska-Hulisz, prof. UMK

Katedra Prawa Handlowego, Morskiego i Postępowania
Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu; ORCID: 0000-0002-2834-9306

dr Arnold Pustkowski

Katedra Prawa Handlowego, Morskiego i Postępowania
Cywilnego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu; ORCID: 0009-0007-2780-3048

<https://doi.org/10.62627/PPE.2025.032>

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego za 2024 rok z zakresu sądowego postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych

1. Właściwość sądu w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności orzeczeniom wydany przez Sąd Najwyższy

W postanowieniu z dnia 8 maja 2024 r. (III CO 464/24, Lex nr 3741177) Sąd Najwyższy postawił tezę: Sąd Najwyższy nie jest sądem, który nadaje klauzulę wykonalności – nawet swoim własnym orzeczeniom. Sądem właściwym do rozpoznania wniosku o nadanie klauzuli wykonalności orzeczeniu Sądu Najwyższego jest sąd pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy, niezależnie od składu orzekającego, konsekwentnie stosował się do zacytowanej tezy. W postanowieniu z dnia 31 lipca 2024 r., (III CO 898/24, niepubl.) Sąd Najwyższy także potwierdził utrwalone w orzecznictwie sądowym stanowisko wyrażone w postanowieniu z dnia 8 maja 2024 r. i w uzasadnieniu wydanego postanowienia, nawiązując do postawionej wyżej tezy, wskazał, że zgodnie z treścią art. 781 § 1 k.p.c. tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od sądu nadaje klauzulę wykonalności sąd pierwszej instancji, w którym sprawa się toczyła lub toczy; sąd drugiej instancji nadaje klauzulę wykonalności, dopóki akta sprawy znajdują się w tym sądzie, nie dotyczy to jednak Sądu Najwyższego oraz przypadków, o których mowa w art. 778¹, 778², 786, 787, 787¹, 788 i 789 k.p.c. Ze wskazanego przepisu wynika, że Sąd Najwyższy nie jest sądem właściwym w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności ani wyrokowi sądu drugiej instancji, ani wyrokowi wydanemu przez Sąd Najwyższy (zob. też np. postanowienia SN, niepubl.: z dnia 6 grudnia 2023 r., III CO 912/23; z dnia 8 maja 2023 r., III CO 464/24; z dnia 30 stycznia 2024 r., III CO 80/24; z dnia 22 lutego 2024 r., III CO 173/24; z dnia 27 maja 2024 r., III CO 584/24; z dnia 27 czerwca 2024 r., III CO 663/24; z dnia 10 lipca 2024 r., III CO 713/24; z dnia 10 lipca 2024 r., III CO 758/24; z dnia 10 września 2024 r., III CO 770/24; z dnia 10 września 2024 r., III CO 769/2024).

2. Wniosek o wpis o wszczęciu egzekucji do księgi wieczystej nieruchomości

W postanowieniu z dnia 25 września 2024 r. (I CSK 2249/23, niepubl.) Sąd Najwyższy postawił tezę, zgodnie z którą sąd wieczystoksięgowy, rozpoznając wniosek o wpis o wszczęciu egzekucji (art. 924 § 1 k.p.c.) wyłącznie na podstawie tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi, powinien odmówić wpisu. Jeśli jednak komornik dołączy do wniosku prawomocny wyrok ze skargi pauliańskiej, sąd wieczystoksięgowy powinien pominąć wpisy dokonane na podstawie bezskutecznej umowy, co oznacza, że powinien oprzeć się na wpisach poprzednich.

W uzasadnieniu tej tezy Sąd Najwyższy wskazał, że warunkiem zajęcia nieruchomości jest wpis w księdze wieczystej ujawniający dłużnika jako właściciela. Jeżeli notariusz, zgodnie ze swoim obowiązkiem, złożył umowę w sądzie wieczystoksięgowym, jako właściciel nieruchomości jest ujawniona pozwana osoba trzecia.

3. Obowiązek zawiadomienia wierzyciela zastawu rejestrowego o zajęciu przedmiotu zastawu. Niedopuszczalność zaspokojenia wierzyciela z przedmiotu zastawu rejestrowego poza postępowaniem egzekucyjnym

W wyroku z dnia 10 stycznia 2024 r. (II CSKP 781/22, OSNC 2024/7–8/73) Sąd Najwyższy postawił trafną tezę, zgodnie z którą pozaegzekucyjne zaspokojenie wierzyciela z zajętego przedmiotu zastawu rejestrowego nie jest dopuszczalne także wtedy, gdy wierzyciel nie wiedział o zajęciu (art. 21a ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2017). Nałożenie na komornika obowiązku zawiadomienia wierzyciela zastawu rejestrowego o zajęciu przedmiotu zastawu ma na celu umożliwienie zastawnikowi wzięcia udziału w postępowaniu egzekucyjnym i zaspokojenia zabezpieczonej wierzytelności z pierwszeństwem przed innymi wierzytelnościami (art. 805¹ k.p.c.).

W uzasadnieniu postawionej tezy Sąd Najwyższy podniósł, że umowne prawo wierzyciela zastawniczego do zaspokojenia się z przedmiotu zastawu w drodze pozaegzekucyjnej nie zmierza tak daleko, aby w razie konkurencji wierzycieli do przedmiotu zastawu wierzyciel zastawniczy mógł przejąć własność obciążonego przedmiotu w celu zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności, pozbawiając innych wierzycieli zastawcy prawa przeprowadzenia egzekucji z przedmiotu zastawu i uczestnictwa w podziale sumy uzyskanej z egzekucji. Skutek wykluczający możliwość pozaegzekucyjnego zaspokojenia się przez wierzyciela zastawniczego następuje *ex lege* z chwilą dokonania zajęcia i nie jest uzależniony od tego, czy wierzyciel zastawniczy wie o dokonanych zajęciu, względnie – czy może się o nim dowiedzieć. Zajęcie przedmiotu zastawu – przez czas jego trwania – uniemożliwia wierzycielowi zastawniczemu wykonanie uprawnienia kształtującego do przejęcia przedmiotu zastawu na własność. Oświadczenie woli w tym przedmiocie, złożone przez wierzyciela po dokonaniu zajęcia, nie może zatem wyrzucić zamierzonych skutków prawnych i nie prowadzi do przejścia własności przedmiotu zastawu (por. wyrok SN z dnia 9 listopada 2016 r., II CSK 775/15, niepubl.).

4. Charakter prawny i skutki postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości

W postanowieniu z dnia 8 lutego 2024 r. (II CSKP 1663/22, niepubl.) Sąd Najwyższy postawił trzy istotne tezy, które nawiązywały do wcześniejszego, utrwalonego już orzecznictwa Sądu Najwyższego i stanowią trafnie jego kontynuację.

W pierwszej tezie Sąd Najwyższy stwierdził, że prawomocne postanowienie o przysądzeniu własności ma charakter kształtujący, powoduje pierwotne nabycie własności przez nabywcę, utratę własności przez dotychczasowego właściciela i jest tytułem do ujawnienia prawa nabywcy w księdze wieczystej (art. 999 § 1 zd. 1 k.p.c.). Wobec pierwotnego charakteru nabycia własności jego skuteczność nie jest uzależniona od tego, kto był uprzednio właścicielem i czy właściciel był ujawniony w księdze wieczystej (tak też SN m.in. w uzasadnieniu uchwał: z dnia 20 stycznia 2010 r., III CZP 121/09, OSNC 2010/9/117; z dnia 22 listopada 2013 r., III CZP 69/13, OSNC 2014/7–8/74 oraz w postanowieniu z dnia 13 czerwca 2013 r., IVCSK 666/12, niepubl.).

W drugiej tezie Sąd Najwyższy orzekł, że nie ma podstaw do kwestionowania stanowiska, iż w przypadku nabycia nieruchomości w toku postępowania egzekucyjnego nie znajduje zastosowania rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych, gdyż nie obejmuje ona zmiany stanu prawnego, która następuje jako skutek innych zdarzeń niż czynności prawne (tak też SN w postanowieniu z dnia 25 lutego 1963 r., III CR 177/62, OSNCP 1964/2/36 oraz w wyrokach: z dnia 22 września 1997 r., II CKN 730/97, niepubl.; z dnia 30 czerwca 2016 r., I CSK 770/15, niepubl.).

Z kolei w trzeciej tezie, nawiązując m.in. do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2007 r. (III CZP 93/07, OSNC 2008/7–8/68) Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że w przypadku nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie przed jej zajęciem w toku egzekucji z nieruchomości, samoistny posiadacz, który uzyskał stwierdzenie zasiedzenia, może wystąpić z powództwem przewidzianym w art. 841 k.p.c., także wtedy, gdy postanowienie sądu zostało wydane już po zajęciu.

Powyższe tezy Sąd Najwyższy podtrzymał również w postanowieniu z dnia 24 lipca 2024 r. (II CSKP 959/22, niepubl.).

5. Niedopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w postępowaniu egzekucyjnym a dochodzenie odszkodowania od Skarbu Państwa

Z uwagi na to, że postanowienie o przysądzeniu prawa własności, o którym mowa w art. 998 § 1 k.p.c., jako wydane w sprawie egzekucyjnej jest niewątpliwie objęte regulacją art. 767⁴ § 3 k.p.c. (zob. postanowienia SN: z dnia 14 stycznia 2015 r., II CZ 76/14, niepubl.; z dnia 14 kwietnia 2015 r., IV CNP 62/14, niepubl.), to skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem takiego orzeczenia musi być uznana za niedopuszczalną, jak trafnie orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2024 r. (I CNP 40/24, Lex nr 3789447).

Na tym tle powstało jednak pytanie o dopuszczalność dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za szkody wyrządzone przez niezgodne z prawem wydanie przez sąd orzeczenia w postępowaniu egzekucyjnym. W odpowiedzi na to pytanie w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2024 r. (I CNP 40/24, Lex nr 3789447) Sąd Najwyższy postawił też tezę, zgodnie z którą w takich sprawach warunkiem dochodzenia roszczenia odszkodowawczego w stosunku do Skarbu Państwa nie jest uzyskanie prejudykatu pochodzącego od Sądu Najwyższego.

Zgodnie z utrwalonym w literaturze przedmiotu poglądem, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 stycznia 2024 r. (I CNP 185/22, Lex nr 3656842) do postępowania egzekucyjnego zaliczył także postępowanie klauzulowe i w konsekwencji postawił tezę, że na podstawie art. 767⁴ § 3 k.p.c. skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia nie przysługuje w sprawach egzekucyjnych, co dotyczy także postanowień wydawanych w postępowaniu klauzulowym. Jeżeli przez wydanie postanowienia w postępowaniu egzekucyjnym została wyrządzona szkoda, strona może dochodzić jej wynagrodzenia bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, czyli przed sądem powszechnym, bezpośrednio od Skarbu Państwa, w sprawie o odszkodowanie (art. 424^{1b} k.p.c. oraz art. 417¹ § 2 zd. 1 k.c.). Uzyskanie prejudykatu stwierdzającego, że prawomocne orzeczenie, przez wydanie którego doszło do wyrządzenia szkody, jest niezgodne z prawem, stanowi przesłankę dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa

tylko w przypadku orzeczeń sądowych, co do których można wnieść skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

6. Podstawy powództwa przeciwegzekucyjnego – opozycyjnego. Sposób zredagowania żądania. Ciężar dowodu w procesie opozycyjnym

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z dnia 19 stycznia 2024 r. (II CSKP 1628/22, niepubl.), stosownie do art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. dłużnik może w drodze powództwa przeciwegzekucyjnego żądać pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w całości lub części albo ograniczenia, jeżeli przeczy zdarzeniom, na których oparto wydanie klauzuli wykonalności, a w szczególności gdy kwestionuje istnienie obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym niebędącym orzeczeniem sądu albo gdy kwestionuje przejście obowiązku mimo istnienia formalnego dokumentu stwierdzającego to przejście. Już z treści tej normy prawnej wynika, że możliwość podniesienia zarzutów opartych na tej podstawie prawnej dotyczy takich tytułów wykonawczych, które nie stanowią orzeczeń sądu. Jeżeli tytuł nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej, dłużnik może formułować zarzuty dotyczące samego obowiązku stwierdzonego tytułem egzekucyjnym, gdy obowiązek ten nie powstał albo gdy obowiązek wygasł na skutek zdarzeń wywołujących skutki prawne, które miały miejsce po jego powstaniu. Mogą one dotyczyć także zdarzeń powołanych jako podstawa przejścia praw lub obowiązków albo warunków, od których wystąpienia było uzależnione nadanie klauzuli wykonalności, a które wierzyciel wykazał w sposób przewidziany w przepisach regulujących postępowanie o nadanie tytułowi klauzuli wykonalności.

W kolejnym wyroku z dnia 6 marca 2024 r. (II CSKP 1778/22, niepubl.) Sąd Najwyższy odniósł się wprost do możliwości pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego, w skład którego wchodzi jako tytuł egzekucyjny akt notarialny zawierający oświadczenie o poddaniu się egzekucji, wydany na podstawie art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c. Sąd ten stwierdził, iż należy uznać, że skoro podstawą poddania się egzekucji przez powódkę był akt notarialny zawierający oświadczenie o poddaniu się egzekucji złożone na podstawie art. 777 § 1 pkt 5 k.p.c. (a nie jego punkt 6), to treść aktu notarialnego, stanowiącego

podstawę tytułu egzekucyjnego, nie odzwierciedlała rzeczywistych stosunków między stronami i wskazanej podstawy materialno-prawnej, zatem sąd orzekający w sprawie miał obowiązek zbadać ważność oświadczenia o poddaniu się egzekucji i w konsekwencji rozważyć zasadność wytoczonego powództwa. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 marca 2024 r. odwołał się także m.in. do wyroku z dnia 12 czerwca 2015 r. (II CSK 455/14, niepubl.), w którym SN wskazał, iż art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. umożliwia dłużnikowi ochronę przed egzekucją prowadzoną na podstawie aktu notarialnego przez wykazanie, że tytuł wykonawczy zawiera treść nieodpowiadającą rzeczywistemu stanowi rzeczy, w tym, że obowiązek objęty poddaniem się egzekucji, z racji nieważności umowy stanowiącej źródło tego obowiązku, nie istnieje. Skuteczne zakwestionowanie obowiązku świadczenia stwierdzonego tytułem egzekucyjnym prowadzi do uwzględnienia powództwa opozycyjnego. Zaakcentowano również, że formą aktu notarialnego, pod rygorem nieważności, muszą być objęte wszystkie istotne elementy czynności prawnej, jak oświadczenie dłużnika o poddaniu się egzekucji (art. 777 § 2 k.p.c.), w tym oznaczenie stosunku prawnego, z którego wynika obowiązek egzekwowany na podstawie takiego tytułu.

Powództwo przeciwegzekucyjne można oprzeć na art. 5 k.c. tylko wyjątkowo, tj. wówczas, gdy po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, w wyniku którego należność nie mogłaby być egzekwowana, ponieważ w przeciwnym razie byłoby to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (tak SN w postanowieniu z dnia 24 maja 2024 r., I CSK 605/23, Lex nr 3719026).

Z kolei w postanowieniu z dnia 29 maja 2024 r. (I CSK 1907/23, niepubl.) Sąd Najwyższy nawiązał do wcześniej wyrażonego poglądu (zob. postanowienie SN z dnia 14 maja 2020 r., IV CSK 210/19, niepubl.), zgodnie z którym roszczenie procesowe oparte na art. 840 k.p.c. powinno wskazywać to, co składa się na cały tytuł wykonawczy, a zatem dokładnie określać żądanie (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.). Przedmiotem sporu przy powództwie opozycyjnym jest wykonalność tytułów wykonawczych, podstawą żądania jest pozbawienie wykonalności konkretnego tytułu wykonawczego, czyli łącznie tytułu egzekucyjnego i jego klauzuli wykonalności.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego trafnie wyjaśniono, że proces opozycyjny wszczęty powództwem opartym na art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c. prowadzi wprawdzie do odwrócenia ról procesowych, sytuując potencjalnego dłużnika w roli czynnej strony postępowania, lecz nie modyfikuje materialnoprawnych reguł rozkładu ciężaru dowodu w zakresie istnienia wierzytelności. Ciężar dowodu istnienia i wysokości wierzytelności spoczywa na wierzycielu nie tylko wtedy, gdy wytacza on powództwo o zasądzenie świadczenia, lecz także wówczas, gdy broni się w procesie opozycyjnym, w którym badaniu podlega istnienie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym niekorzystającym z prawomocności materialnej. Jeżeli powód, wytaczając powództwo opozycyjne, zaprzecza powstaniu lub wysokości wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym niebędącym orzeczeniem sądu, któremu sąd nadał klauzulę wykonalności, powinnośc wykazania faktów uzasadniających powstanie wierzytelności lub jej wysokość obciąża zatem pozwanego (tak SN w postanowieniu z dnia 12 grudnia 2024 r., I SCK 3106/23, niepubl., w którego uzasadnieniu SN odwołał się do wcześniejszych orzeczeń, tj. wyroku SN z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 250/18, OSNCZD 2020/4/57 oraz postanowienia SN z dnia 25 października 2019 r., IV CSK 63/19, niepubl.).

7. Współuczestnictwo między wierzycielami egzekwującymi w sprawie z powództwa osoby trzeciej o zwolnienie od egzekucji rzeczy lub prawa. Zastosowanie art. 885 k.p.c.

W wyroku z dnia 6 sierpnia 2024 r. (II CSKP 2108/22, niepubl.) Sąd Najwyższy sformułował cztery tezy, spośród których dwie dotyczą postępowania egzekucyjnego w sprawach cywilnych i z tych względów wymagają odnotowania.

W pierwszej tezie odnoszącej się do postępowania egzekucyjnego Sąd Najwyższy orzekł, że w sprawie z powództwa osoby trzeciej o zwolnienie od egzekucji rzeczy lub prawa nie zachodzi współuczestnictwo konieczne między wierzycielami egzekwującymi, którzy wszczęli egzekucję na podstawie odrębnych tytułów wykonawczych z tego samego przedmiotu (wierzytelności). Wierzyciele w toku prowadzonych na ich wnioski postępowań egzekucyjnych, których podstawą są różne tytuły wykonawcze, realizują bowiem własne, indywidualne

i niezależne od pozostałych wierzycieli uprawnienia. W uzasadnieniu wyroku dotyczącego zacytowanej tezy Sąd Najwyższy trafnie zauważył, że każdy z wierzycieli ma własne uprawnienia procesowe i może nimi dysponować, między wierzycielami nie zachodzi też wspólność praw lub obowiązków, a ich prawa i obowiązki nie są oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, co wyklucza istnienie między nimi współuczestnictwa materialnego, a tylko takie może być jednocześnie współuczestnictwem koniecznym lub jednolitym. Brak jest też przepisu prawa, który przyznawałby wierzycielom status współuczestników jednolitych.

Z kolei jeżeli chodzi o drugą tezę dotyczącą postępowania egzekucyjnego sformułowaną przez Sąd Najwyższy w powołanym w tym punkcie wyroku, to SN orzekł, że art. 885 *in fine* k.p.c. nie ma zastosowania do wierzytelności polegającej na obowiązku spełnienia świadczenia jednorazowego, jeżeli do rozporządzenia nią doszło przed zajęciem, a wymagalność wierzytelności nastąpiła po zajęciu. Przyjęcie, że zbycie wierzytelności niemających charakteru okresowego (okresowego) jest nieważne wobec wierzyciela egzekwującego, wtedy gdy do zbycia doszło przed zajęciem, lecz wierzytelność stała się wymagalna dopiero po zajęciu, jest nie do pogodzenia z istotą i funkcją zajęcia takiej wierzytelności i prowadziłoby do podważenia pewności obrotu. Na uzasadnienie tej tezy Sąd Najwyższy odwołał się do wcześniejszego orzecznictwa SN, tj. do wyroku SN z dnia 15 lutego 2008 r. (I CSK 357/07, OSNC 2009/4/62), w którym wyjaśnił, że art. 885 *in fine* k.p.c. nie ma zastosowania do wierzytelności polegającej na obowiązku spełnienia świadczenia jednorazowego, jeżeli do rozporządzenia nią doszło przed zajęciem, a wymagalność wierzytelności nastąpiła po zajęciu (podobnie uchwała SN z dnia 26 lutego 2014 r., III CZP 110/13, OSNC 2014/12/121; wyroki SN: z dnia 24 października 2007 r., IV CSK 210/07, OSNC 2008/12/145; z dnia 9 sierpnia 2012 r., V CSK 372/11, Lex nr 1231631; postanowienie SN z dnia 20 listopada 2013 r., I CSK 150/13, Lex nr 3387215).

8. Opłaty egzekucyjne

W uchwale z dnia 5 kwietnia 2024 r., (III CZP 6/23, OSNC 2024/10/96) Sąd Najwyższy postawił tezę, zgodnie z którą złożenie przez wierzyciela wniosku

o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377; dalej: u.k.k.). W uzasadnieniu wskazanej uchwały Sąd Najwyższy odniósł się do zgłaszanych w literaturze przedmiotu i orzecznictwie wątpliwości dotyczących możliwości pobrania przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 30 u.k.k. od wniosku wierzyciela o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko dłużnikowi, który w chwili złożenia tego wniosku już nie żył.

Przeciwnicy dopuszczalności pobrania przez komornika sądowego powyższej opłaty wskazywali na to, że komornik uprawniony jest do pobrania powyższej opłaty w wypadku, gdy wszczęcie egzekucji jest oczywiście niecelowe, tymczasem śmierć dłużnika czyni wszczęcie egzekucji niedopuszczalnym.

Sąd Najwyższy w powołanej uchwale stanął na odmiennym, ale trafnym stanowisku, które szeroko i przekonująco uzasadnił. Na uzasadnienie postawionej tezy Sąd Najwyższy przedstawił następujące argumenty. Za przyjęciem takiego stanowiska, zdaniem Sądu Najwyższego, przemawia w pierwszej kolejności „literalna wykładnia art. 30 u.k.k. Zasadniczo użyte w nim pojęcie niecelowości należy odnosić do art. 770 § 1 k.p.c., który uwzględnia koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Egzekucja będzie celowa wtedy, gdy bez jej przeprowadzenia – według stanu na dzień złożenia przez wierzyciela wniosku – wierzyciel nie uzyskałby świadczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym. Ustawodawca posłużył się jednak w art. 30 u.k.k. dodatkowo kwantyfikatorem «oczywistej niecelowości», który jest charakterystyczny dla klauzul generalnych, w których zastosowanie określonej regulacji jest ściśle uzależnione od okoliczności konkretnej sprawy. Zastosowanie przez ustawodawcę pojęcia «nieostrego» przemawia przeciwko rozszerzającej interpretacji zakresu jego stosowania, skoro ma w efekcie prowadzić do nałożenia na wierzycieli opłat publicznoprawnych. Ponadto porównanie poprzednio obowiązującego art. 49 ust. 4 u.k.s.e. i będącego przedmiotem analizy art. 30 u.k.k. wskazuje, że różnica między nimi polega jedynie na tym, iż uprzednio dla obarczenia wierzyciela opłatą egzekucyjną wystarczające było

wszczęcie postępowania egzekucyjnego «niecelowo», obecnie natomiast niezbędna jest «oczywista niecelowość», co przemawia za zamiarem ograniczenia jego zastosowania. W konsekwencji pojęcie to należy wiązać ze złożeniem przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego, mimo że nie mógł on doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, o czym wierzyciel przed złożeniem wniosku wiedział lub gdyby nie działał niedbale, mógł się dowiedzieć. Katalog takich sytuacji jest otwarty i obejmuje między innymi złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji na podstawie tytułu egzekucyjnego, z którego świadczenie zostało dobrowolnie spłacone lub wyegzekwowane, tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności, wskazanie we wniosku innej osoby niż dłużnik, złożenie przez dłużnika przed złożeniem wniosku egzekucyjnego uzasadnionego zarzutu potrącenia, złożenie wniosku egzekucyjnego mimo dobrowolnego zaspokajania przez dłużnika alimentów w terminie i wysokości określonej w tytule wykonawczym, wszczęcie egzekucji mimo posiadania przez wierzyciela zastawu zabezpieczającego pełne zaspokojenie roszczenia, chyba że egzekucja została skierowana do przedmiotu zastawu (zob. m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów SN – zasadę prawną – z dnia 27 listopada 1986 r., III CZP 40/86, OSNC 1987/5–6/71; uchwałę SN z dnia 28 lutego 1995 r., III CZP 20/95, OSNC 1995/5/83 oraz postanowienie SN z dnia 9 września 1987 r., III CRN 233/87, OSNC 1989/10/161). Katalog ten należy rozszerzyć także na złożenie wniosku egzekucyjnego przeciwko osobie pozbawionej zdolności sądowej w warunkach nadużycia prawa lub niedbalstwa. Przeciwnie stanowisko zajęte w uchwale z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, wykluczające możliwość odniesienia «niecelowości» do niedopuszczalności postępowania egzekucyjnego nie zasługuje na podzielenie. Pod pojęciem «niecelowy» należy bowiem rozumieć także egzekucję niedopuszczalną już w dacie wszczęcia postępowania. Ponadto uchwała ta zapadła na gruncie nieobowiązującej już ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, która była oparta na odmiennych założeniach niż obecnie obowiązująca ustawa o kosztach komorniczych (zob. m.in. uchwałę SN z dnia 27 lutego 2020 r., III CZP 62/19, OSNC 2020/11/94). Za takim rozumieniem art. 30 u.k.k. jednoznacznie przemawia

także cel ustawodawcy zaprezentowany w wyżej przytoczonym uzasadnieniu projektu ustawy o kosztach komorniczych. Wprawdzie intencje, czy wola ustawodawcy nie mogą przesądzać o treści wyinterpretowanej z uchwalonego przepisu normy prawnej, ale nie powinno się od tych motywów abstrahować (zob. m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 11 kwietnia 2008 r., III CZP 130/07, OSNC 2008/10/108)”.

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

ISSN 1731-030X

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel. +48 664 962 310

e-mail: ppe@currenda.pl

www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl